

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

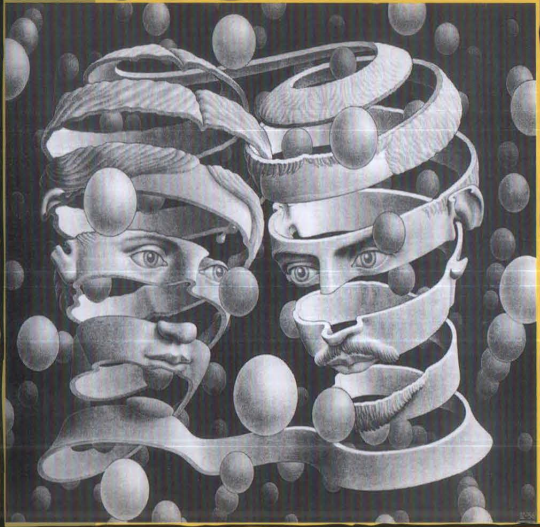
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SEÇİLMİŞ YAZILAR

Fikret Başkaya

SEÇİLMİŞ YAZILAR

Fikret Başkaya

ÖTEKİ YAYINEVİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://tante.org>

Öteki
ARAŞTIRMA - İNCELEME

Kapak Düzenlemesi

Öteki Ajans

Düzeltili

Mazlum Hancı

İç Mizanpaj

Özgür Yurttaş

4. Baskı

Şubat 2015

© Öteki Yayınevi

Sertifika No: 25446

Baskı ve Cilt

Step Matbaacılık

Bosna Cad. No:11 Mahmutbey-Bağcılar / İstanbul

Tel: 0212 446 8846

mail: stepajans@gmail.com

Yönetim Yeri

Dr İhsan Ünlüer Sok. Caferağa Mah. 16/10

Kadıköy / İstanbul

Tel: 0216 345 41 09

kitap@otekiyayinevi.com

www.otekiyayinevi.com

ISBN: 978-975-584-221-9

FİKRET BAŞKAYA

SEÇİLMİŞ YAZILAR 1

ÖTEKİ YAYINEVİ

Fikret Başkaya (Denizli, 1940), İzmir Atatürk Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, İktisat ve Maliye bölümünden mezun oldu. Doktora için gittiği Fransa'nın Paris ve Poitiers Üniversitelerinde, emperyalizm, kolonyalizm, "azgelişmişlik", kalkınma ve kapitalizmden sosyalizme geçiş temaları üzerine çalışmalar yaptı. Türkiye'ye döndüğünde askere alındı ve yedek subay okulundan "kötü düşünceli" olduğu gerekçesiyle, "sakıncalı piyade" çıkarılarak Erzurum'a (Oltu) sürgün edildi. Askerlik sonrası çeşitli "demokratik" kuruluşlarda araştırmacı olarak çalıştı. 1979 yılında Akademik kariyere geçti.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisat bölümü öğretim üyesi iken yazdığı (1991), *Paradigmanın İflası* adlı kitabından yargılandı, 20 ay hapis ve para cezasına çarptırıldı ve üniversiteden kovuldu. Haymana Cezaevinden tahliye olduktan sonra (Haziran 1995) Türkiye ve Orta-Doğu Forumu Vakfı'nı kurdu. Daha önce kurulan (1992) ve kurucularından olduğu Özgür Üniversite'yi, Türkiye ve Orta-Doğu Forumu Vakfı çatısı altına aldı. 1999 da yazdığı bir makaleden de 15 ay hapis ve para cezasına çarptırıldı. 27 Haziran 2002'de Kalecik Cezaevinden tahliye oldu. Hakkında açılan davaların sayısını bilmemektedir... Çok sayıda kitap ve makalenin yazarıdır. Kurulduğu günden beri Özgür Üniversite'nin başkanlığını yapmakta ve orada dersler vermektedir...

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Kara Cübbeliler veya Asıl Tartışılması Gerekeni	
Tartışabilmek!	9
Aydın mı Entellektüel mi?	15
Böyle Kiliseye Böyle Papaz	21
YÖK Kışlasında Tören	26
‘Uzman’ ve ‘İnsani Yardım’	30
Sivil Toplum, Demokrasi, Yanılsama	34
Emperyalizmin Yeni Gözdeleri: STK’lar	39
Venezüella: Bir “Sivil Toplum” Öyküsü!	44
Kıbrıs’a Bak Anlarsın!	49
Terörle Mücadele Söylemi Neyi Gizliyor?	53
Demokrasi Korkusu	59
Kapitalizm ve Yoksulluk	63
Tarih Türkiye’yi ‘Yardım ve Yataklıktan’ Mahkum Edecek	71
Bu Bir Haysiyet Sınavıdır?	76
ABD’nin Stratejik Müttefiki Türkiye!	80
ABD Emperyalizminin ‘Yeni Yüzü’	84
Denklemin İçi Dışı	94
Türkiye’nin Bitip Tükenmeyen Avrupa Macerası	98
CAP: Bir Devlet Partisinin Anatomisi	105
Resepsiyon, Germek, Gerilmek, “Asıl Devlet Partisi”	
vs. Üzerine	113
Piyasalar, Piyasacılar, Aldananlar, Aldatanlar	117
Düşünceyi Engellemek Mümkün Değildir	122
Duyduk Duymadık Demeyin: Bu Bir Skandaldır!	126
Mahkeme Heyetinin Sayın Başkanı, Sayın Üyeler	130
Savunma	136
Değerli Dostlar, Değerli Konuklar	139
Değerli Dostlar, Saygıdeğer Konuklar	143
Üçüncü Dünyacılık mı Dediniz	147
Söyleşi: Bu Bir Sirk Oyunudur!	151

SUNUŞ

Bu kitapta yer alan yazılar, son dönemin değişik sorunlarına ve gelişmelerine dair gözlemleri ve tespitleri içeriyor. Küreselleşme denilen kapitalist saldırı, medyayı kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirmeyi ve kullanmayı başarıyor. Bu durum, zihinsel-entelektüel alanın bütünüyle kuşatma altında olması demektir. Kapitalist sömürünün derinleşmesi, daha büyük kaynağın ve zenginliğin dar ve giderek daralan bir *elitin* elinde toplanması bir başarı göstergesi olarak sunulabiliyor. Artık, medya ve ‘sosyal bilim’ denilen, sömürüyü ve yağmayı meşrulaştırmanın bir aracına dönüşmüş durumda. Bu durum, dizginlerinden boşanmış kapitalist saldırının yıkıcılığını daha da derinleştiriyor... Artık medya medya olmaktan çıkarken, ‘sosyal bilim’ denilen de bilim olmaktan hızla uzaklaşıyor. Zaten ‘sosyal bilim’ denilen, hiçbir zaman gerçek anlamda bilim tanımına uygun bir içerik ve nitelik kazanmadı. Avrupa merkezli ideolojik tezler, ‘evrensel-nesnel-sosyal bilim’ olarak sunuldu ve bugün bu alanda kayda değer bir değişiklik söz konusu değil. Oysa, Batı sosyal düşüncesi, sömürgecilik ve emperyalizmle yaşıttı ve büyük ölçüde de onun eseridir.

XXI. yüzyılın başında, sosyal yaşamın ve sosyal süreçlerinin tüm veçhelerini eleştirel bir gözle değerlendirmeye ihtiyacımız var. Aksi halde her geçen gün daha çok sosyal kötülük, daha çok *anlam kaybı*, daha çok etik yozlaşma, ahlâkî çürüme ve ekolojik yıkım giridabından kurtulmamız mümkün olmayacak!

Kardelen, 25 Mart 2004.

KARA CÜBBELİLER VEYA ASIL TARTIŞILMASI GEREKENİ TARTIŞABİLMEK!¹

YÖK rektörlerinin ve bir kısım profesörün bazı neo-faşist unsurları da yanlarına alarak Anıtkabir’e yürümeleri, arkasından da bir miting yaparak, hükümeti Ata’ya şikayet etmeleri, hükümeti düşürmek için orduyu göreve çağırımları, utanç verici olsa da şaşırtıcı değil. Aslında bir başına Anıtkabir ziyaretleri bile Türkiye’deki rejimin niteliği hakkında fikir vermeye yeter ama, anlayana, anlamak isteyeneye... Ölmüş bir şahsiyetten bir şey dilenmek ya da ölmüş bir şahsiyete yaşayanları şikayet etmek, pre-modern bir davranıştır. Moderniteyle bir ilgisi yoktur. Bu tür eylemler, modernite öncesi-nin dine dayalı *Eski Rejimlerine* özgüdür. Moderniteyi özümlemiş bir toplumun bireyleri, ölmüş bir şahsiyetin mezarını ziyaret ederek ondan bir şey istemeyi, yada şikayette bulunmayı akıllarından bile geçirmezler. Böyle bir şeyin saçmalığının farkında oldukları için... Elbette ölmüş bir şahsiyetin mezarı ziyaret edilir ama, birilerini şikayet etmek ya da ondan bir şey istemek için değil, ona yaşadığı dönemde yaptıkları için minnet ve şükranlarını sunmak, bir saygı gösterisinde bulunmak için.

Oysa, Türkiye’deki Anıtkabir ziyaretleri talepte ve şikayette bulunmak için yapılıyor. Bu bakımdan tamı tamına pre-modern bir davranıştır. Rektörlerin ya da başka meslek erbabının, Anıtkabir’e istek ve şikayette bulunmalarıyla, Oruç Baba Türbesini ziyaret ederek, ‘‘uygun bir koca’ dileyen genç kız, ya da oğluna güzel huylu bir gelin dileğinde bulunan annenin talebi arasında hiçbir fark yoktur. Fakat, evlenmek için Oruç Baba’dan dilekte bulunan genç kızın bu

1 ozguruniversite.org. 28. Ekim 2003.

isteği pre-modern bir davranış olsa da, son tahlilde mâsum bir eylem sayılabilir. Üstelik böyle bir talepte bulunan kadının bizim rektörlerimiz gibi çağdaşlık, modernlik, laiklik, vb gibi bir iddiası da yoktur.

Türkiye’de akıl almaz bir kavram ve kafa karışıklığı geçerli. Kavramların içi boş veya boşaltılmış durumda. Entellektüel az gelişmişliğin tahribatı çok büyük. Bunun iki nedeninden söz edilebilir: Birincisi, Türkiye’nin geçmişinde hiç bir zaman gerçek anlamda bir *modernitenin* yaşanmamış olması; ikincisi de, bağnaz resmî tarihin ve resmî ideolojinin insanların beyinlerini dağlayarak, düşünme yeteneklerini dumura uğratmasıdır. Okumuş kesim, modernitenin ne olduğunu, ne olması gerektiğini tartışmaktan aciz. Zaten aldıkları eğitim, soru sorma, cevap arama yeteneklerini köreltmüş durumda. Bu yüzden Türkiye’nin durumu belki de dünyada benzersizdir. Aca-ba bu dünyada, moderniteden, modernlikten, çağdaşıktan, ilerici-likten, vb. bu kadar çok söz edildiği halde, moderniteyle pek ilgisi olmayan bir başka rejim var mıdır?

Modernite, *Eski Rejimden* kopuşu ifade eder ve insanlar bireysel ve kollektif olarak tarihlerini yapabilirler demektir. Geleneğin koyduğu sınırların aşılması, toplumun ufkunun açılmasıdır ve yeni, orijinal toplumsal örgütlenme ve yaşam biçimlerini hayata geçirmenin, velhasıl alternatiflerin olanaklı hale gelmesidir. Avrupa, böyle bir kopuşu gerçekleştirdiği için modernite mümkün oldu. Avrupa kendi feodal geçmişiyle hesaplaşmayı başardığı için, moderniteyi yaratabildi. Başka türlü ifade etmek istersek, *modernite*, bu dünyanın sorunları bu dünyada yaşayanları ilgilendirir ve onların bilinçli eylemiyle toplumsal süreç etkilenebilir, yönlendirilebilir demektir. İrade sahibi insanlar kendi tarihlerini yapabilirler ve başka hiçbir reel veya muhayyel ‘dış iradeye’ itibar etmezler... Bu niteliğinden ötürü de modernite laikliği içerir.. Zira, laiklik, dinin siyasetten ayrılmasıdır. Eğer din siyasetten ayrılmazsa, yeni ve orijinal şeyler yapmanın önü tıkanmış, alternatifler yok edilmiş olur. Siyasetin dinden bağımsızlaşması demek, bizzat siyasetin de yeni ve orijinal şeyler yapma alanı haline gelmesidir. Moderniteyi içselleştirmiş bir

siyasi rejim, düşünce yasağına izin vermez. Gerçek anlamda modernite, demokrasinin ve özgürlüğün önünü açar ve bunların gerçekleşmesinin maddi-ideolojik geri planını oluşturur.

Modernite kavramı karşısında Türkiye'nin durumu yeterince tartışılmıyor ve bu yüzden de *moderniteyle* pek de ilgisi olmayan mevcut rejim, *modernitenin* sembolü olarak sunulabiliyor. Türkiye'nin tarihinde gelenekten kopma hiçbir dönemde gerçekleşmedi. Yenilikçilik hareketleri gelenekten, *Eski Rejimden* kopuş anlamına gelmiyordu. Emperyalizme *uyum sağlamanın* araçlarıydı. Osmanlı *yenilikçilerinin* asıl amacı, eski rejimle hesaplaşmak, geleneğin koyduğu kalıpları kırmak, toplumun önünü açmak değil, devleti korumak ve yaşatmaktı. Hiç bir zaman genelensel ideolojiyle hesaplaşma söz konusu olmadı. Emperyalist saldırının dayatması sonucu yapılan yeniliklerin amacı, devleti dönüştürmek, geleneği aşmak değil, iktidar sahiplerinin varlık nedenleri olan *kutsal devleti* yaşatmaktı. Bu, ilk *yenilikçilerden* başlayarak, Tanzimatçılar, Islahatçılar, Genç Osmanlılar, Jön Türkler ve Cumhuriyeti kuran İttihatçıların ortak kaygısıydı. Yapılanlar, özde, şimdilerde IMF ve Dünya Bankası'nın *yapısal uyum programlarının* bir benzeriydi. Emperyalizme ödünler vererek devleti ve iktidarlarını korumanın yolunu bulmuşlardı...

Bu yüzden Türkiye'de iki şey mümkün olmadı: Birincisi, *Eski Rejimden* kopuş hiçbir zaman mümkün olmadı; ikincisi; Osmanlı sisteminden de radikal bir kopuş olmadı. Fakat, kimi söylemler, kurumsal yapı ve mekanizmaların varlığı, bu alanda yanılsama yaratmayı, kafaları bulandırmayı başardı. Oysa, tüm modernite, modernlik, çağdaşlık, ilericilik, laiklik retoriğine rağmen, Türkiye'de geçerli rejim her zaman yarı-otokratik, yarı-modern bir rejim olmanın ötesine geçemedi. Cumhuriyet bir hükümet darbesi sonucu kuruldu. Oysa, gerçek anlamda cumhuriyet, halk iradesinin tecelli etmesidir. Bilindiği gibi darbeler 'yeni, orijinal, farklı şeyler' yapmak için değil, 'eskiyi' sürdürmek için yapılır. 29 Ekim 1923'deki darbenin neyi ne kadar değiştirdiğini görmek için son elli yılda yapılan darbelerle bakmak yeter. Oysa, Padişah'ın tasfiyesi, otomatik ve zorunlu

olarak, tasfiye edilenin yerini cumhuriyetin aldığı anlamına gelmezdi... Muammer Kaddafi, Kral İdrisi, Nasır, Kral Faruğu tasfiye etti diye halk iradesi mi gerçekleşti, gerçek anlamda cumhuriyet rejimi mi kuruldu? Darbeler sonucunda iktidardaki bir kliğin yerini bir başkası alır, ama, aynı şeyi yapmak için. Amaç, devleti dönüştürmek değil, yönetici kliği değiştirmektir. Kaldı ki, 1923 de Cumhuriyeti kurduğunu söyleyen ekip, 1908 darbesini yapan ekipten çok farklı da değildi.

Onca yıl sonra hâlâ *aykırı* soru soranların, orijinal tahlil yapanların apar-topar tutuklandığı, linç edilmeye kalkışıldığı bir rejimin *moderniteyle* bir ilgisi olabilir mi? Özgür düşünceyi en büyük düşman sayan bir rejimin *moderniteyi* özümlediği söylenebilir mi? Bir ülke düşünün ki, o ülkenin başbakanının, bakanlarının, milletvekillerinin eşlerinin nerelere gidip, gidemeyeceğine ordu karar veriyor. Bundan daha saçma, insan aklını zorlayan bir kepezelik olabilir mi? İran'da kadınları başlarını örtmeye zorlamak laiklik karşıtı bir eylemdir tam bir modernite karşıtlığıdır. Türkiye'de bunun tersini yapmak, kadınları başlarını açmaya zorlamak da aynı türden bir bağnazlıktır. Oysa, insanların giyim kuşamlarına bile karışan rejime, büyük bir pişkinlikle laik demeyi içlerine sindirebiliyorlar...

Türkiye'de modernite, modernlik, laiklik adına insanların özel yaşamlarına dahî müdahaleyi haklı göstermeye çalışanların sefaleti anlaşılır bir şey ama, ordu öyle istiyor diye resmi davetlere başları örtülü eşlerini getirmemeyi içlerine sindiren, sözde bu ülkeyi yönettiği varsayılanların bu utanç verici tavrına ne demeli... Öyle bir başbakan, bakan, milletvekili ki, ordudan aldığı emre göre hareket ediyor. Bu durum bizdeki, parlamentonun da içi boş bir kabuk olduğunun tipik bir göstergesidir. Bizdeki siyasi partiler, seçimler, parlamento, 'bağımsız yargı', vb. tam bir retoriktir ve rejimin gerçek yüzünü gizlemeye yarıyor... Bunlar, "eski şarabı yeni şişede sunmanın" araçları ve mekanizmalarıdır... Bu tür kurumlar ve mekanizmalarla amaçlanan, pre-modern rejime, modernlik, çağdaşlık, laiklik, vs. süsü vermektir. Oysa, modernite kapitalist teknolojinin

ürünlerine sahibolmaktan öteye bir şeydir. Dün, İngiliz kumaşından elbise giymek, Fransız parfümü kullanmak, bugün otomobile binmek, Coca-Cola içmek, cep telefonunun görgüsüzce kullanmak modernite değildir...

Türkiye’de kapısında üniversite yazan ama adından başka üniversiteyle ilgisi olmayan kurumların çapı da Türkiye’deki rejimin çapının doğal sonucudur. Siz bir binanın ön cephesine burası üniversitedir yazdınız diye orası üniversite olmaz. Bir adamın- kadının isminin önünde bir dizi ‘akademik ünvan’ var diye o adamın ve kadının bilim insanı sayılmayacağı gibi... Üniversite gerçek üniversite olsaydı, üniversite elemanları Anıtkabir ayinlerine katılmazlardı. Kendilerini kolluk kuvveti yerine koyma, ‘Cumhuriyeti koruma ve kollama’ misyonuna soyunma gibi bilim insanına yakışmayan aşırılıklarda bulunmazlardı. Daha önce de sayısız kereler yazdığım gibi, bizde üniversite denilen kurumların çatısı altında bulunanların taşıdıkları bilinç, bilim insanı bilinci değil, tipik memur bilinci, değilse kışla bilincidir. Eğer bir insan, bilim namusu ve entellektüel dürüstlükten yoksunsa, onun bilim insanı sayılması asla mümkün değildir... Kara cüppelerini giyerek hükümeti atalarına şikayete giden adamların ve kadınların gerçek üniversiteyle, bilimle, bilimsellikle, bilim haysiyeti ve entellektüel dürüstlikle uzaktan yakından bir ilgisi yoktur. Bunların en büyük korkuları özerkliktir. Oysa, özerklik olmadan üniversite de olmaz. Kaldı ki, gerçek moderniteye düşman, laik olmayan, cunta anayasayla yönetilen (üstelik 130’uncu madde geçerliyken), MGK gibi bir kurumun varolduğu, bağnaz resmi ideolojinin geçerli olduğu bir rejimde, gerçek anlamda üniversite mümkün değildir. Elbette bu ifadeden giderek, başka yerlerdeki üniversiteleri yücelttiğim anlamı çıkarılmamalıdır. Rektörlerin bir tek derdi var: 12 Eylül Cuntasının kendilerine bahsettiği çiftliklerde ağalığı sürdürmek. Şimdilerde eğitimin özelleştirmesinin ivme kazanmasıyla, rektörler, Üniversite döner sermaye kuruluşları, vakıfları, şirketleri, vb. aracılığıyla büyük finansal kaynakları da kullanabilir duruma geldiler. Neredeyse birer holding yöneticisi durumundalar.

Bu söylediğim en azından büyük üniversiteler için geçerlidir. Bazı rektörlerin trilyonluk villalarından söz ediliyor... Bunca imkân, ayrıcalık ve otoriteden olmak, rektörlerimizi çıldırtıyor... Darbe kışkırtıcılığı yapmalarının nedeni de aynı korkunun eseridir...

Kara cübbelilerin son gövde gösterisi, rejimin niteliğinin tartışılması için bir vesile olabilirdi... Görünen o ki, her zaman olduğu gibi, kimsenin asıl tartışılması gerekeni tartışmaya niyeti yok. Bakalım bu ilkelik, ikiyezlülük, bağnazlık, özgürlük, demokrasi ve modernite düşmanlığı daha ne kadar devam edecek...

AYDIN MI ENTELLEKTÜEL Mİ?¹

Kavramların yerli yerinde kullanılmaması kafa karışıklığına neden oluyor, dolayısıyla da realitenin anlaşılmasını zorlaştırıyor. Bu çoğu zaman bilinçli olarak, kimi zaman da bir alışkanlık kategorisi olarak tezahür ediyor. Her halde bu dünyada aydın kavramında olduğu kadar ‘yanlış anlama’ başka hiçbir kavram için söz konusu değildir. Bir şey daha var: Türkiye’nin bu tür olumsuzluğun en bariz yaşandığı ülke değilse de başta gelenlerden biri olduğunu söylemek de abartma olmaz. Örneğin Fransa’da herhangi biri üniversite eğitimi aldı diye kendini ‘aydın’ saymayı aklından geçirmez. Bizde bir ilkokul öğretmeniyse söze “şahsen bir aydın olarak...” diye başlar. Bu tavır o kadar aşırıya vardırılmıştır ki, bir zamanlar Latin alfabesini biliyor olmak *aydın sayılmaya* yetiyordu.

Böyle bir anlayışın gerisinde de aşırı Batı hayranlığı, Batı’dan ne gelirse hiçbir sorgulamaya tâbi tutmadan kabullenme alışkanlığı, “*evrensel bir nesnel sosyal bilim* olabileceği düşüncesi ve inancı”, Türkiye ve benzer durumdaki ülkelerde diplomalı kesimin taşıdığı bilincin sömürge bilinci olması, velhasıl bu kesimin avrupamerkezli ideolojik yabancılaşmayla mâlûl oluşu yatıyor. Oysa, aydın olma durumu eğitimden geçmekle, bir diploma sahibi olmakla, vb. ilgili değildir. Her hangi bir alanda eğitim görmek demek, o alanda bir *uzmanlık* edinmek demektir ve bunun için de mutlaka bir eğitim kurumundan diploma almak gerekmez. Bir ustanın yanına çırak olarak girip bir kaç yılın sonunda işi öğrenmekle, üniversitenin bir fakültesinde okumak arasında *aydın kavramı* bakımından özde bir fark yoktur. Aydın tanımı veya ‘aydın olmak’ bakımından hukuk fakültesinde okuyup avukat olan biriyle, bir marangozun yanında marangozluk öğrenen genç adam arasında önemli bir fark yoktur.

1 ozguruniversite.org 14. Nisan 2003.

Sadece hukuk fakültesinde okuyanın aydın olmak bakımından daha avantajlı olduğu söylenebilir. Bilgiye ulaşma kolaylığı, entellektüel faaliyet için uygun zaman, gerçek anlamda entellektüellerle ilişki kurma kolaylığı, vb. Elbette burada sözünü ettiğimiz sadece bir ‘potansiyeldir’ ve söz konusu ‘avantajın’ realize olması kesin değildir. Nitekim, okul ve üniversite ortamı kimi avantajlar sağladığı gibi bir dizi olumsuzluğu da barındırabilir. Zira, genel olarak eğitim kurumları ve üniversiteler, egemen ideolojinin üretildiği kurumlardır. Bundan daha kötüsü resmi ideolojinin geçerli olduğu durumdur. Eğer Türkiye’de olduğu gibi bağınaz bir *resmi ideoloji egemenliği*, söz konusuysa, ‘avantaj’ tam bir handikapa dönüşmüş demektir. Nitekim boğucu bir resmi ideoloji tarafından beyinleri dağlanmış, düşünme yetenekleri dumura uğratılmış gençler, istedikleri kadar uzun eğitimden geçsinler, bunun hiçbir kıymet-i harbiyesi yoktur.

Bu bakımdan eğitimden geçmiş olanlar ancak sosyolojik bir katman sayılabilirler. Ya da bunlar “sosyolojik aydın” tanımına dahil edilebilirler. Ben bu tür bir yanlış anlamaya meydan vermemek için *aydın* kavramı yerine *entellektüel* kavramını yeğliyorum. Entellektüel eğitimden geçtiği için entellektüel değildir. Entellektüel bir misyonun adamı-kadını olduğu için entellektüeldir. Eğitimden geçmiş olabilir ve bu gereklidir. Aynı şekilde bir uzmanlığa da sahip olabilir. Bu onu sosyolojik aydın tanımına yaklaştırır ama başka bakımlardan ondan uzaklaşmadan aydın sıfatını hakedemez. Entellektüel, toplumdaki sadece en ileri düşüncenin, en yeni ve orijinal veya *aykırı* fikirlerin üreticisi-taşıyıcısı değildir. Aynı zamanda, entellektüel tanımına ve misyonuna uygun *etik duruşuyla* olaylara müdahale eden biridir. Gerçekle yalan, doğruyla yanlış arasında kesin tavır koyarak, olup-bitenleri teşhir etme, bilince çıkarma misyonunun taşıyıcısıdır. Sınıflı toplumlarda egemen sınıflar bir egemen ideoloji (bunu beceremiyorsa resmi ideoloji) üretmeden ve onu kitlelere kabullendirip, dayatmadan egemen olamazlar. Dolayısıyla, egemenliği asıl ayakta tutan kaba kuvvet veya çıplak şiddet değil, *gönüllü kabullenme veya rızadır*. Çoğu zaman kaba kuvvet veya çıplak şid-

det egemen veya resmi ideoloji yetersiz kaldığında, ‘son kertede’ devreye sokulur. Egemen ideoloji ekseri egemenlerin çıkarını tüm toplumun çıkarıymış gibi sunar. Bu yüzden Irak’a yönelik emperyalist saldırı gündeme geldiğinde “Türkiye’nin menfaatleri”, “ulusal çıkarlarımız”, vb. gibi söylemler sıkça dillendirildi. Türkiye’de egemen blokun çıkarı Türkiye’nin ABD’nin safında saldırıya dahil olmasını gerektiriyordu. Zira, emperyalizmin uydusu durumundaki bir ülkenin kompradorlaşmış egemen sınıfı, hegemonik gücün isteğinin dışına çıkamaz ama zaten sınıfsal çıkarı da onun safında yer almasını gerektirir.. Bizimki gibi ülkelerde egemen sınıf son tahlilde emperyalizmin bir uzantısıdır. Savaş karşısında ‘sosyolojik aydınların’ bir bölümünün aşırı savaş taraftarı tavrı da yukarıda ‘sosyolojik aydınla’ ilgili söylediklerimizi doğrular niteliktedir. Egemen ideolojinin geçerli olması demek aynı zamanda bir “gönüllü kabul-lenme” durumudur. Bu da ‘ulusal çıkar’, ‘toplum yararı’, ‘hepimiz aynı gemideyiz’, vb. retoriği olarak sunulur.

Elbette ulusal çıkar kavramı her zaman ve her koşulda “içi boş bir kavram” değildir. Yabancı bir gücün saldırısına maruz kalan bir ulus, kendini savunduğunda bu ulusal çıkarın gerçekleşmesidir. Dolayısıyla entellektüel, gerçeğin çarpıtılmış, *ideolojik* versiyonunu teşhir ederek, gerçek niyetlerle afişe edilen arasındaki uyumsuzluğu açığa çıkaran kişidir. O hiçbir ulusal çıkar safatasına itibar etmez. Sorunlara insanlığın ‘genel çıkarları’ perspektifinden ve evrensel düzeyde ve sınıfsal düzlemde yaklaşır O *ileri insanlığın* vicdanı olduğu için entellektüeldir.. Ulusal çıkar söyleminin bir tuzak olduğunu bilir. “Ülke çıkarı”, “ulusal çıkar”vb, gibi söylemlerin bal-kondaki seyirciyi oyalamayı amaçlayan bir ideolojik mistifikasyon olduğunun farkındadır.

Elbette ezilen bir ulus söz konusuysa durum bütünüyle farklıdır ve entellektüel hiçbir ikircik ve tereddüt olmadan ezen ulusun karşısında, ezilen ulusun safında yer alır ve ezilen ulusun başarısı için tüm enerjisini ve yeteneğini ortaya kor. Hiçbir gerekçe ezilen ulusun safında yer almamayı haklı gösteremez ama entellektüel orada da

kendi yaklaşımını her aşamada özgürce ifade etmeli, edebilmelidir. Kimi zaman *ulusal çıkar* ve *ulusal kurtuluş* söylemlerinin ona yakışmayanlar tarafından dillendirdiği de olur ki, aydın onu da teşhir etmediğinde kendi varlık nedenini inkâr etmiş olur. Nitekim, kimi emperyalist güçlerin kuklası ve maşası olanlar da ‘ulusallık’ iddiasında bulunabiliyorlar. Son yarım yüzyılın deneyleri ve yaşananlar, tutarlı birer anti-emperyalist olmayan ulusal mücadelelerin başarı şansı olmadığını açıkça ortaya koyuyor... Ama hepsi bu kadar değildir. Tutarlı bir anti-emperyalist olmanın koşulu da tutarlı (radikal) bir anti-kapitalist olmaktan geçiyor... Dolayısıyla, sömürgeciliğe karşı olmak yeterli değildir. II. Dünya Savaşı sonrasında sömürgecilikten kurtulan ulusların durumunda bir önceki duruma göre kayda değer bir değişikliğin olmayışı bunu doğruluyor...

Entellektüel bu bakımdan gerçeğin çarpıtılmış versiyonunu teşhir eden biridir. Hiçbir egemen/resmi ideoloji kategorisine itibar etmez. Tam tersine onu teşhir eder. Entellektüelin işlevi, toplumun kritik bir eşiğe yaklaştığı durumlarda daha da büyük önem kazanır. Olup bitenlerin anlamına açıklık getirerek, sürecin niteliğine dair kafa karışıklığının aşılmasını sağlar ve hareketin önünün açılmasını kolaylaştırır. Bir bakıma entellektüel “bu gemi ne yöne doğru seyrediyor” sorusunu sorandır. Bu onun ‘uzmandan’ ayrılan niteliğidir... Entellektüel, tanımı ve doğası gereği muhaliftir, ‘marjinaldir’ Olayların, olguların, süreçlerin ‘görünmeyen’ yanını bilince çıkarmak, entellektüelin ve gerçek bilim insanının varlık nedenidir... Bu niteliğinden ötürü de o her zaman “sürüden ayrılandır.” Eğer öyleyse, “sürüden ayrılmış olmanın” bedelini de ödemek durumundadır. Yalanın karşısında, gerçeğin tarafında yer almaksa, işin doğası gereği ve kaçınılmaz olarak egemen sınıfın, güç ve iktidar odaklarının karşısına dikilmektir. Her koşulda doğruyu haykırma basireti ve cesareti onun egemen sınıf ve onun akıl hocaları (sosyolojik aydınlar), ‘ideolojik tetikçileri’ tarafından ‘düşman’, ‘bölücü’, ‘yıkıcı’, duruma göre ‘zındık’ ‘çağ dışı’, vb. ilân edilmesiyle sonuçlanır. *Herkesin yalan karşısında secde ettiği* bir ortamda

gerçeği haykırmak, ileri insanlığın vicdanı olma basireti, cesareti ve yeteneği ancak az sayıda insana mahsus bir şeydir. Bu özellikten ötürü de tarih boyunca benim *entellektüel* dediğim insanlar küçük bir gurup olagelmışlerdir. Zira, gerçeği söylemenin her koşulda bir bedeli vardır ve o bedeli göze almak sanıldığı kadar kolay değildir. Elbette sorunu sadece bir cesaret kategorisi olarak görmemek gerekir. Aksi halde, entellektüel tavrını ‘cesarete’ indirgemek entellektüeli anlamamak olurdu.

Entellektüel’in yalan cephesinin karşısında ‘doğrunun’ ve gerçeğin safında yer alması demek, onun gerçeğe ihtiyacı olanların safında olması demektir ki, bu niteliğinden ötürü entellektüel, doğası ve misyonu gereği *devrimcidir*. Oysa, sosyolojik aydın olarak nitelenebilecek olan diplomalılar taffesi, tam da entellektüelin karşı kutbunda *mevzilenmiş* durumdadırlar. Onlar, resmi/egemen ideolojiyi oluşturup yayanlardır. Dolayısıyla da yalanın ve tahrîfatın safındadırlar. Misyonları egemen ya da resmi ideoloji üretip, ideolojik bulanıklığın devamını sağlamaktır. Misyonu yalanı üretmek, yeniden üretmek olanların bir de *aydın* sayılmaları mümkün değildir ama aydın sayılıyorlar ve bu durum bizim için şaşırtıcı değildir. Ve doğrudan bir egemen ideoloji kategorisi olarak anlaşılabilir

Hiç bir toplumsal hareketin veya muhalefetin entellektüel yokluğunda başarı şansı yoktur. Her türlü halk hareketinin, toplumsal muhalefetin veya sınıf hareketinin başarısı, eskiyi aşip yeniye yaratabilmesi, ancak bir ütopyanın varlığında mümkündür ve ütopyaı üretip, formüle eden ve onu bir umut ve özgürlük kategorisi haline getiren de *entellektüellerdir*. Zira, entellektüel (Gramsci anlamında ezilenlerin ‘organik aydını’) hareketin her aşamasında durumun gerektirdiğini bilince çıkarabilen, dolayısıyla da perspektifi formüle edip netleştiren, yenileyen, velhasıl hareketin önünü açandır. Elbette söylediklerimizden yanlış sonuçlar çıkarmak da her zaman mümkündür. Entellektüelin işlevi ve misyonuna vurgu yaparken onu yüceltme, işlevini abartma riski de söz konusudur. Oysa, entellektüelin varlık nedeni tam da öylesi bir yüceltmenin gereksizliğinin kanıtıdır.

Zira, bu dünyada hiçbir şey yüceltilmeyi hak etmez ve entellektüel yüceltilmediğinde misyonu ortadan kalkar.

Entellektüelin işlevi ‘kritik dönemlerde’ önem kazanmakla birlikte, toplumda politizasyonun büyüdüğü, sınıf mücadelesinin yükseldiği durumlarda ‘sosyolojik aydınların’ hiç değilse bir bölümünün gerçek entellektüel işlevine kazanılması kolaylaşır. Tüm dünyada ve Türkiye’de 1960’lı yılların başından 1970’lerin sonuna varan dönemde ‘sosyolojik aydınların’ önemli bir bölümü ilerici-devrimci harekete dahil olmuştu. Fakat daha sonra, neoliberalizmin ideolojik hegemonya kurmasıyla karşı kutba savruldu. Bunlardan önemli bir kısmı da neoliberal ideolojik saldırının bağınaz ‘misyonerleri’ oldular...

Küresel kapitalizmin (emperyalizmin) her düzeyde saldırısını yoğunlaştırdığı koşullarda, entellektüellere önemli bir misyon düşüyor. Karşı-saldırının oluşması ve başarısı, kitlelerin yeniden ‘tarihin öznesi olma’ iddiasını ortaya koymalarına bağlı ve bu süreçte entellektüel işlev ‘olamazsa olmaz’ bir öneme sahip olacaktır. Zira, entellektüeller, sadece ‘ileri insanlığın’ haysiyetini ve vicdanını temsil etmek değil, aynı zamanda yaşanabilir bir dünya ve uygarlık modelinin de habercisidirler...

“BÖYLE KİLİSEYE BÖYLE PAPAZ”¹

AKP hükümeti YÖK sistemini reforme edip, üniversitelere görece daha özerk bir yapı ve işleyiş kazandırmak üzere bir yasa taslağı hazırlıyor. Başta YÖK dükalığı olmak üzere, üniversite rektörleri “istememez” deyip ortalığı velveleye veriyor. Ayrıcalıklarından ve iktidarlarından olma korkusu bile onları çıldırtıyor. YÖK’e *dokunmak* isteyenleri ‘vatan haini’, bölücü’, “yıkıcı” vb. ilan etmekten de çekinmiyorlar. Şu YÖK denilen, üniversite denilen kurumların başındakilere bir bakın. Hâlâ bu kurumların üniversite olduğunu düşünenler var mıdır? Özerk olmayan bir kurum üniversite adını hak eder mi? Kendi kendini yönetemeyen bir kurumda bilimsel faaliyet mümkün müdür?

Sorun YÖK değil

Türkiye’de üniversitelerin içinde bulunduğu sefil durumun yegane sorumlusu olarak YÖK’ü göstermek, bu ülkenin realitesinden haberdar olmamakla ilgilidir. YÖK’ün tahribatı ortada ama, YÖK diye bir kurum nasıl olup da dayatılabildi ve bu kadar zamandır varlığını koruyabildi? Denilecektir ki, YÖK 12 Eylül cuntasının olağanüstü terör koşullarında dayatıldı. Bu bir gerçektir ve kimse itiraz edemez. Lâkin, cuntanın YÖK’ü dayattığında üniversitenin tepkisi nasıl olmuştu? Bilmeyenlere ve unutanlara hatırlatalım: Üniversite rektörleri ve akademi başkanları (o zaman yüksek öğretim kurumları üniversiteler ve akademiler olarak ayrılmış durumdaydı) cuntayı ilk kutlayanlar ve cuntanın beş liderinin karşısında ilk esas duruşa geçenler arasındaydılar. Her ne surette olursa olsun, cuntayı kutlayan, onun huzurunda sıradan asker gibi esas duruşa geçen bir üniversite

1 ozguruniversite.org 20. Ocak 2003.

rektörü, akademi başkanı olabilir mi? Bu arada dünya üniversite tarihine geçecek bir şey daha yaptılar, amerikancı cuntanın şefine fahri hukuk doktorası verdiler. Hukukun kırıntısını bile silip süpüren cuntanın şefine bu fahri doktorayı (*docteur honoris causa*) veren de Türkiye'nin en köklü oluşuyla övünülen İstanbul Üniversitesiydi. Şimdilerde aynı üniversitenin rektörü askeri cuntaların memlekete ne büyük hizmetler yaptığını anlatmaya ve cuntayı lânetleyenleri suçlamayı sürdürüyor. Bu zât ve benzerlerinin 28 Şubat darbesinde nasıl destek verdikleri henüz belleklerden silinmiş değil...

Elbette hepsi bu kadar değil, üniversite hocaları yeni yapılanmada bir post elde edebilmek için meslektaşlarını cuntaya ihbar ettiler. Amaç bir rektörlük, dekanlık, bölüm başkanlığı, enstitü müdürlüğü, YÖK üyeliği, vb. kapabilmek, daha çok maddi ayrıcalığa ve otoriteye sahip olmaktı. Mâlum en çok muhbirlik yapanın vatanperverlik katsayısı da o kadar yüksek olduğuna göre, elbette terör rejimi tarafından ödüllendirilmeyi de hak ediyor (makam arabasının dayanılmaz çekiciliği...) Aslında bu durum şaşırtıcı değildir. Son tahlilde bilim adamı bilinci değil de memur bilinci taşıyan insanlardan başka ne beklerdiniz? Bilim haysiyetine ve entellektüel dürüstlüğe sahip olmayan biri, bilim insanı sayılamaz, ama, bu onun isminin önüne dr. doçent, prof, ord. gibi unvanların gelmesine engel değildir. Öyleyse bilim ahlâkından yoksun, bilimsel deontolojiden bîhaber birine bu tür ünvanlar niye veriliyor? İsmi önünde bu tür ünvanlar olanlar yalanı büyütme, kabullendirmek ve sürdürmek için gereklidir. Zira, sıradan birine bir yalan söyletmeniz pek inanan olmaz da, aynı yalanı bir ordinaryüs, prof. dr'a söyletirsanız inandırıcılığı artar. Son dönemde iktisat dalında yalanı kabullendirmek ve büyütme için eldeki ünvanların yeterli olmadığı anlaşıyor ki, bu amaçla Nobel ödülü devreye sokuluyor... Yalanı Nobel ödüllü bir profesöre söyletmenin yararlarını her halde bu yazıda tartışmamız gerekmiyor...

Devletin kutsanıp fetiş durumuna getirildiği bir ülkede özerk kurumlar da özerk kafalarla da mümkün değildir. Bağnaz resmi

ideolojinin geçerli olduğu bir ülkede sadece kelimenin gerçek anlamında üniversite değil, hiç bir özerk kurum varolamaz, özgür düşünce yeşeremez. Bir kere MGK var. Cunta anayasası yürürlükte ve söz konusu anayasanın 130'uncu maddesi ve başka maddeler var. 130'uncu maddenin dördüncü paragrafında: "Üniversiteler serbestçe her türlü bilimsel araştırma ve yayında bulunabilirler." diyor ve arkasından gelen cümle şöyle: "Ancak, bu yetki, Devletin varlığı ve bağımsızlığı ve milletin ve ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunma serbestisi vermez," biçiminde devam ediyor... Cümlelerin başında bir hakkı tanıyıp devamında onu geri almak, burjuva hukukunun bir 'inceliğidir...' Öyleyse boğucu bir resmi ideolojisi, cunta anayasası ve MGK var iken, YÖK'ün de olmasına şaşmak niye? Resmi ideolojiden rahatsız olmayanların YÖK'ten rahatsız olmaları mümkün mü? Hayatında bilimin ne olduğu, nasıl olması gerektiği, bilim adamının-kadınının gerçekten bilim insanı sayılması için neleri yapması ya da yapmaması gerektiği konusunda bir kerecik bile düşünmemiş biri, nasıl bilim insanı sayılacak?

Eğer bilim adamının faaliyetinin sonuçları toplumdaki özgürleşme mücadelesiyle örtüşmüyorsa, yapılanın bilimle bir ilgisi yoktur. Bizde üniversiteler (ve diğer eğitim kurumları) gençlerin düşünme yeteneğini ve özgürlük bilincini dumura uğratma işlevine koşullanmışlardır. Bu bakımdan üniversitede görev yapanların taşıdıkları bilinç herhangi bir devlet memurunun taşıdığı bilinçten farklı değildir. Verilen ünvanlar başka alanlarda verilen diploma gibidir. Nasıl bir dersi geçmek için sınav yapılırsa ve öğrenmenin amacı sınavı geçmek, sınavı geçmenin işlevi de diplomaysa, bizde dr. doçent, prof gibi ünvanlarını kazanmak da aynı biçimdedir. Bu ünvanlar bilime yapılan katkının sonucu değil, belirli sınavları geçmenin sonucudur. Dolayısıyla edinilen bilgi ünvan almanın aracıdır ve onunla sınırlıdır. Aksi halde üniversiteler MGK'dan emir geldikçe bildiri yayınlayan kurumlar olmazlardı.

Üniversite özerk değilse üniversite değildir. "Bilim insanı" denilen de bilim haysiyetine sahip değilse (elbette memur bilincine

sahip olduğunda bu koşul gerçekleşmez) bilim insanı sayılmayacaktır. Bilim haysiyeti ve entellektüel dürüstlük bilim insanının olmazsa olmaz niteliğidir. Bilim insanı tavizsiz ve inatla doğru bildiklerini söylemiyorsa istediği kadar isminin önünde ünvanlar taşıyın bir kıymet-i harbiyesi yoktur. Bir akademi çatısı altında çalışıyor ve isminin önünde ünvanlar taşıyor diye bilim insanı sayılması gerekmez. Eğer 12 Eylül cuntası üniversiteyi tam bir kışlaya çevirmek için harekete geçtiğinde ve şu YÖK denilen ucubeyi dayatmaya kalktığında, üniversite öğretim üyelerinin çoğunluğu bilim namusu ve entellektüel dürüstlüğü gereğini yapsalardı. Sıradan bir memur gibi değil de gerçek bir bilim insanı tavrı ortaya koyabilselerdi, birincisi YÖK püskürtülebilir, değilse yerleşmesi bu kadar kolay olmayabilir; ikincisi de o anda püskürtülemese bile bu kadar uzun ömürlü olmayabilirdi. Zaten üniversiteyi üniversite yapan unsurlardan biri de üniversitenin kendi kendini koruyabilme, savunabilme yeteneğidir. Elbette kendi üslubuna uygun araç ve yöntemlerle... Eğer üniversiteler, hocası, öğrencisi, çalışanıyla YÖK'ün karşısına dikilebilseydi, cunta ne yapacaktı? Üniversiteler YÖK dayatmasına karşı eğitimi durdurma kararı aldığı anda, dersler boykot edilip eğitim durduğunda cunta milyonlarca ailenin tepkisini göze almadan bu kurumları kapatamazdı. Cuntayı böyle bir ikilemle karşı karşıya getirecek bir tavır üniversitenin kendini savunmasının bir örneğidir... Elbette YÖK'e karşı çıkanlar da oldu ama bunlar süreci tersine çevirebilecek durumda değildi. Zira, sorun sadece nicel yetersizlik değildi. Bu kesime dahil olanların çoğu da son tahlilde resmi ideoloji karşısında eleştirel bir duruşa sahip değildi. Bazıları da post dağılımından rahatsız oldukları için, post dağılımında 'haksızlığa uğradıklarını düşündükleri için YÖK'e karşı çıkmıştı... Bunlardan bazılarının daha sonra koyu birer YÖK'çü kesilmesi de durumun öyle olduğunun kanıtıdır.

Milli Eğitim Bakanı'nın tartışmaya açtığı taslak metin karşısında paniğe kapılan kara cübbeliler şaşkınlıktan ne diyeceklerini şaşırmış durumdalar. İtiraz gerekçelerinin hepsi gülünç ama, bir tanesi var

ki, ibretlik... Diyorlar ki, yapılacak değişikliklerle hükümet kendi yandaşlarını üniversiteye yerleştirecek... Aslında bu itirazdan daha ibret verici bir şey olamaz. Eğer söz konusu kurumlar özerk bir yapı ve işleyişe kavuşursa, bu üniversitenin kendi kendini yöneteceği anlamına gelmiyor mu?. Özerk bir yapıya hükümet nasıl müdahale edip kendi yandaşlarına yer açacak? Memur kafalı cunta severler özerkliğinin ne olduğundan bile habersizler... Özerkliğinin ne olduğunu tasavvur bile edemiyorlar. Elbette asıl kaygıları iktidarlarını korumaktır.

Üniversite ve bilimsel faaliyet yukarıdaki sözünü ettiğimiz ‘olmazsa olmazlardan’ başka, bir de kamusal alan olarak kalmak durumdadırlar. Bu aşamada ve fırsat çıkmışken hem özerklik için hem de üniversitelerin özelleştirilmesine, bu kurumların birer ticari kâr ve kazanç kapısı haline getirilmesine karşı çıkmak gerekli. Zira, mevcut eğilimler durdurulamazsa, üniversiteler de birer kapitalist işletmeye dönüştürülecek ki, herhangi kapitalist bir işletmeden farkı kalmayan kurumlarda özerkliğin bir kıymet-i harbiyesi olamaz?. Aslında önce yurttaş bilincine sahip olmak gerekli... Devlet vergi alıyor ama eğitimi de özelleştiriyor. Yurttaş bilinci taşıyan insanların bu durumu kabullenmesi mümkün değildir. Hem her şey özelleştirilecek hem de hâlâ vergi alınacak... Peki ne için? İsterseniz bu sorunun cevabını başka bir yazıya bırakalım... Devlet vergi alıyor ve özel üniversitelere bütçeden para aktarıyor. Bu zengin çocuklarının eğitimi için yoksullardan vergi toplamak değil midir?. Görünen o ki, bir başına üniversiteyi üniversiteye benzetmek mümkün değil. Ama, yine de herkes bulunduğu yerden itibaren mücadeleye katılmalıdır. Velhasıl, nasıl bir üniversite sorusu, nasıl bir toplum sorusundan bağımsız değil... Ama önce akademisyenlerin gerçek üniversiteye yakışır olmaları gerekir ve bunun için bilim namusu ve entellektüel dürüstlük zorunlu koşuldur... Etik kaygılara yabancılaşmış bir bilimsel çaba mümkün değildir... Aksi halde ve haklı olarak: ‘Böyle kiliseye böyle papaz’ denilecektir...

YÖK KİŞİLASINDA TÖREN¹

12 Eylül askerî cuntası kendi mantığına uygun bir üniversite yapısı oluşturdu. Üniversiteyi kendine benzetti. O dönemden sonra üniversiteye benzeyen, üniversiteyi andıran sınırlı odaklar, nitelikler ve unsurlar da yok edildi. Zaten 12 Eylül 1980 öncesinde de gerçek anlamda bir üniversite geleneği yoktu. 1923-1950 döneminde tek parti diktatörlüğü geçerliydi. Dikta rejimlerinin geçerli olduğu durumlarda üniversite yerleşip, kök salamaz. 1950'den 1980'e kadar ki dönemde kısa süreli askerî dönemler dışında 'düşük yoğunluklu demokrasi' geçerliydi. Sol hareketin ivme kazandığı koşullarda üniversiteye benzeyen sınırlı odaklar oluşmuştu. Kimi filizlenmeler ortaya çıkmaya başlamıştı. Cuntayla bu tür odaklar da yok edildi. Artık kapısında 'üniversite' yazan kurumlar sivil elbiseyle askerlik yapılan kışlalara benziyordu.

Eğer, 12 Eylül cuntası üniversiteyi kendine benzetmek üzere harekete geçtiğinde gerçek bir üniversite olsaydı, YÖK'ü dayatmak mümkün olamazdı. Hiç değilse bu kadar kolay olmazdı. Zira, üniversiteyi üniversite yapan *olmazsa olmazlardan* birincisi özerklikse, ikincisi de üniversitenin kendini koruyabilme kapasitesidir. Üçüncüsü de üniversitede yapılanın toplumdaki özgürlük mücadelesiyle örtüşmesidir. Elbette bunu kendine uygun yöntem ve araçlarla yapacaktır... Eğer, üniversite öğretim üyeleri, öğrenciler, çalışanlar saldırı karşısında direnme cesaretini ve basiretini ortaya koyabilselerdi, cunta üniversiteleri kapatmakla geri adım atma arasında tercih yapmaya zorlanabilirdi. Bunu yapmadılar ama ne yaptıkları biliniyor... Bir rektörlük, dekanlık, müdürlük, vb. kapabilmek için meslektaşlarını cuntaya ihbar ettiler... Cunta şefi karşısında esas duruşa geçtiler, daha da ileri gidip, cunta şefine fahri hukuk doktorası (docteur

1 ozguruniversite.org. 6. Ekim 2003.

honoris cuasa) bile verdiler... Fakat üniversitenin üniversite sayılması için nasıl özerklik *olmazsa olmaz* koşulsa, özerklik için de ona sahip çıkacak ve kıskançlıkla koruyacak gerçek üniversite insanları (erkek ve kadın) gereklidir. Bu da demektir ki, bilim haysiyetine ve entellektüel dürüstlüğüne sahip insanlar olmadan özerklik mümkün değildir, özerklik yokluğunda da üniversite mümkün değildir.

Bizde üniversitelerde görev yapan ve isminin önünde çeşitli unvanlar bulunan taife, bilim insanı bilinci değil, memur bilinci taşıyor. Dolayısıyla, isimlerinin önüne konulan, dr. doçent, prof, vb. gibi ünvanlar bilimsel yeterlilikle ilgili değildir. Bu ünvanlar bilimsel yeterliliğin ve performansın karşılığında verilmiyor. Bu yüzden bürokratik rütbelerdir. Aynı şef, müdür yardımcısı, şube müdürü, müdür, genel müdür, gibi... Emir-itaat ilişkisinin geçerli olduğu askeri veya 'sivil' bürokraside geçerli bilinç genellikle *çocuksu bir bilinçtir*. Bürokrasinin her çeşidi, soru sormaya, cevap aramaya, sıra dışı, alışılmadık şeyleri tartışmaya uygun değildir. Bürokratik yapılar, yeni, orijinal, aykırı düşüncenin yeşerip-filizlenmesine, serpilmesine izin vermez. Oysa, gerçek bilim insanı verili olanı yeniden üreten değil, onu sorgulayan ve aşılmasını sağlayan tecessüs sahibi olan biridir. Ünlü Fransız filozof ve yazar Jean Paul Sartre: "Aydın, üzerine vazife olmayan şeyleri iş edinendir" demiştir. Bilim insanı da gerçek bilim insanıysa, üzerine vazife olmayan şeylere burnunu sokan, sokabilendir... Gerçek anlamdaki bilim insanı, hiç bir resmî ideolojiye, resmî doğruya itibar etmez. Aksi halde kendi varlık nedenine ihânet etmiş olur. Eğer doğrular devlet ya da güç odakları tarafından önceden belirlenmişse, orada istenen insan tipi araştıran, sorgulayan bilim insanı değil, emre itaat eden memurlardır. İşte, yukarıda kısaca değindiğim nedenlerden ötürü, bizim üniversitelerimizde görev yapanlar, bilim adamı-kadını bilinci değil de tipik memur bilinci taşıyor. Elbette her durumda olduğu gibi bunun da istisnaları vardır. Zaten istisnalar da kuralı doğrulamak için değil midir?

Yine, üniversite denilen ama adından başka üniversiteye ortak yanı olmayan kurumlar 'törenlerle açıldı'. Fakat bu yılın açılışların-

da bir özellik göze çarpıyor. Her yıl her üniversite cumhurbaşkanını, başbakanı, başbakan yardımcılarını, bakanları açılışlarda getirmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. En büyük rütbeli devlet adamını getirmek en büyük marifet sayılırdı. Bu sefer açılışlarda devlet ve hükümet erkânı eskisi kadar boy göstermedi. Zira, yeni hükümet YÖK yasasında değişikliğe hazırlanıyor. Yeni yasa mevcut rektörlerin görevden alınmasını öngörüyor. İşte YÖK rektörlerinin kazan kaldırmasının nedeni bu... Bürokratlar, iktidarlarından ve ayrıcalıklarından olmak istemiyorlar. Bunu açıkça ifade edemeyeceklerine göre, bir dizi ipe sapa gelmez gerekçeyle kendi konumlarını korumaya çalışıyorlar. Bilimle, entellektüel dürüstlikle, bilim haysiyetiyle, özerklikle, vb. bir sorunları yok, hiçbir zaman olmadı, zaten olması da mümkün değildir. Bugünkü iktidarlarını orduya borçlu oldukları için, toplanıp Kara Kuvvetleri Komutanı'na hükümeti şikayete gitterler... Aslında böylesi bir tavır gerçek bilim insanına yakışmaz ama bizim rektörlerinize pek yakışıyor. Elbette 'böyle kiliseye böyle papaz' denmiştir...

Üniversitelerin açılışı, bilimsel bir kurumdan çok, ordudaki sancak törenini andırıyor. Önce rütbesi en yüksek olan bir devlet adamı veya siyasetçi konuşuyor. Daha sonra rektör konuşuyor ve silsile-i merâtibe esasına göre diğer etkililer ve yetkililer konuşuyor... Ekseri öğrenciler 'tören alanına' sokulmuyor. Törene katılıp talepte bulunanlar, yada bir sorunu gündeme getirenler güvenlik güçleri tarafından yaka-paça, tekme-tokat salondan çıkarılıyorlar... Ya da 'uslu-uslu oturmak kaydıyla' töreni izlemelerine izin veriliyor... Bunun kışladaki törenden ne farkı var? Üstelik siyasetçilerin, üst-düzey bürokratların üniversitede işi ne? Eğer üniversite üniversite değilse neden olmasın?

Oysa, kendi geleneği olan, kendine özgü bir üslûbu ve tarzı olan, özerklik bilinci olan bir akademik kurumda açılış farklı olurdu. Bir kere açılışın, asıl birim olan fakültelerde yapılması gerekir. Zira, rektörlük akademik hiyerarşinin en üst kademesidir, dolayısıyla, fakülteler ya da enstitüler gibi doğrudan bilimsel bir birim değildir.

Her fakültede ve enstitüde dersler ve akademik faaliyet bir öğretim üyesinin vereceği kısa bir dersle başlar. Ekseri açılış dersini veren öğretim üyesi, ya akademik yaşamı sona ermekte olan yaşlı ve saygın biridir, ya da çalışmalarıyla temayüz etmiş, gelecek vadeden genç bir akademisyendir. Yapılan kısa sunuşun ardından, öğrenciler ve öğretim üyeleri kendi sınıflarına, anfilere, laboratuarlara, vb. dağılırlar... Dolayısıyla, gerçek bir akademik kurumda açılış, hiçbir zaman medyatik bir şova dönüşmez... Sadece akademiye dahil olanları ilgilendirdiği için... Bizde henüz bu aşamaya gelinmiş değil. Bilim ve sanatın asıl bulunması gereken zemine çekilebilmesi, gerçek bilim ve sanat insanlarının kendi etiğine uygun davranabildiği durumda mümkündür. Bunun için de akademik kurumların memur kafalılarından arındırılması gerekecek...

‘UZMAN’ VE ‘İNSANÎ YARDIM’...¹

Burjuva uygarlığı uzmanı ve uzmanlığı yüceltir ve bunu boşuna yapmaz. Uzman, ekseri dar bir alanda bilgiye sahiptir ama uzmanlık alanı dışında tam bir kara cahildir. Burjuvazi onun cehaletinden yararlanmak için uzmanlığını bahane eder. Uzmanın dar uzmanlık alanı dışında hiçbir şeyden anlamaması tercih sebebidir. Oysa, toplumsal gerçeklik bir bütündür ve ancak farklı veçhelerden ve belirleyiciliklerin diyalektik bütünlüğü olarak anlaşılabilir. Son dönemde *uzmanın uzmanlığının* nasıl bir araç olarak kullanıldığına dair sayısız örnekler ortaya çıktı. Irak’a yönelik emperyalist saldırının tartışılması için çok sayıda uzman bir televizyon stüdyosunda toplanıyor ve her biri uzmanlığını konuşturuyor. Fakat bütün bu uzmanların ortak bir özelliği var: Ağacı görüyorlar da ormanı görmüyorlar. Zaten ormanı gören ne uzman sayılırdı ne de “sayın seyircilerin’ huzuruna çıkarılırdı. Uzman işin esasından haberdar olmayacak ki, saatlerce sayın seyircilere maval okusun... Uzman olarak ya da ‘danışman’ olarak görüşüne başvuru alanlar esas itibarıyla ideolojik bulanıklık yaratma işlevine koşulanlardır. Yalanı sıradan birine söyletseniz pek ilgi görmez de konunun uzmanına söylettiğinizde insanları ikna etmek kolaylaşır.

Fakat uzmanların yegane zaafı sadece sosyal realitenin dar bir alanı hakkında bilgi sahibi olmaları bu yüzden de dünyadan haberdar olmamaları değildir. Bir de beyinleri Avrupamerkezli ideoloji tarafından dağlanmış durumdadır. Taşıdıkları bilinç sömürge bilincidir... Emperyalist güç odaklarının buradaki ‘taşeronudurlar’ Gerçek durum böyledir ama o uzmanlar burunlarından kıl aldırılmazlar... Dünya’ya ve kendi gerçekliklerine sömürgeci-emperyalistlerin gözüyle bakarlar. Birilerini başkalarını aldatmak için kullanabilme-

1 ozguruniversite.org, 31. Mart 2003.

niz için önce aldatanın bizzat kendisinin aldanmış olması gerekir. Adamın kafası bulanık olacak ki, başkalarının kafasını bulandıra-bilsin. Bu yüzden egemenler için uzmanın önemi büyüktür. Kolaylıkla uzmanlık payesi dağıtırlar, bir adamın isminin önüne ne kadar çok ‘ünvan’ gelirse o kadar tercih sebebidir. Üniversite diploması bir başlangıçtır. Onu doktora izler, sonra doçentlik gelir, onu profesörlük ve gerektiğinde ordinaryüs profesörlük izler. Bütün bunlar yetmiyorsa Nobel ödülü imdada yetişir. Rütbe ne kadar yüksekse yalanın inandırıcılığı ve kafa bulandırma gücü de o oranda yüksek demektir.

Uzmanlara dikkat ederseniz içlerinde kapitalizm, emperyalizm, hegemonya, vb. hakkında hiçbir fikre sahip değildirler. Zaten ‘uzman’ konuşmaya başladığında kendini ele veriyor. Emperyalist bir saldırı karşısında ‘tarafsız uzman ve gözlemci’ rolü üstlenildiğinde işi bitiyor. Velhasıl etik sınavında çıkıyor. Uzman dünyaya saldırmanın gözüyle bakmasaydı, güç ve iktidar sahiplerinin borusunu ötürmeseydi, ne uzman sayılır ne de sayısız ünvanlarla donatılırdı ne uzmanlar sürüsüne dahil edilirdi ve fikri sorulurdu... Önce kendini o konuda kanıtlaması gerekir ki, “değerli bilgisine” başvurulabilsin. Bu ‘uzaman danışman’, kapitalizm hakkında ve kapitalizmin neden ve nasıl emperyalizm yaratmak zorunda olduğunu, emperyalizmin savaşı, hegemonyanın da düşmansız yapamayacağını, bunların sistemin özünde içerilmiş eğilimler ve kötülükler olduğunu söyleseydi de hâlâ görüşüne başvurulur muydu? Elbette at sahibine göre kişneyecektir. Adam malını iyi bilir ve öyle işe siyaset, ideoloji, vb. karıştıracak olanın görüşüne asla başvurulmaz. Sadece görüşüne başvurulmamakla kalmaz, işe ideoloji ve politika karıştırdığı “tarafsız bilimden saptığı” ileri sürülerek bir de suçlanır. Bu durum kuş beyinli uzmana neden diplomalar, sayısız ünvanlar verildiğini de açıklar. Uzman, sömürü ve yağma düzeninin meşrulaştırılmasında rol alır ve sunduğu bu ‘değerli hizmet’ karşılığında da ödüllendirilir... Egemenlerin egemenliği kafaların bulandırılabilirdiği durumda mümkündür ve kalıcı olabilir. Bu yüzden “konunun uzmanı” önemlidir...

Burjuva uygarlığının ikiyüzlülüğünü gösteren şeylerden biri de “insânî yardım” retoriğinde görülüyor. Bunun en çarpıcı örneğini şimdilerde Irak’ yönelik emperyalist saldırı da görmek mümkündür. Söz konusu olan haksız, mantıksız bir saldırı, tam bir vahşettir. Saldırganların bir de saldırılarına ad koyma alışkanlıkları var: “Şok ve dehşet” gibi... Aslında burjuva uygarlığı tam bir vahşet uygarlığıdır. Hiçbir etik, insânî kaygının söz konusu olmadığı bir sistemdir bu. Kapitalizmin kendinden önceki uygarlıklardan ayrıldığı önemli yanlardan biri, onun bir ‘etiğinin’ olmayışındır. Yegane amacın sömürü, yağma ve talan olduğu, geçerli en temel ilkenin de “işbitirmek” olduğu bir uygarlığın neden bir etiğinin olmadığı, olmaması gerektiğini burada tartışacak değilim. Burada sadece bir ikiyüzlülüğe dikkat çekmek istiyorum. Her şey apaçık ortada. ABD, vasali İngiltere’yi de yedeğine alarak Irak halkına yönelik bir vahşet operasyonu, bir katliam hareketi başlatıyor. İnsanları öldürüyor, evlerini yıkıyor, su şebekelerini bombalayıp suyunu zehirliyor, onları susuz bırakıyor, yiyecek stoklarını bombalayıp aç bırakıyor, insanları korkuya ve dehşete boğuyor, esir ediyor, aşağılıyor, savunmasız insanları hunharca öldürüyor, yaralıların tedavisi için gerekli ilaç ve aracı yok ediyor, toprağını, suyunu, havasını kirletiyor, tarihi dokuyu küstahça tahribediyor, koskoca bir toplumun geleceğini karartıyor, velhasıl insan vicdanını yaralayıp paramparça eden bir vahşet tablosu ortaya çıkarıyor... Bütün bunların arkasından da “insânî yardım” söylemi devreye sokuluyor... Emperyalizmin ve onun uzantısı komprador rejimini hizmetindeki ‘büyük medya’ durmadan hangi saldırıdan ne kadar insânî yardım yapacağının dökümünü vermekle meşgul... ABD şu kadar milyon dolar, İspanya şu kadar milyon euro, İngiltere şu kadar milyon sterlin, vb...

Bunca vahşetin, böylesi bir barbarlığın failleri neden bir de şu “insânî yardım” söylemini dillerine doluyorlar? Yapılanlar baştan sona insanlığın inkârı iken neden ‘insânî yardım’? Gazete ve televizyonlarda uzun uzun insânî yardım taşıyan gemilerin yaklaşmakta olduğu haberi veriliyor... Aslında söz konusu olan bir tuzaktır ve amaç

vahşetin üstünü örtmektir. Böylece yapılanın ve yapılmak istene-
nin üstü örtülmek, ideolojik bulanıklık ve mistifikasyon yaratılmak
isteniyor. Sorunun neden ve nasılının tartışılmasının önü kesilmek
isteniyor. Aslında “iyilikçilik” söylemi kötülüklerinin kaynağına
inilmesinin önünü kesmek için kurulmuş bur tuzaktır ve tam da bur-
juva uygarlığının nesebine uygundur. “İyilikçilik” söylemi vahşeti
meşrulaştırıyor ama ideolojik kölelik de insanların zokayı yutması-
nı kolaylaştırıyor. George Bush’un ve onların ABD’sinin gerçekten
insânî kaygılar taşıdığını, bu amaçla hareket ettiğini düşünmek ne
demektir? Herhalde ‘bir şeyi olmadığı yerde aramak demektir’
Oysa şu ‘insânî yardım’ dedikleri lânet olası tam da vahşetin bir par-
çasıdır. Vahşeti tamamlayan şeye insânî yardım diyorlar ve insanlar
da buna inanıyor. Sorun eninde sonunda hep aynı şeye varıyor. İde-
olojik kölelik... İdeolojik kölelikten kurtulmanın önkoşullarından
biri de ‘uzman’ sultasından kurtulmaya bağlı ama hepsini önceleyen
bir şey var: Soru sormayı öğrenmek....

SİVİL TOPLUM, DEMOKRASİ, YANILSAMA...¹

Bu dünyada herkes için aynı anlama gelen bir kavram yoktur ve bu durum, toplum sınıflara bölünmüş olarak kaldıkça değişmeyecektir . Bu yüzden, metodolojik bir hatırlatma uygun olabilir. Kavramlar birileri tarafından, bir amaç için ortaya atılıyor. Kavramanın içeriği onu ortaya atan tarafından, ya da onu kullanan tarafından dolduruluyor. Bu, en temel, en çok kullanılan kavramlar için de öyledir. Mesela *demokrasi*, *barış* kavramları veya sözcükleri, herkes için aynı anlama gelmiyor. George Bush'un demokrasiden anladığı, anlamak istediğiyle, militan bir işçinin anladığı farklıdır. Öyleyse, kavramın gerisinde kim var sorusu önemlidir. *Amerikan demokrasisinden* çok söz ediliyor ve dünyanın geri kalanına da örnek gösteriliyor. Ortalama bir Amerikalı da ekseri yaşadığı ülkenin demokrasiyle yönetildiğini sanıyor. Elbette bu sanı masum değildir. Hükümet demokratik olarak seçilmiş ve rejim demokratikse, demek ki, onun aldığı kararlar, uyguladığı politikalar da 'iyidir'! ABD'nin işlediği cinayetlerin, katliamların, terörist eylemlerinin, saldırgan politikanın sorgulanması bu tür 'yaklaşım ve 'anlayışlarla' engelleniyor... Oysa, oradaki demokrasi değil, bir tür *plütokrasidir*. Şimdilerde *transnasyoneller* de denilen ikiyüz kadar dev şirket, insanların kaderini belirliyor. Öte yanda da 'demokrasi oyunu' oynanıyor. Dört yılda bir insanların önüne bir sandık konuyor ve insanlar oy atarak bu oyuna alet ediliyor. (Artık oyun pek tutmuyor olacak ki, giderek sandığa ilgi azalıyor...) Dört yılda bir değil de her ay seçim olsa ne değiştirdi? İnsanların kaderi oy sandıklarında belirlenmediğine göre? İnsanlar oy atarak, multi-milyarderleri, değilse multi-milyonerleri, Temsilciler Meclisi'ne, Senato'ya seçiyorlar. Temsilciler gûya seçiliyorlar ama, asla temsil etmiyorlar. Aynı

1 ozguruniversite.org

şey Türkiye için de geçerli... Bizdeki Batı'dakinin kötü bir kopyası, veya onun 'az gelişmiş' bir versiyonu, bir tür sirk oyunudur...

Sivil Toplum ve *Sivil Toplum Kuruluşları* söyleminin son dönemin gözde kavramları olması bir tesadüf değil. Hegemonik güç olan ABD, yakın zamana kadar Üçüncü Dünya ülkeleri için demokrasi önermiyordu. Bu ülkeler için demokrasi *lüks* sayılıyordu. Söylenen de kabaca şuydu: Kişi başına 500-1000 dolar milli gelire demokrasi olmaz. Demek ki, önce kalkınmak gerekir. Üstelik tüm koşullar bu ülkelerin *kalkınmalarının* önünü kesmek üzere oluşturulmuşken... O zaman en kanlı askerî diktatörleri, otokratik, yarı-otokratik, teokratik ne kadar gerici, halk düşmanı rejim varsa desteklemekte bir sakınca yoktu... Diktatör, ülkesinin kalkınması için yanıp-tutuştığına göre... Öyleyse ne oldu da 'demokrasi' 'insan hakları', 'sivil toplum', 'sivil toplum örgütleri', vb. yeni dönemin 'vazgeçilmez' kavramları durumuna geldi? Ya da bu, yüzseksen derecelik dönüşün sebebi nedir? Her dönemde sömürüyü meşrulaştırıp-sürdürmek, hegemonyayı dayatmak için bazı kavramlar bir ideolojik manipölasyon aracı olarak kullanılıyor. Şimdilerde sivil toplum ve sivil toplum örgütleri kavramlarının çok kullanılması da aynı ihtiyaçtan kaynaklanıyor.

Dünya'nın birçok yerinde ama asıl Latin Amerika'da askerî diktatörlükler belirli bir eşikten sonra işe yaramaz duruma gelince, yeni bir meşrulaştırma ve ideolojik manipölasyon aracı olarak *demokrasi* ön plana çıkarıldı. (Aslında demokrasi kavramı yerine *demokratikleşmeyi* kullanmak daha uygundur, zira söz konusu olan bir süreçtir, olmuş-bitmiş bir şey değil) Ortada demokrasi diye bir şey olmadığına göre, sivil toplum örgütleri söylemi demokrasiyle birlikte telaffuz edilmeye başlandı. Aslında bizde sivil toplum örgütü denilenin Batı'daki karşılığı, NGO's denilenlerdir, hükümet dışı örgütler demeye geliyor. Bence bu örgütlerin ezici çoğunluğu için uygun düşen, Hükümet dışı, NGO değil, Sermaye İçidir (Sİ)... Normal olarak bu tür örgütlerin gerçek anlamda NGO veya Sivil Toplum Örgütü (STK) sayılabilmeleri için, hem devletten, hem de sermayeden bağımsız olmaları gerekirdi. Sermaye düzeni geçerliyken, sermayeden bağımsız

olmadan devletten bağımsız olmak mümkün değildir. Gerçek anlamda sivil toplum örgütlerinin, hem devletin hem de sermayenin aşırılıklarına, bunların her tür hak ve özgürlük ihlallerine karşı mücadele etmeleri gerekirdi. Bunun için de finansal planda özerk olmaları gerekirdi. Gerçek duruma bakıldığında tam aksi bir manzarayla karşılaşılıyor. STK denilenler ya doğrudan sermaye veya devlet tarafından kurulmuşlardır, ya da onlar tarafından finanse ediliyorlar. *Finanse eden yönettiğine* göre, devre tamamlanıyor. Bu yüzden sivil toplum örgütü için *olmazsa olmaz* koşul olan *gönüllülük* ortadan kalkıyor. Devlet ve sermayeyle söz konusu örgütler arasında yanılısma yaratan bir ilişki kuruluyor, ya da bir *dolayım*a başvuruluyor. STK'nın adamları ve kadınları, şirketin bir *ücretlisi* değil, ama kazancı şirketten geliyor. Bir sermaye gurubu, önce STK tüzel kişiliğine para aktarıyor, STK 'da onu üyelerine paylaştırıyor. Ya da devlet parayı önce bir vakfa veriyor, vakıf da STK'ya aktarıyor. Adam veya kadın devletten maaş alacağına, bir vakıf aracılığıyla gelenle geçimini sağlıyor. Böylece, sanki yoksulların sözcüsüymüş, haksızlıklarla mücadele ediyormuş izlenimini yaratmak kolaylaşıyor.

Elbette ne devlet ne de sermaye kendilerine karşı mücadele edenlere milyonlarca, milyarlarca dolar aktarmaz. Böyle bir şey zâten eşyanın tabiatına de aykırıdır. Öyleyse sorun nedir? Rejime *demokratiklik* görüntüsü vermek, *katılım* varmış izlenimini yaratmak, bu yolla toplumu apolitize etmek, depolitize etmek... Netice itibariyle söz konusu örgütler *araçlaştırılıyor*... Dolayısıyla, retorikle realite arasında tam bir uyumsuzluk söz konusu... Bu örgütlere milyarlarca dolar akıtılıyor ama, burada 'kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez' kuralı geçerli. Devletler ve sermaye, olup-bitenleri meşrulaştırmak, toplumu depolitize etmek üzere, bu örgütleri *araçlaştırıyor*. Mesela Dünya Bankası Üçüncü Dünya ülkelerine açtığı kredilerin giderek artan bir kısmını bu örgütler aracılığıyla kullanıyor. NGO'lar kredi tutarının %5'inden az olmamak üzere komisyon alıyor. Dünya Bankası'nda *Sivil society unit* denilen bir birim var. Bu birim, bazı NGO'ları kendini eleştirmeleri için para

veriyor. Ama bir şartla: Eleştiri *makul* ve *ölçülü* olmalıdır. NGO'lar başta Dünya Bankası olmak üzere, büyük finansal kuruluşlara atlamak için bir çeşit trempelen işlevi görüyor. İlk staj NGO'larda yapılıyor... Aslında NGO'lardan istenen şu: Neoliberal küreselleşmeye karşı çıkmadan, eleştiriyormuş gibi yap. ya da neoliberal küreselleşmenin ortaya çıkardığı yıkım tablosunda bir 'hayır kurumu' işlevi gör... Uygulanan politikalar yüz milyonlarca insanı açlığa, sefalete, çaresizliğe iterken, bunlardan sembolik bir bölümünün sorunlarıyla ilgilen... Sorunlar çözülüyormuş izlenimi yarat...

Klasik sömürgecilik döneminde üç M den söz edilirdi. Misyoner, Marchand Militer. (Misyoner, Tüccar, Asker). Önce Misyoner gider ideolojik olarak koşulları *olgunlaştırır*, arkasından ikinci M (Tacir) gider, Taciri korumak için de Üçüncü M (militar) sürece dahil olurdu... Şimdilerde klasik sömürgecilik döneminin misyonerinin işlevi STK'lara, *Think Tank*'lara, NGO's denilenlere havale edilmiş durumda... Bu örgütlerin istihbarat örgütleriyle çalışanları da var. İstihbarat örgütünün giremediği yerlere bile STK'lar aracılığıyla girmek mümkün oluyor. STK sayılmayan veya bu gruba pek sokulmayan bir de *Think Tanks* denilen kurumlar var. Bunların işlevi de STK'lardan farklı değil. Mesela şu ya bu 'bağımsız' araştırma örgütünden, vakıftan, vb. söz edilir... Oysa, bağımsız demekle bağımsız olunmuyor. Devletler ve büyük sermaye gurupları, bu tür kurumları ve örgütleri kullanarak, bir çok şeyi bunların 'tarafsızlık', 'bilimsellik' görüntüsünün arkasına gizlenerek kabullendirmeyi başarıyor. Hükümetler, kendi söylemeleri gerekeni önce 'bilimselliği' kendinden menkul bir "bağımsız" araştırma kuruluşuna söyletiyor. Sonra da gereğini yapıyor. Söz konusu kurum da kamuoyuna, 'ünlü bağımsız araştırma kuruluşu' diye sunuluyor. Üçüncü Dünya'dan para dilenmeye gelen, maliye bakanları, ekonomi bakanları, önce bu tür kuruluşlarda ağırlanıyor, orada bir konuşma yapıyor. Arkasından da asıl yetkililerle görüşüyor...

Ebette yukarıda söylediğim genel çerçevenin dışında kalan, gerçekten *sivil toplum örgütü* sayılabilecek olanlar da var, ama, bunlar

sadece istisnadır ve istisnalar kâideyi doğrulamak içindir... Emperyalist ülkelerdeki STK'lar (NGO's) emperyalist saldırının hizmetindeki çağdaş misyonerlerdir. Bu örgütlerin teşhir edilmesi gerekir. Misyonu toplumu depolitize etmek, emperyalist çıkarları 'meşrulaştırmak' olan bu örgütlerin gerçek anlamda STK sayılmaları mümkün değildir.

Bizimki gibi ülkelerde, sivil toplum örgütleri, ya emperyalist ülkelerdekilerin taklitleridir, ya da emperyalist ülkelerdeki, devletler, vakıflar, dernekler tarafından besleniyorlar. Kimi zaman doğrudan onlar tarafından kurduruluyor veya kurulduktan sonra dışardan finanse ediliyor. Amaç, neoliberal küreselleşmeye karşı kitle tepkisini yumuşatmak, bu amaçla toplumu depolitize etmektir. Dikkat edilirse, radikal duruş sergileyen tek bir kuruluş, söz konusu odaklar tarafından desteklenmiyor. Siz asıl sorunu gündeme getirdiğinizde, suçlama hazır: İşe siyaset karıştırmak! Sanki siyasetin bulaşmadığı bir şey mümkünmüş gibi... Zaten gerçek anlamda sivil toplum örgütü sayılan bir örgütün emperyalist devletlerden veya onların çokuluslu şirketlerinden finansman sağlaması abestir, etik olarak da kabul edilebilir değildir.

Türkiye'deki STK'ların bir handikapı daha var: Bizde 'devlet dışı' kurumlar pek yaşayamıyor. Bu, devlet geleneğinin sonucu olan bir durumdur. Bu bakımdan bizdeki STK'lar hem finansal olarak dışa bağımlılar, hem de resmi ideolojiden bağımsızlaşamıyorlar. Bu ikili bağımlılık bizdeki STK'ları iyice güdükleştiriyor. Sarı sendika gibi, *sarı sivil toplum örgütleri* olmanın ötesine pek geçemiyorlar. Ama, işlevleri başka yerlerdekinden farklı değil: Toplumu apolitize etmek, depolitize etmek, *katılım ve tepki varmış* izlenimi yaratmak, rejime *demokratiklik* görüntüsü vermek... (Elbette bizde de istisnalar var ama sayıları az ve etkinlikleri son derecede cılız...) Bu kuruluşların ipliğinin pazara çıkması için, gerçek sivil toplumun ve onun örgütlerinin sahneye çıkması gerekecek... Zira, sivil toplum demek, esas itibarıyla emekçi toplum çoğunluğu demektir. Son tahlilde emekçi toplum çoğunluğuna karşı olan örgütlerin sivil toplum örgütü sayılıp yüceltilmesi, doğrudan ideolojik egemenlik dünyasıyla ilgilidir. Kitle eylemleri dalga dalga yükseldiğinde, kavramlar da yerli yerine oturacaktır...

EMPERYALİZMİN YENİ GÖZDELERİ: STK'LAR¹

Sömürü, baskı, zulüm, toplumsal eşitsizlik, adaletsizlik, ekseri sanıldığı gibi sadece zora, çıplak şiddete dayanmaz. Egemenlik esas itibariyle 'gönüllü köleliğe' veya 'gönüllü kabullenmeye dayanır. En azından sömürü ve baskı düzeninin sürdürülmesinde 'gönüllü köleliğin' başat işlev gördüğünü söylemek mümkündür. Gönüllü kölelik de ezilen ve sömürülenlerin egemen (veya resmi) ideolojiyi *içselleştirmeleri* demektir. Başka türlü söylersek, egemen ideolojiyle insanların bilinci *sömürgeleştiriliyor*. Bilindiği gibi egemen ideoloji, kavramlar, sözcükler, söylemler ve kurumlarla oluşturuluyor. Bilincin sömürgeleştirilmesi için de 'aydın' denilenler, yazarlar, uzmanlar, bilim erbabı, şimdilerde *think tank* kuruluşları ve Nobel ödüllü iktisat profesörleri seferber ediliyor. Bir bütün olarak bu tafenin misyonu, yalanı gerçek, yanlışsı doğru, kötüyü iyi, vb. 'gibi' göstermektir. Velhasıl bunların misyonu marksist anlamda 'yanlış bilinç' yaratmaktır.

Tam da neoliberal saldırıyla sivil toplumun etkisizleştirilmek istendiği bir dönemde bizde Sivil Toplum Kuruluşları (STK) denilen kuruluşların yüceltilmesi boşuna değildir. Neoliberal saldırı her seferinde daha çok insanı işsiz, aç, korumasız bırakıp dışlıyor, marjinalleştiriyor. Neoliberal devlet insanların yaşamına dair hiçbir sorumluluk almaya yanaşmıyor. Zabıta işi hariç neredeyse herşeyden elini çekiyor. 'Herkes başının çaresine baksın' anlayışıyla hareket ediyor. Gerçek anlamda sivil toplum örgütü sayılması gereken kurum ve kuruluşları yıpratmak, etkisizleştirmek üzere sinsî ve/veya açık bir saldırı söz konusuysa, sivil toplum söyleminin ön plana çıkarılması

1 ozguruniversite.org 20. Mayıs 2003.

ve içi boş kuruluşlara milyonlarca, milyarlarca dolar aktarılması boşuna değildir. Neoliberal ekonomik ve sosyal politikalarla her geçen gün yoksulların sayısı artarken, yoksullukla mücadele eden NGO'lara milyarlarca dolar aktarılıyor. Artık Dünya Bankası literatüründe kalkınma kavramı kullanılmıyor, onun yerini *yoksullukla mücadele* almış görünüyor. İnsanlar içine sürüklendikleri çaresizliğin asıl nedenini anlamasınlar diye *bilimsel* dedikleri çalışmalar finanse ediliyor. Tartışılması gerekenin tartışılmasını engelleyen kurum, kuruluş ve kişiler muteber sayılıp ödüllendiriliyor. Sistemi aşmaya yönelik kurum ve kuruluşlar da parasal desteklerle 'ehlileştirilip' içleri boşaltılıyor veya doğrudan yenileri kurduruluyor. Her gün bir taraftan insan haklarının, sivil hakların daha çok ihlâl edilmesine uygun bir ortam yaratılırken insan haklarından çok söz ediliyor. Bu amaçla STK'lar kurduruluyor, bunlar destekleniyor. Bu durum yoksulluğun 'hayır kurumlarına' ihale edilmesine benziyor.

XIX'uncu yüzyılda kapitalist patronlar işçileri, kadınları, çocukları akıl almaz bir vahşetle sömürürken, eşleri *kibar hanımefendiler* kimsesiz çocukları koruma dernekleri kurarlardı. Bu tür girişimler arttıkça sokağa atılan çocuk sayısı daha hızlı artıyordu elbette. Bizde 'Yardım Sevenler Derneği' gibi kuruluşların şimdilerde yaptığı gibi... Gerçek anlamda eleştirel çabaların önünü kesmek için yeni bir 'araştırmacılar', 'proje yöneticileri' katmanı türetilmiş durumda. Projelerin neye dair olacağına, nasıl yapılacağına emperyalist ülkelerdeki vakıflar, dernekler, kurumlar, vb. karar veriyor. Bu amaç için milyonlarca, milyarlarca dolar harcanıyor ama bir şartla: Olup-bitenlerin kimin için ne anlama geldiğini tartışmamak, tartıştırmamak... Söz konusu STK'lar veya NGO'lar siyasete karışmadıklarını söylüyorlar. Aslında siyasete karışmamak diye bir şey olamayacağına göre, bununla söylenmek istenen şu: Bizim misyonumuz olup-biteni meşrulaştırmaktır... Neoliberal barbarlığı ve vahşeti *normal, olağan, zorunlu bir şey* olarak sunmaktır. Velhasıl söylenmek istenen şu: Küreselleşme önüne geçilemez bir süreçtir, çokuluslu şirketlerin gücüne karşı durulamaz, öyleyse 'gerçekçi olmak gere-

kir’ Olup-bitene itiraz etmek yerine ona ‘uyum sağlamalıyız’, öyle boyumuzdan büyük işlere burnumuzu sokmamalıyız. ‘Mikro projelere’ yönelmekten başka seçenek yoktur... O zaman yapılacak şey de netleşiyor. Bir taraftan emperyalist sistem her seferinde açların sayısını artırıp, açlıkla değil açlarla mücadele ederken, diğer yandan da STK’lar, NGO’lar şu köye su götürüyor, sağlık kliniği açıyor, bu semtte dokuma tezgahları açıyor, ötede ‘yeni tarımsal ürünlerin’ denemesi yapılıyor. Bunlara cafcıflı isimler de bulunuyor: *Alternatif tarım* gibi... Bir NGO sokak çocukları için ‘projeler geliştirirken’ bir *Think tank* (ki ben bunlara yalan üretme dükkanları demeyi yeğliyorum) da şu önemli sorun üzerine ‘derin bilimsel araştırmalar’ yürütüyor... Tabii hepsinin parası da aynı kaynaktan veya kaynaklardan gelmek kaydıyla

“Gerçekçi olmak” denilen aslında gerici olduğunu gizlemek içindir. Oysa, Murray Bookcin bu konuda aynı fikirde değil ve şöyle diyor: “Geçekçi olun ve imkansız gerçekleştirin, çünkü imkansız gerçekleştiremezsek düşünülemez olanla karşı karşıya geleceğiz.” Aslında politikaya karışmıyoruz diyenler bal gibi birilerinin politikasının aracıcıları.

Şimdilerde açlıkla mücadele ettiklerini söyleyen ve açlıktan beslenen oldukça geniş bir ‘açlıkla mücadele bürokrasisi’ oluşmuş durumda. Aynı Hristiyan misyonerlerin vaktiyle yaptıkları gibi... Bunlar aç bırakılan insanlara onları aç bırakanlar tarafından verilen paraları dağıtıyorlar ama kendi durumları açlarınkinden farklı. Lüks bir yaşam sürüyorlar, lüks otellerde konaklıyorlar, çok yüksek ücret alıyorlar... Ve *açlık kazandırıyor*... Bu aşamada Ghandi’yi hatırlamamak olmaz. Ghandi: “Yoksulları rahat bırakın” ... demişti. Ne yapmalarını isterdiniz? Onlar işlerini yapıyorlar. Meslekleri bu... Bir de bunlara ‘gönüllü kuruluşlar’ diyorlar... Başta emperyalist devletler olmak üzere, devlet ve büyük sermaye (çokuluslu şirketler) insanların kapitalist yağma düzenine yönelik öfkesini, kinini ve tabii mücadele azmini ve şevkini kırmak, sistemin mantığının ve işleyişinin tartışılmasını ve anlaşılmasını önlemek için milyonlarca,

milyarlarca dolar harcıyorlar ama bu paralar doğrudan şu devletten bu STK'ya (NGO'ya) verilmiyor. Devletin yapmak istediği bir şeyi sözde 'bağımsız', 'özerk' bir kuruluşa yaptırması oldukça yaygın bir durumdur. Devlet veya çokuluslu şirket paraları önce bir vakfa, derneğe veya enstitüye aktarıyor. Bunlar da katı kurallar koyarak paraları kimi projelerde kullanılmak üzere Üçüncü Dünya ülkelerindeki NGO'lara (STK'lara) aktarıyor. Böylece toplum 'apolitize edilmek', 'depolitize edilmek' isteniyor.

Parayı verenin yönetmesi kuraldır ve Fransızca bir deyim: *finance eden yönetir* şeklindedir. 1980'lerin ortalarından bu yana, başta ABD olmak üzere emperyalist ülkeler kapitalizme ve emperyalizme yönelik mücadeleyi etkisizleştirmek üzere önemli miktarda finansman sağlıyorlar. Yazık ki, bu konuda oldukça başarılı oldukları da bir vakiadır... James Petras, sol örgütlerin bu yolla nasıl 'ehlileştirilip' sömürü düzeninin bir parçası haline getirildiklerine dair Latin Amerikayla ilgili bir anektot naklediyor: "Santiago Araştırma Enstitüsünün direktörü taşradan gelmekte olan annesini karşılıyor. Yeni Peugeot'suyla annesini hava alanından alınca annesi soruyor: "Bu güzel arabayı nereden aldın?" "Enstitü ödedi, diktatörlüğü yıkmak için arabaya ihtiyacım var" Villalarla dolu bir bölgedeki oğlunun evine yaklaşıncı anne soruyor: "Bu güzel evi nerden aldın?" Oğlu cevap veriyor: "Enstitü ödedi, diktatörlüğü yıkmak için yaptığım araştırmada bu eve ihtiyacım var". Yemek odasına giriyorlar ve anne deniz ürünleri, tavuk, salatalar ve iyi bir kadeh şarapla donatılmış sofrayı görünce şaşırıyor, "Pekâlâ bu yemeğe nasıl ulaştın?" Cevap: "Enstitü ödedi, diktatörlüğü yıkmak için bu yemeğe ihtiyacım var." Bunun üzerine anne kafasını kaşıyor ve şu nasihati veriyor: "Dikkat et ki, kimse diktatörlüğü yıkmasın, yoksa sen bütün bunları kaybedersin..."¹

1 Petras'ın *Brecha*'da (Uruguay) yayınlanan yazısı Türkçe'de "Gerilla Bilanço Çıkartıyor" adlı kitapta yer alıyor. Yukarıdaki alıntı Türkçe baskıdan yapılmıştır.

Gerçek anlamda ‘sivil toplumdan’ söz edebilmek için canlı bir siyasal-ideolojik-entellektüel mücadele ortamı gereklidir. Oysa, yapılanlar ve yapılmak istenenler tam da toplumu siyasetten ‘yalıtma girişimidir’ Bu yüzden içi boş örgütler ve içi boş kavramlar piyasaya sürülüyor. Amaç insanları kolay güdülsünler diye sürüleştirmektir. Eğer insanlar başkaldırıyorsa tarihin öznesidirler ve tarihi yapabilirler. Elbette bu çabalar son tahlilde başarılı olamayacak. Aksi halde insanlığın bir geleceği olduğundan söz etmek mümkün olmazdı...

VENEZÜELLA: BİR “SİVİL TOPLUM” ÖYKÜSÜ!¹

Venezüella’da 30 yıl önceki Şili darbesinin bir benzeri tezgahlanıyor ama bu sefer, söylem farklı. 11 Nisan 2002 seçimlerinde oyların %57’sini alarak yeniden başkan seçilen, üstelik demokratik ve sosyal haklar alanını genişletmeye devam eden başkan Chavez, muhalefet ve medya tarafından neden diktatör, katil, ilan ediliyor, Fujimori. İdi Amin Dada, Mosolini, Hitler’le özdeşleştiriliyor ve iktidardan uzaklaştırılmak isteniyor? Son seçimlerde oyların sadece %9’unu alabilen muhalefet partilerinin ve medyanın cinnet düzeyine varan tepkisi ve saldırısı nasıl açıklanabilir? Venezüella, Chavez 1998 ‘de iktidara gelinceye kadar yaklaşık kırk yıl, iki parti tarafından yönetildi: Demokratik Hareket (AD) (Sosyal demokrat) ve Hiristiyen Demokrat (Copei). Bu iki partinin dönüşümlü iktidarlara döneminde sömürü, yağma, talan ve yolsuzluklar toplumsal dokuyu tahribeder boyutlara ulaştı, velhasıl iş zıvanadan çıkmıştı... Aslında olup bitenler tam da kapitalizmin mantığında içerilmiş olanla ilgilidir: Bir kutupta zenginlik, diğer kutupta yoksulluk. Son 25 yılda Venezüella sadece petrol ihracatından yaklaşık 300 milyar dolar gelir sağladı. Ama, nüfusun yarıdan fazlası yoksulluk içinde yaşıyor, işsizlik oranı %25’in üstünde ve 200 bin çocuk dilenci var. Chavez bu duruma müdahale ettiğinde ve yoksulların, işsizlerin, rejimin dışladıklarının, çaresizlerin kaderiyle ilgilenmeye başladığı anda, tavrını tuzu kurulardan yana değil de *yeryüzünün lânetlilerinden* yana koyduğunda ‘yiyiciler koalisyonunun’ hışmına uğraması doğaldı. Komprador oligarşiyi oluşturan ve aralarında patronlar örgütü (Fedecamaras), Katolik Kilisesi, geleneksel siyasi partilerin oluşturduğu “Demokratik Koordinasyon”, *sivil toplum örgütü* olarak sunu-

1 ozguruniversite.org, 15. Ocak 2003.

lun dünyanın en yoz sendika konfederasyonları arasında birinciliği alması muhtemel Venezüella İşçi Konfederasyonu (CTV) ve medya saldırıya geçti.

Elbette Chavez sadece kendi ülkesinin yiyicilerini rahatsız etmemişti. Durumdan ABD de rahatsızdı. Chavez ABD yönetiminin ‘haydut’ ilan ettiği devletlerle ilişkiye girmiş, İran. Irak. Libya’yı ziyaret etmiş, Küba’yla sıcak ilişkiler kurmuştu. Hepsi bu kadar da değildi, OPEC’in etkinliğini artırmak için de faaliyete geçmiş ve petrolün varil fiyatının belirli bir seviyenin altına düşmemesi için girişimlerde bulunmuştu. Neoliberal saldırının ideolojik alana ege-men olduğu son dönemde, halk yararına ne yapılırsa yapılsın, onu yapan siyasi iktidar ve veya siyasetçi hemen ‘popülistlikle’ suçlanıp lânetleniyor. İşsizler, yoksullar, hastalar, sakatlar, yaşlılar, vb. lehine küçük bir girişim anında lânetlenip, mahkum ediliyor. Son günlerde AKP hükümeti emeklilerin bir bölümünün aylığında mütevazı bir artış yaptı diye medya, komprador muhalefet cephesi, oligarşinin sözcüsü ve propogandisti ekonomi uzmanları ve yorumcular, halk-la ilişkisi ismindeki bir sözcükten ibaret olan CHP tarafından nasıl lânetlediği ve lânetlenmeye de devam edildiği biliniyor. Zira, bu ülkenin zenginliği zenginler içindir. Aksini yapmak popülizm olur. Popülizm kötüdür. İktisat biliminde popülizme yer yoktur ve biliminden sual olmaz iktisat ulemâsı ve uzmanlar popülizmden nefret eder... Bilime karşı gelmek olur mu? Elbette bilimin ne olduğuna da kendileri karar veriyorlar... Ülkenin varı yoğun yerli yabancı sermaye sınıfına ve asıl kaymağı yiyen rantiyelere peşkeş çekilirse bu ‘bilime’ uygundur, ekonominin dengelerini tesis etmek için gereklidir... Her kim ki, asıl zenginliği üreten tarafı gözetir en azından göz kırpar, bu popülizmdir, kötüdür ve lânetlenmelidir...

Velhasıl Başkan Chavez kendi ülkesinin komprador oligarşisi ile emperyalist (ABD) ittifakın hedefindeki adamdı. Önce bir askeri darbe girişimi yapıldı. Bu adamın bağımsız politika izleme girişimlerine, “popülist uygulamalarına”, oligarşinin rahatını kaçırان politikalarına bir son verilmeliydi... Amaç bir darbeyle Chavez’i

devirmekti ama, soğuk savaş döneminde olduğu gibi, askeri darbeye değil de “sivil darbeye” düşürülmesi daha uygun düşüyordu! Lâkin, 12 Nisan 2002 deki “sivil toplum” destekli darbe püskürtüldü. Aslında bu darbe girişimi “sivil toplum söylemi” bakımından öğreticidir. Eğer, Chavez’i devirmeyi amaçlayan darbenin gerisindekiler “sivil toplum” idiyse, darbeyi püskürten halk çoğunluğu ne idi? Zira, tam bir anti-propaganda ve linç makinasına dönüşen medyanın, zaferini aceleyle ilan ettiği darbe, 48 saat geçmeden sokağa dökülen halk tarafından püskürtülmüş, Başkan Chavez işinin başına dönmüştü.

Şimdilerde ‘yeni dünya düzeni’ geçerliyken, ABD’nin yeğlediği darbe aracı artık ordu değil, “sivil toplum” ve sivil toplumu temsil ettiği varsayılan “sivil toplum örgütleri.” Elbette kimin sivil toplum örgütü olduğuna da bu kavramı ortaya atanlar karar veriyor... Söz konusu kavramı bir ideolojik mistifikasyon aracı olarak kullananlar hangi örgütlerin ‘sivil toplum örgütü’ olduğuna karar veriyor. Bu yüzden, medya, siyaset erbabı ve ‘sosyal bilimciler’ söz konusu söylemi boşuna dillendirmiyor. Aslında Venezüella’da sahneye konan oyun daha önce Türkiye’de başarıyla oynanmıştı, Bu bakımdan bizim 28 Şubatımız belki de ilk başarılı “sivil darbe” sayılabilir. Türkiye bu bakımdan dünyaya örnek olacak bir ülkedir... Venezüella da (orada CTV) olduğu gibi, TÜRK-İŞ ve DİSK, sivil toplumun timsâli olarak, darbenin başarısında önemli roller üstlenmişlerdi. Elbette sivil toplum sadece CTV den (Venezüella İşçi Konfederasyonu) ibaret değildi. Ekseri emperyalizm (ABD) tarafından beslenen daha nice NGO’lar (hükümet dışı örgütler) de darbe girişiminde rol almışlardı. Bu bakımdan Türkiye’de “sivil toplum örgütü” denilenlerin neden egemen blokun gözdesi haline geldiğini anlamak zor değildir. NGO’ların emperyalizmin gözdesi durumuna gelmesi de sebepsiz değil elbette. Bunlar neoliberal saldırıyı meşrulaştırıyor, kapitalizmin, pazar ekonomisinin, insanlığın yegane ufku olduğu, olması gerektiği bilincini yerleştirmeyi amaçlıyor. Dolayısıyla sömürü ve yağmanın sonuçlarına yönelik kitle muhalefetini etkisizleştirme,

bu amaçla mistifikasyon yaratma misyonuna koşulmuş durumdalar. Özetle, misyonları emekçi kitleleri apolitize etmek, depolitize etmektir. Bunların egemen odaklar tarafından desteklenmelerinin koşulu da neoliberal saldırıyı meşrulaştırmak, kapitalizmi, emperyalizmi, sömürüyü, vb. yok saymaktır...

Nitekim, IMF ve Dünya Bankası tarafından dayatılan “Yapısal Uyum Programlarını” asla mahkum etmiyorlar ama bu programların yoksullaştırdığı, açlığa ve sefalete ittiği kitlelere ‘yardım ederek “hümanist” bir misyonu gerçekleştiriyorlar... Elbette sömürüye, kapitalizme, emperyalizme karşı duranlar ‘sivil toplum’ veya NGO sayılmıyor, ama, bunların bazılarını pekâlâ ‘terörist örgütler listesine’ alabilirler. Kimin terörist olduğuna da onlar kadar verdiğine göre...

Şimdilerde Chavez'i devirmek için kampanya yoğunlaştırılmış durumda. 2 Aralıktan beri süresiz genel grev devam ediyor. Aslında Chavez muhalifleri bu grevle iki şey amaçlıyor: Birincisi ekonomik kaaos yaratmak (zira, petrol ihracatının durmasının ülkeye günlük faturası 50 milyon dolar ve petrol bir başına bütçe gelirlerinin yaklaşık yarısını karşılıyor), ikincisi de siyasal ve sosyal kaaos ortamı yaratarak dış müdahaleye “uygun” bir tablo ortaya çıkarmak... Bu amaçla medya tam bir karşı propaganda ve linç makinasına dönüştürülmüş durumda. Bizde gerektiğinde aynı işi yapmak üzere “medyanın sivil generallerinin” sürekli esas duruşta beklediği herkesin malumu değilse de az-çok biliniyor olması gerekir... Katolik Kilisesi, büyük patronlar örgütü, bütünüyle yozlaşmış İşçi Sendikaları Konfederasyonu (CTV), kırk yıldır ülkenin yağmalanmasını sağlayan (bal tutan parmağını yalar) siyasi partilerin “Demokratik Koordinasyonu”, dışarıdan beslenen NGO’lar (haklı olarak Chavez hükümeti bunları NGO saymıyor. Aslında emperyalizmin bu maaşlı memurlarının NGO sayılmaması fevkalade yerindedir) ve tabii medya Amerikalı dostlarının da katkısı ve desteğiyle halkçı hükümeti devirmek için seferber olmuş durumdalar. Chavez’e reva görülen son aynı Allende’ninki gibi olsun isteniyor ama henüz oyun bitmiş değil. Nitekim, hükümete karşı yapılan gösterilerden birinde

bir göstericinin taşıdığı pankartta: “Chavez, senin için en iyisi kafa-na bir bir kurşun sıkıp bu işi bitirmendir...” yazılıydı. Bu vesileyle Sivil Toplum Örgütleri veya NGO’larla ilgili bir hatırlatma yapmak yerinde olur. ABD dışişleri bakanlığı uluslararası ilişkiler danışmanı Timothy E. Wirth: “ NGO’lar olmadan bana verilen görevi başarmam mümkün değildi. Zira bu konuda tecrübemiz yok” diyordu. Aynı şekilde ABD Dış İlişkiler Konseyi danışmanı Jessica Tuchman Mathews: “NGO’lar üzerinden ulus devletlerin yeniden biçimlendirilmesi söz konusu” demişti...

Halkçı hükümetin durumu henüz ortada. Eğer Chavez düşürülür ve yeniden seçime girmesi engellenemez ise, yapılacak ilk seçimde bu sefer daha da ezici bir çoğunlukla iktidara gelmesi çok büyük olasılık. Sonuç belirsizliğini koruyor ama bir gerçek var, Chavez yanlısı bir militanın söyledikleri bu gerçeği dillendiriyor: “ Kimse yanılısamaya kapılmasın. İster Chavezle ister Chavezsiz, artık Venezüella eskisi gibi olmayacak”...

KIBRIS'A BAK ANLARSIN!¹

Ender kadın filozoflardan biri olan Hannah Arent, “Totaliter rejimin istediği yurttaş tipi, eli sopalı Nazi değil, doğruyla yanlış, gerçeğe yalan arasında ayırım yapmaktan aciz olandır” demişti. Gerçekten insanlar soru soramaz duruma geldiklerinde egemenlerin işi kolaylaşıyor. Buna bir bakıma “bilincin sömürgeleştirilmesi”de diyebilirsiniz ve bilincin sömürgeleştirilmesi, sözcükler, kavramlar, söylemler aracılığıyla gerçekleşiyor. Sözcükler ve kavramlar ekseri ifade ettikleri sanılanın-umulanın karşısı anlamındadır. Savaş barıştır, kölelik özgürlüktür, cehalet güçtür, vb. “Kıbrıs barış hareketi” denir, “hayata dönüş operasyonu” henüz belleklerde tazedir... Türkiye’de yaşayan ortalama bir insan Türkiye’nin Kıbrıs’a insânî amaçlarla müdahale ettiğini sanır. Şu ünlü ‘soydaşları kurtarma’ söylemi... Her şey öyle sanması için kurgulanmıştır. Siyasi söylem, medya tetikçileri, ilminden sual olmaz “uzman-danışmanlar” ve daha niceleri öyle bilinmesi için seferber olmuştur. Kıbrısta iki etnik unsur (Rumlar ve Türkler) arasında husumet ne zaman ve neden ortaya çıkmıştır? Daha önce kardeşçe bir arada yaşamayı, üstelik ortak bir kültür oluşturmayı başaran bu insanlar nasıl olup da birbirlerini boğazlar duruma gelmişlerdir? Eğer bu tür soruları soramaz duruma gelmişseniz, zokayı yutmanız kaçınılmazdır.

Kıbrıs’taki sorunların asıl kaynağı bizzat adanın kendisinde değildi. Sorunlar iki bağınaz milliyetçiliğin (Türk ve Yunan) kışkırtması, kaşınması sonucu ortaya çıkmıştı. Ada’nın İngilizlerden bağımsızlaşması sonrasında cumhurbaşkanı olan Makarios, Emperyalizme (ABD ve İngiltere) mesafeli duruyordu. *Bağılantısızlar Hareketinin* oldukça etkin sîmalarından biriydi. Bu durum emperyalistler için rahatsız ediciydi. Emperyalizmin hoşnut olmadığı birinden Türki-

1 ozguruniversite.org. 6. Ocak 2003.

ye ve Yunanistan yöneticilerinin de rahatsız olması doğaldı. Yunan cuntasının peydahladığı Nicos Samson darbesiyle Makarios'un devrilmesinden çok öncesinde iki halk arasına nifak tohumları atılmıştı. Yunanistan Kıbrıs'ı kendine bağlamak (enosis) isterken Türkiye de Doğu Akdenizin Yunan hakimiyetine girmesinden kaygılanıyordu. Adaya yerleşmeyi jeopolitik ve stratejik bir amaç sayıyordu. Nicos Samson'un darbesi Türkiye'ye bu fırsatı vermişti. İster Kıbrıslı Rumlar, isterse Türkler olsun iki bağınaz milliyetçiliğin hizmetinde TC ve Yunan Askeri Cuntasının sözde stratejik çıkarları için "araçlaştırılmışlardı..."

Samson darbesinin ardından Türkiye 1974'de Adanın kuzeyini işgal etti. 1982'de de KKTC denilen bir devlet kurulduğu söylendi. (Devlet kurma tutkusu Osmanlının torunlarının genlerine işlemiş iflah olmaz bir virüs gibidir...) Ve bu devleti Türkiye'den başka kimse devlet saymadı. Doğrusu sayması için de bir neden de yoktu. Türkiye 1974'den sonra hiçbir çözüme yanaşmadı. Bir süre sonra Türkiye'nin asıl amacının oradaki insanları "kurtarmak" olmadığı, kurtarma operasyonunun başka amaçların bir "aracı" olduğu anlaşılmaya başlandı Bu sefer de 'kurtarıcıdan kurtulmak' gerekmişti ve Türk nüfusun önemli bir bölümü adayı terketti. Türk hükümeti Adanın yerli nüfusuna güvenmiyordu. Türkiye'den insanlar yerleştirerek durumunu güvenceye almak istiyordu. Türkiye'den kendi getirip yerleştirdiği insanların ilelebet yönetimin adamı olacağı beklentisi şimdilerde boşa çıkmış gibi görünüyor. Aslında insan toplumu söz konusu olduğunda, "güdümlü" başlatılan bir hareketin zamanla güdümlü olmaktan çıkması doğaldır. Türkiye orada yaşayan Türk kökenli insanları tâ baştan bir araç olarak kullandı. Kıbrıs'ın tanınmış muhalif siyasetçilerinden biri olan Özker Özgür, **"1974'e kadar bize ihtiyaçları vardı. Türk müdahalesi tamamlandığında bizim görevimiz de tamamlanmıştı"** derken gerçek durumu ifade ediyordu (Avrupa, 9 Nisan 1998, Lefkoşe). Adadaki Türk unsurun başka amaçların gerçekleşmesi için "araçlaştırıldığı" koşullarda, işlerin sarpa sarması kaçınılmazdı. Kısa sürede Ada'nın kuzeyi

mafyanın karargahı durumuna getirildi. Tarımsal üretim ve turizm çöktü. Velhasıl adanın kuzeyi Kumarhaneler, uyuşturucu ticareti, kara para aklama ve TC'nin kontragerilla faaliyetlerinin denendiği bir pilot bölge haline getirildi. Artık Yeşil Kıbrıs'ın kuzeyinin talihi kararmıştı. İşte “barış harekâtı” denilenin kısa bilançosu... Elbette Türkiye'nin adanın kuzeyini işgal etmesinin asıl nedeni jeopolitik ve stratejik nedenlerdi (bu amaç dâhî tartışmalıdır, zira adanın Türkiye'ye uzaklığı sadece 40 mildir...) ama bir şeyi de eklememek olmaz. Türk yönetici elitinin Kıbrıs'a girmesinde psikolojik bir tatmin ögesi de vardı. Hep fethetmeye alışık bir geçmişin mirasçısıydılar. Böylece ‘deniz aşırı’ bir yerleri olmuştu. Başlarda valiz doldurmak, şimdilerde de kumar oynamak için her gün kalkan uçaklarla Adaya gidenler, emperyal duygularını da tatmin ediyor olmalılar. (Bir konferans için Kıbrıs'a gittiğimde bir esnafın naklettiği anektodu hatırlıyorum. Türkiye'den giden bir turistle esnaf arasında pazarlık yapılıyor. Esnaf daha fazla indirim yapamayacağını söylediğinde bizim turist hayretle: “Ama biz sizi kurtardık” diyor...

Öyle ‘bağımsız’ bir KKTC ki, memurlarının maaşı Türkiye'den gidiyor... 35 bin kişilik askerî güç, TC. Büyükelçisinin de katkısıyla yönetiyor ama bir de ‘görece kalabalık’ bir bürokrasi, parlamento, hükümet, vb. var... Eğer Ordu ve Büyükelçilik yönetiyorsa diğerleri neye yarıyor? Kitleyi oyalamak için oyun oynamaya yarıyor. Elbette bu oyun bildik oyun değil. Bu kârlı bir oyundur... Artık oyunun bozulma zamanı gelip çatmıştır, zira, Kıbrıs'ın Türk halkı korkuyu yenmiş görünüyor. Bundan sonra Türkiye'yi yöneten “asıl devlet partisinin” çözümsüzlükteki ısrarı pek işe yaramayacak. Bir de karanlıkta duranlarla karanlık işler yapanların da artık borusu ötmeyecek. Halk bir kere sokağa dökülmeye görsün, bütün karanlıklar aydınlanıyor.

Kıbrıs'a TC'nin müdahalesinin insanî kaygılarla yapılmadığı şimdi çok daha açık olarak görülüyor. Çözüm isteyen halk ‘hain’ ilân ediliyor! Nüfusu 170-180 bin civarında bir topluluğun 30-35 bini sokağa çıkıyor, buna bir de çıkmak isteyip de çıkamayanları

ekleyin, neredeyse halkın yarısı sokakta. TC'nin KKTC'deki ma-
aşlı memurları, Türkiye'de "asıl devlet partisinin" şahinleri, tetikçi
medyanın köşe sahipleri, YÖK profesörleri, resmi ideoloji tarafın-
dan beyinleri dumura uğratılmış diplomalıların (bir de bunlara aydın
diyorlar) ezici çoğunluğu, Denктаşın arkasında... Söyledikleri de şu:
Ulusal çıkardan taviz vermeyiz... Ulusal çıkarın ne olduğuna karar
vermek sizin üzerinize vazife mi? Hani demokrasiydi?

Kıbrıs'ın Türk halkı çözüm istiyor ama "kurtarıcılar" ve yerli
uzantıları çözümsüzlükte ısrar ediyor. Artık ne yapsalar nâfile...
Eğer şu anda söz konusu olan *Annan Planı* kabul edilirse, *Güzel
Yurt* yöresi Rum tarafında kalacak. Buna rağmen Güzelyurtta yaşa-
yanların çoğu çözümden yana...

Kıbrıs'ta yaşananlar ve şu andaki tablo bizim için öğretici ve
aydınlatıcı bir dizi öge içeriyor. Bir kere, asıl yönetenlerle yönetti-
ği varsayılanlar arasındaki uyumsuzluk açıkça görülüyor, İkincisi,
halkı ilelebet aldatmak mümkün değildir, Üçüncüsü de sorunların
çözümü ancak halkın sokağa dökülmesiyle mümkündür... Velhasıl,
bir zaman geliyor, insanlar doğruyla yanlışı, gerçeikle yalanı ayırdet-
meyi başarıyor... Kıbrıs'a bak anlarsın...

TERÖRLE MÜCADELE SÖYLEMİ NEYİ GİZLİYOR?¹

İstanbul'da geçtiğimiz haftalarda canlı bombacılar tarafından gerçekleştirilen, İsrail'i ve İngiltere'yi hedef alan terörist saldırılar, büyük tepki ve infial uyandırdı. Elbette bu tür bir vahşetin tepkisiz kalması mümkün değildir. Benzer şiddet ve vahşet eylemleri ABD veya Siyonist İsrail tarafından gerçekleştirildiğinde, terörist eylem sayılmıyor, vahşet aynı yoğunlukta ve kapsamda lânetlenmiyor... Tam tersine saldırıya, vahşete mâruz kalanlar suçlanıyor... Vahşetin kimin eseri olduğuna göre, duyarlılık ve tepki değişiyor. Siyonist rejim on yıllardır Filistin halkına yönelik terör uyguluyor, İstanbul'dakine benzer görüntüler orada çoktan vâka-i âdiyeden şeyler haline gelmiş durumda... ABD destekli Siyonist rejim, özgürlüğü ve onuru için mücadele eden bir halkı katlediyor, onu kendi topraklarından atıyor, kendi yurdunda köleleştirmek için her türü yola başvuruyor, 'uygar dünya' da dahil, neredeyse herkes, bütün bunları uzaktan seyrediyor, yarım ağızla kınıyor, üzüntü duyduğunu beyan ediyor... Üzüntü duymak, kınamak, lânetlemek yerinde bir insânî tepki olsa da, sorunların çözümü için yeterli değildir ve başını kuma gömmektir. Eğer gerçekten samimi bir niyet sahibiyse, sorunun kökenine inmeniz, hamaset edebiyatıyla durumu geçiştirme aymazlığından kurtulmanız gerekir.

Ortadoğu, Afrika ve Asya'nın Müslüman toplumlarıyla ilgili değerlendirmeler, Avrupa-merkezli ideolojiye ve oriyantalizme dayanıyor. Kökeni ve işlevi aynı olan bu iki ideoloji, emperyalizmi meşrulaştırmak üzere kurgulanmış safsatalardan ibaret olduğu halde, *tarafsız bilim* olarak sunuluyor. Franz Fanon'un isabetli bir

1 ozguruniversite.org, 1. Aralık 2003.

şekilde *beyaz köleler* dediği yerli ‘aydınlar’ tarafından da içselleştirilmiş durumdadır. Bu *beyaz köleler*, kendi gerçekliklerine, kendi toplumlarına emperyalist efendilerin gözüyle bakarlar, elbette bu taifenin neyi ne kadar görebileceğini tahmin etmek zor değildir... İstanbul’daki saldırıların hemen ardından bu olayla ilgili nice ‘yorumlar’, ‘bilimsel değerlendirmeler’ yapıldı, nice ‘uzmanlar’ görüş beyan etti. Meğer Türkiye uzmanının harman olduğu yermiş de bizim haberimiz olmamış. Boy boy uzman, seç seç al... Yok efendim, Ortadoğu uzmanı, İslam uzmanı, terör uzmanı... Terör uzmanı diye bir şey olabilir mi? Siyaset bilimi diye bir şey olabiliyorsa, terör uzmanı neden olmasın! Bunca yorumcu-uzman-bilim erbabı, gerçekten sorunun kökenine inme basiretine sahibolsalardı, asgari bir bilimsel entellektüel duyarlılığa sahibolsalardı, Avrupamerkezli ideolojik safsatalardan, oriyantalizmden bağımsız bir bilince sahibolsalardı da televizyonlara çıkarılır, ‘değerli görüşlerine’ başvurulur, kamuoyu ‘aydınlatılır’ mıydı?...

Başta Ortadoğu’dakiler olmak üzere, Müslüman toplumların yaşadıkları ülkeler, emperyalizm tarafından bölünüp-parçalandı ve her birinin başına emperyalist çıkarları tehlikeye atmayacak kukla rejimler getirildi. Bu amaçla *siyasal İslam* ideolojik bir araç olarak kullandılar. *Siyasal İslam* İngilizlerin peydahladığı bir şeydi ve esas itibarıyla oriyantalizm tarafından yeni sömürgeciliği ve emperyalizmi meşrulaştırmanın ideolojik aracıydı. İlk uygulama Hindistan’da yapıldı. Hint yarımadasının Hindistan ve Pakistan olarak ikiye bölünmesinin gerisinde, oriyantalizmin eseri olan *siyasal İslam* vardı. İngiliz sömürgeciliğinin eseri olan oriyantalizm, Müslüman bir toplumun ancak Müslüman bir devletin tebâsı olabileceği, İslâmiyetin moderniteyle ve onda içirilmiş olan laiklikle bağdaşamayacağı ‘tezini’ v’az ediyordu. Dolayısıyla ilk *siyasal İslam* teorisyenlerinden biri olan Ebul âlâ El Mavdudî’nin eline ‘*siyasal İslam*’ İngilizler tarafından ‘anahtar teslimi’ verilmişti. Kabaca söylenen şu idi: Müslümanlar ancak kendisi de İslâmî olan bir devlette yaşayabilirler. Başka türlü söylersek, İslamda dinle devlet işlerinin birbirinden ay-

rılması mümkün değildir. İslam, moderniteye de laikliğe de kapalıdır, orada ‘yurttaş değil’ ancak tebâ olablilir. El Mavdudi, iktidarın sadece Tanrı’dan kaynaklandığını, dolayısıyla onun hilafına yasalar çıkarmanın İslamiyetle çelişeceğini, toplumun Tanrıdan neşet eden *şariat esaslarına* göre yönetilmesi gerektiğini, Tanrı tarafından konulan *Velayet-i Fakih*’ın dışına çıkılamayacağını ileri sürüyordu. Böylece, demokratik bir yönetimin de mümkün olamayacağı söylenmiş oluyor. İşte, çeşitli adlar altındaki *siyasal İslam*, söz konusu Batı merkezli oryantalist tezin içselleştirilmesi, bir tür *tersinden merkezçiliğe* dönüştürülmesinden başka bir şey değildir.

Aslında tüm dinler son tahlilde birer ideolojidirler ve İslamiyetin bu bakımdan bir ‘ayrıcılığı’ yoktur. Nasıl, Hristiyanlık, moderniteyle, laiklikle, demokrasiyle bağdaşabiliyorsa, İslamiyet de pek hâlâ bağdaşabilir. Son birkaç on yılda kitlelerin ‘İslamî bir söylemle harekete geçirilmesi, sanki oryantalist tezi doğruluyormuş gibi sunuluyor. Söylenen de şu: Bu Müslümanlar, zaten dinlerinin bir gereği olarak geriliğe, karanlıkçılığa (obskürantizme), mahkûmdurlar, modernite, laiklik, demokrasi onlara göre değildir. Oysa, kitlelerin tepkisi tam tersini doğrular niteliktedir ve öyle olması da şaşırtıcı değildir. Kaldı ki bu tür Avrupa-merkezli, ırkçı yaklaşım İslam uygarlığının şanlı geçmişini de yok saymak anlamına geliyor.

Öyleyse sorun nedir? Kitleler, kapitalist emperyalist egemenliğin neden olduğu, yoksulluğa, sefalete, yıkıma itiraz ediyorlar ve emperyalist aşağılanmaya tepki gösteriyorlar. Batı’nın dayattığı sözde *moderleşmenin* (sömürgeleşme olarak okuyunuz), *kalkınmacılığın* ortaya çıkardığı yıkıma ve iflas tablosuna itiraz ediyorlar. Emperyalizmin kuklası teokratik-otokratik rejimlerin dayattığı baskıya, sömürüye, zulme başkaldırıyorlar... Bu tepkinin esasen gerçek anlamda İslamiyetle de pek ilgisi olmayan ve kullandıkları silahın *aborijinlerin* bumerangı gibi dönüp tekrar yoksul halkı vuran ve kendilerinin ve başkalarının ‘radikal İslam’ dediği gruplar tarafından manipüle ediliyor olması, bizi gerçek durumu görmekten alıkoymamalıdır. Kaldı ki, şimdilerde emperyalizme karşı mü-

cadele bayrağını açtığını söyleyen *El Kaide* türü terör örgütlerinin arkasında da bizzat ABD emperyalizminin kendisi vardı... Özellik Süveyş Kanalı 'krizinden' sonra (1956), Nasır tipi Arap milliyetçiliğinin ve ilerici hareketlerin emperyalist çıkarları tehdit edebileceği görüldükten sonra, ABD tarafından *siyasal İslam* Arap halkının, Müslüman halkların uyanmasını, bu ülkelerde reel ve muhtemel ilerici hareketlerin ortaya çıkmasını, başta petrol olmak üzere, sahip oldukları doğal zenginliği kendi refahı için kullanmasını önlemek üzere peydahlandı, eğitildi, desteklendi, silahlandırıldı. Kaldı ki, söz konusu örgütlerin kitlelere teklif ettiği, edebileceği bir şey de yoktur... Dillendirdikleri söylem de ekseri sanıldığına aksine, İslâmî olmaktan önce *siyasi* niteliktedir (bizim anlı-şanlı terör uzmanlarının anlamadığı şey...) Esasen, ortalıkta kavramın gerçek anlamında bir *kurtuluş teolojisi* de yoktur... Elbette başta ABD olmak üzere, emperyalizm tarafından *siyasal İslamın* bir silah olarak kullanılması, sadece Ortadoğu petrolünün kullanımını güvence altına almayı amaçlamıyordu. Son tahlilde, ondan bağımsız olmayan komünizmle savaşta da *siyasal İslam* kullanılacaktı... Bilindiği gibi, emperyalizmin sosyalizm düşmanlığı, onun Üçüncü Dünya düşmanlığından ayrı değildir. Her ikisinde de amaç, emperyalist çıkarları güvence altına almak, dünyanın beşeri ve doğal zenginliğini sömürüye, yağma ve talana açık tutmaktır.

Üçüncü Dünya halklarının bilinçlenip, emperyalist sömürü ve bağımlılık zincirini kırmasını engellemek için, *siyasal İslam* etkin bir araç olarak kullanıldı ve kullanılmaya devam ediliyor. ABD destekli tüm askeri diktatörlükler, teokratik ve otokratik rejimlerde *siyasal İslam* kitle muhalefeti püskürtmenin, ezmenin araçlarından biri, bir bileşeni olarak işlev gördü. Sadece Müslüman toplumlarda da değil, emperyalist yağmadan nasibini alan tüm ülkelerde, benzer girişimler, gerici, paseist, halk düşmanı unsurların *araçlaştırılması* istisna değil, kuraldır...

Mısır'da, Suriye'de ve başka yerlerde *İhvan -el Müslimin*, ABD yanlısı olamayan, yönetimleri istikrarsızlaştırmak için kullanıldı.

Aynı şekilde Pakistan'daki *Cemaat-i İslâmi* emperyalizmden beslenen bir örgüttü ve Ziya ül Hak'ın kanlı diktatörlüğü döneminde diktatörlüğe karşı mücadele eden unsurları etkisizleştirmek için, devlet destekli *B Takımı* olarak, muhaliflerin katledilmesinde kullanıldı. Bu örgütün unsurları silahlı ölüm müfrezeleri oluşturmuşlardı. Edonezya'daki *Sarakat el İslam* benzer bir örgüttü ve işlevi Pakistan'dakinin benzeriydi. Bu örgütün militanları Suharto'nun kanlı diktatörlüğü döneminde, özellikle 1 milyona yakın komünist ve sol sempatizanı insanın katledilmesinde av köpeği işlevi görmüşlerdi... Daha sonra söz konusu örgüt bağımsızlığı için mücadele eden Doğu Timor'a karşı da kullanıldı... Her halde bu konuda en çok bilinen, Afganistan'daki *Taliban* ve *El Kaide* örgütleridir. Bu örgütlerin ABD tarafından nasıl örgütlendiği, nasıl eğitilip silahlandırıldığı herkesce biliniyor. *El Kaide*'nin gerçek misyonu, ekseri sanıldığı gibi, ABD ile, Batı emperyalizmiyle savaşmak değildir. Bu örgütün tarihsel misyonu, tam da tersini yapmak, ABD emperyalizmini ve onun terörist eylemlerini meşrulaştırmaktır. Birinin terörü diğerinin terörünü meşrulaştırma işlevi görüyor. Aslında ABD emperyalizmiyle mücadele ettiğini söyleyen bu terörist örgüt, tam da ABD'nin değirmenine su taşıyor. Kaldı ki, egemenlik ve hegemonya, her zaman bir düşmana ihtiyaç duyar, yoksa da yaratır. ABD'nin yaptığı da odur... Sözde *terörle savaş* söylemiyle kendi terörünü meşrulaştırıp-kabullendirmeyi amaçlıyor. Dolayısıyla, *uluslararası terörizmle* mücadele söylemi, emperyalizmin gerçek niyetini gizleme işlevi görüyor....

Türkiye'ye gelirsek, Türkiye'de oldum olası aşırı modernist, çağdaş, ilerici bir retorik geçerli olsa da, gerçek anlamda *moderniteyi* özümlemiş, içselleştirmiş bir rejim hiçbir zaman geçerli olmadı. Laikliğe aşırı vurgu yapılsa da, Türkiye gerçek anlamda laikliği hiç yaşamadı. Cumhuriyet döneminde de din, Osmanlı İmparatorluğunda olduğu gibi, devletin bir bileşeni ve *ideolojik aracı* olmaya devam etti. Dinle siyaset birbirinden ayrılmadı. Türkiye'deki uygulama laik değil, *laikçiydi*. Ya da Kadir Cangızbay'ın *laikrasi* dediğine

denk geliyordu. Din devletin bir bileşeni olarak kaldı ve egemenler tarafından *araçlaştırıldı*. Siz dine karışırsanız, din de size karışırdı ve öyle oldu. Gerektiğinde *toplumsal uyanışın*, solun ve demokratikleşmenin önünü kesmek için kullanıldı. Kimi zaman da Kürtlere, Alevilere karşı nasıl kullanıldığı, herkesin mâlumudur. Yerli *Hiz-bullahın* devlet tarafından nasıl görmezlikten gelindiği, daha da ötede, Kürtlere karşı nasıl kullanıldığı biliniyor... Başka yerlerde olduğu gibi, bizde de *siyasi İslamın* 'uygun bir ortam' bulmasının asıl nedeni, emperyalizmin uzantısı olan *yeniden kompradorlaşmış* rejimin kitlelerin beklentilerine cevap verememesidir. İnsanlar kompradorlaşmış rejimden umudu kestikçe, *kendi başlarının çaresine* bakmaya yöneliyorlar ve ekseri de çözümsüzlüğün çözüm olduğu düşüncesine kapılıyorlar. Güya, bir zamanlar varolduğuna inandıkları *şanlı geçmişte*, *altın çağda* bir sığınak bulacaklarını sanıyorlar. Oysa, geriye dönüş hem mümkün değildir, hem de arzulanır bir şey olmamalıdır... Türkiye'de *radikal İslamın*, *El Kaide* türü örgütlerin barınak alanı bulmasının asıl nedeni, *paradigmanın* iflasının sonucudur. Öyleyse sorun yeni paradigmayı oluşturmaya bağlıdır.

Uluslararası vahşi terörü lânetlemek, kınamak, üzüntü duymak, şaşkınlığa kapılmak, velhasıl *terörle mücadele söylemine* kendini kaptırmak, sadece emperyalizmi ve onun her günlük terörünü meşrulaştırıp-kabullendirmeye hizmet edebilir. Eğer terörle gerçekten mücadele etmek istiyorsanız, toplumsal eşitlik ve demokrasi için (ama Amerikan demokrasisi değil), kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadele etmeniz gerekir... Bunun da, yolu radikal olmaktan ve sorunların kökenine inmekten geçiyor...

DEMOKRASİ KORKUSU¹

Türkiye ikiyüz yıldır ‘modernleştiriliyor’, ‘batılılaştırılıyor’, seksen yıldır ‘çağdaştırılıyor’ (muasırlaştırmanın öteki adı), , yetmiş yıldır ‘laikleştiriliyor’, elli yıldır ‘çok partileştiriliyor’, kırk yıldır ‘kalkındırılıyor, son on yıldır da ‘demokratikleştiriliyor’ Özne hep aynı ve hep aynı şeyi yapıyor. Nesneyi evirip çeviriyor, hizaya getiriyor. Velhasıl batılılaştırılan, çağdaştırılan, kalkındırılan, demokratikleştirilen bir toplum var. ‘Memleketin sahipleri’ neyin ne zaman ve nasıl yapılacağına karar veriyor. Bütün bunların içinde halk ve onun iradesi yok. Aslında bütün bu kavramlar ve söylemler, memleketin sahiplerinin iktidarını sürdürmek için kullandıkları birer ideolojik manipölasyon aracı. Halk iradesi ve istenci işe karışmadığı sürece, yapılan tüm düzenlemeler hakları, demokrasiyi, özgürlüğü önlemek için yapılıyor ama söylem farklıdır.

Elbette bütün bu olumsuzluğun sorumluluğunu sadece ‘memleketin sahiplerine’ fatura etmek doğru olmaz. Nasrettin Hoca’nın evine giren hırsızın durumunda olduğu gibi, ‘hırsızın sorumluluk payını da’ hatırlamak gerekir. Osmanlı sosyal formasyonunda halkla devlet arasında tam bir kopukluk ve yabancılaşma vardı. İlişki ‘devletten halka doğruydı’. Devlet insanların günlük pratik yaşamlarıyla ilgili değildi. Haraç alır, gerektiğinde asker toplar ve asayiş sağlardı. Modern devletteyse bu ilişkinin ‘halktan devlete doğru’ olması gerekiyor. En azında retorik öyledir. Modernite, devletin *halkın devleti* olması gerektiği düşüncesini içerir. Yine de siz söylenene değil yapılanı bakın. Batı’da devlet halkın devleti olmalıdır, egemenlik halka ait olmalıdır deniyorduydu da sonunda durumun pek de öyle olmadığını anlaşılmaması için fazla zaman gerekmedi. Devlet yük-selen yeni sınıf olan sermaye sınıfının (burjuvazinin) devleti oldu.

1 ozguruniversite.org 12. Mayıs 2003.

Fakat, eski hakim sınıf olan toprak aristokrasinin ve onun çıkarına işleyen devlet aygıtının tasfiye edilebilmesi için, yoksul emekçi çoğunluğun desteğine ihtiyaç vardı. Bu yüzden onlara da bazı tavizler ve hak kırıntıları vermek zorunda kaldılar. Daha sonra sahneye çıkan işçi sınıfı sistemin karakterini değiştirmeyi başaramasa da, bir dizi kazanım elde etmeyi başardı. Belirli sınırlar içinde burjuva demokrasisini bir 'biçim sorunu' olmanın ötesine taşıdı. Elbette bu kazanımların ekonomik nitelikte olanlarının dünyanın geri kalanının yoğun sömürsünden sağlanan aşırı kârlar pahasına gerçekleştiğinin tartışılma yeri burası değil.

Türkiye'de hem kapitalist sınıf (daha geniş anlamda burjuva sınıfı), hem de onun karşıtı olan işçi sınıfı son derecede cılız olduğu için, Batı'daki tarzda bir dönüşüm bizde mümkün olmadı. Dolayısıyla 'eski rejim' kimi yeni kurumlar, mekanizmalar ve söylemlerle kaldığı yerden yoluna devam etti, ediyor. Aslında yapılanlar Önce imparatorluğun, daha sonra da 'cumhuriyetin' sömürgeleşmesi, yeni sömürgeleşmesinden başkası değildi ama söylem farklıydı. Önce bir burjuva sınıfının, arkasından işçi sınıfının (proletaryanın) dişe dokunur bir dayatması olmayınca, *eski rejimin* adamları eskisi gibi yönetmeye devam ettiler. İktidarlarını korumak için ne yaptılarsa bunu halk için, halk yararına, 'memleketin menfaati için' yaptıklarını söylediler ve söylemeye de devam ediyorlar. Halk çoğunluğuna da sahnelenen oyunu seyretmek kalıyordu. Şimdilerde halka boşuna 'sayın seyirciler' denmiyor... Emekçi halk çoğunluğu sadece sahnelenen oyunu seyretmekle yetinip, oyunda bizzat rol almadıkça *memleketin sahipleri* de yeni yeni oyunlar sahnelemeye devam edeceklerdir. Lâkin burada unutulmaması gereken bir şey var: Adları farklı da olsa sahnelenen oyun hep aynıydı... Bütün' oyunların bir tek amacı var: Halk iradesinin tecellisini engellemek, özgürlüklerin, hakların ve demokrasinin önünü kesmek... İşte bu aşamada 'aydınlar', yazarlar, 'köşesi olanlar' olmayanlar, siyasetçiler, üniversite üyeleri, vb. devreye girerek şeylerin, olguların, süreçlerin anlaşılmasını engelliyorlar. Bu amaçla ideolojik bulanıklık yaratıyorlar.

Bunlar kitleleri aldatma misyonunun adamları (daha az oranda da) kadınlarıdır. Elbette yaptıkları ideolojik taşeronluğun (memleketin sahiplerinin organik aydını olmanın) karşılığını da alıyorlar...

Şimdilerde bütünüyle kompradorlaşmış rejimin, sürdürülmesi için bol bol düşman üretiyorlar. Ülkeyi ve toplumu bu büyük düşmanlardan, ve büyük tehlikelerden *kurtarıyorlar*... Burunları iyi koku alıyor. *Tehdit algılamada üstlerine yok*... Velhasıl bu oyun hep sahneleniyor. Yazık ki, seyirci de aynı oyunu seyretmekten bıkmıyor... Memleketin sahipleri bir şeyden çok korkuyor: Özgürlük ve demokrasi. Biliyorlar ki, olup-bitenler tartışılır, bunların kimin için ne anlama geldiği anlaşılırsa işleri bitecek, yoktan düşman peydahlama ve *memleketi kurtarma* misyonları son bulacak... Bunun için ürettikleri, yalana, tahrifata, yok saymaya dayalı uyduruk resmi ideolojinin yara almasından, aşınmasından ödleri kopuyor. Lâkin korkunun ecele faydası yoktur. Gemi su alıyor ve almaya da devam edecektir. Aslında “demokrasi korkusu” son tahlilde halk korkusudur. Halktan korkuyorlar. Bu yüzden olup-bitenleri bilince çıkarması muhtemel entellektüelleri en büyük düşman saymaları boşuna değildir. Foyalarını deşifre edecek, teşhir edecek, bilince çıkaracak entellektüellerin ‘büyük tehlike’ ve rejime yönelik *tehdit* sayılması bu yüzdendir. Bilindiği gibi, ‘fikirler kitlelere mâlolduğunda mad-di birer güç haline gelirler’ denmiştir. Bu yüzden ifade özgürlüğü (düşünce özgürlüğü) öyle sanıldığı gibi soyut bir şey değildir ve doğrudan sınıf mücadelesiyle ilgilidir. O zaman şöyle bir yaklaşım geçerli oluyor: *Düşünce özgürlüğü olsun, olmalıdır ama bu rejimin niteliğini tartışmaya vardırılmamalıdır*. İşte kurulu düzenin kuş beyinli ‘aydınlarının’ becerisi de burada ortaya çıkıyor: *Asıl sorunu tartışma dışında tutmak için tartışılıyormuş gibi yapmak*. Bunların en iyi kıvırtanları en makbul olanlarıdır... O zaman iki tür ‘aydından’ söz etmek mümkündür. Birinciler asıl tartışılması gerekeni tartışmayı cesaret edenler ve *tartışılıyormuş gibi yapıp tartışılmasını engellenler*. Memleketin sahipleri birincileri çok seviyor. İkicilerden de nefret ediyor ve onları ‘düşman’ sayıyor. Bu yüzden ben, şimdilerde

bütünüyle kokuşmuş, tefessüh etmiş rejimin ideolojik tetikçilerinden gerçek aydını ayırmak için *entellektüel* kavramını yeğliyorum.

Kavramlar herkes için aynı anlama gelmez ve gelmesi de mümkün değildir. Bu yüzden *kavramın arkasında kim var* sorusu önemlidir. Kalkındıran, özgürleştiren, demokratikleştiren, vb, başkaları (memleketin sahipleri) olmaya devam ettikçe ne özgürlükler gerçekleşebilir ne de demokratikleşme yol alabilir. O zaman geriye oldum olası *nesne* olanların artık *özne* mertebesine yükselmesi kalıyor. Bunun için de demokrasiden korkanların korkutulması gerekecek. Seyirci sahneye çıkmadan hangi oyunun nasıl oynanacağına karar vermeden ve bu konuda bir irade ortaya koymadan bir arpa boyu yol almak mümkün olmayacak. Öyleyse buyurun sahneye...

KAPİTALİZM VE YOKSULLUK¹

Kapitalist üretim ücretli emeği varsayar ve ücretli emek tabanını sürekli olarak genişletir. Kapitalist üretim tarzının geçerli olduğu koşullarda, üretimle insan ihtiyaçları arasındaki ‘bağ’, pazar dolaşımıyla kurulur. Üretimin birincil amacı insan ihtiyaçlarını karşılamak değil, bir *değişim değeri* üretmektir. Değişim değeri üretmek de başka bir amacın aracıdır. Asıl amaç kâr etmek ve her seferinde kârı büyütmektir. Başka türlü ifade etmek istersek, üretimin amacı, her seferinde ücretli işçiler (proletarya) tarafından üretilen daha büyük artı-değer kütlesine el koymaktır. Kapitalist sınıfın zenginliği, ücretli emeğin sömürüsüne dayanır. Fakat, üretilen artı-değerin daha büyük kütlesi, her seferinde yeniden yatırılmak durumunda olduğu için (rekabetten ötürü), sonuç itibarıyla kapitalist üretim, *sermaye üretimi ve yeniden üretimi* biçimini alır. Kapitalistler arasındaki rekabet, onları sürekli olarak *ileriye doğru koşmaya* zorlar. Giderek, bizzat kapitalistler de sermaye birikiminin birer *aracı* haline geliyorlar... Üretimin asıl amacının doğrudan insan ihtiyaçlarını karşılamak değil, pazar için, kâr için, dolayısıyla da sermaye üretimi ve yeniden üretimi için oluşu, kapitalist üretim tarzını geçmiş dönemlerin (pre-kapitalist) üretim tarzlarından ayıran temel özelliklerden biridir. Üretimle tüketim arasındaki bağın bu biçimdeki *kopmuşluğu*, ya da ancak *pazar dolaşımıyla* gerçekleşiyor oluşu, şimdilerde insanlığın yüz yüze geldiği sayısız kötülüklere kaynaklık ediyor. Zira, kapitalist üretim koşullarında araçlarla amaçlar yer değiştirmiş, *ters-yüz olmuş* durumdadır.

İşçi (proleter), yaşam karşısında *çıplak, korumasız* durumdadır. Zira, hem üretmek, hem de yaşamak için gerekli araçlardan yoksundur. Üretmek için gerekli üretim araçlarına sahip olmadığı gibi,

1 Bu yazı *Toplum ve Hekim* dergisinin Ocak-Şubat sayısı için yazılmıştır.

yaşamını sürdürecektir asgarî araçlardan da yoksundur. Beslenmek, barınmak, velhasıl mütevazı bir hayat sürüp ayakta kalabilmek için gerekli hiçbir şeye sahip değildir. Bu nedenle *özgür emek* kavramının nüanse edilmesi gerekir. İşçi, emeğini satmakta ‘özgürdür’ ama aynı zamanda buna ‘mecburdur’ Dolayısıyla, *işçinin özgürlüğü*, onun emeğini satmasını engelleyen bir *bağımlılığın* ve/veya aidiyetin olmaması anlamındadır. Köle veya serf statüsünde olmaması, ya da ihtiyaçları geniş aile, klan, kabile, aşiret, vb. tarafından karşılanmıyor olması, başka türlü söylersek, bağımlı olmaması, ama, aynı zamanda da korumasız olması gerekir. Aksi halde, ortada emeğini satmak zorunda olan bir işçi sınıfı da olmazdı. Demek ki, işçinin yaşamını sürdürebilmesinin yegane koşulu, emeğini kapitaliste satmaktır. Zira, elinde emeğini satmaktan başka bir kozu yoktur. Yaşayabilmek için emeğini satmak zorundadır, ama bu her zaman kesin ve mümkün değildir. İşsiz kalma riski her zaman mevcuttur. Zira, kapitalizm ‘anarşik’ bir işleyişe sahiptir. Teknolojik ilerleme ve ‘tekelleşme’, bir anda on binlerce işçiyi işsiz bırakabilir, kapitalist krizler milyonlarca işçiyi işinden edebilir, savaşlar milyarlarca insanın yaşam koşullarını alt-üst edebilir...

Kapitalist üretim yukarıda söylediğimiz gibi, mülksüzleşme ve proleterleşme yönünde sürekli bir eğilim ortaya çıkarıyor. Bunun anlamı, her seferinde emeğini satmak zorunda olan kitlenin büyümesidir. Bu da iki eğilimin veya dinamiğin sonucudur: Birincisi, kapitalist üretim tarzı, kapitalist olmayan üretim ve yaşam biçimlerini sürekli olarak *dönüştürüyor*, onları kendi mantığı ve ihtiyaçları doğrultusunda yeniden *biçimlendiriyor* veya aynı anlama gelmek üzere, *biçimsizleştiriyor*; İkincisi, kapitalizm, rekabete dayanıyor ve rekabet sürekli olarak üretim teknolojilerini yenileme, geliştirme yönünde baskı yaratıyor. Her kapitalist ayakta kalabilmek için büyümek zorunda, fakat büyümek ve rakipler karşısında üstünlük sağlayabilmek için de, en ileri üretim tekniklerine ve daha büyük sermayeye sahip olması gerekiyor... Her seferinde *daha gelişmiş, daha ileri teknolojilere* sahip olmak demek de, her seferinde işçiyi (canlı

emeği) makinayla ikâme etmek demektir. Burjuva iktisatçılarının kullandığı bir kavramı kullanmak gerekirse, üretimi her seferinde *sermaye yoğun* hâle getirmek bir zorunluluk olarak kendini dayatıyor. Dolayısıyla, üretim süreci sürekli olarak daha ileri teknolojiler yönünde bir baskı yaratıyor. Bu da demektir ki, her seferinde aynı miktar da üretim yapabilmek için gerekli işçi (canlı emek) miktarı azalıyor. Üretim sürecine sokulan her teknolojik yenilik, on binlerce işçiyi üretim sürecinin dışına atıyor... Kapitalist üretim süreci, bir taraftan mülksüzler kitlesini, ya da aynı anlama gelmek üzere, işçi sınıfını (proletaryayı) sürekli büyütürken, diğer taraftan da işsiz sayısını sürekli artırmak zorunda. Başka türlü söylersek, işçi sınıfı tarafından üretilen sermaye (makinalar, gereçler, teknik bilgi, vb.) çelişik olarak onu işsiz bırakıyor, açlığa ve ölüme mahkum ediyor... Bu niteliğinden ötürü, kapitalizme *ölü emek uygarlığı* demekte bir sakınca yoktur. Zaten kapitalist için işçi de, üretimin diğer unsurlarından farklı değildir. Onun için işçi, eni-sonu üretim için gerekli bir *girdidir* ve bu yüzden de diğer girdilerden bir farkı yoktur. İnsan emeğinin bir meta mertebesine indirgenmiş olması, kapitalizmin bir *özgünlüğüdür* ve bu durum sayısız kötülüklere ve sorunlara kaynaklık etmektedir.

Kapitalist daha büyük sermayeye sahip olabilmek için, sömürü oranını sürekli olarak büyütme zorundadır. Bunun en kestirme yolu da, çalışma sürelerini uzatmak, reel ücretleri (ücretin satın alma gücü) düşürmek, çalışma temposunu hızlandırmaktır. Çalışma süresini uzatmak (günlük ücret sabit kaldığına göre) sömürü oranını, artı-değeri, dolayısıyla kârı büyütme demektir. Fakat, çalışma süresini uzatmak belirli bir süre aşıldığında işçinin fizyolojik direnciyle karşılaşır ve *verimli* olmaktan çıkar. İkinci bir sınır da işçi sınıfının bilinçli eylemiyle, çalışma süresinin kısaltılması yönünde baskı yapmasıdır. Bu durumda kapitalistler, daha gelişmiş makinaları ve araçları devreye sokarak, çalışma temposunu yoğunlaştırarak, artı değeri *nispî* olarak artırma yoluna giderler. Dolayısıyla daha az işçi çalıştırarak daha çok üretmeyi yeğlerler.

Üretim sürecinin her ileri aşamasında üretilen zenginliğin daha büyük bir bölümü kapitalist sınıfın ve çevresinin elinde toplanırken, geniş toplum kesimleri yoksullaşılıyor. Elbette yoksullaşma her zaman *mutlak yoksullaşma* olmayabilir. Belirli bir yerdeki göreceli yoksullaşmaya başka yerlerdeki *mutlak yoksullaşma* eşlik edebilir. Bu yüzden işçi sınıfının mücadele alanı kendi çalıştığı işletmeyle, ait olduğu ülkeyle sınırlı olmamalıdır. Zira, kapitalistler hesaplarını ‘küresel planda’ yaparlar. Bir yerde *kaybettiklerini* başka yerde kazanmaları mümkündür. Emperyalist ülkelerde işçi sınıfının baskısıyla sömürü görece sınırlandığında, çevre ülkelerde sömürünün derinleştirilmesi mümkündür. Bu durum, işçi sınıfının dünya ölçeğindeki dayanışma potansiyelini de zaafa uğratan bir şeydir. Eğer işçi sınıfı, söz konusu sömürüyü sınırlama yeteneğini ortaya koymazsa, (ki, bunun için örgütlü ve bilinçli bir mücadele gereklidir) toplum sınıfları, bölgeler ve ülkeler arasındaki zenginlik- yoksulluk uçurumunun daha da derinleşmesi kaçınılmazdır. Bir iş yerinde işçilerin direnciyle, çalışma süresinin kısaltılması ve reel ücretin yükseltilmesi, o işyerindeki işçilerin durumunu görece iyileştirebilir. Bir bütün olarak da işçi sınıfının baskısıyla devlet, gelir dağılımı ve sosyal harcamalar, sosyal güvenlik, ‘refah harcamaları’ konusunda önlemler almaya zorlanarak, kapitalizm ‘uygarlaştırılabilir’, aşırılıkları törpülenebilir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası yaklaşık otuz yıllık dönemde olduğu gibi.

Fakat, neo-liberal saldırının *iktidara geldiği* 1980 sonrasında, işçi sınıfının direnci kırılmış, işçi örgütleri etkisizleştirilmiş ve devletin koruyuculuğu ve kayırcılığı önemli oranda aşındırılmış bulunuyor. Şimdilerde, sadece büyük sermayenin ‘dar sınıfsal çıkarlarını’ gözetten neo-liberal ekonomik ve sosyal politikalar, küresel planda ‘vahşi kapitalizmi’ restore etmek üzere yeniden işbaşında ... Kapitalizmin dizginlerinden boşanmış ‘kör dinamiği’ her bir ülke düzeyinde ve dünya ölçeğinde gelir dağılımını dar bir *küresel elit* lehine olarak daha da bozarken, açlık, işsizlik ve yoksulluk artar, sefalet derinleşirken, bir taraftan da *yoksullukla mücadele* söyle-

minin dillendirilmesi ne anlama geliyor? Özellikle yoksulluğun ve sefaletin başlıca *mimarları* olan, Dünya Bankası gibi örgütlerin, bir taraftan neo-liberal politikaları dayatırken, diğer yandan da yoksullukla mücadeleyi sanki *öncelikli bir amaçmış gibi* sunmaları, rahatsız edici değil mi? Aynı şekilde, bir taraftan emperyalist dünya tarafından önerilen neo-liberal politikaları tam bir köle sadakatiyle uygulayan Üçüncü Dünya'nın *yeniden kompradorlaşmış* yöneticilerinin, *işsizlik ve yoksullukla mücadele* söylemini dillerine dolamaları saçma değil mi? Gerçekten hümaniter kaygılar taşıyan gönüllü uluslararası örgütlerin (sivil toplum kuruluşlarının) ve kurumların açlık ve yoksullukla mücadele söylemiyle bu sorunlar çözülebilir mi? Kapitalizmin mantığını, kapitalist işleyişin zorunlu sonucu olan kutuplaşmayı, daha da önemlisi *mülkiyet sorununu* gerektiği gibi tartışmadan ve gereğini yapmadan, açlık, yoksulluk, sefalet, etik çürüme ve ekolojik bozulmayla başa çıkmak mümkün müdür?

Kapitalizmin *görece ehlileştirildiği* 1945-1980 aralığında bile, zenginlik yoksulluk uçurumunun derileşmeye devam ettiği dikkate alınırsa, bugünün *yoksullukla mücadele söyleminin* bir kıymet-i harbiyesi olması mümkün değildir. Son 25-30 yılda her bir ülkede ve ülkeler ve bölgeler arasındaki gelir dağılımı uçurumu daha da derinleşti. En zengin ülkeler ile en yoksul ülkeler arasındaki kişi başına gelir (GSMH) farkı, 1816'de bire üç (1'e 3), 1950'de bire otuz beş (1'e 35), 1973'de bire kırk dört (1'e 44), 1992'de bire sekseniki (1'e 82) ve 2000 yılında da bire seksenaltı (1'e 86) düzeyindeydi...

Oysa, uygarlığın ulaştığı teknolojik düzey veri iken bile, yüz milyonlarca, milyarlarca insanın açlığı ve yoksulluğu, yaşam için gerekli asgarî araçlardan yoksunluğu, kapitalizmin mantığı ve işleyişi söz konusu olduğunda şaşırtıcı değildir... Zira, kapitalist mantık geçerliyen teknoloji, insanların refahını artırmanın değil, kapitalist sömürünün, kapitalist işletmelerin kârını büyütmenin, yağma ve talanın hizmetindedir. Kaldı ki, bugün dünyadaki gıda stoğu ihtiyaçtan yaklaşık %10 daha fazla, ama, bu durum milyonlarca insanın açlıktan ölmesine engel değil... Açlık, yoksulluk ve çevre tahribatı gibi

sorunların çözümü de dahil, eğer insanlığın bir geleceği olacaksa, ikircikli olmayan bir biçimde üretim ilişkilerinin, mülkiyet ilişkilerinin, velhasıl kapitalist mantığının tartışma gündemine getirilmesi gerekiyor. Şimdilerde mülkiyet kavramıyla ilgili tam bir kafa karışıklığı egemen. Mülkiyet bir işçinin veya mutavazı hayat süren insanların sahip olduğu ‘asgari şeyler’ değildir. Mülkiyetten, genel bir çerçevede üretim araçlarının mülkiyeti anlaşılmalıdır. Dolayısıyla mülkiyet, başkasının emeğinin sömürülmesiyle elde edilen zenginliğin adıdır...

Söylenenlerle, gerçek dünyada olup-bitenler arasındaki ayrımı gözden uzak tutmamak gerekir. Dünyanın en yoksul 49 ülkesine, Birleşmiş Milletler Örgütü, Dünya Bankası, IMF, diğer uluslararası kurumlar ve insânî (humaniter) kuruluşlar tarafından *En Az gelişmiş Ülkeler* (LDC) deniyor. (Bunların 34’ü Afrika’da, 9’u Asya’da, 5’i Pasifik bölgesinde ve 14’ü de Karaiblerdedir). Bu ülkelerin *kalkınmaları* (...) için de ‘özel önlemler’ söz konusu. *En az gelişmiş ülkeler ligine* dahil olmanın kriteri de kişi başına 700 doların altında gelire sahip olmaktır! Elbette bu ülkeler grubu herkes için aynı anlama gelmiyor. Şimdilerde yaklaşık 640 milyon insanın yaşadığı bu ülkeler için büyük sermayenin adamları, ‘işbiririci girişimciler’, *uluslarüstü* de denilen dev çokuluslu şirketlerin yöneticileri ve sözcüleri *Rantabl olmayan nüfus* demeyi yeğliyorlar. Başka bir ifade ile, *sermayenin baronları* ve sözcüleri, için bu ülkelerde yaşayanlar *kârlı* değil... Kârlı (rantabl) olabilmeleri için satın alma gücüne ve kredi kullanma yeteneğine sahipolmaları gerekirdi!.. Herhalde bu insanların ‘özel emeklilik için’ de uygun olmadıklarını söylemeye gerek yoktur...

En yoksul ülkelere ‘dış yardımlar’ yapılıyor, bunlar ‘özel önlemlerden yararlandırılıyor’, lâkin sayıları da artıyor. 1971’de *En Az gelişmiş Ülkeler* liginde 27 ülke bulunuyordu. Aradan geçen sürede 22 ülke daha *en yoksullar ligine* terfi etmiş görünüyor. Bu zaman zarfında tek bir ülke bu ligin dışına çıkmayı başardı: Botswana... Bu ülke kendi halkının çıkarını gözetken içe dönük bir tarım politikası uyguladığı için bunu başardı. Oysa, bu lige dahil olmayan Senegal,

IMF ve Dünya Bankası'nın dayattığı neo-liberal politikaların gereği olan *yapısal uyum programları* sonucu küme düşüp en yoksullar ligine dahil oldu!

Elbette kötüleşme sadece söz konusu 49 ülkeyle sınırlı değil. BM 2000 yılı İnsânî Kalkınma Raporuna göre, 100 ülkeden 74'ünde kişi başına gelir düşüyordu ve bu süreç hızlanarak devam ediyor. Dünya nüfusunu oluşturan en yoksul %20'nin dünya gelirinden aldığı pay, 1965 de %2,3, 1970 de %2,2, 1980'de %1,7 ve 1990'da %1,4 tü... En zengin %20'nin payı da 1965'de %69,5 iken 1990'da %83,4'e yükseldi... Kapitalist toplumda birinin zenginliği, diğerinin yoksulluğudur... Bir tarafta söylem, diğer yanda yalın gerçek. Eğer, *yoksullaştırılmış ülkelerin* cılız ekonomileri, dev çokuluslu şirketlerin yıkıcı rekabetine sonuna kadar açılırsa, ne var ne yok özelleştirilir, kamusal zenginlik özel sermayeye peşkeş çekilirse, ülkeler varını yoğunu dış borç ödemek üzere seferber ederse, gıda maddelerine yapılan sübvansiyonlar IMF'nin direktifleri doğrultusunda kaldırılırsa, eğitim ve sağlık için kaynak kalmazsa, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) öyle buyuruyor diye ülke tarımı dev emperyalist tarımsal (agrobusiness) tekellerinin rekabetine açılırsa, tarıma yapılan sübvansiyonlar kaldırılırsa, tarımsal topraklar insanları doyurmak için değil de, emperyalist Batı'nın ihtiyacı olan 'ticari ürünlere' tahsis edilirse, velhasıl, söz konusu ülkeleri sonuna kadar kapitalist sömürüye açmak marifet sayılırsa, yoksulluğun ve sefaletin derinleşmesi neden şaşırtıcı olsun!

Nijerya Başbakanı Hama Amadou, Jean Zeigler'le¹ bir görüşmesinde: "IMF'den, Hükümetlerden, Uluslararası Sivil toplum Örgütlerinden, vb. biri ziyaretime geldiğinde, daha şu anda sizin oturduğunuz yere oturmadan ilk söyledikleri şey: "IMF ile bir sorunuz yok ya! oluyor..." diyor. Ve şu anektodu naklediyor: "Mobil telefon lisansını özelleştirdik, oradan elde edilecek para ile her yıl 1000 okul yaptırmayı planlıyordum. Ama, IMF'nin bölgedeki temsilcileri hemen başıma üşüştiler ve bu kaynağı okul yapımı için değil, borç ödemeleri için kullanacaksın" dediler... Batılı bankaların kasalarını şişirmek varken, çocukların okuması, cehaletten kurtulması da ne

demek oluyor? Zaten ekonominin gereği de bu değil midir?.. Sorun ekonomik dengeleri tutturmakla ilgili değil midir!..

En az gelişmiş ülkelere dış yardım yapılıyor ama söz konusu ülkelerin dış borçları GSMH'lerinin %124'ü düzeyinde... Bir çoğu da bütçe gelirlerinin %20'sini dış borç ödemelerine tahsis ediyor... Aslında emperyalist ülkelere gelen 'modern fitre ve zekât' da tevatür edildiği gibi değil. 1990- 2000 aralığında 'dış yardımlar' %45 azalmış durumda. Zaten gelen yardım 'emme basma tulumbayı' çalıştırma işlevi görüyor, ekseri borç faizlerini ödemek üzere geldiği gibi geri gidiyor veya 'yerli oligarşiler' tarafından *hortumlanıp* İsviçre gibi 'güvenli yerlerde' tutuluyor... Dünya nüfusunun yaklaşık %20'si dünya zenginliğinin %85'ine el koyuyor. Modern teknolojilerin insanlığın sorunlarını kalıcı bir şekilde çözeceği söyleniyor. Kapitalist mantık geçerliyen teknolojik ilerlemenin sorunları çözmek bir yana daha da büyüttüğünü söylemek asla abartma değildir. Zira, her teknolojik gelişme, zenginliğin giderek dar ve sürekli daralan bir küresel elitin elinde toplanmasıyla sonuçlanıyor. Şimdilerde yeryüzü nüfusunun %19'u, dünyadaki internet kullanıcılarının %91'ini oluşturduğuna bakılırsa...

Kapitalizm aynı anda hem yoksulluk, hem de zenginlik üretmeye mahkûmdur. Zira, bir *sömürü metabolizması* gibi işliyor. Böylesi bir dünyada, yoksullukla mücadele etmek isteyenler, gerçekten samimi bir niyet taşıyorlarsa, sorunların kökenine inmek ve mülkiyet ilişkilerini, üretim ilişkilerini tartışmak durumundadırlar. Aksi halde, hayırseverlik, 'iyilikçilik', pek de insânî olmayan *insânî yardım* türü söylemler ve araçlarla seyirciyi oyalamak 'şimdilik' mümkün olabilir, ama, sorunları daha da büyütmek pahasına... Aslında genel bir çerçevede 'iyilikçilik', 'yardımseverlik', son tahlilde kötülükleri üreten sosyal ilişkiler bütününe meşrulaştırmaya, dolayısıyla 'yeniden üretmeye', yarar... İnsanlığın yoksulluk ayıbından kurtulması için nesnel koşullar çoktan oluşmuş sayılır, öyleyse geriye bilinçli müdahaleye cüret etmek kalıyor... Sorun, zenginlik ve yoksulluk kavramlarının sözlüklerden çıktığı bir dünya kurmakla ilgilidir ve bu mümkündür...

TARİH TÜRKİYE'Yİ 'YARDIM VE YATAKLIKTAN' MAHKUM EDECEK!¹

“Irak’ın başına gelen aslında sıradaki başka vahşetlerin ilkidir. Bu bir uluslararası güç gösterisidir ama aktörler arasında ne Irak ne de Arap dünyası var. Bundan sonraki hedefler arasında Çin, Rusya, Japonya, Almanya ve başkaları var. yazık ki, Irak halkı ve tabii biz de acı çekeceğiz ama, asıl sorun uluslararası stratejiyi ilgilendiriyor...”

Mısır’ın karizmatik lideri Nasır’ın danışmanlığını da yapmış, *Al Ahram* gazetesinin baş yazarı Muhammed Hasaneyn Heykal’ın yukarıdaki sözleri, Irak’a saldırının nedenini açıklıyor. Aslında saldırılacak ülke bir başkası da olabilirdi ama yine de önceliği Irak’ın almasının nedenleri var: Daha önce Kuveyt’e saldırmıştı. Saddam bir diktatördü, kitle imha silahlarına sahipti, fundamentalist İslamcı teröristleri destekliyor ve koruyordu... Sanırsınız ki, uygarlık ve demokrasi timsâli ABD, Irak halkının kaderine büyük bir insânî ilgi duyuyor ve onu bir diktatörün zulmünden kurtarmak için ‘hümanist’ kaygılarla bir ‘kurtarma operasyonu başlatıyor’! Böyle bir şeye inanmak için insanın asgarî muhakeme yeteneğinden mahrum olması gerekir. Ve henüz insanlığın çoğunluğu için durum o kadar vahim değil.

Irak’a saldırının çok nedeni var ama bu nedenler hiyerarşisinde petrolün (ve doğal gaz) öncelikli bir yeri var. 2001 Mayıs’ında ABD başkan yardımcısı Dick Cheney: “Ulus tehlikede zira, Arap ülkelerinin 1970’li yıllardaki petrol ambargosundan bu yana en büyük petrol açığıyla karşı karşıyayız” diyordu. Dolayısıyla ABD’nin petrol sorununu (enerji krizi densin), onun“terörizmle mücadelesiyle”

1 ozguruniversite.org, 27.Aralık 2002

ilişkilendirmeden anlamak mümkün değildir... Aslında “uluslararası terörizmle mücadele ABD’nin enerji sorununu çözmenin, dünya ölçeğindeki hegemonyasını pekiştirmenin bir aracıdır. ABD dünya nüfusunun %4.6’sını oluşturuyor ama, dünya toplam enerjisinin % 25’ini kullanıyor. Kendisi de büyük bir petrol üreticisi (dünya üçüncüsü) olmasına rağmen, tükettiği petrol (ve doğal gazın) %52’sini, (19.5 milyon varil) ithal ediyor. Şimdilerde 1985 yılına göre ithalatı %400 artmış durumda. İç üretimi de 1970 yılına göre %40 azalmış görünüyor. 2020’de bugünkü seviyeye göre ithalatın %60 artacağı tahmin ediliyor. Petrol kuyuları giderek verimsizleşiyor. Herhalde dünyada tüketilen enerjinin dörtte birini bir başına tüketen bir ülke için petrolün ‘stratejik bir meta’ durumuna gelmesinde savaş gerekçesine dönüştürülmesinde şaşılacak bir yan yoktur. Benzer bir durum savaş şahini kesilen İngiltere için de geçerli. İngiltere’nin de asıl kaygısı ‘enerji açığı’ sorunuyla ilgili...

Irak dünyanın en zengin petrol rezervlerine sahip, üstelik çıkarması çok kolay ve kalitesi de çok yüksek. Irak’taki rezervler 142 milyar varil olarak tahmin ediliyor ki, bu ABD, Kanada, Norveç, Rusya, Hazar rezervleri toplamından daha fazla...Saddamla uğraşmanın birinci nedeni bu. İkincisi silah sektörünü ilgilendiriyor. Bilindiği gibi şu anda ABD Başkanı Bush’u yöneten üç lobi var: Biri petrol; ikincisi silah, üçüncüsü de mâlum olduğu üzere finans lobisidir. Silahlar satılmak için üretiliyor, satılmaları için kullanılmaları (tahribedilmeleri) gerekiyor, bunun için de savaş çıkarmaktan başka çare yok. Aksi halde silah sektörü krize girer bu da “ulusal çıkarlar için kabul edilebilir değildir...” İlk Körfez Savaşı, Bosna, Sırbistan ve Afganistan savaşından sonra araya fazla zaman girmemelidir ki, silah sektörü ‘sağlığını’ korusun... Eğer ‘sağlıklı bir silah sektörünüz’ olacaksa, savaş da olmak zorunda... Zorunluluk da gerekçeyi yaratacaktır elbette...

Demek ki, savaşın asıl nedeni Heykal’ın dediği gibi Irak’la ilgili değil. Doğrudan süper hegemonik bir güç olan ABD’nin enerji sorununu çözmek, silah sektörünün performansını korumak ve “yeryü-

zünün lânetlilerine”göz dağı vermek, muhtemel rakipleri püskürtmek, velhasıl hegemonyayı pekiştirme kaygısıyla ilgili... Bundan sonra geriye senaryoyu oluşturmak kalıyor. Bu aşamada Birleşmiş Milletler Örgütü devreye sokuluyor. (Şu örgütün hangi milletlerin birleşmesinden meydana geldiği ve kime nasıl hizmet ettiği sorusu bakalım ne zaman tartışma gündemine gelecek?) Suçlu cezalandırılacak ama suçlu olduğuna karar veren tarafından. Bu aşamadan sonra sorun saldırıyı “uluslararası hukuka” uydurmaya kalıyor. Şu “uluslararası hukuk” denileni de uluslar arasında güç sahibi olanlar belirlemek koşuluyla...

Buradaki ikiyüzlülük tam da ‘burjuva uygarlığının’ nesebine uyuyor. Eğer Birleşmiş Milletler Örgütü hegemonik güç olan ABD’nin ayak işlerine koşulmuş bir örgütse, savaş kararı alınırken neden oradan bir ‘onay’ alma gereği duyuluyor? Böyle bir onayın önemli bir işlevi var: ABD yandaşı ve kuklası durumundaki ülkelerin yönetici elitlerini rahatlatmak için... ABD tek başına saldırırsa bu sevimsiz durumu ‘kendi kamuoylarına’ açıklamak zorlaşır. Oysa, BM kararıyla saldırırsa iş kolaylaşıyor. Zira, BM. Uluslararası hukukun timsâlidir...

Elbette Türkiye’yi yönettiği varsayılan Amerikancı komprador elit’in işi diğerlerinden daha zor. Zor, zira, saldırılacak ülkeyle komşu, üstelik uzun sınırları var. Zor, zira, saldırı Türkiye kullanılarak yapılacak. Söz konusu komprador elit saldırının ‘uluslararası hukuka’ uygun yapılmasında ısrar ediyor. İşin kitabına uydurulmasıyla kendini daha rahat hissedecek. “Irak BM kararlarına uysun yoksa sonucuna katlanır” safsatası... Irak hangi uluslararası hukuka uycak? BM oraya silah denetçileri yolluyor. Bu ‘yetenekli uzmanlara’ her yer açık. Her istedikleri yere gidebilirler, herkesi sorguya çekebilirler, teknisyenlerden bilgi alabilirler, bütün kapılar onlara açık, istedikleri belgeye ulaşabilirler, Irak’ın istedikleri yerini karrantinaya alabilirler... Durum böyleyken ve daha denetçiler işini bitirmeden ‘Irak’ın verdiği silah dökümünü yetersiz” ilan edip savaş hazırlıkları yapmak neye?

Irakta kitle imhâ silahları varmış? Bunları kim ne zaman neden vermiş? Irakı kim silahlandırdı? Silahlandıran orada ne olduğunu bilmez mi? Kaldı ki, sorun kitle imhâ silahıysa, asıl kitle imhâ silahları Siyonist İsrail’de var. İsrail’deki kitle imhâ silahları sorun yapılmaz, zira, Siyonist rejim son tahlilde emperyalizmin Arap Ortadoğusundaki uzantısından başka bir şey değildir! Saddam dünyanın yegane diktatörü mü? Başka ülkeler süper demokrasi altında mı yönetiliyor (bizzat ABD’nin kendisi de buna dahil olmak kaydıyla...)

Bu savaş haksız bir savaştır. Haksız bir dünyanın savaşıdır. Türkiye bu savaşa taraf olmak bir yana, mutlaka savaşa karşı olmalıdır. Elbette göbeğinden emperyalizme bağlı komprador rejimin adamları “bir ulusal çıkar” mavalıyla kendilerini temize çıkarmak isteyeceklerdir. Şu “en az zararla kurtulma, ulusal çıkarları koruma” safsatası...(Elbet bir gün gelecek ve şu ‘ulusal çıkar’ denilenin ne memen bir şey olduğu mutlaka tartışılacak...) Eğer savaş çıkar ve Türkiye ABD safında yer alırsa ve bu ülkenin emperyalizme hizmet etmekte hiç bir çıkarı olmayan emekçi insanları bu savaşa tepkisiz kalırsa, o utancın ağırlığı altında ezilip gidecekler, onursuzluk batağında sefilce yuvarlanacaklardır ve hiç bir gerekçe onları bu ayıptan kurtaramayacaktır. Eğer Türkiye her ne surette olursa olsun bu savaşa taraf olursa, evinin bir katını komşusuna saldıracak hayduta kiralayan sefil adamın durumuna düşecektir. Haydut bir kere eve yerleşmeye görsün... Haksız bir savaş karşısında tepkisiz kalmanın hiçbir gerekçesi olamaz ve haksız savaşa tepki göstermeyenler alçalmaktan, haysiyet erozyonuna uğramaktan kurtulamazlar. Zira, insanı insan yapan onun haysiyet ‘bilincidir’

Eğer Türkiye üslerini, limanlarını, hava alanlarını, topraklarını velhasıl evini saldırgana açıp işini kolaylaştırırsa, bu tamı tamına “yardım ve yataklıktır” ve Türkiye insanı tarih ve insanlık vicdanı tarafından mahkum edilmekten kurtulamayacaktır... Haysiyetli bir tavır koymak için henüz vakit geçmiş değil... Yardım ve yataklıktan mahkum edilmekten kurtulmak hâlâ mümkün... İşçi sınıfı muhalefedinin silinmesi, Sovyet sisteminin çökmesi, Üçüncü Dünya rejim-

lerinin kompradorlaşmasıyla, emperyalist güçler şimdilik ‘köpeksiz köyde değneksiz gezmeyi’ başarıyor gibi görünüyor, ama, bu uzun süre devam edemez. Bu dünyada saldırının uzun süre karşılıksız kaldığı görülmemiştir. Kaldı ki, böyle bir şey eşyanın tabiatına da aykırıdır. Bu Irakla, Saddam’la savaş değil, zenginlerin yoksullarla, emperyalistlerin *yeryüzünün lânetlileriyle* savaşıdır. “Çekirge bir sıçrar, iki sıçrar, ama, asla ilelebet sıçrayamaz. Ve sıçrayamayacak!

BU BİR HAYSİYET SINAVIDIR!¹

“İktidar, sözcüklerin efendisi olabilene aittir” denmiştir. Sözcüğün efendisi olan, onun ne anlama gelmesi gerektiğine de karar veriyor. Artık o aşamadan sonra her türlü manipölasyon mümkündür. Saldırısı veya fetih denilmesi gerekirken ‘operasyon’ veya ‘savaş’ deniyor. ABD Irak’ı bir dizi nedenle fethetmek üzere harekete geçtiğinde, savaş kavramını kullanmak niye? Söz konusu olan kelimenin gerçek anlamında saldırıdır. Saldırı mutlaka ‘haksız’ bir durumu ifade eder. Saldırısı karşısında sessiz ve tepkisiz kalmak da alçalmaktır. Elbette ideolojik manipölasyon sadece bir tek sözcüğün manipölasyonundan ibaret değil. Önce ABD’nin asıl niyetleri yok sayılıyor, projektörler saldırıya çevrilmesi gerekirken saldırıya uğrayana çevriliyor. ABD’nin ‘asıl sorunu’ dünya ölçeğindeki hegemonyasını pekiştirmekle ilgili. Bu amaçla bölgeye iyice yerleşmesi gerekiyor. Daha savaş çıkmadan bile bu amaç büyük ölçüde gerçekleşmiş sayılır...Bölgeye yerleşmek başka bölgeleri denetim altına almak için, petrol üzerindeki denetimi artırmak için, petrolü rakipleri, ikinci derecede emperyalist ülkelere karşı bir koz olarak kullanmak için gerekli. Kaldı ki bizzat kendisinin de petrol ithalatına bağımlılığı giderek artıyor. Zira, ABD bir başına tüm dünyada üretilen enerjinin dörtte birini kullanıyor. Savaş silah stoklarının tüketilmesi için de gerekli. ABD de stoklanması tehlikeli hale gelmiş nükleer, biyolojik, kimyasal silahları Irak’a atmak için de iyi bir fırsat. Kapitalist ekonomi ürettiğinin bir bölümünü tahribetmeden yoluna devam edemez ve savaş üretilmiş kapasitenin tahribedilmesinin en etkili araçlarından biridir. Silah sanayinin ‘tam kapasite’ çalışabilmesi için de belirli aralıklarla savaş çıkarmak işin doğası gereğidir. Zira silahlar satılmak için üretiliyor. Satılanlar kullanılmalı ki yenileri üretilsin. Savaş silah pazarının canlılığı için de gerekli...

1 ozguruniversite.org 27. Ocak 2003.

Durum böyleyken, saldırı gerekçelerine bir bakın: Saddam diktatörmüş... Son yarım yüzyılda tüm Üçüncü Dünya diktatörlerinin arkasında ABD yok muydu? En kanlı diktatörler ABD'nin yakın desteği ve koruması sayesinde yerinde durmuyor muydu? 1980 sonrasında Saddam Hüseyin'i silahlandırıp İran'ın üzerine süren ABD değil miydi? Irak 'ın elinde nükleer, biyolojik, kimyasal silahlar varmış... Bu silahları Irak'ın eline kim vermiş? Eğer sorun nükleer, biyolojik, kimyasal silahlarsa, bunların kolayca bulunacağı adresi Sabah Enver Muhammed adında bir Iraklı çiftçi göstermişti. 15 Ocakta Birleşmiş Milletler silah denetçileri, Sabah Enver Muhammed'in daha önce tavuk yetiştirdiği çiftliğe bir baskın düzenliyorlar. Fakat Muhammed ava gittiği için çiftlikte değil. Denetçiler kapıları kırıp her tarafı dağıtıyorlar, uzun bir aramadan sonra bir de briketten yapılmış duvarı yıkıyorlar. Biriket duvarda saklanan kitle imha silahlarını bulmak için tabii...Muhammed çiftliğe döndüğünde bir yıkıntı tablosuyla karşılaşılıyor. 22 Ocakta bir basın toplantısı yapılarak şikayette bulunuyor ve silah denetçilerine de yol gösteriyor: "Gerçekten amacınız kitle imha silahlarını bulmaksa İsrail'e gidin" diyor. Irak'ın elinde hala kitle imha silahı bulunup bulunmadığı kesin değil, ama ABD'nin asıl niyeti silahlar değil. Bir de Irak'a demokrasi gelmesi gerekiyormuş! Demokrasiyi getirecek olana bakın! İnsanlar demokrasiyi Coca-Cola satmak mı sanıyorlar? Demokrasi ancak ona ihtiyacı olanların mücadelesiyle mümkündür. Zira, demokrasi verilen değil, kazanılan bir şeydir.

Durum böyleyken bizim hükümetimizin 'barış girişimleri' ne demeye geliyor? Hükümet İran ve dört Arap ülkesinin katıldığı bir "barış girişimi" başlattı bu amaçla İstanbul'da bir konferans düzenlendi. Konferans sonunda yayınlanan bildiri ibret vericiydi. Bildiride saldırgandan tek kelimeyle bile söz edilmiyor... Komprador Arap rejimleri kendi kamu oylarını aldatmak üzere bildiriye Filistin sözcüğünü koydurmuşlar ama, orada da Siyonist rejimin adı geçmiyor. Şu barış girişimine bakın! Ünlü kurtla kuzu arasında bir 'barış' isteniyor ama, tüm öneriler kuzuya yönelik! Görünen o ki, hükü-

met kamuoyunu oyalamak için bir manipölasyon yapıyor. Saldırının muhatabı olana akıl veriyor. Bunu da ABD istiyor diye yaptığı anlaşıyor. Eğer ABD Irak’a saldırır ve Türkiye’nin hava alanları, limanları, toprakları saldırganla açılırsa, bunun ayıbı ve utanç sadece hükümete ait olmayacak. Zaten bizde asıl yöneten hükümetler değil, hükümetlere hükmeden “asıl devlet partisidir” Bu ayıp ve utançtan kendimizi kurtarmamız hiçbir zaman mümkün olamaz. Bir de saldırı söz konusu olduğunda konuşulan sadece ekonomi. Savaşta ne kazanırız-ne kaybederizden başka bir şeyden söz edilmiyor. Bu dünyada insan haysiyeti, insan onuru diye bir şey yok mu? Saldırıda ölecek, yaralanacak, aç ve açıkta kalacak, yakınlarını, yurttaşlarını kaybedecek insanların durumu, tahrib-olacak doğa, zehirlenecek hava, yok olacak canlılar kimseyi ilgilendirmiyor mu?

Türkiye her zaman saldırganların safında yer aldı. Ne zaman emperyalist güçlerle bir Üçüncü Dünya ülkesi karşı karşıya gelse, hep sömürgeci emperyalistlerin safında yer aldı. Bandung Konferasında ABD’nin taşeronluğunu yaptı, Süveyş Kanalı krizinde İngiltere ve ABD safında yer aldı. B.M. de Cezayir’in bağımsızlığı için yapılan oylamada Fransa tarafında oy kullandı, 1991 Körfez savaşında ABD safında yer aldı (elbette bir koyup üç almak için ... ve ne aldığı biliniyor...). Şimdi de limanlarını, hava alanlarını topraklarını saldırganla açarak, tam bir ‘yardım ve yataklık’ suçu işlemeye hazırlanıyor...

Bu saldırıda saldırganın tarafında olmayı nasıl açıklayacaklar? Meşruluğu olmayan bir duruma müdahil olmanın hesabını nasıl verecekler? Bir de sayı pazarlığı yapıldığından söz ediliyor. 15-20 bin ABD askerinin Türkiye toprağından geçmesi ‘ulusal çıkarlara uygunmuş’ da daha fazlası uygun değilmiş! 15 bin emperyalist askeriyle 50-60 bin asker arasında ne fark var? Her halde bunu ancak derin strateji uzmanı olanlar bilebilir... Sıradan insanların bilebileceği bir şey olmasa gerek... Ah şu uzmanlar... Bir de medyada duygusallık satışı yapılıyor. Mazlum Irak halkını katletmek üzere ülkelerinden (ABD, İngiltere- Avustralya) savaş gemilerine bindirilen askerlerle ailelerinin vedalaşma törenleri... “Hüzün, acı ve ayrılık,”

duygu yüklü anlar... ağlayan sevgililer, ana babalar, kardeşler... Bu savaşa gidenler katliam için gidiyorlar... Cellatla aralarındaki fark, sadece celladın hayatı için bir riskin olmaması...“Hüzün sahnelerini” uzun uzun veren ve “yüreklere parçalanan” medya soytarılları yapılan ve yapılmak istenenin anlamını da bir kaç saniye de olsa göstermeyi düşünüyorlar mı?

Ortada bir saldırı var ve saldırı adı üstünde haksızlıktır. Bu saldırıda bırakın saldırganın safında olmayı, saldırıya karşı olmamak o insanlar için alçalmayı, onursuzluğu kabullenmektir. Türkiye insanının %90’dan fazlasının bu saldırıya karşı olduğu söyleniyor. İnsanlar oturdukları yerde karşıyım demekle karşı olamazlar. Henüz vakit varken tepkiyi gerçek tepkiye dönüştürmek gerekli. Bunun için henüz vakit geçmiş de değil. Türkiye’nin özel durumu var. Bu özel durum bu ülkenin insanlarına ilave sorumluluk yüklüyor. Bir oldu-bitti durumuna karşı harekete geçmek gerekir. Eğer halkın ezi-ci çoğunluğu emperyalist saldırıya karşıysa, TBMM’den karar nasıl çıkacak? TBMM kendi onuru hakkında duyarlı olacak mı, yoksa kendinden menkul bir “ulusal çıkar” safsatasının arkasına gizlenerek durumu kurtarmaya mı çalışacak. Bu arada ana muhalefet partisi ne yapıyor dersiniz? Devlet kuran partinin bir mahalle derneği kadar bile sesinin çıkmaması da “ulusal çıkarların” bir gereği midir?... Bakalım haysiyet sınavından nasıl çıkacağız... Saldırıya, savaşlara karşı olmak gerekli ama yeterli değil. Kapitalizme, emperyalizme, ABD hegemonyasına da karşı çıkmak gerekli... Aksi halde saldırıların ardı arkasının kesilmesi mümkün olmayacak...

ABD’NİN STRATEJİK MÜTTEFİKİ TÜRKİYE!¹

Sovyet sisteminin çökmesiyle soğuk savaşın da sona ermesi, emperyalist ABD’yi telaşlandırmıştı. Zira, hegemonik-emperyalist bir güç mutlaka bir düşmana ihtiyaç duyar. Emperyal projenin ve stratejinin dayatılabilmesi için düşman gereklidir. Aksi halde yapılanın ‘gerekliliğine’ ortalama insanı inandırmak, olup-biteni meşrulaştırmak mümkün olmaz. Neyse ki, telaş uzun sürmedi. Kızıl tehlikenin yerine ‘yeşil tehlike’ ve ‘dünya barışını tehdit eden’ haydut devletler imdada yetişti. Emperyalistler sadece Coca-Cola, Marlboro, savaş uçağı, nükleer başlıklı füzeler, nükleer, biyolojik, kimyasal silahlar üretmekte mâhir değiller. Gerektiğinde düşman üretmek gibi bir yetenekleri de var. Fakat bir şey daha var: Emperyalizm sadece düşmansız değil, savaşı da yapamaz. Bu, sistemin doğasında içerilmiş bir şeydir. O zaman durum netleşiyor. Öyleyse ihtiyaç gerekli aracı yaratacaktır.

Eğer buraya kadar söylenenler doğru ise, o zaman soru şudur: Neden şimdi? Neden Irak? Birinci sorunun cevabı doğrudan ABD ekonomisinin içinde bulunduğu durumla ilgili. Herkes dünyanın tek süper gücünden söz ediyor. Oysa durum o kadar net değil ve nüanse edilmesi gerekiyor. Elbette ABD mutlak olarak dünyanın en büyük ekonomisi ama her alanda kesin üstünlüğe sahip değil. Kesin üstünlüğe sahibolduğu yegane alan silah sektörü. Silah dışı en ileri teknolojilerde bile üstünlüğünü kaybediyor. Dış ticaret açıkları hızla büyüyor (1989 da 100 milyar dolardan 2000 de 450 milyar dolara yükselmişti) İleri teknolojilerde AB ve Japonya gibi rakipleri var, ikincil teknoloji gerektiren harcı âlem ürünlerde de Çin, Hindistan, Kore, Brezilya, vb. gibi rakipleri var. Eğer gerçekten ‘serbest pi-

1 ozguruniversite.org 12. Mart 2003.

yasa' diye bir şey olsaydı, ABD silah sanayii dışında hiçbir sektörde rakipleriyle başedemezdi. ABD ürettiğinden daha çok tüketiyor, başkalarının (özellikle AB ülkeleri ve Japonya) tasarrufunu kullanıyor. Tabir maruz görülürse başkalarının kesesinden hovardalık yapıyor. Doları manipüle edip bir koz olarak kullanıyor, vb... Şimdilerde hegemonik konumunu kullanarak bu zaafını ödünleyebiliyor. Dolarıyla, ABD sanıldığı kadar güçlü değil.

Mevcut konumunu korumak ve sürdürmek için Avrupa Birliği'nin (AB) kendi hegemonyasını tehdit eden bir odak haline gelmesini vakitlice önlemek istiyor. Nitekim AB tek başına ve/veya Rusya ile bir ittifak kurarak ABD'nin karşısına dikilebilir. Eğer ABD'nin üstünlüğü askerî bir üstünlükse, diğerlerinin bu üstünlüğü dengeleyebilmesi için asgari bir zamana ihtiyaç var. İşte Washington'un şahinlerinin ellerini çabuk tutmak istemelerinin nedeni bu.

Bu amaçla AB'nin potansiyel gücünü parçalamak istiyor. AB'nin Rusya ve diğerleriyle bir karşı-odak oluşturmamasının önünü kesmek istiyor. Irak'a saldırarak petrolü AB, Japonya ve diğerlerine karşı bir koz olarak kullanmak istiyor. Bu arada ABD'nin (dış) petrole bağımlılığı da artmaya devam ediyor. Şu anda saldırı için en uygun aday Irak. Daha önce Kuveyt'e saldırmıştı (elbette ABD'nin teşvi-kiyle...), kitle imha silahı var (sanki bunlar başka ülkelerde yok...) Teöristlere yardım ediyor (Bu dünya'da hiçbir devlet bu alanda ABD ile yarışamaz) velhasıl Irak bir haydut devlettir. Bölge barışına zarar veriyor, halkına zulmediyor.... Bu gerekçeler başta ABD kamuoyu olmak üzere ahmakları aldatmak için ileri sürülüyor. Zira, asgari muhakeme yeteneğine sahip olan birinin bunları ciddiye alması mümkün değildir.

Bu amaçla hiçbir yasallık kaygısı taşıyor. Aynı 1930'lu yıllarda Nazilerin yaptığı gibi. BM'yi tümüyle dışlıyor (1991'den beri yapılanların uluslararası yasallığa ve meşruiyete aykırı olduğu ortada). Bütün bunları da uluslararası hukuku tesis etmek, demokrasi ve dünya barışı için yaptığını söylemesi de işin mizahla ilgili yanındır...

Elbette Irak'ın fethi sadece dünya petrol rezervlerinin %70'nin bulunduğu bölgeyi denetlemek ve petrolün efendisi olmak ve bunu rakiplerine karşı bir koz olarak kullanmak için yapılmayacak, böylece Rusya ve Çin, tabii İran da stratejik olarak kuşatılmış olacak. Silah sanayii canlandırılacak, vb...

O zaman Türkiye'nin bu oyunda işi ne? Deniyor ki, Türkiye ABD'nin stratejik müttefikidir. İttifakın bir gereği olarak da ABD'nin Irak'a yönelik fetih hareketinde (ki bu asla bilinen anlamda bir savaş veya söylendiği gibi bir 'operasyon' değildir) ona yardım etmesi gerekir. Eğer düşünme yetiniz dumura uğramışsa, artık gerçekle yalan, doğruyla yanlış arasında ayırım yapamaz duruma gelmişseniz, böyle bir safsataya itibar edebilirsiniz. Bir kere bu dünya'da emperyal bir gücün hegemonik bir gücün müttefiki 'dostu' olduğu görülmemiştir. (Bir zamanlar Irak'ın ABD'nin yakın dostu olduğu söylenirdi...) Emperyal bir gücün vasali olabilirsiniz, uydusu olabilirsiniz de asla müttefiki olamazsınız. Türkiye, bırakın ABD'nin müttefiki olmayı vasali bile değildir. Bildik bir ABD uydusudur. Siz 'müttefikiz' dediniz diye müttefik olunmaz. Uydu ancak uyduluk yapabilir. ABD'ye üsler vermişsiniz ne için? Bu üsler herhalde piknik yapmak için kurulmuyor. Sonra da tartışılıyor: Üsleri ABD kullanımına açacak mıyız diye... Siz tezkere tartışması yaparken Türkiye tam bir yol geçen hanına dönmedi mi? Aslında bu durum emperyal bir güçle uydu arasındaki ilişkinin niteliği hakkında da fikir veriyor. Emperyal gücün çıkarlarıyla kendi ülkelerini uydulaştıranların çıkarları elbette uyuşur. Ama bu sadece emperyalizmle işbirliğinden, ortaklıktan çıkar sağlayanların, kompradorların 'uyumudur'

Kriz dönemlerinde ya da toplumsal sürecin kritik bir eşiğe geldiği durumlarda bir çok şeyin teşhir edilmesinin koşulları da oluşuyor. Çok sık kullanılan ve yaygın kabul gören sözcüklerin, kavramların, söylemlerin ipliği pazara çıkabiliyor. Şimdilerde en çok kullanılan sözcüklere bir bakın: "Türkiye'nin menfaatleri", "ulusal çıkarımız", "Türkiye'nin güvenliği", vb... Azgın emperyalist ABD'nin komşunuzu fethetmesi, yüzbinlerce insanı katletmesi, yaralaması, havayı, suyu,

toprağı kirletmesi, tarihi dokuyu aşındırması, bölgeyi bir kaosa sürüklemesi, insan vicdanını rencide etmesi, velhasıl düpedüz insanlık suçu işlemesi nasıl sizin ‘ulusal çıkarınız’, ‘Türkiye’nin menfaati’... vb. olabilir? Petrol tekelleri, silah tekelleri, spekülâtörler kâr edecek diye bir ülkeye yönelik saldırı söz konusu olduğunda, Türkiye bundan nasıl bir ‘ulusal çıkar’ umabilir? Demek ki, ulusal çıkar diye bir şey yok... Ulusal çıkar kavramı asıl başka ‘reel çıkarları’ gizlemenin bir aracı? Elbette bu saldırıdan kâr edecek, orta ve uzun vadede çıkar sağlayacak birileri var, İşte onların dar çıkarları Türkiye’nin menfaati’, ‘ulusal çıkarımız’,vb. olarak sunuluyor...ABD tekellerinin buradaki uzantıları bir de onların sofrasına dahil olan yalan ve tahrifat ‘uzmanları’ ‘bilim adamları’ (aslında bilimin inkarı olanlar) saldırının bir an önce başlaması ve Türkiye’nin de “gereğini yapması” için çırpınıyorlar... Büyük sermaye ve büyük medyanın küçük beyinli tetikçileri leş kargaları gibi avdan pay almak istiyorlar. Televizyonlarda saatlerce yalan söylüyorlar... Bir şey daha var. İnsanlar iş edinip bu yalan makinalarının söylediğini dinliyor. “Sayın seyircilere” sorular soruluyor... “Sayın seyircilerin” yüzde şu kadarının şöyle, yüzde bu kadarının da böyle düşündüğü ortaya çıkıyor...

Elbette hepsi bu kadar değil. Bu işten ‘küçük çıkarlar’ sağlamak isteyen ‘küçük çıkarıcılar’ da var. Emperyalistlerin silahını taşıyan kamyon şoförü, yükleme boşaltılma işi yapan ‘işçi’, topraklarını müstevliye kiralalayan köylü, limanların ve hava alanlarının modernizasyonunda (demek ki, bunların modernleşebilmesi için bir savaş gerekiyormuş) çalışan işçi ve ‘küçük taşeron’, borsa yükselir mi, düşer mi diyen sıradan insanlar... Biliyorum bunu ekmek parası için yaptığınızı söyleyeceksiniz ama unutmayın ki, o ekmek kanlıdır. Ayıbınızı büyütmeden, haysiyetsizliği göze almadan o ekmeği yiyemezsiniz... Ekmek parası kazanmanın karşılığı haysiyetsizlik midir? İnsanlık suçuna ortak olmak mıdır? Hem ekmeğe hem haysiyete sahibolmak mümkün değil mi?

Bu dünya’da savaşlar küçük bir azınlığın çıkarı için yapılıyor ama savaş suçu sadece onlara ait değil.

ABD EMPERYALİZMİNİN ‘YENİ YÜZÜ’¹

Amerika Birleşik Devletleri, emperyalistler arası yarışa XIX’uncu yüzyılın son çeyreğinde katıldı. Kuzey-Güney Savaşının ardından ABD giderek bir sanayi gücü haline geldi. ABD’nin emperyalistler sofrasına ilk defa ABD-İspanya savaşıyla oturduğu söylenirse de bu doğru değildir. (Bilindiği gibi, ABD. savaş sonrasında Küba’yı, Filipinleri, Porto-Riko’yu ve Guam adasını işgal etmişti.) Zira, ABD, daha baştan emperyal bir devlet olarak doğdu. Bu bakımdan ABD’nin İngiltere’ye karşı ‘anti-sömürgeci’ bir kurtuluş savaşı sonucu kurulduğu kabulünü nüanse etmek gerekir. Zira, ‘kurtuluş’ sonrasında ortaya çıkan yegane yenilik, mülk sahibi beyaz adamlar yönetiminin, artık, İngiltere’ye haraç ödeme zorunluluğundan kurtulmasıydı. Onun dışında, sömürge olduğu dönemde yapılanlar (yayılma siyaseti, yerli katliamı, kölelik, vb.) bağımsızlığın kazanılmasından sonra daha kapsamlı ve daha etkin olarak yol almaya devam etti. Kuzey Amerikan *yerli halkına* yönelik soykırım, bağımsızlıktan sonra da devam etti. Aynı şekildi kölelik olduğu yerde duruyordu. Kaldı ki, köleliğin 1864 de ‘yasal olarak kalkmasının’ da pek bir kıymeti harbiyesi yoktu. ABD Kurtuluş Savaş’ının önde gelen liderlerinin çok sayıda kölesi olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.

‘Amerikan kurtuluş savaşıyla’ ilgili bir hususu daha dikkate almak gerekir. Kuzey Amerika’ya yerleşen ve çoğu İngiliz olan Avrupalıların oradaki ‘sömürge statüsü, yaygın olarak bilinen anlamdaki sömürgecilikten farklıydı. Zira, *sömürgecilik*, kavramın etimolojik anlamından farklı olarak, Avrupalı bir emperyalist gücün Avrupa dışındaki halkları tahakküm altına almasıdır. Bu bakımdan, ABD’nin İngiltere’den kopmasından önceki durum *colonialism* kavramının

1 ozguruniversite.org 25. Agustos 2003.

etimolojik içeriğine uygundu. Bilindiği gibi, *colonialism* sözcüğü, *colon*'dan türemedir ve ana toplumdan kopan küçük bir insan topluluğunun başka bir toprak parçasına yerleşmesidir. İngilizlerin (Batı Avrupalıların densin), Kuzey Amerika'daki, Avusturalya'daki durumu, sözcüğün etimolojik anlamına uygundu. Dolayısıyla, Kuzey Amerika'da ABD adını taşıyan bir devletin kurulması, 'Avrupa'nın 'yeni' kıtaya doğru genişlemesidir. Oysa, İngilizlerin Hindistan'ı, Fransızların, Hindi Çini'ni ve Cezayir'i, Belçikalıların Kongo'yu, vb. işgal edip beşeri ve doğal kaynaklarını sömürmeleri, birikmiş zenginliğini yağmalamaları, birinci durumdan farklıdır.

XIX'uncu yüzyılın sonuna gelindiğinde, artık ABD, başta, dönemin hegemonik gücü olan İngiltere ve ikinci derece bir sömürgeci-emperyalist güç olan Fransa'yla, ve kendisi gibi 'yağma sofrasına' yeni katılmak isteyen Almanya, Çarlık Rusyası ve Japonya'yla boy ölçüşebilecek durumdaydı. Fakat, XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında, yeryüzü bir kaç sömürgeci-emperyalist güç tarafından paylaşılmış, değilse nüfuz alanı haline getirilmiş durumdaydı. Nitekim I. emperyalistler arası savaş arefesinde (1914), dünya yüzeyinin %84.4'ü az sayıda sömürgeci-emperyalist gücün egemenliği altındaydı. Yeni yetme emperyalist güçler olan ABD, Almanya ve Japonya, yağma sofrasına dahil olmak istediklerinde, karşılarında böylesi bir tablo buldular. Eğer paylaşılacak şey daha önceden paylaşılmışsa, paylaşılmış olanı yeniden paylaşmaktan başka çare yoktur. İşte, iki emperyalistler arası savaşın çıkış nedeni bu idi.

Böylesi bir tablo karşısında ABD, XX. yüzyılın başında dönemin hâlâ hegemonik gücü olan İngiltere ve ikinci derece bir sömürgeci-emperyalist güç olan Fransa, vb. karşısına *serbest teşebbüs emperyalizmini* dillendirebilirdi... Dolayısıyla, ABD'nin çıkarı, diğerleri gibi doğrudan sömürgelere sahip olmakta değil, dünyanın tamamının ABD mallarına ve şirketlerine açılmasını, ABD'nin etkinlik alanı haline gelmesini gerektiriyordu. 'Wilson Prensipleri' denilenle (14 madde) amaçlanan da bu idi. Yoksa, Başkan Wilson'un 'ulusların kaderini tâyin etmesi' diye bir kaygıya sahip olması mümkün de-

ğildi. Sömürge pazarlarının ABD sermayesine açılması, ‘doğrudan sömürgeciliğin’ tasfiye edilmesini gerektiriyordu. ABD büyük sermayesinin ve tekellerinin İngilizlerin yaklaşık bir yüz yıllık dönemde dayattığı *serbest ticaret emperyalizminin* yerine, kendi *serbest teşebbüs emperyalizmini* dayatmakta çıkarları vardı.

Fakat, niyet etmek, yapabilmek değildir. ABD’nin yüzyılın başında uygulamak istediği *serbest teşebbüs emperyalizmini* hayata geçirebilmesi için, XX. yüzyılın sonunu, XXI’inci yüzyılın başını beklemesi gerekti. XIX. yüzyılın son on yıllarında emperyalist rekabet kızıştı, tüm emperyalist güçler sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin doğal ve beşeri kaynaklarını, pazarlarını ele geçirmek için kıyasıya rekabete giriştiler. Sermayenin birikim krizi rekabeti kızıştırır, emperyalistler arasında sadece rekabeti değil, savaş olasılığını da artırırken, saldırıya uğrayanların dinenci ve karşı saldırısı da ivme kazanmak durumundaydı. Velhasıl, emperyalist ülkelerde proletaryanın, dünyanın geri kalan bölgelerinde de ezilen halkların mücadelesi ivme kazandı. Zira, emperyalist ülkelerdeki kapitalist sınıfın serveti ve zenginliği, bir taraftan kendi proletaryasının sömürsünü yoğunlaştırılmasına, öte yandan da sömürge halklar üzerindeki baskının derinleştirilmesine dayanıyordu. Oysa, saldırının direnişi ve karşı-saldırıyı davet etmesi eşyanın tabiatı gereğidir. Dolayısıyla, merkezde (emperyalist ülkelerde) proletaryanın sosyalist mücadelesi, sömürgelerde de ezilen halkların anti-sömürgeci ulusal kurtuluş mücadelesi ivme kazandı. 1917 Bolşevik devrimiyle proletaryanın mücadelesi ilk meyvesini vermişti. Bolşevik devrimi, sadece emperyalist dünya sisteminde önemli bir gedik açmakla kalmamış, aynı zamanda burjuva ideolojisinin meşruiyetini de sarsmıştı. Bir taraftan sömürülen sınıfın ve ezilen hakların mücadelesi, diğer taraftan da emperyalistler arası mücadele XX. yüzyılın bir umut, çalkantı ve şiddet yüzyılı olarak yaşanmasına neden oldu. Dolayısıyla, ABD’nin XX. yüzyılın başında uygulamak istediği emperyalist stratejiyi, İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar uygulaması zaten mümkün olamazdı. İkinci savaşın sonunda İngiltere’nin yerini, yeni

hegemonik güç olan ABD aldı. Emperyalistler hiyerarşisinde sadece zirveye oturmakla kalmadı, tartışmasız bir hegemonik güç durumuna da geldi. ABD'nin emperyalist kamptaki rakipleri iyice zayıflamış ve zorlu rakipler olmak yerine, ABD'nin koruyucu şemsiyesi altına girmek zorunda kalmışlardı. Bilindiği gibi, İkinci Savaşın sonunda Almanya parçalanmış, Japonya çökertilmiş, iki büyük sömürgeci güç olan İngiltere ve Fransa, savaşın neden olduğu yıkım, ve anti-sömürgeci ulusal kurtuluş mücadeleleri sonucu güç kaybına uğramışlardı.

ABD'nin kendi kampındaki rakipleri etkisizleşmişti, ama, sorunlar bitmemişti. Birincisi, faşizmin yenilgisinde etkin olan Sovyetler Birliği, savaştan prestijini arttırarak, çıkmış ve 'sosyalist blok' genişlemişti; İkincisi de. sadece ulusal kurtuluş hareketleri sömürgeciliğin doğrudan biçimini tasfiye etme konusunda başarılı olmakla kalmamış, 'ulusal kalkınmacı' taleplerle sahneye çıkmışlardı. Üstelik Sovyetler Birliği sömürge ve yarı-sömürge ülke hakları için bir 'çekim merkezi' haline de gelmişti.

İşte böylesi bir uluslararası konjonktür ve güçler dengesi ortamında ABD önce komünizmin yayılmasını durdurmayı ve sonra da komünizmi çökertmeyi amaçlayan bir strateji izlemek zorunda kaldı. Bu stratejiye *çevreleme veya kuşatma liberalizmi* (containment liberalism) denilecekti ve soğuk savaş dönemi boyunca geçerli olacaktı. ABD'nin tüm dünyayı Amerikan sermayesinin etkinlik alanı haline getirme stratejisi, yine 'güdük' kalmıştı. Bir kere, "sosyalist blok" sermayenin doğrudan etkinlik alanı dışında kalmıştı; ikincisi, yeni bağımsızlığa kavuşan Üçüncü Dünya Ülkeleri'nin komünizme meyletmesinin önünü kesmek için, bu ülkelere kimi tavizler vermek gerekiyordu. Zira, yoksulluk ve sefalet daha da derinleşirse, kapitalist dünya sisteminden kopabilirlerdi. Bu yüzden ABD, 'ulusal kalkınmacılığa' razı olmak zorunda kaldı. Emperyalist ülkelerde proletarya, kapitalizmi aşma perspektifinden uzaklaşsa da 'refah devleti' yönündeki taleplerini artırmıştı. Dolayısıyla, ABD hegemonyası, sadece Üçüncü Dünya'nın 'ulusal kalkınmacı' taleplerini

değil, merkezdeki ‘refah devleti’ uygulamalarını da sîneye çekmek zorunda kaldı. Elbette bu tür talepleri tolere edebilmesini mümkün kılan bir *ekonomik konjonktür* söz konusuydu. Savaşın ortaya çıkardığı derin tahribat sonrasında kapitalizm yeniden genişleme dönemine girmişti. Şirketlerin verimliliği artıyor, kâr oranları yükseliyor, pazarlar genişliyordu. Böylesi bir ortamda da, hem reel ücretlerin yükselmesi, hem de kârlılık oranları büyüyen şirketlerden daha çok vergi almak ve bunu ‘refah harcamalarında’ kullanmak mümkün oluyordu.

ABD’nin Üçüncü Dünya’da uyguladığı politika, bir çeşit “havuç-sopa” politikasıydı. Bir taraftan bu ülkelerin kapitalist kampta kalmak koşuluyla ‘ithal ikameci’ (içe dönük) sanayileşmesine (ki, bu bağımlı bir süreçti ve sürdürülebilir değildi) göz yumuyor, kimi koruyucu ekonomik politikalar uygulamalarına ses çıkarmıyor, diğer yandan da koyduğu sınırın ‘aşıldığını’ düşündüğü durumlarda müdahale ediyordu ama, bu doğrudan müdahale biçimini almıyordu. Darbeler peydahlayarak, uydu rejimleri kullanarak, ya da doğrudan emperyalizmin uzantısı olan İsrail, Güney Afrika, vb. gibi rejimler aracılığıyla, ‘sınırı geçenleri’ cezalandırıyordu. İran’da Musaddık, petrolü millileştirdiğinde hemen bir darbeye ortadan kaldırıldı. Benzer darbeler benzer girişimlerde bulunan başka ülkelerde de gündeme getirildi. Guatemala’da Arbenz, Endonezya’da Sukarno, Şili’de Salvatore Allende, vb.

1960’ların sonuna gelindiğinde, Batı Avrupa ve Japonya, ABD ile olan ekonomik etkinlik açığını büyük ölçüde kapatmışlar ve birer rakip durumuna gelmişlerdi. ABD ekonomisinin rekabetçi yeteneği aşınmıştı. Arkasından da (1974-75) kapitalist dünya ekonomisi yeniden ‘yapısal krize’ girdi. Ve, 1971’ den başlayarak ABD’nin savaş sonrası dünya ekonomisini yönetmek üzere oluşturduğu ‘Bretton-Woods’ sistemi çöktü. Ekonomik plandaki güç kaybına siyasal planda Vietnam Savaşı yenilgisi etkendi. Üçüncü Dünya Ülkeleri dünyanın zenginliğinden pay alma taleplerini yükselttiler, OPEC petrol karteli, benzer kartellerin oluşması için bir örnek teşkil ede-

bilirdi ki, bu Üçüncü dünya'nın kendi kaynaklarına sahip olma heveslerini ateşleyebilirdi. Bütün bunları, ABD hegemonyasını sarsma istidadı taşıyan üç yeni gelişme izledi, İran'da İslam Devrimi, Şah iktidarına son verdi, Sovyetler Afganistan'a girdi, 1979 da OPEC petrol fiyatlarını yeniden yükseltti.

Ve ABD 1979-80 den başlayarak aşınan hegemonyasını restore etmek üzere açık saldırıya geçti. Sovyetleri çökertme ezeli-ebedî stratejisine, emperyalist rakipleri durdurma ve Üçüncü Dünya'yı kalkınmacı hedeflerden uzaklaştırma stratejisi eşlik etti. Alınan ilk ekonomik önlem, faiz oranlarının yükseltilmesiydi. Bu önlem iki ucu keskin bıçak işlevi görecek: ABD'ye dışardan sermaye çekmek ve Üçüncü Dünya'yı borç batağına daha fazla sokarak bu ülkelerin *yeniden kompradorlaştırılmasını* sağlamak. Velhasıl, söz konusu ülkeleri ulusal kalkınmacı hedeflerden uzaklaştırmak, bu amaçla da 'yapısal uyum programları' uygulamaya zorlamak.

1980'lerin sonunda Sovyet Sistemi, kendi iç çelişkileri sonucu çökerken, Üçüncü Dünya ülkeleri de artık *yeniden kompradorlaştırılmış*, neoliberal gerici politikalar yoksulluğu ve sefaleti derinleştirmişti. Dönemin yeni sloganları, liberalleşme, özelleştirme, deregülasyondur. Sovyet sisteminin çöküp, emperyalizmin etkinlik alanı haline geldiği, Üçüncü Dünya'nın da ulusal kalkınmacı hedeflerden uzaklaştırıldığı koşullarda, artık, ABD'nin yüzyılın başında tasarladığı ama, uygulayamadığı, *serbest teşebbüs emperyalizmini*, küreselleşme adı altında dayatmasının önündeki tüm engeller ortadan kalkmış gibi görünüyordu.

Yeni Strateji: Militer Güce Dayanarak 'Serbest Teşebbüs Emperyalizmini' Dayatmak

Sovyet sisteminin çökmesi, ABD'yi tek süper güç haline getirdi. Artık 'soğuk savaş' döneminin 'iki kutuplu' militer güç dengesine dayalı sistem geride kalmıştı. ABD, tek süper güç haline gelse de ileri teknoloji alanında AB ve Japonya gibi önemli rakipleri var-

dı. İkincil teknoloji ürünü olan görece ucuz-emek ürünü mallarda da mukayaseli üstünlüğünü çoktan yitirmişti. Çin, Brezilya, Güney Kore ve Hindistan gibi ülkeler, ABD'nin harcıâlem mallardaki mukayeseli üstünlüğüne son vermişti. Böylesi bir ortamda ABD yönetimi, yegane kesin üstünlüğe sahip olduğu militer gücünü kullanarak reel ve potansiyel rakiplerini 'etkisizleştirme' stratejisine yöneldi. Fakat, hegemonya düşmansız olmazdı. Sahneden çekilen 'kızıl tehlikenin' yerine yeni bir düşman bulunmalıydı. Ve bulundu: *İslam radikalizmi* veya *siyasal islam*. Daha sonra buna 'haydut devletler' eklenecekti. Öyleyse ABD'nin ve 'uygar dünyanın' güvenliğini tehdit eden islâmî terör ve 'haydut devletler' (rogue states) tehlike olmaktan çıkarılmalıydı... Bu yüzden, ABD'nin Afganistan'a, Iraka saldırısı genel bir strateji bütünlüğü dikkate alınmadan anlaşılamaz. ABD'nin yeni stratejik hedefi, islâmî terör ve haydut devletleri bahane ederek, asıl hedeftekileri etkisizleştirmektir. AB'nin daha çok güçlenmesinin ve Rusya ile muhtemel koalisyonunu engellemek, ciddi bir müstakbel rakip olarak gördüğü Çin'in yükselişini durdurmak, Hindistan, Rusya, Brezilya, vb. gibi ülkelerin, orta ve uzun vadede korkutucu rakipler haline gelmelerini engellemek... Bu yüzden Afganistan'a, Irak'a saldırı bir bakıma 'sana söylüyorum kızım' demeye geliyor. Soruna böylesi bir perspektiften bakıldığında, 11 Eylül 2001, bir başlangıç değil, sadece süreci hızlandırmanın gerekçesi yapılan bir şeydir. Kaldı ki, ABD'nin uluslararası hukuku ve teamülleri hiçe sayan saldırgan siyaseti, daha soğuk savaş bitmeden başlamıştı. ABD, 1983'de Grenada'ya, 1986'da Libya'ya, 1989'da Panama'ya, 1991'de Irak'a, 1992'de Somali'ye, 1994'de Haiti'ye, 1999'da Kosova'ya müdahale etmişti...

Dolayısıyla Afganistan'a saldırı için İslâmî terörün, Irak'a saldırmak için de Saddam'ın kitle imha silahlarına (nükleer, biyolojik, kimyasal) sahip olduğu iddiasının bahane yapılması, asıl niyetleri gizlemek içindi. ABD, El Kaide'yi bahane ederek, Afganistan'a saldırmakla iki şeyi amaçlıyordu: birincisi, Orta Asya ve Hazar bölgesi petrol rezervlerini ve petrol nakliyatını güvence altına almak; ikin-

cisi, bölgeye yerleşerek, Çin,Rusya ve İran'ı kuşatmak. ABD'nin Irak'a saldırı gerekçesi de birincide olduğu gibi, Saddamı silahsızlandırmak değil (bu, ahmakları aldatmak için sadece bir bahaneydi) dünyanın en zengin petrol rezervlerini ele geçirmek ve Siyonist İsrail'in durumunu takviye etmektir. Bilindiği gibi, Hazar ve Orta Doğu'da, dünya petrol rezervlerinin yaklaşık %70'i bulunuyor. Irak'ın bilinen petrol rezervi 115 milyar varil, ama, potansiyel rezervin 200 ilâ 400 milyar varil olduğu tahmin ediliyor. Üstelik Irak petrolü dünyanın en ucuza çıkarılan petrolü sayılıyor. Irak'ta bir varil petrolün üretim maliyeti yaklaşık 1.5 dolar. Bu bazen 1 dolara kadar düşebiliyor. Oysa, başka ucuz petrol üretilen Umman, Malezya gibi ülkelerde bir varil petrolün üretim maliyeti 5 dolar ve rakam giderek yükseliyor... Meksika ve Rusya'da 6 ilâ 8 dolar. Kuzey Denizi'nde 12 ilâ 16 dolar, ABD'de 20 dolar... Fakat, iştah kabartan bir husus daha var: Eğer petrolün varilinin ortalama 25 dolardan satıldığı varsayılırsa, Irak rezervlerinin maliyetler düşüldükten sonraki değerinin 3,1 trilyon dolar olduğu tahmin ediliyor...

ABD'nin petrol ithalatına bağımlılığı giderek artıyor ve yapılan tahminlere göre, 2020 yılında bu günkü seviyeden %60 daha fazla petrol ithal etmesi gerekecek. Bu da ABD'nin 'enerji güvenliğinin' neden bir dış politika önceliği durumuna geldiğini açıklıyor. Fakat, petrol, silah sanayii ve terörle mücadele üçlüsü arasındaki *diyalektik ilişkiyi* doğru değerlendirmek gerekir. Petrol sadece ABD'nin kendi tüketim ihtiyacı için değil, AB, Çin- Japonya gibi Orta-Doğu petrolüne bağımlı büyük ekonomilere karşı bir koz olarak kullanılacak bir araç olarak da görülüyor. Petrol, reel ve potansiyel rakipleri etkisizleştirmenin bir aracı. Fakat, petrol rezervlerinin bulunduğu bölgeler, Amerikan aleyhtarlığının köklü olduğu ülkeler. Petrol rezervlerini güvence altına almanın yolu, ABD'nin 'yeni dönem düşmanı olan terör örgütlerini' etkisizleştirmekten geçiyor. Olabildiğince kısa sürede, büyük bir vurucu askeri gücü söz konusu bölgelere taşıyıp-konuşlandırmak, militer-sanayi kompleksini modernize etmeyi, velhasıl, silah tekellerini desteklemeyi gerektiriyor. Şimdilerde ABD de

silah ve petrol tekelleri diğer sermaye fraksiyonları aleyhine bir pozisyon kazanmış durumdalar. Bu duruma itirazların yükselmesi kaçınılmazdır. Zaten ABD'nin yeni dönemde benimsediği küresel strateji, militer gücü kullanarak, ekonomik plandaki zaafını telafi etmeyi, bu amaçla da muhtemel ve reel rakiplerin önünü kesmeyi amaçlıyor.

Öyleyse ABD'nin hırçınlığı, saldırganlığı, uluslararası huku ve teamülleri hiçe sayması, *çoktaraflılıktan* hızla uzaklaşması, BM'yi, NATO'yu 'yok sayması', insan hakları ihlallerini artırması, vb. güçlü olmasından değil, zaafından kaynaklanıyor. Saldırganlığın gerisinde yatan asıl neden budur. Bilindiği gibi, emperyal bir hegemonik gücün sadece militer vurucu gücüne dayanarak, hegemonik konumunu koruması mümkün değildir. Hegemonya için asıl belirleyici olan ekonomik güç ve etkinliktir. Oysa, ABD'nin ekonomik plandaki üstünlüğü aşınmış durumda. Federal bütçe açıkları, ödemeler dengesi açıkları çığ gibi büyümeye devam ediyor. Şimdilik AB ve Japonya'nın tasarruflarını çekerek ve Üçüncü Dünya'dan kan kaybını derinleştirerek, durumu kurtarabiliyor. Hegemonyanın üçüncü koşulu da ideolojik-kültürel bir çekim merkezi olmaktır. ABD'nin ideolojik –kültürel bir çekim merkezi olarak etkinliği de artık aşınmış durumda ve aşınma hızlanarak devam ediyor. Dünya'nın her yerinde ABD yaşam tarzına (American way of life) yönelik tepki büyüyor. Eğer yukarda söylenenler doğru ise, ABD'nin Bush yönetimiyle başlayan saldırganlığını bir zaaf unsuru olarak görmek mümkündür. Durum Fas atasözünü çağırıştırıyor: "*Ateş en çok dumanı sönerken çıkarır*" Elbette bu ateşin sönmesinin zaman almayacağı anlamına gelmez.

Kapitalizmin mantığı geçerli olmaya devam ettikçe, yeni rakiplerin ABD hegemonyasına yönelik saldırısını artırması sistemin mantığının bir gereğidir. Dolayısıyla, önümüzdeki dönemde emperyalistler arası mücadele keskinleşecek ve ABD hegemonyası daha da aşınmaya devam edecektir. Fakat bir şey daha var. XIX'uncu yüzyılın sonunda merkezde ve çevrede sömürü ve baskının derinleşmesi, iki önemli sistem karşıtı hareketin ortaya çıkmasına neden olmuştu: Sos-

yalist mücadele ve anti-sömürgeci ulusal kurtuluş mücadeleleri... XX. yüzyılın sonunda ve XXI'inci yüzyılın başında yine benzer bir durum var. Emperyalizm, küreselleşme adı altında tüm ezilen halklara ve sömürülen sınıflara karşı yeniden kapsamlı bir saldırı başlatmış durumda. Saldırıya maruz kalan dünya proletaryasının, kapitalist sermaye birikiminin işsizliğe, açlığa, sefaletle mahkum ettiği büyük insanlığın böylesi kapsamlı bir saldırı karşısında sessiz ve tepkisiz kalması mümkün değildir. Zira, bir yerde saldırı varsa, karşı-saldırı da olmak durumundadır. Bu eşyanın tabiatı gereği böyledir.

Üçüncü Dünya'da IMF karşıtı ayaklanmalar daha 1980'li yıllarda başlamıştı. Şimdilerde kapitalist küreselleşmenin çok yönlü saldırısı karşısında, geniş kitlelerin tepkisi artıyor. Artık dünyanın her yerindeki emekçiler, işsizler, yoksullar, sistemin dışladıkları, nasıl bir düşmanla karşı karşıya olduklarının bilincine daha çok varıyorlar. Ve küresel bir sistem olan kapitalizmin küresel saldırısına ancak küresel planda karşı durulması gerektiğini daha iyi görüyorlar. Nitekim 1999 da Seattle'de başlayan tepki, büyüyerek devam ediyor. 2001'den beri Brezilya'nın Porto Allegre de toplanan ve dördüncüsü Hindistan'ın Mumbia eyaletinde (Ocak 2004) gerçekleştirilecek olan *Dünya Sosyal Forumu* , mücadelenin ideolojik-siyasal biçimlenişinin önkoşullarını yaratma istidadı taşıyor. Artık yeni bir enternasyonalin ve bir dünya yurttaşlığı bilincinin oluşması için uygun koşullar ortaya çıkmakta. İnsanlar gide-rek 'ulusal sınırların' ne menem bir şey olduğunu daha iyi anlayacaklardır. Elbette yeni dönemdeki mücadele yöntem ve araçları, mücadele üslubu, örgütlenme biçimleri, vb. önceki dönemlerden farklı olmak durumundadır. Ama, hepsinden önemlisi, aşınan sosyalist ütopyayı yeniden insanlığın umudu haline getirebilmektir. Zira, bir şeye karşı olmak, ancak onun yerine neyi teklif ettiğinizi ortaya koyduğunuzda anlamlıdır. İnsanlık, sınıfsız, sömürsüz, sınırların ortadan kalktığı, *insanın insana kulluğunun bittiği* bir dünya toplumu yaratma perspektifinden hiç bir zaman vazgeçmedi ve vazgeçmeyecek. Aksi halde, insan haysiyeti diye bir şey de olmazdı... Kimi umutsuzluk dönemlerinin yaşanması umudun yok olması değildir...

DENKLEMİN İÇİ DIŞI¹

Türkiye İkinci emperyalist savaş sonrasında emperyalist Batı'nın ama asıl dönemin tartışmasız hegemonik gücü olan ABD'nin bir uydusuydu. Daha 1947 den itibaren ABD ile yapılan 'ikili anlaşmalarla' başlayan uydulaşma, Türkiye'nin NATO'ya alınmasıyla kesin bir nitelik kazandı. Artık Türkiye 'Batı ittifakının' bir üyesiydi. ABD hegemonik bir güçtü ama onu en azından askeri planda dengeleyen bir Sovyetler Birliği vardı. Askeri güç dengesi ABD'nin kimi aşırılıklarını engelliyordu. Gerçi dünya iki nüfûz bölgesine ayrılmıştı ve her iki taraf diğerinin hegemonya alanına müdahale etmiyordu. Ama iki hegemonya alanı dışında kalan bölgeler de vardı ve burada iki blok arasında rekabet sürüp gidiyordu. 1980'li yılların sonundan itibaren Sovyet sisteminin çökmesiyle askeri güç dengesi de ortadan kalktı ve ABD dünyanın rakipsiz efendisi durumuna geldi. Fakat gözden kaçan bir husus vardı ve gerçek durum pek de tevatür edilene benzemiyordu. Bu, hegemonyanın kavranışıyla ilgilidir. Bilindiği gibi hegemonya söz konusu olduğunda iki şey vardır: Birincisi, hegemonya mutlak değildir; ikincisi, hegemonya geçicidir. Kapitalist dünya sistemi hiyerarşiktir ve piramidin tepesinde duranın hegemonik konumu, hemen gerisinde yer alanlar tarafından sürekli tehdit altındadır.

ABD askeri güç tekeline kullanarak dünyayı yeniden şekillendirmek istiyor ve bunu yapabileceğini de göstermek istiyor. Oysa, hegemonik konumu kırılan. Zira, askeri sektör dışındaki alanlarda mukayeseli üstünlüğe sahip değil. Askeri alan dışında rakipleri var. Kaldı ki, hegemonya sadece askeri üstünlüğe dayandığında kırılabilirliği da artar. Ekonomik, ideolojik, siyasi alanlarda da güçlü olmadan hegemonyanın 'uzun ömürlü' olması mümkün değildir.

1 ozguruniversite.org 24. Mart 2003.

ABD'yi yöneten 'şahinler kligi' durumun farkında ve ellerini çabuk tutmak istemelerinin nedeni de bu. Hazır askeri güç tekeline sahipken konumlarını pekiştirmek istiyorlar. Bu yüzden Birinci Körfez Savaşından beri hiçbir uluslararası 'yasallığa' itibar etmiyor. 1648 'Wastfalya Barışı' sonrasında oluşan ve bağımsız devletlerin iç işlerine karışmama ilkesini tanımıyor. Yaklaşık üçyüz yıllık dönemde oluşan uluslararası yasallık, meşruiyet ve teamülleri hiçe sayıyor. Velhasıl kasabanın kovboyu rolü oynayarak işin içinden çıkacağını sanıyor. Velhasıl köpeksiz köyde değneksiz gezebileceğini düşünüyor... Oysa köyün manzarası ırkçı-faşist hezeyanlarını gizlemeye bile gerek görmeyen küstah şahinler kliginin gördüğü gibi değil... Köy köpeksiz değil ve köy sakinlerinin eli armut toplamıyor.

Elbette Irak'a saldıranın ekonomik gücünü pekiştirmekle de ilgisi var. Ama, sadece petrol için saldırmadığı da kesindir. Petrol süper güç olarak kalmanın araçlarından biri olduğu için önemli ama onun ötesinde amaçlar söz konusu. Bu yüzden hiçbir haklı gerekçe ortada yokken Irak'a saldırıyor ve muhtemel-potansiyel rakiplerine, vassallere ve uydulara da 'yaptığım yapacaklarımın teminatıdır' mesajını vermek istiyor. İster vasal ister uydu statüsünde bulunan ülkelerde yaşayan insanların bu durum karşısında sessiz ve tepkisiz kalmaları elbette mümkün değildir. Nitekim kalmadıkları da görülüyor. Saldırının karşı-saldırını davet etmesi işin doğası gereğidir.. Bu yüzden Irak halkına yönelik katliam, ABD'nin küstah şahinlerinin umduğu sonucu vermeyecek ve ABD'nin orada zafer kazanması da asla mümkün olmayacak. Zira, Irak halkı kendi yurdunu koruyor. Ama, ABD'den gelenler bir kaç bin dolar için oradalar. Öyleyse iki şey: Birincisi Irak'ın kolay lokma olmadığını hayretle göreceklerdir; İkincisi, Bağdat düşse bile bu ABD'nin zaferi olmayacaktır. Yenmek zafer kazanmak değildir. Bu 'şimdilik' bir durumdur. ABD'nin zafer kazanabilmesi için Irak halkının yenilgiyi kabul etmesi gerekir ki, asla yenilgiyi kabul etmeyeceklerdir... Siz olsanız kabul eder miydiniz?

Türkiye'yi yöneten ve benim 'asıl devlet partisi' dediğim kesimle yönettiği sanılan ve asıl devlet partisine taşeronluk yapan "görünen

iktidar”ın adamları nihayet bir uydunun yöneticileridir ve uydu kafası taşımaları da işin doğası gereğidir. Dünyayı, olup-bitenleri uydu kafasıyla görüyorlar ve tabii ayaklarının ucunu görmeleri mümkün değildir. Elbette bu durumun onların ideolojik bir yanılsama içinde olmalarıyla, ‘yanlış iş yapmalarıyla’, ‘boş bulunmalarıyla’, vb. ilgisi yok. Onlar ideolojik bir yanılsama içinde olsalar bile komprador burjuvazi neyin peşinde olduğunu gayet iyi biliyor... Sorun, esas itibarıyla maddi çıkarlar, sınıfsal çıkarlar dünyasıyla ilgili. Bal tutup parmaklarını yalıyorlar ve Türkiye’nin ABD’nin uydusu olarak kalmasında çıkarları var. İşte bu aşamada ‘ideolojik yanılsama’ devreye giriyor ve bu kesimin dar çıkarları sanki bu ülkede yaşayan herkesin çıkarıymış gibi sunuluyor. İşte bu yüzden ‘ulusal çıkardan’, ‘milli menfaatlerimizden’, ‘Türkiye’nin güvenliğinden’, vb. söz ediyorlar.

Nasıl ABD’de küstah şahinler kliği varsa, bizde de ‘uydu şahinler kliği’ var ve bunların bir bölümüne de ‘aydın’ deniyor. Efendisine hizmette kusur etmeyen bir köle sadakatiyle ABD’nin her istediğinin hemen yapılması için kudurmuşçasına çırpınıyorlar. O kadar ki, işi savaş karşıtlarını ‘hain’ ilan etmeye kadar vardırıyorlar. Efendisiz yaşamayı hayal bile edemeyen bu köle ruhlu ABD muhipleri teşhir olmaktan da kurtulamadılar. Kan parasından pay alacağız demeleri gerekirken ‘Türkiye’nin ulusal çıkarı’ diyorlar. ‘Görünen hükümet’ halk tepkisiyle ABD baskısı arısında kalıp, bocalayınca çılgına dönüyorlar. Elbet bir gün gelecek ve bu ‘aydın’ denilen taifenin ipliği pazara çıkarılacaktır. Söylenen şu: “ABD bizim stratejik müttefikimizdir öyleyse istediğini yapmak durumundayız...” Bir süper gücün müttefiki olmaz. Nitekim olmadığı son bir kaç günde veya haftada görüldü. Süper güçle uydu arasındaki ilişki kulanma-kendini kullandırma ilişkisidir. İşine geldiğinde sizi kullanır işine gelmediğinde sizi yok sayar. Eğer gerekiyorsa da cezalandırır... Aksi halde süper güç olmanın bir anlamı kalır mıydı? Uydu, süper gücün ihtiyaçlarına ve çıkarlarına endekslenmiş bir konumdadır. Adı üstünde uydu...Türkiye’nin mutlaka ABD safında savaşa katılmasını isteyenler efendilerinin gazabından korktukları için bunu yaptıklarını söylüyorlar.

Korkuları da şu: Ya ABD bizi dışlarsa... ABD sizi niye dışlasın ihtiyacı ne ise onu yapar. Türkiye başta sürecin dışında kalırsa savaş sonrasında masaya oturamazmış... Siz kendinizi masaya oturabilecek konumda mı görüyorsunuz... Yok efendim “denklemin dışında kalırsak söz hakkımızı yitiririz...” Bunları söyleyenlerin gerçekten ağızlarından çıkanı kulakları duyuyor mudur? Siz zaten sofraya dahil değilsiniz ki... Sizi sofraya davet eden var da otursam mı oturmam mı diye karar vermekte mi zorlanıyorsunuz? Bir de ABD’nin bizi IMF aracılığıyla cezalandırmasından korkuyorlarmış... Neden korktuklarını merak ediyorsanız söyleyelim. Emperyalistler Türkiye’ye yüksek faizle borç veriyorlar. Borcu yapıp hortumlayanla borcu ödeyenler ayrı. Borç vermek borç verenler için de alanlar için de çok kârlı. Bu ilişkinin kesilmesinden ödleri kopuyor. Savaşta birkaç milyar gelecek diye nasıl da heveslenmişlerdi, ama hevesleri kursaklarında kaldı. İçinde bulunduğumuz 1993 yılında 94 milyar dolar iç ve dış borç ödeneceği söyleniyor. Bu rakam karşısında 2 milyar hibe neye yarar? O iki milyarı hortumlayacak olanlar için çok işe yarar... O iki milyardan amerikanofil medya tetikçilerine, velhasıl ‘aydın’ denilen taifeye de bir şeyler düşer miydi dersiniz?

Ülke çıkarı diye, ulusal çıkar diye bir şey yok ve olmayacak. Sınıfların çıkarları var ve ekseri birbiriyle uzlaşmaz çelişki içinde olan sınıfların... ABD bu tür saldırılar sonucunda daha da zayıflayacak. Dimyata pirince gittiğini hayretle görecektir. Bu yüzden emperyalizmin uzantılarıyla onların ideolojik tetikçilerinin işi zor. Bal tutup parmağını yalamanın da bir sınırı var. Unutmayın bu dünya da herşey sonludur.

TÜRKİYE’NİN BİTİP TÜKENMEYEN AVRUPA MACERASI¹

Osmanlı İmparatorluğu emperyalist Avrupa’nın bir yarı-sömürgesiydi. ‘Yenilikçi’ Osmanlı merkezî bürokrasisinin adamları, Avrupa’ya benzeyerek onun gibi olacakları kuruntusuyla hareket ediyorlardı. Kapitalizmi, emperyalizmi anlamaktan âciz oldukları için, oradan kimi kurum, kural ve âdetlerin, vb. alınmasıyla Avrupa gibi zengin ve güçlü olacaklarını sanıyorlardı. Elbette sorun sadece kuruntularla ilgili değildi, asıl amaçları ne pahasına olursa olsun, yegane varlık nedenleri olan *kutsal devletlerini* yaşatmaktı. Emperyalizme karşı çıkmadan, eşitsiz ilişkiler bütününi tartışmadan, sömürü ve bağımlılık ilişkilerini sorgulamadan, Avrupa gibi olma, onu taklit etme perspektifi, son tahlilde emperyalizme ‘uyumlanmak’ anlamına gelebilirdi. İlişkilerin her ileri aşaması sömürünün derinleşmesiyle sonuçlandı ve sonunda ‘yenilikçi paradigma’ iflas etti ve Osmanlı İmparatorluğu çöktü. Onun yıkıntıları üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti de, imparatorluğu çöküşe götüren ‘yenilikçi’ ekip tarafından ‘kuruldu.’ Aslında TC, İmparatorluğun doğrudan devamıydı. İmparatorluktan radikal bir kopuş asla söz konusu değildi. Osmanlı İmparatorluğunun emperyalist devletler tarafından yıkılıp-paylaşılması, son derece önemli sonuçları olan bir olgu olsa da, sanıldığı gibi, 1923 de yeni bir devlet kurulmuş değildi. Sadece bir hükümet darbesi söz konusuydu. Zaten gücü ve etkinliği iyiden iyiye aşınmış Saltanatın bir darbeye tasfiye edilmesi, devletin yapısının ve niteliğinin değiştiği anlamına gelmiyordu. Bilindiği gibi darbeler her zaman yeni bir şey yapmak için değil, *eskiyi yaşatmak için yapılır*. Gerçek durum böyledir ama, söylem farklıdır.

1 ozguruniversite.org 12. Ocak 2004.

1923 de kurulduğu söylenen Cumhuriyet'in emperyalist Batı'ya bakışı, önceki dönemden farklı değildi. Daha da ötede, fanatik bir Batı hayranlığı söz konusuydu. Dolayısıyla, Batı karşısındaki 'duruş' Osmanlı İmparatorluğu'nu çöküşe götüren dönemdekinden farklı değildi. Söylem ne olursa olsun, yapılanlar Türkiye'yi sömürgecilik ve emperyalizm sultasından kurtarmak bir yana onunla daha çok bütünleştirebilirdi ve öyle oldu. Osmanlı döneminin 'yenilikçiliği', Cumhuriyetin 'Batıcılığı', şimdilerde AB'ye tam üyeliği temel amaç mertebesine taşımış bulunuyor. Fakat, söylemle veya afişe edilen amaçlarla *gerçek durum* arasında bâriz bir uyumsuzluk var.

Bilindiği gibi, Avrupa Birliği (AB) yönündeki ilk adım, 1957 'deki *Roma Anlaşması* 'yla atıldı. Roma Anlaşmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu. Aslında söz konusu olan, sermayenin, malların, hizmetlerin ve insanların serbest dolaşımını amaçlayan bir 'ortak pazardı' İlk kurucuların sayısı altıydı ve Federal Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg'dan oluşuyordu. 1972'de İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın da topluluğa katılmasıyla sayı sekize çıktı. 1981 de Yunanistan, 1986'da da İspanya ve Portekiz AET üyesi oldu. 1987 de kurumsal bütünleşme yönünde adım atıldı. Avrupa Komisyonu ve Bakanlar Kurulu'nun yetkileri artırıldı. 1991'deki *Maastricht anlaşması*, ekonomik ve parasal bütünleşmeyi sağlamayı ve tek para sistemine geçişi öngörüyordu. 1994'de üç ülkenin daha (İsveç, Finlandiya ve Avusturya) birliğe dahil olmasıyla, AB on beş ülkeyi kapsar hale geldi. Nihayet 1997'deki *Amsterdam Zirvesi*, yeni bir anlaşmayla sonuçlandı. Buna göre, AB'nin merkezi yetkileri ulus-devletler aleyhine olarak artırılıyor ve yargı, içişleri, dışişleri ve ortak savunma yönünde birliğin etkinliği pekiştiriliyordu ve 2002 Ocağında *tek para* sistemine geçiş fiilen mümkün oldu.

AB, devletlerin birliği gibi görünüyorsa da, asıl Avrupa kökenli çokuluslu şirketlerin *birliği* olduğunu söylemek bir abartma sayılmaz. Avrupa kurumlarında çokuluslu şirketlerin büyük etkinliği var

ve her aşamada alınan kararlarda büyük sermaye lobileri belirleyici oluyor. Bu bakımdan gerçek durum görünenenden farklıdır.

Roma Anlaşması'nın imzalanmasından birkaç yıl sonra Türkiye Orak Pazar'a katılmak üzere girişimde bulundu. Aradan kırk yılı aşkın bir zaman geçtiği halde hâlâ birliğin kapısında bekliyor. Henüz *aday aday*ı statüsünün ötesine geçilmiş değil. Aslında Türkiye'nin dış ticaretinin en büyük bölümünü AB ile yapılan ticaret oluşturuyor. Türkiye Gümrük Birliğinin bir üyesi ve Avrupa Konseyine üyeliğinin uzun bir geçmişi var. Bu bakımdan Türkiye'nin zaten Avrupa'nın bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. Öyleyse, tam üyelik konusunda neden bir türlü sonuç alınamıyor? Gerçek niyetlerle afişe edilenler arasında bir uyumsuzluk mu var? Nasıl oluyor da Türkiye'nin AB'nin tam üyeliği ufukta bir çizgi gibi hep uzaklara kayıyor?

Aslında iki tarafın da ikiyüzlülüğünden söz etmek mümkündür. AB tarafı Türkiye'yi hiçbir zaman tam olarak içine almak istemedi, istemiyor, bundan sonra da istemeyecektir. Zira, AB ülkelerinin ve onun etkin kesimlerinin çıkarı, hem Türkiye'yi içine almamayı, hem de eşikten de uzaklaştırmamayı gerektiriyor. Avrupa'nın ekonomik, ticari, jeopolitik ve jeostratejik çıkarları, hem içine almamayı, hem de kendinden uzaklaştırmamayı gerektiriyor. Durum böyle olduğu halde, hiçbir zaman gerçek niyet açıkça telaffuz edilmiyor. Dolayısıyla hep içine alacakmış gibi yapıyor. Oyalamak için de her seferinde gerekçeler ileri sürüyor. Şimdilerde demokratik kriterler gerekçe yapılıyor, ama ilerde başka gerekçeleri gündeme getireceklerdir. Elbette Türkiye demokratik kriterler bakımından son derece geri ve yapılan yasal değişiklikler karşı tarafı aldatmaya yarayan manipülasyonlardan ibaret. Zaten saçmalık şurada ki, bir ülke başkaları öyle istiyor diye 'demokratikleşmez'! Demokrasi, haklar ve özgürlükler ancak onlara ihtiyacı olanların mücadelesiyle kazanılabilir ve korunabilir... Türkiye'de köklü bir zihniyet değişikliği olmadan, sınırlı bir demokratikleşme bile mümkün değildir. Bunun için de rejimin yeniden dizayn edilmesi gerekiyor. Şimdilik yapılanlar seyirciyi oyalamaya dönük manipülasyonlardır.

Avrupa'nın ayak sürütmesinin asıl nedeni ne Türkiye'nin düşük demokrasi ve insan hakları sicili, ne de Müslüman oluşu değildir. Bize göre asıl neden, Türkiye'nin yaklaşık 70 milyon nüfuslu az gelişmiş bir ülke oluşudur. AB, ekonomik gelişmişlik düzeyi görece geri de olsa, küçük ülkeleri 'özümlemekte' zorlanmaz, ama, Türkiye gibi, 70 milyon nüfuslu az gelişmiş bir ülkeyi 'özümlemesi' çok daha zordur. Türkiye'nin Birlikle *uyumlandırılabilmesi* için, büyük harcamalar gerekecektir ki, AB bunu yapmaya hazır değildir. Dolayısıyla Türkiye, ABD'nin sınırında kalmaya devam edecektir. Durumu kurtarmak için de tam üyelik yerine 'özel statü', vb. gibi oyalama yöntemlerini gündeme getirmeleri muhtemeldir. Dolayısıyla AB bakımından tam bir ikiye bölünme söz konusudur.

Fakat Türkiye tarafı için de durum farklı değil. Türkiye'de 'resmi söylem' veya afişe edilen amaçla, gerçek durum arasında uyumsuzluk var. Dolayısıyla, *söylemle gerçek durum* arasındaki uyumsuzluğu gözden uzak tutmamak gerekir. Bilindiği gibi Türkiye'de her zaman *iki iktidar* vardır. Görünen iktidar ve *gerçek iktidar* veya benim *asıl devlet partisi* dediğim kesim. Bu ikili yapıda da ilişki şöyledir: *Asıl devlet partisi* yönetir, görünen iktidar da yönetiyor-muş gibi yapar. Türkiye'de burjuva demokrasisinin kurumları ve mekanizmaları gibi görünen şeylerin asıl misyonu, *asıl devlet partisi* için bir *paravan işlevi görmek*, rejimin gerçek niteliğini gizlemektir. Aslında her şey *asıl devlet partisinin* konumunu takviye etmek üzere kurgulanmış durumdadır. Bağınaz resmi ideoloji de rejimin niteliğinin tartışılmasını engelliyor. Bu yüzden bizdeki siyasi partiler, ancak *asıl devlet partisinin* taşeronu olmak kaydıyla hükümet kurabilirler. Aksi halde yaşamalarına izin verilmez. Rejime 'modernlik', 'çağdaşlık', 'demokratiklik', 'çoğulculuk', vb. görüntüsü veren diğer kurum ve mekanizmalar için de aynı şey söz konusudur.

Asıl devlet partisi (kimilerinin derin devlet dediği) İttihat ve Terakki geleneğinin devamı ve sürdürücüsüdür ve toplumu 'adam edilmesi gereken' bir sürü olarak görür. Bu bakımdan Türkiye'de toplum-devlet ilişkisi oldum olası *devletten topluma doğrudur*. Ne-

yin ne zaman ve nasıl yapılacağına *asıl devlet partisi* karar verir ve toplumdan gelen tüm talepleri kendi varlığı için bir tehlike olarak görür ve şiddetle ezer. Gerçek anlamda ‘sivil toplumun’ etkinliğine asla izin vermez. ‘Memlekete ne gerekiyorsa’ onun işidir... *Demokrasi gerekiyorsa demokrasi, hukuk devleti gerekiyorsa hukuk devleti, komünizm gerekiyorsa komünizm, ‘sivil toplum örgütü’ gerekiyorsa sivil toplum örgütü...* Bu yüzden bizde parlamento da, diğer kurumlar gibi içi boş bir kabuktan ibarettir. Anayasa sivil toplumun haklarını devlete karşı korumanın, güvence altına almanın değil, devletin istediklerini halka kabullendirmek, dayatmak içindir... Dolayısıyla bir ilişki tersliği söz konusudur ve bu diğer kurum ve mekanizmalar için de geçerlidir...

Türkiye’yi yaklaşık seksen –doksan yıldır aynı zihniyet yönetiyor ve özgürlük, sivil haklar ve demokrasi söz konusu zihniyetin taşıyıcılarının en büyük korkusudur. Aslında bu yerinde bir korkudur, zira, iktidarlarını, varlıklarını, ayrıcalıklarını demokrasinin ve özgürlüklerin bastırılmasına, ‘sivil toplumun’ ezilmesine borçludurlar. İşte bu kesim de AB’ye katılmak istemiyor ama, on yıllardır kendini ‘muasır medeniyet’ safsatasıyla meşrulaştırdığı ve Batı’yı hedef gösterdiği için, bunu açıkça dillendiremiyor. Eğer Türkiye AB’nin tam üyesi olursa, oradaki burjuva normlarının burada da geçerli olması gerekir. Böyle bir durum, geçerli *ikili iktidar* yapısına, dolayısıyla *asıl devlet partisinin* konumuna ve ayrıcalıklarına, hesap sorulamaz durumuna izin vermeyecektir. Ayrıcalıklar ve dokunulmazlık zırhı kırılacaktır. Bu yüzden, AB’ye girişi engellemek için açıkça tavır almak yerine, çeşitli kesimleri *araçlaştırarak*, ‘ulusal çıkar’ gerekçesinin arkasına gizlenerek, vb., dolaylı olarak sabote etmeyi yeğliyor. Dolayısıyla Türkiye’nin AB’ye katılma serüveni tam da *iki ikiyüzlülüğün kesişme noktasındaki bir sorundur*. Demek ki, oyun oynanmaya, kitleler oyalanmaya devam edilecektir. Ne Avrupalıların Türkiye’yi tam olarak içlerine almak gibi samimi bir niyetleri var, ne de Türkiye’yi gerçekten yöneten *asıl devlet partisinin* AB’nin tam üyesi olmak gibi samimi bir kaygısı var. Bu güne kadar

olduğu gibi, bundan sonra da AB tam üyeliği ufukta bir çizgi gibi hep uzaklara kaymaya devam edecektir...

İki tarafın egemenleri bakımından durum böyledir ama, toplumsal sürecin gerçek öznesi olması gerekenler cephesin de iflah olmaz bir aymazlık söz konusu. Bir kesim kendinden ümidi kesmiş olmalı ki, AB'ye katılarak özgürlük ve refah cennetine dahil olacağını, artık refah ve bolluğu yakalayacağını, bir kesim de böylece Kürt sorununa 'demokratik çözümün' mümkün olacağını sanıyor! Aslında bu aymazlık, çokuluslu şirketlerden 'kalkınma' beklemek kadar abestir. Eğer gerçekten özgürlük ve demokrasi diye bir sorunuz varsa, bunlara sahibolmanın mücadelesi etmekten başka yolu yoktur. Bu durum, bizzat özgürlük ve demokrasi etiğinin de bir gereğidir. Bu güne kadar emperyalistlerin bir ülkeye özgürlük götürüp onu demokratikleştirdiği görülmemiştir. Zaten böyle bir şey, eşyanın tabiatına da aykırıdır. Özgürlük ve demokrasi *verilen* değil, *kazanılan* şeylerdir. Bu vesileyle 'Batı demokrasisi' denilenle ilgili de bir hatırlatma yapmakta fayda var. Aslında Batı'da geçerli olan temsilî demokrasidir ve varlık nedeni de 'gerçek demokrasinin' önünü kesmektir. Son tahlilde orada bir demokrasi oyunu oynanıyor. Güya insanlar dört-beş yılda bir temsilcilerini seçiyorlar ve böylece bir 'temsil' yutturmacası sürüp gidiyor... İnsanlar seçiyor ama seçilenler asla seçenleri temsil etmiyor. İnsanların kaderi parlamentolarda değil, büyük şirketlerin yönetim bürolarında, 'uluslararası' denilen emperyalist örgütlerin yönetim merkezlerinde belirleniyor ve 'uluslararası' denilen kurumlar balkondaki seyirciyi oyalamaya yarıyor. Ülke nüfusunun %1'inin ülke zenginliğinin %50'sine el koyduğu bir rejimin demokrasiyle bir ilgisi olabilir mi? 1998 de Meksika'da 'becerikli', 'iş bitirici' bir işadamlarının serveti 6, 6 milyar dolardı ve bu en yoksul 17 milyon Meksikalının bir yıllık gelirinden fazlaydı. Böylesi bir rejim söz konusuysa insanlar oy atarak neyi seçiyorlar sanıyorsunuz? Meksika bir istisna değil. Yüzlerce ülkeden sadece biri... Türkiye'de zenginlik dağılımı Meksika'dan daha iyi değil...

Daha önce başka yerde yazdığım gibi, bizim öncelikli soru-

numuz AB'ye girmek, bu oyunun seyircisi olmak değildir. Bizim AB'ye girmeden önce bu ülkenin yönetimine girmeye ihtiyacımız var. Bütün sorun, kendi kaderine sahip çıkıp-çıkmmakla ilgilidir. Kaderimizi başkalarının belirlemesine izin verip vermemekle ilgilidir... Velhasıl haysiyetli insanlar olarak yaşamaya karar vermek ve gereğini yapmakla ilgilidir...

CHP: BİR DEVLET PARTİSİNİN ANATOMİSİ¹

CHP, saltanatın kaldırılmasından bir ay sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adıyla Mustafa Kemal tarafından kuruldu. Adında her ne kadar *halk* kavramı geçse de, kuruluşundan halkın haberi olmadı. Aynı Cumhuriyetin kuruluşunda olduğu gibi... Cumhurun (halkın) da Cumhuriyetin kuruluşundan haberi olmamıştı. Zaten *cumhuriyetin* ne olduğu, ne olmadığı, ne olması gerektiği konusunda bir açıklık yoktu. Cumhuriyet rejiminin halk iradesinin tecellisi olduğu gerçeği tartışma konusu bile yapılmamıştı. Padişahın sahneden çekilmesi ve devletin adının cumhuriyet olarak değiştirilmesi yeterli sayılmıştı...

Milli Mücadele döneminde Mecliste iki grup veya klik oluşmuştu. İkinci Grup, Mustafa Kemal'in bazı politika ve uygulamalarını eleştiriyordu. Özellikle Lozan'da verilen tavizlerle ölçünün kaçırıldığına dair eleştiriler, Mustafa Kemal'i ve ekibini rahatsız ediyordu. Saltanatın bir darbeyle tasfiye edilmesinden sonra, Mustafa Kemal, muhalefetin önünü kesmek ve şahsî rejimini pekiştirmek üzere, adı Cumhuriyet Halk Fırkası olan bir parti kurduğunu ilân etti. Böylece kendi ekibini, mecliste oluşan Birinci Grubu 'siyasi bir kadroya' dönüştürmüştü. Fırkanın kuruluşunun hemen ardından da bir yurt gezisine çıktı ve yapılacak ilk seçim için durumunu sağlama aldı. Aynı şekilde, hızlı hareket ederek, 1 Nisan 1923 de seçimlerin yapılması kararını dayattı. Bu tür manevralarla, İkinci Grubun (Meclis içi muhalefet) önünü kesmeyi başardı. Seçimlerde İkinci Gruptan hiç kimse meclise giremedi. Dikkat edilirse, CHF temsilî demokrasinin önünü kesmek üzere sahneye çıkmıştı... Gerçi ikinci grup daha

1 ozguruniversite.org 15. Aralık 2003.

sonra Terakkîperver Cumhuriyet Fırkası (T.C.F.) adıyla bir siyasî partiye dönüştü, ama, yaşamasına izin verilmedi. İrticaya bulaştığı gerekçesiyle 1925 de kapatıldı.

Aslında, iki ayrı fırkaya dönüşen iki grup arasında programatik bir fark yoktu. Mustafa Kemal muhalifin önünü kesmek üzere bir parti kurup, meclis içindeki bir kesimi, İkinci Grubu dışlayınca, dışlananlar ayrı bir fırka olarak örgütlenmek zorunda kaldılar. Burada: *Dışla ve tasfiye et* kuralı geçerliydi. Fakat, Mustafa Kemal kendi eseri olan bu ‘ayrışmayı’ daha da ileriye götürmek ve sanki ayrışma çok eskilere dayanıyormuş izlenimini yaratmak için, Sivas Kongresini kendi fırkasının ilk kongresi ilân etti. Aslında bu, CHF’nin (CHP’nin) 1923 de değil de 4 Eylül 1919 ‘da kurulduğu anlamına gelir... Bu durum ister istemez bektaşının namazını çağırıştırıyor... Meğer parti kurulalı yıllar olmuş da kimsenin haberi olmamış... Kimbilir belki de Cumhuriyetin kuruluşundan halkın haberinin olmaması gibi, CHP’nin kuruluşundan da *kurucuların* haberi olmamıştır... Bütün bunlar, olup-bitenlerin ne anlama geldiğini ortaya koyuyor. Bu durumda CHP’nin kuruluşunu daha da gerilere götürmek, mesela İttihat Terakki Cemiyeti’nin kongrelerinden birinde kurulduğunu iddia etmek de pekâlâ mümkündür...

Bu yüzden CHP hiçbir zaman bilinen anlamda bir siyasî parti olmadı. Asıl misyonu, rejimi meşrulaştırmaktı. Zira, anayasal-temsilî rejimlerde, her siyasî parti, başka partilerle eşit koşullarda yarışa girer ve yeterli oyu aldığında hükümet kurar, yeterli oyu alamazsa muhalefette kalır. Periyodik olarak yenilenen seçimlerle de söz konusu yarış tekrarlanır. CHP için böyle bir şey söz konusu değildi. Zaten 1923 ten 1946-50’ye kadar ki dönemde anayasal bir rejim ve onun kurumları söz konusu değildi. Anayasa ve kurumlar bir görüntüden ibaretti. Otokratik rejimin, (Bonapartist diktatörlüğün densin) bir manipölasyon aracı işlevi görüyordu. Bilindiği gibi, otokratik rejimlerde *yasallık* bir görüntüden ibarettir. Tek kişinin iradesi ve iktidarı esastır. Türkiye’deki rejim, 1923’den 1938’e kadar Mustafa Kemal’in, 1938’den 1950’ye kadar da İsmet İnönü’nün şahsi reji-

mi olan bir otokrasiydi. Böylesi bir durumda siyasi partinin bilinen anlamda siyasî parti olması mümkün değildir. Partinin başkanı aynı zamanda cumhurbaşkanı, üstelik de ömür boyu... Ebedî Şef'in parti başkanlığı ve devlet başkanlığının ölümünden başka sınırı yok... Parti genel sekreteri aynı zamanda içişleri bakanı. Valiler de partinin il başkanı... Bir de hem parti hem de devlet işlerine bakan parti umûmî müfettişlikleri vardı. Milletvekilleri aynı zamanda partinin de başkanı olan cumhurbaşkanı tarafından atanıyordu, vb...¹ Dolayısıyla, milletin vekili değil, atayanın memuruydular ama, yine de bunlara mebus deniyordu...

CHP'nin kimliğinin ve misyonunun daha iyi anlaşılması için iki önemli hususu hatırlamak gerekir. Bunlardan birincisi, Türkiye'de *görünen* siyasi partilerin dışında bir parti daha var ve ben buna *asıl devlet partisi* diyorum; İkincisi 1923'den 1946-50'ye kadar ki dönemde parti-hükümet- devlet *tek ve özdeşti*, bunlar içiçe geçmiş durumdaydılar. Ne kadarı parti, ne kadarı hükümet, ne kadarı devlet belli değildi. Bu üçü *bütünleşmişti*... Bilindiği gibi, İttihat ve Terakkî Cemiyeti gizli bir örgüttü. 1908 darbesinden sonra da gizli örgüt olarak kalmaya devam etti. Hem iktidarı ele geçirip hem de hâlâ gizli örgüt olarak kalması ve bunun bir geleneğe dönüşmesi dikkate alınmıyor. Tolga Ersoy'un dikkat çektiği bu durum, büyük önem taşıyor ve Türkiye'de siyasi sistemin ve yönetim üslubunun oluşmasında, aynı şekilde, sistemin yapısının ve işleyişinin anlaşılmasında ve olup bitenleri bilince çıkarmada büyük öneme sahiptir.² İttihat ve Terakkî'nin 1908 darbesinden sonra, kendini lâğvetmeyip, gizli örgüt olarak kalması, hem asıl iktidar odağı olması hem de hep kuliste kalarak yönetmesi, Türkiye'deki rejimin niteliğinin anlaşılması bakımından son derecede önemlidir. Bu durum, Türkiye'de

1 Okuyucu, CHP'nin devlet aygıtıyla bütünleşmesinin modalitesi ve devletin niteliğiyle ilgili olarak şu eserlerimize bakabilir: Paradigmanın İflası, Yedi-yüz, Yenilgi Tuzağı...

2 Tolga Ersoy, *Partilerin Birliği*, Özgür Üniversite Forumu, sayı 18, Nisan-Haziran 2002.

darbeci-komplocu-provokasyoncu bir siyasi geleneğin oluşmasında da etkili olmuştur.¹

Fakat, 1923 sonrasında parti-hükümet-devlet *özdeşliği* oluşunca, *asil devlet partisi*'ne yapacak pek bir şey kalmamıştı. Dolayısıyla, 1930'lu yıllarda *asil devlet partisinin* çok küçük bir gruptan oluştuğunu tahmin etmek zor değildir. Zaten, *asil devlet partisi* de söz konusu özdeşliğin bir *unsuru*, ya da *bileşeni* durumuna gelmişti. Belki bu dönemdeki tek istisna, Mustafa Kemal'in ölümünün ardından kimin cumhurbaşkanı olacağı sorunu gündeme geldiğinde, *darbemsî* bir girişimle İsmet İnönü'nün *Millî Şef* olarak aracın direksiyonuna oturtulmasıdır. Bilindiği gibi, otokratik rejimlerde liderin değişimi ekseri yumuşak bir geçişle mümkün olmaz...

Asıl devlet partisinin etkinliği, 1946-50 döneminden sonra yeniden önem kazandı. 1946 'da bir muvazaa partisi olarak Demokrat Parti'nin kurulmasına izin verildi, ama, yine de bu partinin eşit koşullarda seçimlere girip iktidar olmasının önü kesildi.² Fakat, iç ve dış konjonktür artık tek parti diktatörlüğüyle yola devam etmeye uygun' değildi. (Bu önemli sorunun tartışmasına burada girmiyorum). Aslında 1946 da 'çok partili sisteme' geçildiği söylense de, bu söylemin nüanse edilmesi gerekir. Gerçi 'birden çok parti' dönemi açılmıştı ama, bu partilere *taşeron* olmak koşuluyla yaşama şansı veriliyordu. Tek devlet partisinden, birden çok devlet partisine geçiş söz konusuydu. Öyle, her isteyen siyasi parti kuramazdı. *Asıl devlet partisinden* vize alamayan hiçbir partinin kurulmasına, gelişmesine, seçimlere katılmasına, hükümet olmasına izin verilmezdi. Taşeronluk belgesi alabilen siyasi parti de adı üstünde ancak *taşerona özgü işler* yapabilirdi. Taşeron hükümet olabilir ama asla iktidar olamaz. Zira, iktidar olmak *asil devlet partisine* mahsustur Dolayısıyla,

1 Bu konuda bkz: Tolga Ersoy- Pervin Erbil...**Türkiye'de Darbeler ve provokasyonlar- Kısa Tarih, Özgür Üniversite Kitaplığı, 1998.**

2 Bkz: Tolga Ersoy, Muvazaa Partileri, Özgür Üniversite Kitaplığı no:30, 2000.

‘çok partili sistem’, kavramın gerçek anlamında tam bir retorikti. Bir siyasi partinin kurulmasına izin verilmesi, otomatik olarak onun seçimlere katılmasının güvencesi değildir. Hükümet olabilmek için de bir dizi barajın aşılması gerekir. Taşeronun, *iş alabilmesi*, *asıl devlet partisinin* güven ve itimâdına mazhar olmasına, kendini ona sevdirmesine, velhasıl *kendini kanıtlamasına* bağlıdır... Hükümet kurabilmek için *asıl devlet partisinin* zorlu sınavından *başarıyla* geçmek gerekir. Bu durum, bu gün de geçerliliğini aynen koruyor. Yakınlarda İstanbul Üniversitesinin rektör yardımcısı, profesör Nur Serter, *Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası* tarafından düzenlenen “Cumhuriyet Panelinde” yaptığı konuşmada: **“Türkiyede iktidar olmak için halk oyu kâfi değildir. Halkın oylarını alıp iktidar olsanız bile, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş felsefesi dışında kaldığınız zaman, iktidar yetkisini kullanma hakkına sahip olamazsınız”** diyor ve ayakta alkışlanıyor..: Bu yılmaz YÖK savaşıcısı profesörün söyledikleri önemlidir ve tam da benim yukarıda söylediklerimi doğrular mâhiyettedir. Profesör, siyasi partilerin, seçimlerin, parlamentonun, oradan çıkan hükümetlerin, vb. balkondaki seyirciyi oyalamaya dönük kurum ve mekanizmalar olduğunu, hükümet kurmanın asla iktidar olmak anlamına gelmediğini, taşeronun taşeronluğunu bilmesi gerektiğini, aksi halde gereğinin yapılacağını söylüyor... Son tahlilde belirleyici olanın *asıl devlet partisi* olduğu îmâsında bulunuyor...

1950 den sonra *taşerona verme* dönemi başlıyor ve *asıl devlet partisi* kuliste kalarak yönetmeye ve hükmetmeye devam ediyor. Yine de 1950 sonrasında, 1923-1950 döneminin katı totaliter yapısından uzaklaşmıştı, bu dönemden sonra artık, *asıl devlet partisi* tarafından yönetilen, seçim ve temsil mistifikasyonunun geçerli olduğu bir tür ‘düşük yoğunluklu demokrasi’ rejimi söz konusu olacaktı...

Asıl devlet partisi kendi konumu ve sistemi yönetme üslûbu bakımından 1946-1960 arasındaki bir deneme, sınama-yanılma ve bocalama döneminden sonra (ki, bu dönemi *asıl devlet partisi* ba-

kımından bir geçiş dönemi saymak mümkündür) 1960 darbesiyle durumunu netleştirdi. Bu tarihten sonra *asıl devlet partisiyle* taşeron devlet partileri arasındaki ilişki, yeni bir evreye girdi. Nitekim, *asıl devlet partisi*, on yıllık DP hükümetleri döneminin uygulama ve deneyimlerinden dersler çıkardı ve yeni bir yönetim-denetim veya *uzaktan kumanda* sistemi oluşturmaya yöneldi. Zira, hükümet kurmasına izin verilen taşeron devlet partisiyle başlangıçta gerçekleşen *komprominin* (uzlaşmanın) yetersiz olduğu sonucuna varılmıştı. Nitekim, on yıllık DP iktidarı, taşeronun sınırlı da olsa özerkleşebileceğini göstermişti. Öyleyse, *asıl devlet partisinin* sahneye çıkmadan, kuliste kalarak yönetmesine uygun bir kurumsal yapı, mekanizma ve işleyiş oluşturulmalıydı. 1960 darbesi sonrasında oluşturulan yeni kurumsal çerçeve, mekanizma ve işleyiş, bu amaca yönelikti. Bu tarz kurumsal mekanizmalar ve yasal çerçeve oluşturma 1971’de, ama asıl 1980 darbesinden sonda da daha yoğun olarak sürdürülecekti. Bir kere MGK ipleri bütünüyle *asıl devlet partisinin* tekeline veren legal bir kurumdu. Bir başına MGK gibi bir kurumun varlığı bile, siyasî partilerin, seçimlerin, parlamentonun, ‘bağımsız yargının’, vb, içini boşaltıp, işlevsizleştirmeye yeterdi... Elbette halk iradesinin önünü kesmeyi amaçlayan yegane anayasal kurum MGK değildi. Anayasa Mahkemesi de halk iradesinin önünü kesmek üzere dizayn edilmişti. Oysa, temsilî burjuva demokrasilerinde anayasa mahkemesi gibi bir kurumun varlığı kabul edilebilir değildir. Zira, böyle bir kurumun varlığı, halk temsilcilerinin yaptığı yasaların tayinle gelmiş ve hiçbir siyasî sorumluluk taşımayan bir kaç memur tarafından iptal edilebilmesi demektir ki, böyle bir şeyin hiç bir mantikî, etik ve siyasi tutarlılığa sahip olması mümkün değildir. Türkiye söz konusu olduğunda durum daha da vahim demektir, zira, anayasa mahkemesi üyeleri doğrudan MGK’nin de başkanı olan cumhurbaşkanı tarafından atanıyor...

1961 anayasasıyla getirilen bir başka kurum senatodur. Senato yasama meclisinin çıkardığı yasaları sansür etmek üzere oluşturulmuştu. Elbette hepsi bu kadar değil... Bir de tabii (ömür boyu) ve

kontenjan senatörlükleri getirilmişti. Senato üyelerinin üçte ikisi bunlardan oluşuyor, sadece üçte biri seçimle geliyordu. Böylece, TBMM'nin çıkardığı yasalar, *asıl devlet partisinin* istekleri doğrultusunda filitreden geçiriliyordu. Bu tür anayasal ve yasal kurumlar, *asıl devlet partisinin* legal alanda (*görünen alanda* densin) iktidarını gerçekleştirmesine olanak veren araçlardı. Aynı şekilde ekonomiye çeki- düzen vermek ve sömürü ve yağmayı belirli kurallara bağlama amacı taşıyan Devlet Planlama Teşkilatı da (DPT) bu amaca yönelik kurumsal çerçevenin bir bileşeni sayılabilir... *Asıl devlet partisinin* legal alandaki bu tür müdahale araçlarına rağmen, 1971, 1980 ve 1997 de taşeronların sözleşmelerinin feshedilmesi, önemli bir sosyal bilim gerçeğini bir kez daha kanıtlıyor: Toplum, dinamik bir varlıktır ve her türlü bürokratik kalıbı kırma istidadına sahiptir...

Türkiye'de resmî tarihin ve resmî ideolojinin rahle-i tedrisinden geçmiş diplomalıların (ki, bunlara bir de aydın deniyor) bu kurumların temsili burjuva demokrasisinin önünü kesmek için oluşturulduğunu değil de, tam tersine, bunları demokrasinin timsâli kurumlar ve mekanizmalar olarak görmesi, bütünüyle entellektüel az gelişmişlikle, toplumdaki siyasal bilincin az gelişmişliğiyle açıklanabilir... Mâlum *ilerici anayasa* safsatası... İyi de, kendilerini solda ya da solcu sayan taifenin de 1961 anayasasını yere göğe sığdıramamasına ne demeli?

Tolga Ersoy ,CHP'nin 1950 yılına gelindiğinde artık misyonunu tamamladığını, rejim için vazgeçilmez bir siyasi formasyon olmaktan çıktığını söylüyor. Aslında bu tespit genel bir çerçevede doğrudur. Otokrasinin aracı olan bu siyasi örgütün, *düşük yoğunluklu demokrasiye* geçildiği 1950 sonrasında artık rejim için önemi kalmamıştı. Buna rağmen, sürekli muhalefette kalarak hükümetler üzerinde bir baskı unsuru işlevi gördü. 1950 den bu güne kadar bir iki koalisyon hükümetinin ortağı olduğu kısa süreli dönemler dışında CHP hiçbir zaman hükümet kuramadı. CHP'nin 1950 sonrasında rejim bakımından işlevsel olduğu dönem 1965-1975 yılları arasına rastlar. 1923-1950 döneminde CHP'nin temel misyonu rejimi

meşrulaştırmak, temsilî demokrasinin önünü kesmek, özgürlükleri boğmak idiyse, 1965- 1975 aralığında da sol hareketin önünü kesme misyonuna koşuldu. Yükselen sol dalganın önünü kesmek için *ortanın solu* sloganının arkasına gizlenerek, rejime önemli bir hizmet sundu. Amacı solu etkisizleştirmek olan bir siyasi partinin hâlâ *solda ve solcu* sayılması bu ülkeye özgü bir ironidir.

Fakat, neoliberalizmin kesin zafer kazandığı, sol hareketin de hızla prestij kaybettiği 1980 sonrasında, CHP türü bir siyasi partinin varlık nedeni artık bütünüyle ortadan kalkmış durumdadır. 1930 kafasıyla XXI'inci yüzyılda siyaset yapmaya kalkışmak, akıl almaz bir aymazlık olsa da, bu ülkede olabiliyor. Lâkin, kimse bu aymazlığın ilelebet sürüp gideceğini sanmasın. Gün gelir kavramların içi doldurulur ve yalanın, ikiyüzlülüğün ve sahteciliğin ipliği pazara çıkar...

RESEPSİYON, GERMEK, GERİLMEK, “ASIL DEVLET PARTİSİ” VS ÜZERİNE¹

Resepsiyon bize Fransızca’dan geçme bir sözcüktür ve esas itibariyle otelcilikte ve üst düzey siyasilerin davetleri için kullanılıyor. 29 Ekim’de cumhurbaşkanı, 23 Nisan’da meclis başkanı resepsiyon veriyor. Bu sefer 23 Nisan resepsiyonu gergin geçti. Devletin ‘gerçek kanadı’ görünen kanadın davetine icabet etmeyerek hükümeti ve meclisi protesto etti. Resepsiyon *kabul* demekse kimin kimi kabul edip etmediğinin netleştirilmesi gerekiyor. Aslında 23 Nisan ‘Ulusal egemenlik ve çocuk bayramı’ ilan edilmiş ve kutlanıyor ama bu bayramda iki şey sanıldığı ve ‘göründüğü’ gibi değil. Birincisi, ‘ulusal egemenlik’ sadece bir görüntüden veya retorikten ibaret; ikincisi, çocuk bayramı değil büyük bayramı, üstelik de büyüklerin çok küçük bir bölümünün bayramı. Benim ‘asıl devlet partisi’ dediğim kesimin ve çevresinin bayramı. Aslında kimi kurumların, mekanizmaların ve söylemlerin varlığı orada bunlara uygun bir ‘gerçeklik’ olduğu anlamına gelmiyor. Ulusal egemenlik söylemi için çocuklar ‘araçsallaştırılıyor’ ve bu vesileyle ‘asıl devlet partisi’ konumunu ideolojik olarak güçlendiriyor.

Genel Kurmaydan yapılan açıklamada “izleme dönemi bitti belirli hassasiyetler oluştu” denmiş. Demek ki, birileri hükümeti gözetliyor ve belirli bir zaman sonra da hükümet hakkında bir karara varıp gereğini yapacak... Bütün bunlardan sonra, hâlâ demokrasiden, ulusal egemenlikten, “milli iradeden”, vb. söz etmek neye? Bütün bunlar kitleyi aldatmak için, insanların olup-bitenleri anlamasını önlemek, yanılsama yaratmak için.

Çocuklara onbeş yıl boyunca tarih okutuluyor ve bu onbeş yıl

1 ozguruniversite.org 21. Nisan 2003.

boyunca çocukların kendi tarihlerini öğrenmeleri kesinlikle engelleniyor. Eğer insanlar kendi geçmişleri hakkında ‘gerçek durumla’ az çok örtüşen bir tarih bilgisine sahip olsalardı, herhalde yönetenler bu kadar kolay yönetemezlerdi. Tarihin bilinmesinin önlenmesi birilerinin iktidarının devamını sağlamaya yarıyor...

Bu yüzden söylemle ‘gerçek durum’ arasındaki uyumsuzluğu bilince çıkarmak önemlidir. Batı’da demokrasinin ‘ileri’ olduğuna hemen herkes inanır. Böyle bir inancın oluşmasında da siyasi partiler, seçimler ve bu yolla kitlelerin temsil edildiği düşüncesi etkili oluyor. Oysa temsili demokrasi demokrasinin önünü kesmek için düşünülmüş bir şeydi. Bizde ve başka yerlerde o kadarı da olmadığı için insanlar ‘batı demokrasisi’ denilene hayranlık duyuyor. Her şey göreceli olduğuna göre...

Bizde demokrasinin kurumları ve mekanizmaları olarak sunulanların asıl işlevi demokrasinin önünü kesmektir. Batı’da son tahlilde içi boş da olsa, bir retorik de olsa, demokratik kurum ve mekanizmalar belirli bir mücadele sonucu kazanıldığı için, olur olmaz müdahaleye maruz kalmaz. Mesela seçilmiş bir parlamento ve onun çıkardığı bir hükümeti birileri izlemez. Böyle bir şeyi aklından bile geçirmez. Bizde siyasi partiler, seçimler, o seçimler sonucu oluşan meclisin çıkardığı hükümetler seyirciyi oyalamak içindir. Bunlar içi boş kabuktur. Bizde meclis halk tarafından değil, devlet tarafından oluşturulmuştur. Hükümet olabilen veya olma potansiyeli olan siyasi partiler halkın özgür iradesiyle kurulmuş örgütler değildir. Devletin kurulmasına ve yaşamasına izin verdiği örgütlerdir. Yüksek yargının bir kesimi de kitlenin işe karışmasını, (‘milli iradenin tecellisi densin) engellemek için dizayn edilmiştir. Türkiye’de siyasi partiler ekseri birer ‘muvazaa partisi’ (danışıklı dövüş) olarak kurulurlar, kurdurulurlar. Bu yüzden ülkenin kaderini elinde tutan her zaman benim ‘asıl devlet partisi’ dediğim kesimdir ve bu kesim esas itibarıyla askeri kanadın belirleyici olduğu devlet aygıtının üst düzey adamları tarafından oluşturuluyor. Eğer buraya kadar söylediklerimiz doğruysa, o zaman ‘asıl devlet partisiyle’ siyasi partiler ve

hükümetler arasındaki ilişki bir çeşit *müteahhit-taşeron* ilişkisidir. Müteahhit işi doğrudan kendi yapmasının zorlaştığı durumlarda taşeronla veriyor ama gözü taşeronun üzerinde olmak kaydıyla... İşte, zaman zaman ortaya çıkan ‘gerilim ve krizlerin’ nedeni budur ve müteahhitle taşeron arasındaki üslup ve algılama farkından kaynaklanıyor. Belirli aralıklarla yapılan askeri darbeleri de bu bütünlük içinde anlamak gerekir.

Türkiye’de ilk parlamento (1876) padişah tarafından açıldı ve hemen kapatıldı. İkinci açılış bir askeri darbeyle oldu (1908). On- dan sonra bir açma-kapama geleneği oluştu. Ama bir başka ge- nek daha oluşmuştu. Darbeyle iktidarı ele geçiren İttihat ve Terakki Cemiyeti (partisi) iktidara geldiği halde kendini fesh-etmedi. Bu, tarihte pek de raslanan bir durum değildir. Hem iktidar olup hem de ‘gizli yapılanmanın’ devamı bizim siyasi geleneğimizin önemli bir bileşenidir. Bu durum bir çeşit görünen iktidar - ‘gerçek ikti- dar’ ikili yapısının oluşmasını sağladı. Böylesi bir anlayış, yapı ve işleyiş geçerliyen, demokrasinin kurum ve mekanizmaları tam da karşısını gerçekleştirmenin aracına dönüşüyorlar... Demokrasinin ve demokratikleşmenin engellenmesini sağlıyorlar. Durum böyle olsa da elbette retorik farklı...

Bütün bu süreçte demokrasiye ihtiyacı olanların hiçbir dahil olmadı. 23 Nisan 1920 de Ankara’da açılan TBMM, İstanbul’daki Osmanlı Meclis-i Mebusan’ının Ankara’ya taşınmasından ibaretti. Muvazaa niteliği taşımayan bir parti olan ve Milli Mücadelenin ka- rizmatik bazı unsurları (çoğunluğu Osmanlı paşası) tarafından ku- rulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın ‘irticaya bulaştığı’, vb. gerekçesiyle kapatılmasından 1946’ya kadar (bu arada bir çeşit ka- muoyu yoklaması yapmak için Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) kurduruldu ve üç ay sonra kapatıldı) devlet-hükümet-parti özdeşliği vardı. 1946’da artık işi taşeronla verme zamanının geldiği düşünül- dü ve bir muvazaa partisi olan Demokrat Parti (DP) kurduruldu. Bu parti 1950’de seçimleri kazanarak hükümet oldu (iktidar değil). 1960 daki askeri darbeyle sözleşmesi feshedilip işine son verildi.

Kendinden sonrakilere ders olsun diye de partinin lideri idam edildi. İzleyen dönemde yeni muvazaa partileri kurduruldu ve duruma göre bunlar taşeron olarak kullanıldı. 1971 de asıl devlet partisi 1960'dakinden biraz farklı biçimde müdahale etti. 1980'deki darbe tüm siyasi partileri kapattı. Bu sefer işi ciddi tutmaya kararlıydılar. Ne de olsa kırk yıllık 'taşeronla verme' geleneği oluşmuştu. Bu sefer muhtemel taşeronların neyi nasıl yapacakları, neyi neden yapmayacakları detaylı olarak belirlenmişti (1982 anayasayı ve diğer cunta kanunlarıyla....) Bu arada taşeronlar da 'asıl devlet partisinin' üslubunu doğru 'yorumlamayı', 'algılamayı' öğrendiler. Erbakan'ın Refah Partisiyle üslup farkı ortaya çıkınca 28 Şubat 1997 'de yeniden müdahale ettiler... Şimdilerde ortaya çıkan AKP ile 'asıl devlet partisi' arasındaki 'sürtüşme ve gerilimi' yukarda söylenenleri dikkate almadan anlamak mümkün değildir. AKP, "gerilim yaratan taraf biz olmayız" diyor. Siz istediğiniz kadar dil dökün nâfile... Sözleşmeyi tek taraflı olarak bozma gücüne sahip olan, sizin gerekçelerinizi asla dikkate almaz... Meclis başkanının eşinin nasıl giyineceğine, nerelere gidip nerelere gidemeyeceğine varıncaya kadar, herşeye karışanlar sizin yakınmalarınızı neden dikkate alsın? Öyle bir demokratik-laik rejim ki, insanların başına ne örtecekleriyle uğraşmayı başlıca 'görevleri' arasında sayıyor...

Dolayısıyla asıl kabul edilmeyenin kim olduğunun bilinmesi gerekir. Kim kimi kabul etmiyor? Bir de siyasi partilerin, seçimlerin, hükümetlerin ne işe yaradığının bilinmesinde fayda var. Aksi halde yanlış şeyleri tartışıyormuş gibi yaparak aldanmaktan, aldatılmaktan kurtulmamız mümkün değildir. Genel dış siyasetin çerçevesi hegemonik güç olan ABD tarafından belirlenirken, ekonominin yönetimi IMF'ye bırakılmışken, iç siyaset de MGK kanalıyla 'asıl devlet partisine' tevdi edilmişken şu tartışmalar rahatsız edici ve saçma değil mi?

PİYASALAR, PİYASACILAR, ALDANANLAR, ALDATANLAR...¹

Yunanlı filozof Protagoras (M.Ö. 486-410) '*herşeyin ölçüsü insandır*' demişti. Burjuva uygarlığıysa '*herşeyin ölçüsü paradır*' diyor. Herşeyin ölçüsü paraysa, insanın değeri de parayla ölçülüyor demektir. Bu durum burjuva uygarlığının ne menem bir şey olduğu konusunda yeterince 'aydınlatıcıdır' Artık yegane parola: "zenginleş"tir. Eğer bireysel zenginlik makbul bir şeyse, o zaman çabuk zenginleşmek daha da makbul demektir... Fakat burjuva uygarlığında ekseri gözden kaçan önemli bir şey var: birinin zenginleşmesi için başkalarının yoksullaşması gerekiyor. Ya da 1980 sonrasında moda olan tâbirle; birinin işbitirebilmesi için *bir çoğunun işinin bitirilmesi kaçınılmazdır*. Buna rağmen burjuva iktisatçısı bunların her ikisinin de ortak çıkarın tarafları olduğunu vâzeder. Bir kere üretim faktörleri vardır: Doğa, sermaye ve emek. Toprağın sahibi toprağın kirasını alır ve buna *rant* denir ama burjuva iktisatçısı neden birilerinin toprağın sahibi olduğu ama başkalarının bir karış toprağı olmadığı sorusunu sormaz. Sorsaydı işler karışırdı... Sonra kapitalist gelir o da 'girişimci yeteneğinin' karşılığı olan kârı alır. Para sermayesi olan faiz alır...Geriye işçi kalıyor yani proleter, o da emeğinin karşılığı olan ücreti alır. Görüyorsunuz herşey yerli yerinde ve herkes durumdan memnun... Dikkat ederseniz burada sömürünün adı bile geçmiyor. Değerin nasıl yaratıldığı asla söz konusu edilmiyor...

Bir kere ne üretmek ne yaşamak için gerekli araçlardan yoksun olan işçiye (proleter) mülk sahibi sınıflarla 'eşit durumda' saydınız mı artık geriye bir şey kalmıyor. İşte marifet burada ve burjuvazinin akıl hocaları anlı-şanlı iktisatçılar, derin bilginler, profesörler, gaze-

1 Özgür üniversite forumu sayı 22. Nisan/Haziran 2003

telerin köşelerini tutmuş ‘uzmanlar’ efsane üreterek kafaları bulandırmayı başarıyorlar. Bu aşamada ‘doğal kuralları ve işleyişi olan’ piyasa efsanesi devreye sokuluyor. İnsan iradesinden bağımsız, üstelik müdahale edildiğinde gazaba gelen ve cezalandıran *bir şey* bu... Öyleyse piyasalara dokunmamak gerekir... Tabii böyle bir şey hem imkânsız hem de saçma olduğuna göre, bundan sadece sermaye sahipleri, mülk sahipleri lehine müdahale etmek gerekir, piyasanın gereği onu emrediyor demeye getiriyorlar. Ya da ekonominin gereği sömürücü-vurguncunun çıkarıdır... Önce piyasanın insan iradesini aşan, ‘doğa yasalarının geçerli olduğu bir şey olduğu’ efsanesi üretiyor, onu ‘iktisat bilimi’ efsanesi izliyor ve bu işi de iktisat uleması yapıyor. Siz şu olup-bitenlere dair bir şey söylemeye kalkarsanız ulema taifesinin adamları-kadınları sizi “vazifeniz olmayan işlere burnunuzu sokmakla” suçlar ve herkes haddini bilsin derler... Doğrusu şu bilimin tüm inceliklerini özümlemiş koskoca profesörler, pek değerli *uzmanlar* varken sizin günlük yaşamınızı angaje eden bir konuda fikir beyan etmeniz herhalde yakışık almazdı... Koskoca bilim erbâbı, o *derin uzmanlar* ne güne duruyor. Amaç, gündelik, sıradan, bayağı şeyleri efsaneleştirerek sömürüyü, yağmayı, talanı bir dokunulmazlık zırhıyla kaplamaktır. Bir kere efsane üretildi mi, artık iş kolaylaşıyor.

‘Kendi kendini düzenleyen bir piyasa’ asla mümkün değildir ama önce öyle olduğunun söylenmesi, sonra da insanların öyle bir şeyin varlığına inandırılması gerekir... En azından soru sormaları engellenmelidir. Piyasa *düzenleme* olmadan işlemez ve bu düzenleme de her zaman birileri tarafından birilerinin lehine, tabî başkalarının aleyhine sonuçlar doğuracak şekilde yapılır. Ekonomik liberalizmden çok söz edilir de, iki şeyden pek söz edilmez: birincisi, *ekonomik liberalizm* denilenin ne olduğu pek bilinmez; ikincisi de bunun nasıl oluşturulduğu da bilinmez. Merak edip kapitalizmin tarihi hakkında fikir sahibi olan biri ‘ekonomik liberalizm’ denilenin ne büyük müdahale ve düzenlemeler sonucu ortaya çıktığını görürdü. ‘Kendi kendini düzenleyen piyasa’ ya da ‘serbest piyasa ekonomi-

si' denilen, ne *serbesttir* ne de *kendi kendini düzenleme* yeteneğine sahip olan bir şeydir. Eğer ileri sürüldüğü gibi ekonomik liberalizm diye tutturulursa, aynı doktor Fnankeştayn'ın canavarı gibi sonunda onu yaratanın başına bela olur... Bu yüzden 'serbest piyasa' söylemi gerçek dünyada olup-bitenleri gizlemeye yarayan ideolojik bir manipölasyondur... Teşbihte hata olmaz denmiştir: Futbol oynamak için sadece oyuncu yeterli değildir, bir de futbol sahasına ve kuralları uygulayan bir hakeme ihtiyaç vardır... Piyasa da öyledir ve ancak belirli kuralların ve kurumların varlığı durumunda işleyebilir. İktisat bilimi denilen bu kuralları kimin koyduğunu, ne amaçla koyduğunu, bundan kimin çıkar sağladığını gizlemeye yarar. Velhasıl, kavramın olumsuz anlamında tam bir *ideolojidir*... Bu yüzden sermaye denmez hele hele sermaye sınıfı asla... Ekonomi denir, piyasa denir, piyasalar vb. denir ama kapitalizm kavramı asla telaffuz edilmez... Bilindiği gibi *adıyla çağırmamak bir yalan söyleme yöntemidir*.

Egemenlik aldanmaya ve aldatmaya dayanır ve aldatmak için sözcükler, kavramlar, söylemler, semboller, vb. devreye sokulur. Aldatma işine memur edilenlere de ekseri *bilim adamı*, *bilim kadını*, *konunun uzmanı*, vb. denir. Ve uzmanlık alanları kıskançlıkla korunur. Bu yüzden mülk sahipleri veya sermaye sahiplerinin zenginliği, (sömürü düzeni densin), iki kesim tarafından korunmaktadır. Bunlardan birincisi bildik *güvenlik güçleri*; ikincisi de *ideolojik güvenlik güçleridir*. Bu sonuncu kesim toplumda bir de büyük itibar görür... Bunlar 'soylu bilimin' timsali değiller midir? Sakın ola ki, geçerli paradigmaya eleştirel yaklaştırmaya, itiraz etmeye kalkmayın, zira *ideolojik korucular* sizi hemen "saf bilimden sapmakla, işe ideoloji ve politika karıştırmakla" suçlayacaktır... Oysa ne ekonomiden bağımsız bir siyaset ne de tersi mümkündür. Ne olup bitiyorsa bu ikisinin diyalektik bütünlüğü olarak tezahür eder, ama, tevatür başkadır... Bir kere tam bir ideolojik kurgu ve mistifikasyon eseri olan *ideolojik safsatalar* bilim sayılır, sonra da bir dokunulmazlık zırhıyla kaplanır. O zaman burjuva iktisatçısı veya 'uzman', ürettiği birkaç kilo salatalığı, yoğurdu, köy veya semt pazarında satmaya

gelen köylüyü, işportacıyı, emeğini satmadığı zaman aç kalmak durumunda olan işçiyi kolaylıkla aynı oyunun ‘eşit şartlarda’ hareket eden unsurları sayabilir. Bilinçli olarak uygulanan enflasyonist politikalarından zarar görmemek için aldığı mütevazı aylığın bir kısmıyla döviz alıp ay sonuna doğru bozduran işçi veya memur, üç aylık emekli maaşının iki aylığını faize yatırarak enflasyonist gidişe karşı kendini korumaya çalışan emekli memur, trilyonlarla, katrilyonlarla oynayan spekülâtörle aynı oyunun parçaları, taraflarıymış gibi gösterilir... Devletin borçlandığı dönemlerde kağıtların faizini yükselten vurguncu rantıye, dolar ve mark (şimdilerde euro) giriş çıkışlarından milyonlarca dolar kazanan spekülâtörler, vb. sanki oyunun eşit koşullarda hareket eden unsurlarıymış gibi sunulur. ‘Serbest piyasa ekonomisi” diye diye ekonominin yönetimini bütünüyle ele almış bu kesim, faiz-döviz-borsa üçgeninde yaptığı spekülasyonlarla ekonominin içini boşaltıyor. Bütün bunlar da ‘piyasa ekonomisinin gereği’ olarak sunuluyor.

Asıl söz konusu olanın ne olduğunu merak eden için ‘piyasa ekonomisi’ ya da şimdilerde pek moda bir tabirle ‘*piyasalar*’ denilenin, ahmakları aldatmaya yarayan bir retorik olduğu açıktır. Bir bakın bakalım şu ‘*piyasalar*’ denilende kim nerede duruyor. Borsada kimler var? Bunların ne kadarı ‘oynuyor’. Ne kadarı ‘oyuna getiriliyor’? Piyasalar tedirgin, piyasalarda gergin bekleyiş sürüyor, piyasalar nefesini tuttu bekliyor, piyasalar tezkereyi satın aldı, ABD’den 1 milyar dolar hibe haberi gelince piyasalar coştı... Dikkat ederseniz şu *piyasalar* denilen hiç de öyle ‘doğal, insan iradesinden bağımsız, müdahale edilemez... türden bir şey değil. Eti kemiği olan ve sadece kendi dar çıkarları peşinde koşarak ülkenin zenginliğini yağmalayan insanların eyleminden ve tercihlerinden ibaret...

‘Halep ordaysa arşın burada’ denmiştir. Türkiye’nin zenginliğinin nasıl bölüşüldüğüne bakarak piyasalarda hangi aktörlerin ‘iş yaptığını’ görebilirsiniz... Türkiye’de nüfusun (veya ailelerin) % 1’i ulusal gelirin % 17’sine sahip. % 10’u da %41’ne... İkinci %10 da dahil edildiğinde yani %20’nin payı % 55’i geçiyor... Borsada 11

milyar dolarlık işlem hacmi olduğu ve 150 bin kadar insanın işlem yaptığı söyleniyor. Ama duruma daha yakından baktığınız zaman gerçekten borsada ‘oynayanlarla’ *oyuna getirilenler* arasındaki farkı görmeniz mümkün olabilir. Söz konusu 11 milyar doların 8 milyarı sadece %1’e ait... Hepsi bu kadar da değil, sadece 10 kişi %35’in sahibi... Borsa uzmanlarının bu rakamlar ve oranlar hakkında söyleyecek bir sözleri var mıdır?

Aynı şey döviz ve banka mevduatları için de geçerlidir. Hemen herkes bankaya uğruyor ama kimi maaşını almak, fatura ödemek için, kimileri de ‘bireysel bankacılık uzmanlarının çayını, kahvesini içerken faiz pazarlığı yapmak için... Bankalardaki mevduatın yüzde kaç kaç kişinin ve bunların aldıkları yıllık faiz ne kadardır? Meraklısı bu soruların cevabını kolaylıkla bulabilir. Velhasıl spekülâtörler borsa-döviz-faiz üçgeninde ülkenin zenginliğini hortumluyor ve buna da ‘piyasalar’, ‘piyasa ekonomisinin gereği, vb...’ deniyor. İyi de daha ne zamana kadar....

DÜŞÜNCEYİ ENGELLEMEK MÜMKÜN DEĞİLDİR¹

Türkiye Yayıncılar Birliğinin değerli yöneticileri, değerli dostlar, saygıdeğer konuklar

Eğer düşünce ‘gerçek düşünceyse’ onu altetmek, etkisizleştirmek, engellemek mümkün değildir. Zira, düşünce ifade edilip muhâtabına ulaştığında, insanlar tarafından duyulup-içselleştirildiğinde artık ‘gerçekleşmiştir’. Bu yüzden neyin düşünce olduğu, düşüncenin gerçekleşmesinden ne anlaşıldığına açıklık getirmek gerekir. İnsanın kafasında bir şeyi tasarlaması, ya da ‘aklından bir şeyler’ geçmesi düşünce değildir. Aynı şekilde akıldan öylesine geçen şeylerde düşünce değildir. Eğer düşünce bir amaç için tasarlanmış ve söylenmişse ve muhatabı olan insanlara ulaşmış, onlar tarafından duyulup-içselleştirilmişse, düşünce sayılabilir, ancak bu durumda gerçek anlamada düşünceden ve düşüncenin gerçekleşmesinden söz edilebilir.

Bu yüzden düşünceler kitleler tarafından içselleştirildiğinde,” “kitlelere mâl olduğunda maddi birer güç haline gelirler” denmiştir. Bu niteliğinden ötürü de düşünce baştan sona ‘soyut’ bir şey değildir. Düşünce özgürlüğü de doğrudan **sınıf mücadelesiyle** ilgili bir sorundur.

Tarih boyunca egemen olan sınıflar, yeni, orijinal, aykırı düşüncelerin ortaya çıkıp geçerli egemen ideolojiyi aşındırmasını, hakim paradigmada gedik açmasını engellemek istemişlerdir. Yeni ve aykırı düşüncelerin egemen ideolojide açtığı gediğin büyümesinden korkmuşlardır ve bu yerinde bir korkudur. Bu durum bir başka açı-

¹ *Fikret Başkaya'nın Türkiye Yayıncılar Birliği tarafından kendisine verilen “Düşünce ve İfade Özgürlüğü Ödülü” töreninde 29 Mayıs 2003 Richmond Hotel’de yaptığı konuşmadır.*

dan da önemlidir. Her türlü sömürü ve baskı düzenini ayakta tutan esas itibariyle kaba kuvvet ya da çıplak şiddet değildir. Egemenliği asıl ayakta tutan ideolojik egemenliktir. Buna ‘gönüllü kölelik’ veya ‘gönüllü kabullenme’ de diyebilirsiniz. İşte bu gönüllü köleliği sağlayan da ‘ideolojik yabancılaşmadır’. Başka türlü ifade etmek istersek ‘yanlış bilinçtir’ **Yanlış bilinç**, ezilen ve sömürülen kitlelere, geçerli egemenlik ilişkilerini kabullendirmek ve onların kendilerini ezen sömürü, bağımlılık ve hakimiyet ilişkileri bütününe sorgulamasını ve kavramasını engellemek üzere oluşturulmuştur,

Eğer düşüncüyü engellemek mümkün değilse, ki değildir, o zaman egemen sınıf için düşüncenin **gerçekleşmesini** engellemekten başka seçenek yoktur. Buradaki amaç, ‘civcivi yumurtadayken ezme’dir’. Nasıl çocuk doğmadan çocuk sayılmazsa, düşünce de ifade edilip hedefine ulaşmadan düşünce sayılamaz. İşte, düşünce yasakları ve her türlü sansür bu aşamada devreye sokuluyor.

Amaç, düşüncenin, muhatabı olan kitleye ulaşmasını, düşüncenin **gerçekleşmesini**, realize olmasını engellemektir. Düşüncenin gerçekleşmesinin engellenmesi için de söylenenin duyulmasını, yazılanın okunmasını, resmedilenin görülmesini, vb, engellemek esastır. Yasaklar, sansür ve baskı, düşünceyle düşüncenin hedefi olan kitle arasında bağ kurulmasını engellemeyi amaçlar. İşte, gerçek düşünce adamlarının-kadınlarının, sanat adamlarının ve kadınlarının bilim adamlarının ve kadınlarının, duruma göre ‘zındık’, ‘yıkıcı’, ‘bölücü’, ‘vatan haini’ vb. sayılıp suçlanmasının, baskıya maruz kalmasının, cezalandırılmasının nedeni budur.

Her tarihsel dönemde egemen veya resmî ideolojiye karşı görüş ortaya atanlar, egemen düzenin ve onun adamlarının hışmına uğramışlardır. Fakat, toplumsal dinamik her zaman egemen ya da resmî ideolojinin oluşturduğu ideolojik-kurumsal çerçeveyi kırma, onu aşma istidadına ve dinamiğine sahiptir. Aksi halde tarih diye bir şey de olmazdı. Aynı şekilde, insanlığın bir geleceğinden söz etmek de mümkün olmazdı. Bilindiği gibi, tarihi yapanlar, direnen,

başkaldıran, isyan eden insanlardır. Eğer başkaldırı yoksa, mücadele yoksa, tarih de yoktur.

İşte entellektüelin işlevi ve misyonu bu aşamada ortaya çıkıyor (Bizde diplomalı kesime aydın dendiği için özellikle entellektüel kavramını kullanmayı yeğliyorum. Zira, bir diploma sahibi olmakla, ya da mektepli olmakla ‘aydın’ olmak arasında bağ kurmak abestir...). Entellektüel, şeylerin, olguların, toplumsal süreçlerin ne olduğunu, nasıl olduğunu, neden ve sonuçlarını, bunların kimin için ne anlama geldiğini eleştirel bir yaklaşımla teşhir eden, ortaya koyan, bilince çıkaran biridir. Entellektüelin varlık nedeni mistifiye edilmiş olanı demistifiye etmektir. Başka türlü söylenirse, yalanın ve tahrifatın üzerine gitmektir. Entellektüel sorunları bir bütün olarak kavramaya çalışır, eleştireldir ve eleştirip aşmak istediğiyle ‘olması gereken’ arasında, başka bir ifadeyle **ütopya ile bağ kurandır**. Bu yüzden gerçek anlamda entellektüelden yoksun hiçbir toplumsal muhalefetin ya da başkaldırının başarı şansı yoktur. Zira, ütopyayı formüle eden entellektüeldir. (Burada söylediklerimden entellektüeli ve onun misyonunu yücelttiğim gibi bir anlam çıkarmamak gerekir. Zaten entellektüelin varlık nedeni de onun bizzat her türlü yüceltmeye karşı olmasıdır.)

Sansür, baskı ve yasaklar sadece aykırı, muhalif, yeni ve orijinal fikirleri ortaya atanlara yönelse de, kapsam ve etkinlik alanı sanıldığından daha geniştir. Birilerine yönelik baskı, egemenler tarafından başkalarını ‘ehlileştirmenin’ bir aracı olarak görülür. Düşüncelerinden dolayı birilerini cezalandırmak, başkalarına göz dağı vermeye yarar. İnsanlar şunu yazar, bunu söyler veya resmedersem başıma bir iş gelir mi sorusunu sormaya başladıklarında artık sansür ‘içselleşmiştir’. Sansürün ‘içselleştiği’ bir toplum, bilimsel, estetik, entellektüel yaratıcılığı ve dinamizmi dumura uğramış bir toplumdur. Böyle bir rejimin sorunları çözme yeteneği de kaçınılmaz olarak zaafa uğramıştır. Bağnaz resmi ideolojinin kıskacındaki bu günkü Türkiye’de olduğu gibi...

Elbette entellektüel işlev sadece bazı fikirler ortaya atmaktan ibaret değildir. Entellektüelin gerçek anlamda entellektüel sıfatını

hakedebilmesi için söylediğinin gereği olan bir ‘duruş’ da ortaya koyması gerekir. Velhasıl, ‘sözünün eri’ olmayan birinin entellektüel sayılması mümkün değildir.

Sömürü ve baskı düzeninin hışmına uğrayan entellektüel, ya da aynı anlama gelmek üzere, gerçek fikir adamı-kadını sonuna kadar söylediklerinin arkasında duramıyorsa, asla entellektüel sayılmayacaktır. O, hiçbir düşünce yasağına, hiçbir resmi veya egemen ideoloji kategorisine itibar etmez. Hiçbir Kiliseye tâbi değildir. Julien Benda’nın zarif bir şekilde ifade ettiği gibi: “entellektüel, tüm dünya yalan karşısında secde ederken bile insanlık vicdanını savunabildir” Eğer baskı ve yasaklar onun bilincini hapsedmeyi amaçlıyorsa ki, öyledir, buna mutlaka itiraz etmelidir. **Bilincini hapisten kurtarmak için vücudunun hapsedilmesini göze almalıdır.** Elbette gerektiğinde daha fazlasını da...

Baskı ve yasaklarla, baskıya ve yasaklara karşı mücadele, diyaletik bir bütünlük oluşturur. Bunun anlamı, daha özgür, daha demokratik, daha eşitlikçi, velhasıl daha insânî bir toplum ve dünya düzeni için mücadelenin kaldığı yerden yoluna devam edeceğidir. Unutulmamalıdır ki, özgürlük mücadelesi söz konusu olduğunda kaybetmek diye bir şey yoktur. İlk adımla özgürleşmeye başlarsınız ve bu sürüp gider... Özgürlük mücadelesi her anı, her aşaması mutlaka kazanılan bir mücadeledir. İnsanlık erdemini sürekli besleyip büyüten bir mücadeledir...

Beni 2003 yılı “düşünce ve ifade özgürlüğü ödülüne’ lâyık gören, Türkiye Yayıncılar Birliğine, onun değerli başkanı sayın Çetin Tüzüner’e ve Yönetim kurulunun değerli üyelerine en derin şükranlarımı soruyorum. Umalım ki, düşünce ve ifade özgürlüğü için ödüllere artık gerek kalmadığı bir toplumda yaşama umuduz vakitlice gerçekleşsin...

Duyarlılığınız, cömertliğiniz ve inceliğiniz için hepinize minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

Saygılarımla...

DUYDUK DUYMADIK DEMEYİN: BU BİR SKANDALDIR!¹

Son bir ayda hakkımda iki dava birden açıldı: Davalardan biri 13 yıl önce yazdığım bir kitap için, diğeri 10 yıl önce yazdığım bir makaleden... *Paradigmanın İflası* Nisan 1991’de ilk defa yayınlandıktan 15 gün sonra dava açıldı. Bu kitaptan 20 ay hapis 42 milyon TL para cezasına çarptırıldım. Para cezası ödendi. Hapis cezasını Haymana Cezaevinde yatarak ‘çektim’ 13 yıl önce yayınlanan *Paradigmanın İflası* bugüne kadar (korsan baskılar hariç) sekiz baskı yaptı. Aradaki 6 baskıya dava açılmadı...

Fakat hepsi bu kadar değil. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bu cezadan dolayı Türk hükümetini mahkûm etti. Cezalandırmanın ifade özgürlüğünün ihlali olduğuna kadar verdi. Bu karar mahkûmiyeti tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırdığı halde, kitabın aynı bölümünden ve aynı gerekçeyle Terörle Mücadele Kanununun aynı maddesi (8/1) gereğince yeniden dava açıldı.

Laiklik üzerine yazdığım, Sivas katliamını konu alan ve dava konusu yapılan makalenin yazılış tarihi de 12 Temmuz 1993’tür. Bu yazı günlük bir gazetede yayınlandıktan dört yıl sonra *Akıntıya Karşı Yazılar* başlığını taşıyan kitapta ikinci defa yayınlandı. 2003 Ocağında yayınlanan üçüncü baskıya dava açıldı (TCK 159/1).

Bir kitap yazmak neden bir ‘terör eylemi’ sayılıyor? Kavramların bir içeriği olması gerekmiyor mu? Bu dünyada yazı yazmak kadar terör eyleminden uzak bir insan faaliyeti mümkünmüdür? Devletin istemediği bir şey söylediğinizde, resmi ideolojinin tabu saydığı, tartışılmasını yasakladığı bir konuda fikir beyan ettiğinizde, bunun bir terör eylemi sayılıp, Terörle Mücadele Kanununa

1 ozguruniversite.org 15. Mayıs 2003.

göre cezalandırılması saçma, mantıksız ve hak ve hukuk kavramlarının inkarı değil mi? Düşünce yasağına itibar eden, böylesi bir haysiyetsizliği içine sindirebilen biri hâlâ aydın sayılacak mıdır? Bir yazı neden devletin manevi şahsiyetine hakaret sayılıyor. Devletin manevi şahsiyetinin olmayacağını anlı-şanlı hukuk profesörleri, yüksek yargının ‘saygın üyeleri’ bilmiyorlar mı? Laiklik üzerine yazdığım yazıda işkence mahkum ediliyor. Neden işkence yapanlar değil de işkenceye karşı çıkan cezalandırılıyor? Eğer maneviyat insana özgü bir şeyse ve devletin manevi şahsiyeti diye bir şey de olamayacağına göre bununla yapılmak istenen nedir? Bu işkencecileri korumak için olmayan ‘maneviyatın’ bahane edilmesi değil midir?

Bütün bunlarda mantık, hak, hukuk, adalet nerede? Onca hukuk adamı-kadını neden bu kepezeliğe ses çıkarmaz, bu durumu veri alıp sessiz ve tepkisiz kalır? Koskoca barolar neredesiniz? Bu dünya’da meslek etiği (deontoloji profesyonel) denilen bir şey yok mu? Öyleyse sizin hukuk dediğiniz nedir? Elbet bir gün gelecek her şey yerli yerine oturacak ve o zaman kimse hukukun katlinin hukuk olduğu yalanına artık itibar etmeyecek...

Bir yazı yazıyorsunuz aradan 10 yıl geçiyor ve yazı bu zaman zarfında defalarca basılıyor. Bir de bakıyorsunuz on yıl sonda dava açılmış. Bir üst mahkeme verilen bir cezayı tüm unsurlarıyla ortadan kaldırmış, sanki hiçbir şey olmamış gibi yeniden dava açılıyor... Bundan büyük aymazlık, keyfilik, tutarsızlık, ölçsüzlük olabilir mi? Burada oluyor... Burası skandalların harman olduğu bir ülkedir. Kimse durun yanlış yapıyorsunuz, ayıp ediyorsunuz, ‘bu bir skandaldır’ demiyor... Örnek mi istersiniz... İki-üç yıl kadar önce bir gazete benimle bir söyleşi yapmıştı. Sorulan sorulardan biri de ‘sivil toplum örgütleriyle’ ilgiliydi. Sivil toplum söyleminin neden bu aşamada gündeme geldiğini anlattıktan sonra, söz konusu örgütlerin neoliberal küreselleşmeciler güç odakları tarafından “araştırılmak” istendiğini, dolayısıyla da bu örgütlerin *depolitizasyonun*, *apolitizasyonun* aracı haline getirilmek istendiğini ifade etmiştim. Apoliti-

zasyon’da “Apo” geçiyor diye Adana DGM hakkımda dava açtı... Daha başka örnekler de vermemi ister miydiniz?

Yıllardır düşüncenin suç olmaktan çıkarılacağı söyleniyor. Ama insanlar düşüncenin ancak ifade edildiğinde düşünce olduğunu pek bilmiyor. Düşünce ancak ifade edildiğinde düşüncedir. Çocuğun doğduğunda çocuk sayılması gibi... Demokratikleşme deniyor, yasalar değiştiriliyor, ‘uyum yasalarından’, ‘uyum paketlerinden’ söz ediliyor... değişen bir şey yok. Değişen bir şey yok, zira haklara, özgürlüklere, demokrasiye asıl ihtiyacı olanlar bir türlü sahneye çıkmıyor... O zaman bütün bu kavramlar, hakları, özgürlükleri, demokrasiyi engellemekte çıkarı olan egemenlerin, özgürlük ve demokrasi düşmanlarının elinde bir manipölasyon aracına dönüşüyor...

Düşünceyi yasaklayan bir rejim kısa vadede ‘durumu kurtarsa da’ orta ve uzun vadede çürümekten ve yıkılmaktan kurtulamaz. Zira toplumsal dinamik eninde sonunda bağınaz yasal-kurumsal-siyasal-ideolojik yasakçı çerçeveyi çatlatma, parçalama ve yıkma istidadına sahiptir. Hiçbir sosyal formasyon bu tarihsel gerçeklikten muaf değildir.

Düşünce özgürlüğü tüm özgürlüklerin anasıdır. Eğer düşünce (ifade) özgürlüğü yoksa, başka özgürlükler de gerçekleşemez. Dolayısıyla özgürlükler bir bütündür. Özgürlüklerin bazılarına karşı olmak, bazılarından yana olmak mümkün değildir.

Düşüncenin yasaklanması ya da aynı anlama gelmek üzere sansüre tâbi tutulması, dar anlamda bu yasağın ötesinde sonuçlar doğurur. Zira, sansür belirli bir eşikten sonra *otosansürü* beslemeye başlar. İnsanlar ‘başlarına bir iş gelir’ korkusuyla ve savunma “içgüdüleriyle” kendi kendilerini sansür etmeye başlarlar. Bu, sansürün *içselleşmesidir*. Sansürün içselleştiği, otosansürün yaygınlaştığı bir toplum artık bilimsel, estetik, entellektüel kısırlığa mahkum olmuş bir toplumdur. Böyle bir rejim, ‘sorunları çözme yeteneği’ dumura uğramış bir rejimdir... Aynı bugün Türkiye’de olduğu gibi...

Eğer siz, ait olduğunuz, üyesi olduğunuz bir toplumun veya top-

luluğun sorunları hakkında fikir beyan ettiğinizde cezalandırıyorsanız, bu sizin henüz ‘yurttaş’ sayılmadığınız anlamına gelir...

Oysa, insanı insan yapan onun haysiyet bilincidir. Özgürlük mücadelesinden vazgeçmek haysiyetsizliğe razı olmaktır. Bu da insanlığınızın gerçekleşmemesi, ya da “eksik insan” olmaktır.

Haklar, özgürlükler ve demokrasi ‘verilen’ değil, ‘kazanılan’ şeylerdir. Kazanmak da mücadele etmeden, bedel ödemedenden mümkün değildir.

Özgürlük mücadelesinin ilginç bir veçhesi de, mutlaka kazanılan bir mücadele olması, kaybetmenin asla söz konusu olmamasıdır. Adımınızı attığınızda özgürleşmeye başlarsınız ve bu sürüp gider...

Rosa Luxemburg’un dediği gibi, “özgürlük başkasının özgürlüğüdür.” Eğer başkaları özgür değilse siz de özgür değilsinizdir.

Velhasıl, burada söz konusu olan senin özgürlüğün, senin haysiyetin, senin insanlığındır.

Skandal, “utanılacak şey” (utanca) demektir. Bu utanca ortak olma....

MAHKEME HEYETİNİN SAYIN BAŞKANI, SAYIN ÜYELER...¹

Üzerime atılan böyle bir suç kabul etmem mümkün değildir. Zira, burada bir yanlış yapılmaktadır. Bir yazar kitap yazdığı için yargılanmaktadır. Oysa, bilimsel, estetik, entellektüel çabanın ürünü olan eserler mahkemelerde yargılanmaz. Uygun mekanlarda tartışılır, eleştirilir, değerlendirilir. Aynı fikirde olmayanlar, aynı estetik tarz ve üslubu benimsemeyenler, geçerli paradigmaya itiraz edenler, ortaya konan eseri eleştirirler, karşıt düşünce ve eser ortaya koyarak tartışmaya katılırlar. Mahkemelerin ilgi alanı suçlar ve suçlular olmalıdır. Düşünsel, bilimsel, estetik faaliyet alanlarında suç ve suçlu aramak kabul edilebilir değildir. Yargının bu tür alanlara müdahale etmesi uygun değildir. Aksi halde bir insanı aslî işini yapıyor diye cezalandırmak, bir fırıncıyı ekmek pişirdiği için cezalandırmak kadar abestir. Asıl işi araştırmak, yazmak, yazdıklarını yayınlamak olan birinin cezalandırılması kabul edilemez.

İkincisi, burada bir haksızlık-hukuksuzluk yapılmaktadır. Kitap bir suç aleti, yazarı da terörist sayılıyor ve Terörle Mücadele yasasına göre cezalandırılmak isteniyor. Kitabın bir terör aracı, yazarının da terörist sayılmasını kabul etmek, insanları böyle bir şeye ikna etmek mümkün değildir. Kavramların bir içeriği vardır ve olmalıdır. Terör kavramının da bir içeriği vardır. Terör, **etrafa dehşet salma, insanları korkutma/sindirme amacıyla şiddet kullanmaktır**. Velhasıl, terörden söz edebilmek için bir **tedhiş** eylemi olması gerekir. Oysa, yazı yazmanın, kitap yazmanın, resim veya heykel yapmanın, bir tiyatro eseri veya müzik parçasının, bir bilimsel-entellektüel-es-

1 Fikret Başkaya'nın 3 Haziran 2003 de Ankara 1. Nolu DGM'de yaptığı savunmadır.

tetik eserin terör kavramıyla ilişkilendirilmesi, bir terör eylemi sayılması mümkün değildir.

Bu vesileyle anlı-şanlı hukuk profesörlerine, yüksek yargının saygın üyelerine, barolara etik sorumluluklarını hatırlatmak isterim. Bu dünyada ‘mesleki deontoloji’ diye bir şey yok mudur? Neden söz konusu kurumlar ve şahsiyetler böylesi bir saçmalığa tepki göstermez? Hukuk etiğine saygılı davranmaz? Kitap yazmanın terör eylemi, yazarının da terörist sayılıp yargılanması karşısında sessiz ve tepkisiz kalırlar? Böylesi bir saçmalığa itiraz etmezler?

Üçüncüsü, bu bir skandaldır. Kelimenin gerçek anlamında tam bir hukuk skandalıdır. Zira, söz konusu kitaptan daha önce yargılandım. Ceza aldım, para ve hapis cezasına çarptırıldım. Hapis yatıp para cezasını ödedim. Şimdi aynı kitaptan, kitabın aynı bölümünden, yine aynı gerekçeyle ve aynı kanun maddesine göre cezalandırılmam isteniyor. Bu durum sadece evrensel hukuk ilkelerine değil, asgari mantık ve sağduyuya da aykırıdır.

Fakat hepsi bu kadar değil. Söz konusu mahkumiyet AİHM tarafından haksız bulundu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi verilen cezayı haksız buldu, bunun ifade özgürlüğünün ihlâli olduğu gerekçesiyle Türk hükümetini tazminat ödemeye mahkum etti. Bu karar, mahkumiyet kararını tüm sonuçları itibarıyla ortadan kaldırdığı halde, sanki hiçbir şey olmamış gibi yeniden dava açılmasını anlamak ve insanlara anlatmak mümkün değildir.

Yeni, orijinal, aykırı veya muhalif fikirlerin neden yasaklanmak istendiği bizim için bir sır değildir. Eğer düşünce gerçek düşünceyse, hiç bir baskı şiddet veya kaba kuvvet, düşünceyi engelleyemez. Fakat düşünce sadece kafada tasarlanan veya akıldan geçen değildir. Nasıl çocuk doğduğunda çocuksa, düşüncenin de düşünce olabilmesi için ifade edilmesi, muhatapları tarafından duyulması velhasıl içselleştirilmesi gerekir. Eğer düşünceyi engellemek, etkisizleştirmek mümkün değilse, o zaman geriye düşüncenin gerçekleşmesini engellemek kalıyor, İşte düşünce yasakları bu aşamada devreye

sokuluyor. Amaç **düşüncenin** gerçekleşmesini engellemektir. Düşüncenin muhatabına ulaşmasının önünü kesmektir. Zira, “fikirler kitlelere mâl olduğunda maddi birer güç haline gelirler.” denmiştir. Bunun için de düşüncenin oluşması daha baştan engellenmek, civ-civ yumurtadayken ezilmek isteniyor.

Fakat düşünce yasağının yegane amacı düşünceyi ifade eden cezalandırmak değildir. Birilerini cezalandırmak başkalarının düşünce ortaya atmasını engellemek içindir. Amaç sansürü içselleştirmektir. Bazı insanlar düşüncelerinden dolayı cezalandırıldığında, başkaları şunu yazar, söyler veya resmedersem **başıma bir iş gelir mi** sorusunu sormaya başlarlar. İşte sansürün amacı bu soruyu sordurabilmektir. İnsanlar belirli bir eşikten sonra kendi kendilerini sansür etmeye başlarlar. Velhasıl sansür otosansürü davet eder ve sonuçta sansür içselleşir, yaygın bir otosansür tablosu ortaya çıkar. **Sansürün içselleştiği bir toplum. Bilimsel, estetik, entellektüel kısırlığa mahkum edilmiş bir toplumdur.** Ve böyle bir rejim sorun çözme yeteneği dumura uğramış bir toplumdur. Şimdilerde Türkiye’de olduğu gibi...

Düşüncenin yasaklandığı bir rejim, özgür tartışmanın olmadığı bir rejim, önünü göremez, yolunu bulamaz, çürür ve çöker.

Düşünce özgürlüğü tüm özgürlüklerin anasıdır. Eğer bir toplumda düşünce özgürlüğü yoksa, özgür tartışma yasaklanmışsa, orada başka özgürlüklerin gerçekleşmesi de mümkün değildir. Bu yüzden özgürlüklerden bazılarına karşı olmak, bazılarından yana olmak mümkün değildir.

Düşünce yasağının geçerli olduğu bir rejim, resmi ideolojinin, resmi doğruların geçerli olduğu bir rejimdir. Oysa entellektüelin resmi ideolojiye, resmi doğrulara itibar etmesi mümkün değildir. Düşünce yasağına itibar eden biri asla gerçek aydın sayılamaz. **Gerçek aydın gerektiğinde bilincinin hapsedilmesinden vücutunun hapsedilmesini göze alabilendir.** Yasaklara, tabulara, resmi doğrulara itibar eden birinin hâlâ aydın sayılması mümkün değildir.

Fakat baskı, sansür, yasaklar, cezalar son tahlilde toplumsal dinamîğin hükmünü icra etmesini engelleyemez. Toplumsal dinamik her zaman yasakçı ideolojik-kurumsal çerçeveyi aşma istidadına sahiptir. Baskı ve yasaklar sadece sorunların çözümünü ertelemeye yarar ama tarihin hükmünü icra etmesini engelleyemez. Sorunların tartışılmasının engellenmesi, çözümün geciktirilmesiyle, topluma büyük bedeller ödetilmesiyle sonuçlanır

Burada bir sorun da doğrudan ‘yurttaş’ ve ‘yurttaşlık’ kavramlarıyla ilgili olarak karşımıza çıkıyor.

Bir insanın üyesi olduğu, yurttaşlık bağıyla bağlı olduğu rejimin sorunları hakkında görüş beyan ettiğinde kovuşturmaya uğraması, cezalandırılması, hapse atılması, o kişinin yurttaş sayılmadığı anlamına gelir. Bu, o insanın en temel, en doğal haklardan mahrum edilmesidir. Eğer ben ait olduğum, üyesi olduğum toplumun sorunları hakkında fikir beyan edemiyorsam bu nasıl bir yurttaşlıktır?

Farklı görüşlere sahip oldukları için bazı insanları cezalandıran bir rejimin hâlâ moderniteden, demokrasiden, insan haklarından söz etmesi abestir. Türkiye’yi yönetenlerle, yönettiği sanılanlar ağızlarını her açtıklarında Türkiye’nin demokratik-laik-sosyal bir hukuk devleti olduğunu söylüyorlar. Öyleyse biz neden buradayız? Resmi doğrulara, rejimin tabularına itibar etmeyenleri cezalandıran bir rejimin demokrasiyle, özgürlükle, insan haklarıyla, ileri insanlığın değerleriyle ne kadar ilgisi vardır?

Türkiye’deki rejimin niteliği, demokrasinin düzeyi, özgürlükler alanının çapı hakkında fikir sahibi olmak isteyenlerin bana ve benim durumumda olanlara bakması yeterlidir.

Baskı ve yasaklarla, baskı ve yasaklara karşı mücadele diyalektik bir bütünlük oluşturur. Sömürü, baskı, zulüm olan her yerde mutlaka baskıya, zulme, sömürüye, yasaklara karşı mücadele de var olmaya devam edecektir. Aksi halde tarih diye bir şey de olmazdı. Zira tarih, başkaldıran, itiraz eden, mücadele eden insanların eseridir. Eğer başkaldırı yoksa, itiraz yoksa mücadele yoksa tarih de yoktur.

Bu bağlamda önemli bir husus da şudur: Yasaklar, cezalar, mahkemeler, hapishaneler... gerçeğin üstünü örtmeyi, olup-bitenlerin kimin için ne anlama geldiğinin anlaşılmasını engellemeyi amaçlar. Oysa, sonuç bir bütün olarak toplumun kötürümleşmesidir. Toplumsal dokuyu yaralamadan bu baskıcı, yasakçı mantığı ve politikayı sürdürmek mümkün değildir. Fakat, baskı ve yasaklar ne kadar şiddetli olursa olsunlar, her toplumda ve her tarihsel dönemde doğru bildiklerini söyleme cesaretine ve basiretine sahip olan insanların ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Tarih bize baskı ve yasakların ‘bu kervan nereye gidiyor?’ sorusunun sorulmasını engelleyemediğini gösteriyor. Dün olduğu gibi bu gün de, gelecekte de ‘bu kervan nereye gidiyor’ sorusunu soranlar eksik olmayacaktır.

Bu dava besbelli ki. siyasi bir davadır. Dolayısıyla, yapılan ve yapılacak olan yargılamanın seyirciyi oyalamak, işi kitabına uydurmaktan başka bir amaç taşımadığını bu güne kadar ki deneyimlerimden, bizzat yaşadıklarımın biliyorum. Zira, siyasi davaların seyrini belirleyen, doğrudan siyasi güç dengeleridir. Elbette beni daha önce bir kaç defa olduğu gibi mahkum edebilirsiniz. Ne var ki, yargılamanın sonucu ne olursa olsun, kendimi hiçbir zaman suçlu saymadım saymam da mümkün değildir. İleri insanlık vicdanı da beni hiçbir zaman suçlu saymadı, saymıyor. İleri toplum ve insanlık vicdanının beni çoktan berat ettirmiş olduğundan şek şüphem yoktur.

Doğru bildiklerimi bundan sonra da yazmaya ve söylemeye devam edeceğim.

Geçen yüzyılda yazdığım, bir kitaptan bu yüzyılda hala yargılanıyor olmak rahatsız edici, utanç verici değil midir? Bundan tam onüç yıl önce yazılan, bu zaman zarfında sekiz baskı yapan bir kitabın yasaklanması, yazarının hapis tehdidiyle yargılanmasını uygar insanlığa kim nasıl açıklayabilir? Eğer öyleyse böylesi bir skandalın sorumluluğu kime aittir?

Her insan son tahlilde kendi özgürlüğü için mücadele eder ama

Rosa Luxemburg'un dediği gibi: “Özgürlük başkasının özgürlüğüdür.” Eğer ben özgür değilsem kimse kendini özgür sanmasın.

Şimdilik söylemek istediğim bu kadar.

Burada bulunan herkesi saygıyla selamlıyorum.

SAVUNMA¹

Sayın Yargıç

İkisi de on yıl önce yazılmış iki yazımdan birer cümle alınarak hakkımda dava açılmış bulunmaktadır. Bu iki yazıdan biri Sivas katliamıyla ilgili olarak *12 Temmuz 1993*'te yazılmıştır. Diğer *31 Mayıs 1993* de yazılmıştır ve Türkiye'de enflasyonun neden bir türlü önlenemediğiyle ilgilidir. Bu iki yazı günlük *Özgür Gündem* gazetesinde yayımlandıktan dört yıl sonra, 1997 de *Akıntıya Karşı Yazılar* başlığı altında bir kitapta ikinci defa yayınlanmıştır.

Ocak 2003'te yapılan kitabın ikinci, yazının üçüncü baskısı dava konusu yapılmıştır. Bu yazılarda *devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin* manevî şahsiyetinin *tahkir ve tezyif edildiği* ileri sürülmekte ve TCK'nin 159/1 maddesi gereğince cezalandırılmam istenmektedir.

Üzerime atılan böyle bir suçtu kabullenmem mümkün değildir. Zira, burada yanlış açılmış bir dava ve mantıksız bir bir suç isnadı söz konusudur.

Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetleri'nin birer manevî şahsiyeti olduğu ve bunun da söz konusu yazılarda *tahkir ve tezyif edildiği* iddia ediliyor. Oysa, asgari düzeyde mantık ve muhakeme yeteneğine sahipolan sıradan biri bile, maneviyâtın sadece insana özgü bir şey olduğunu bilir. Zira, *maneviyyât* sadece eti-kemiği, duygu ve düşünceleri olan irade sahibi insanlara mahsus bir şeydir. Sözlükte *maneviyyât* kelimesinin karşısında şunlar yazılmıştır: *Maddi olmayan, mânevî, yürek gücü...* Demek ki, sadece *yürek gücüne* sahipolan insanların *maneviyyâtı* olabilir. Dolayısıyla, buradaki iddia maddi temelden yoksundur. Önce olmayan bir şey varmış gibi

1 10 Eylül 2003 de Ankara 15. Asliye Ceza'daki duruşmada Fikret Başkaya'nın yaptığı kısa savunmadır.

kabul ediliyor, sonra da o olmayan şeyin *tahkir ve tezyif edildiği* söyleniyor.

Fakat, hepsi bu kadar da değil. Söz konusu yazılardan birinde Sivas'ta 37 değerli insanımızın 65 milyonunun gözü önünde yakılarak öldürüldüğü ve bundan birilerinin sorumlu olması gerektiğine vurgu yapılıyor. Diğerindeyse, işkence lânetleniyor. Bir katliama tepki gösterenler, işkenceye karşı tavır alanlar mı, yoksa bu konuda hiçbir insânî tepki göstermeyenler ve görevini kötüye kullanan, *yetkililer mi* suçlanmalıdır?

Aslında *devletin manevi şahsiyeti* türü söylemlerle neyin amaçlandığı bizim için bir sır değildir. Böylece, maneviyyâtı olmayan devlet söylemiyle, maneviyyâtı olan, eti kemiği de olan sorumlular korunmak isteniyor. Dolayısıyla, devletin *manevî şahsiyeti* söylemiyle, gerçekten manevi şahsiyeti olan ve topluma karşı insanlık suçu işleyenler korunmak istenmektedir. Amaç ayıbın açığa çıkmasını önlemektir.

Elbette böyle bir suç türünün bir kanun maddesinde tarif edilmesi mümkündür, ama, böyle bir maddeye dayanılarak birinin cezalandırılması asla meşru değildir. Zira, *yasallık her zaman meşrulukla özdeş değildir*. Hukukun misyonu *yasal olanın* değil, *meşru olanın* peşinden gitmeyi gerektirir. 12 Eylül Cuntası döneminde nice yasalar çıkarıldı, dünyanın başka yerlerinde de nice çılgın diktatörler nice yasalar çıkarmışlardır, ama, yasa diye çıkarılan bu tür safsataların hiç bir meşruiyeti yoktu, olması da zâten mümkün değildir. Türkiye'de 12 Eylül sonrasında yüz binlerce insan işkenceden geçirildi. Bu işkenceler, iddia makamının manevi şahsiyetinin *tahkir ve tezyif olduğunu* iddia ettiği soyut bir devlet değil, eti-kemiği, maneviyyâtı ve iradesi olan işkenceci devlet memurları tarafından yapıldı.

Bu yazıların yazılmalarının üzerinden on yıldan fazla zaman geçti. Eğer bunlar suç unsuru taşıyorduyorsa, neden on yıl beklendi, ya da şimdilerde ne oldu da on yıl sonra dava açılıyor? Eğer bu yazılar iddia edildiği gibi, devletin *manevi şahsiyetine hakaret içeriyor*

ve o manevi şahsiyeti zayıflاتیyorduysa buna göz yuman etkili ve yetkili şahsiyetler hakkında da dava açmak gerekmez miydi?

Hukukun misyonunun gereğı nedir? Bir ülkenin değerli aydınlarının diri diri yakılmasına ve bir insanlık suçu olan sistematik işkenceye tepki göstereni mi, yoksa, katliamın gerçek faillerini ve insanlık suçunu işleyenleri, onları özendirip, koruyanları cezalandırmak mıdır?

Sayın yargıç,

Bu yanlış açılmış bir davadır. Yazıldığı tarihten on yılı aşkın bir zaman geçen bir yazıdan dolayı yazarını, yayıncısını ve yayına hazırlayanı cezalandırmak, uygar insanlık vicdanının kabul edebileceğı bir şey değildir. Fakat, bu dava ile bir ilk de gerçekleşmiştir. İlk defa kitabı yayına hazırlayan aleyhine de dava açılmıştır. Bu mantıkla hareket edilirse, daha başkaları aleyhine de dava açılabilir: Mesela, yazıların mizanpajını yapan, kapak tasarımcısı, kağıdı matbaaya, kitabı dağıtımcıya taşıyan, vb. hakkında da dava açılabilir.

Bu kısa mülâhazalar da gösteriyor ki, ortada dava konusu olabilecek bir fiil ve eylem mevcut değildir. Ne bir suç ne de suçlu bulunmaktadır. Dolayısıyla, yanlışın düzeltilmesini, beraatime karar verilmesi hususunu saygılarımla arz ediyorum.

DEĞERLİ DOSTLAR, DEĞERLİ KONUKLAR...¹

Sanatın misyonu, yaşamı güzelleştirmek, yaşama anlam katmak, bilimin misyonu da gerçeğin peşine düşmek ve gerçeği ortaya çıkarmaktır. Bu yüzden gerçek bilimsel ve estetik çaba, her zaman ve zorunlu olarak, gerçeğe ihtiyacı olan, ezilen, sömürülen, baskı altında tutulnlardan yanadır ve öyle olmak zorundadır. Gerçek bilim ve sanat insanı, yalan cephesininin karşısında saf tutabilmekdir.

Fakat, şimdilerde hem estetik faaliyetin, hem de bilimsel faaliyetin kendi misyonuna yabancılaştığı bir dönemden geçiyoruz.

Küresel kapitalizm çağında bilim, bilim olmaktan çıkmakta, sanat, sanat olmaktan çıkmakta, sömürünün, kâr etmenin, mal satmanın, zenginleşmenin, insanları alıklaştırmannın, köleleştirmenin, tek kelimeyle, egemenliğin aracına dönüşmektedir. Velhasıl bilimin de sanatın da kirletildiği, kendi misyonuna yabancılaştırıldığı bir kavşağa gelmiş bulunuyoruz...

Oysa, kendi misyonuna, etik ve estetik kaygılara yabancılaşmış bir bilim ve sanat mümkün değildir.

Mafya'yı eğelendiren biri sanatçı sayılamaz. Çok satmak, çok kazanmak ve kazandırmak estetik performansın ölçüsü değildir... Gerçeğin peşine düşmeyenin de bilim insanı sayılamayacağı gibi. Yetenek, bir başına sanatçı olmak için yeterli değildir. Ancak estetik öğelerin diyalektik bütünlüğünü yakalayabilenler, sanatın gerektirdiği yüksekliğe çıkabilenler, etik tutarlılığı ve duyarlılığı koruyabilenler gerçek sanatçı sıfatını hak edebilirler...

1 *İstanbul AKM, Taksim, 22 Eylül 2003*

Aynı şekilde, bir üniversite ya da akademi çatısı altında çalışan biri, üstelik isminin önünde bir dizi akademik unvan taşıyor diye bilim insanı sayılamaz.

Metalaşmış, piyasaya düşmüş bir sanat olamayacağı gibi, zenginleşmenin ve zenginleştirmenin aracına dönüşmüş biri de asla sanatçı sayılamaz. Oysa, şimdilerde bir çok kavram gibi, sanat ve sanatçı kavramları da ayağa düşmüş bulunuyor.

Bu bakımdan sanatı ve bir bütün olarak estetik faaliyeti asıl bulunması gereken zemine çekmek büyük önem taşımaktadır.

Benzer bir durum bilim denilen için de geçerlidir. İster sosyal bilim, isterse doğa bilimleri denilenin, artık adından başka bilimle bir ilgisi kalmamıştır.

Bilimin gerçek misyonu, *şeylerin neden ve nasıldır* araştırmak, bilince çıkarmak, görüntüyle gerçek arasındaki *uyumsuzluğu teşhir etmektir*. Oysa. Doğa bilimleri, zenginlerin zenginliğini arttırmanın hizmetindedir. Sosyal bilim de mal satmanın, kâr etmenin, insanları *alıklaştırmının* aracına dönüşmüş durumdadır. Oysa, etik kaygılara yabancılaşmış bir bilimsel-entellektüel faaliyet mümkün değildir. Sosyal bilim, sadece mal satmanın, kâr etmenin aracı değil, bizzat kendisi de alınıp-satılan bir metaya dönüşmüş, herhangi bir mal ve hizmet gibi piyasaya düşmüş durumdadır... Üniversite denilen, kapısında üniversite yazılı olan kurumlar, artık sadece egemenliğin, sömürünün, metalaşmanın, metalaştırmanın ve soysuzlaşmanın hizmetindedir. Böylesi bir ortamda, üniversite hocaları da birer bilgi pazarlama memuruna indirgenmiş durumdadır...

Piyasaya düşmüş bir bilim ve sanat eseri mümkün değildir...

Eğer, bilim ve sanat anlamını yitirirse, yaşam da anlamsızlaşır. Yalnız ki, şimdilerde durum budur ve tam bir *anlam kaybı söz konusudur*... Artık, araçlarla amaçlar yer değiştirmiş, ters-yüz olmuş durumdadır...

İşte, Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı ve onun bünyesinde faaliyet gösteren Özgür Üniversite bu yapıda bir *gedik açmak ve gediği büyütmek* amacı ve iddiasıyla kurulmuştur.

Türkiye’de geçerli bağnaz resmi ideoloji, insanların düşünme yeteneğini dumura uğratmakta ve toplumun kendisi hakkında düşünmesini engellemektedir. Resmi ideolojinin geçerli olduğu bir rejim demek, bilimin ve sanatın önünün kesildiği, bilimsel ve estetik yaratıcılığın dumura uğratıldığı bir rejim demektir. Dolayısıyla, resmi ideoloji sadece zihinleri karartarak, bilimsel ve estetik yaratıcılığın önünü kesmekle kalmıyor, toplumun önünü de tıkıyor. Zira, resmi ideolojinin geçerli olduğu bir toplum önünü göremez, yolunu bulamaz, çürür ve çöker...

Özgür Üniversitenin birinci varlık nedeni, söz konusu resmi ideolojinin ipliğini pazara çıkarmak, ideolojik etkinliğini kırmak için çaba harcamaktır.

İkincisi, Türkiye’de resmi ideolojiyi de besleyen köklü bir *Avrupamerkezli yabancılaşıma* geçerlidir. Bu ideolojik yabancılaşıma, bizi içinde yer aldığımız coğrafyaya, içinde yaşadığımız topluma ve onun sorunlarına, velhasıl kendimize yabancılaştırmaktadır. Özgür Üniversite, bu alanda da bir duyarlılık yaratmak istiyor. Bilindiği gibi, yabancılaşımanın en kaba ve kestirme tanımı, *insanın kendisi olmaması*, kendine ve kendi gerçekliğine yabancılaşmasıdır. *Avrupa merkezli ideolojik yabancılaşıma* kendimizi ve toplumumuzu anlamamızın önünü kesiyor.

Son bir kaç on yıldır, kimi zaman neoliberalizm, kimi zaman da küreselleşme olarak sunulan emperyalist saldırı, *piyasa ekonomisi* denilen insanlığın yegane *ufku* mertebesine çıkarmayı başarmış durumdadır. İnsanlık son beş yüzyılın en kapsamlı emperyalist saldırısıyla yüz yüze geldiği halde, bu saldırı ve yıkım tablosu, sanki *bir kurtuluş gibi sunulabilmektedir*. Böylesi bir sanının ortaya çıkması, ideolojik kölelik ve ideolojik egemenlikle doğrudan ilgilidir. Bu da ideolojik mücadelenin ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.

Özgür üniversite, neoliberal ideolojik saldırı karşısında bir karşı-ideolojik odak olmak istiyor. Bu amaçla çaba harcıyor.

Nihayet, son dönemde insanlığın ufku piyasayla sınırlandı.

Oysa, daha bir kaç on yıl öncesinde insanlığın ufkunda, sömürünün, sınıfların, toplumsal hiyerarşinin ve sınırların olmadığı, toplumsal eşitliğin, dayanışmanın, özgürlüğün ve demokrasinin egemen olduğu bir toplum projesi vardı.

Özgür Üniversite, sosyalizmin yeniden insanlığın ufku ve umudu haline gelmesi için de çaba harcıyor... Zira, insanlığın, eşitlikçi, özgür, demokratik, insana olduğu kadar doğaya da saygılı ve uyumlu bir toplum projesi dışında bir başka seçeneği yoktur ve olması da mümkün değildir. Zaten insanlık, eşitliğin, özgürlüğün, dayanışmanın, anlamlı bir yaşamın egemen olduğu bir dünya düzeni kurmayı çoktan gündemine almıştır. Ve bundan vazgeçmesi, istifa etmesi için bir neden de yoktur... Eğer, insanlığın bir geleceği olacaksa, o yaşamı değerli ve anlamlı kılan özgürlüğün ve sosyal eşitliğin geçerli olduğu sosyalist bir toplum olabilir...

İşte, Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı ve Özgür Üniversite bu tür kaygılardan hareket ediyor. Bu amaçla, düzenli dersler, seminerler, konferanslar, araştırma ve yayınlar yapıyor.

Haysiyetli insanlar olarak yaşamak bizim irademizi aşan bir şey değildir...

Aralamakta olduğumuz yolda bize katılınız. Zira, her insan kendi özgürlüğü için mücadele eder ama, Rosa Luxemburg'un da dediği gibi, son tahlilde *özgürlük, başkasının özgürlüğüdür.*

Hepinizi tekrar saygıyla selamlıyorum...

DEĞERLİ DOSTLAR SAYGIDEGER KONUKLAR¹

Hepinizi Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı ve Özgür Üniversite adına saygıyla selamlıyorum.

Tarih; mücadele eden, direnen, itiraz eden ve başkaldıran insanların eseridir. Eğer mücadele yoksa, başkaldırı yoksa, tarih de yoktur.

Fakat, mücadelenin başarısı ütopyanın gücüne bağlıdır. Ütopyayı üretip-formüle eden ve insanlığın umudu haline getiren de aydınlardır. Bu bakımdan gerçek aydından yoksun hiçbir hareketin veya sosyal mücadelenin başarı şansı yoktur. Zaten, ideali ve ütopyası olmayan bir insan da, insan toplumu da mümkün değildir.

Ütopyası olmayan bir hareketin başarı şansı yoktur ama ütopya da mücadeleden bağımsız değildir. Dolayısıyla, ütopyayla toplumsal mücadele arasındaki ilişki, tamı tamına *diyalektik bir ilişkidir*.

Türkiye’de aydın ve aydın işleviyle ilgili tam bir kafa karışıklığı geçerli. Bizde, eğitim görmüş, okumuş, diplomalı taife aydın sayılıyor. Oysa eğitim, en iyi koşullarda insanlara bir uzmanlık kazandırabilir.

Uzman, dar bir alanda bilgi ve beceri sahibidir, realitenin çok küçük bir alanında bir şeyler bilir ama bu onun genel-evrensel sorunlar konusunda tam bir kara cahil olmadığı anlamına gelmez.

Bu bakımdan, gerçek aydın sadece bir şeyler bilen, eğitim görmüş biri değildir. Bilgili olmaktan öteye meziyetleri de olan biridir. Gerçek aydın, *Bu kervan nereye gidiyor* sorusunu sorabilir.

1 Özgür Üniversitenin 10 Kuruluş Yılı Şenliğinde, Ankara’da, 25 Ekim 2003 de Ahmet Taner Kışlalı Spor salonunda yaptığı konuşmadır.

Geçtiğimiz yüzyılın en parlak sîmâlarından biri olan ve bildiğim doğruysa, Nobel ödülünü reddeden tek yazar, filozof, düşünce ve eylem adamı olan Jean Paul Sartre, “aydın, üzerine vazife olmayan şeyleri iş edinendir” demiştir. Oysa, kurulu düzen, tam tersini vaazeder: ‘Herkes işini yaparsa işler yolunda gider’ düşüncesini kafalara sokmaya çalışır. Bu yüzden de uzmanı ve uzmanlığı yüceltir. Oysa, her tarihsel dönemde. toplumu ileriye götürenler, toplumun önünü açanlar, *üzerine vazife olmayan şeylere* burnunu sokmayı cüret edebilenler olmuştur.

Herkes görevini yaparsa ne mi olur? Tam da bu günkü kepace durum ortaya çıkar...

Türkiye’de, anaokulundan üniversiteye kadar verilen eğitim, gençlerin düşünme yeteneğini dumura uğratiyor. Okullar, insanların yaratıcı yeteneğini boğmak üzere kurgulanmış durumdadır. Eğimin amacı, insandaki yaratıcı insânî potansiyeli harekete geçirmek değil, onu bastırmak, boğmak, yok etmektir.

Eğitim, soru sormayan, cevap aramayan, iyiyle kötü- doğruyla yanlış, gerçekte-yalan arasında ayırım yapmaktan âciz insanlar yetiştirmeyi amaçlıyor. Velhasıl, yozlaşmış düzenin istediği insan tipi *şimdilerde* sayın seyircilerin *şahsında* gerçekleşmiş görünüyor. Olup-bitenlere müdahale edemeyen, etmeyi aklından bile geçirmeyen, pasif, edilgen, sünepe bir insan tipi isteniyor. Hepimizden *sayın seyirciler* olmamız isteniyor...

Bu sefil duruma razı olmak, bu kepaceliği kabullenmek zorunda değiliz. Bunun da yolu, *irade sahibi insanlar* olarak sürece müdahale etmektir.

Değerli dostlar, saygıdeğer konuklar,

Türkiye’de bağınaz resmî ideolojiyi de besleyen, köklü bir *Avrupamerkezli yabancılaşıma* geçerli. Bu ideolojik yabancılaşıma, bizi kendimize, ait olduğumuz topluma, içinde yer aldığımız coğrafyaya ve bir bütün olarak, insanlığın temel sorunlarına yabancılaştırıyor. Önümüzü görmemezi, yolumuzu bulmamızı engelliyor...

İkincisi, Türkiye’de geçerli, resmi ideoloji ve resmi tarih, toplum önünü tıkıyor ve kendisi hakkında düşünme yeteneğini dumura uğrattıyor.

İşte, Özgür Üniversitenin birinci varlık nedeni ve misyonu, Avrupamerkezli yabancılaşma hakkında bir duyarlılık yaratmak ve resmî ideolojiyi teşhir etmektir.

Şimdilerde büyük insanlık post-modernizm, neoliberalizm ve küreselleşme kılığında, kapsamlı bir emperyalist saldırıyla karşı karşıyadır. Özgür Üniversite, bu saldırı karşısında bir odak olmak istiyor. Bir karşı – ideolojik hegemonya yaratmanın gerekli ve mümkün olduğunu kanıtlamak istiyor.

Sermayenin dünya ölçeğindeki ideolojik saldırısı, sosyalizmi insanlığın umudu olmaktan çıkarmak için yoğun bir çaba harcıyor. Toplumsal eşitliğe, dayanışmaya dayalı, her türlü toplumsal yabancılaşmadan arınmış, özgür bir insan toplumu yaratma projesinin beyhûde olduğunu kafalara sokmak istiyor.

Oysa, sermayenin baronları öyle istiyor diye, insanlığın, çoktan önüne koyduğu, toplumsal eşitliğin ve özgürlüğün geçerli olduğu insan soyuna yaraşır bir toplumsal düzen oluşturma düşüncesinden ve mücadelesinden istifa etmesi mümkün değildir.

Özgür Üniversite, sosyalizmin yeniden insanlığın umudu haline gelmesi, aşınan paradigmanın onarılması mücadelesine de katılmak istiyor.

Bu amaçla, düzenli dersler yapıyor. Fakat diploma ve sınav sözü konusu değildir. Zira, burjuva toplumunda insanlara bir şeyler bildikleri için diploma verilmez... Tam tersine, diploma sahibi oldukları için bir şeyler bildikleri varsayılır. Sınavın işlevi de bilgiyi ölçmekten çok, genç insanları disipline etmek, ehlileştirmektir...

Özgür Üniversitemiz, araştırma ve yayınlar yapıyor, seminer ve konferanslar düzenliyor. Özgür Üniversitenin *web sitesi* internet ortamında etkinliğimizin bir parçasıdır.

Değerli Dostlar, saygıdeğer konuklar

Haysiyetli insanlar olarak yaşamak, *sayın seyirciler* kalabalığı, edilgen tüketiciler gürûhu olmayı reddetmek bizim irademizi aşan bir şey değildir. İnsanın alet yapabilen politik bir hayvan olduğu söylenir. İnsanı insan yapan bir şey de onun *haysiyet bilincidir*.

Derslerimize, seminer ve konferanslarımıza katılarak, yayınlarımızı okuyup, okunması için çaba harcayarak, hepsinden önemlisi, Özgür Üniversite türü odakların ve kurumların sayısını ve etkinliğini artırarak, çabalarımıza katılabilirsiniz.... Önce mevcut yapıda bir gedik açmak, sonra da o gediği büyütmek durumundayız...

İşte, bu duygu ve düşüncelerle hepinizi tekrar saygıyla selamlıyorum.

‘ÜÇÜNCÜ DÜNYACILIK’ MI DEDİNİZ?¹

Televizyon sunucusu müstehzi ve yılışık bir gülümsemeyle ‘konuğuna’: “sizin için Üçüncü Dünyacı diyorlar, öylemi” diyor. Doğrusu soruyu soran da muhatabı da işin esasından haberdar değil ama ikisinin de bildiklerini sandığı şey, ‘Üçüncü Dünyacılık’ diye bir şey olduğu ve bunun da kötü bir şey olduğuna dair.... Konuk kendini savunurken ‘o zamanın koşulları öyleydi’ artık devir değişti türünden bir şeyler söyleyerek kendini savunmaya devam ediyor. Bu konuşmayı izleyen “sayın seyirciler” de durumdan pek haberdar olmadıklarına göre, kafa bulandırma girişimi oldukça başarılı sayılabilir...

XX’inci yüzyıla damgasını vuran üç önemli toplumsal-tarihsel olay: emperyalist devletler arasındaki hegemonya rekabeti, özellikle emperyalist ülkelerdeki işçi sınıfının kapitalizme karşı mücadelesi ve sömürge halkların sömürgecilikten kurtulma mücadelesiydi. Emperyalist güçler arasındaki hegemonya rekabeti iki savaşın sonunda ABD lehine olmak üzere kısmî bir ‘istikrara’ kavuştu. Kapitalist dünya sisteminin merkezinde yer alan (emperyalist) ülkelerde işçi sınıfı mücadelesi sistemi aşmakta başarılı olamasa da ve nihai tahlilde ‘düzenle bütünleşse de’, kapitalizmden önemli tavizler koparmayı başardı. Sovyet devrimi kapitalist sistemden ilk radikal kopuştu. Üçüncü Dünya halkları da İkinci Dünya Savaşını izleyen ilk on yıllarda sömürgeciliğin doğrudan biçiminden kurtulmayı başardılar.

Velhasıl kapitalist sistem ‘tehdit’ altında görünüyordu. Merkezde işçi sınıfına tavizler vermek zorunlu hale gelmişti. Yaklaşık beş yüz yıldır ‘sofradan uzak tutulan’ sömürge halkları da artık sofraya dahil olma taleplerini yüksek sesle dillendiriyorlardı. Üstelik Sovyet sisteminin varlığı bu talebi daha da anlamlı hale getiriyordu. Demek ki,

1 ozguruniversite. org. 21. Nisan 2003

emperyalist odaklar sadece içerde kendi işçi sınıflarına değil, dışarda sömürgecilikten yeni kurtulmuş ülkelerin yoksullaştırılmış halklarına da taviz vermek zorundaydılar. Aksi halde Sovyet sistemi genel-leşebilir ve bu kapitalizmin sonu olurdu. Kapitalist dünya sisteminin merkezinde verilen tavizler ‘refah devleti’ denileni ortaya çıkardı. Kapitalist dünya sisteminin çevresinde (periferisinde) yer alan ülkelere verilen tavizler de ‘ulusal kalkıncı devleti’ ortaya çıkardı.

Fakat söz konusu tavizler dönemin hegemonik-emperyalist gücü olan ABD’nin daha kapsamlı stratejisi olan “komünizmi kuşatma stratejisinin” bileşenlerinden başkası değildi. Öyleyse iki şey: Birincisi kapitalist sistem bu tavizlere uzun süre dayanamazdı; ikincisi komünizm düşmanlığı Üçüncü Dünya düşmanlığından bağımsız değildi. Bu ikisi bütünün iki parçasıydı. Bütünün iki parçasıydı, zira bunlardan birincisi kapitalist pazarı, dolayısıyla sömürü alanını sınırlandıran bir şey iken, ikincisi sistemin işlemeyişini ve etkinliğini, dolayısıyla da sömürü ve kâr oranlarını kısıtlayıcı etki yaratıyordu. Velhasıl ABD’nin daha yüzyılın başlarında geliştirdiği “Serbest teşebbüs emperyalizmini” hayata geçirmek mümkün görünmüyordu.

‘Üçüncü Dünya’ kavramı ilk defa Fransız iktisatçısı (nüfus uzmanı) Alfred Sauvy tarafından 1952’de ortaya atılmış bir kavramdır. Sauvy bu kavramı ‘Eski Rejimdeki sınıfsal yapıya bakarak ortaya atmıştı. Bilindiği gibi devrim öncesi Fransa da (Ancien Régime) üç sınıf vardı: Kilise (Clergé), toprak aristokrasisi veya soylular sınıfı ve yeni yetme burjuva sınıfı ki bu kesime o zamanlar “Tiers État” (üçüncü taraf veya kesim anlamında) deniyordu. Dikkat edilirse işçi sınıfının esâmesi bile okunmuyordu... İşte Üçüncü Dünya kavramı ‘Üçüncü sınıfa’ bir çeşit gönderme yapılarak üretilmiş bir kavramdı. İkinci dünya savaşı sonrası dünya’da başlıca üç odak vardı: merkez kapitalist (emperyalist) ülkeler birinci dünya, Sovyetler Birliği ve ona dahil olan ülkeler ikinci dünya ve bu ikisi dışında kalanlar da üçüncü dünya. Kavram daha sonra medya tarafından da kullanılmaya başlanınca, kapitalizmin çevresinde yer alan ülkeleri tanımlayan başat kavram durumuna geldi.

Öyleyse sorun nedir? Nasıl oluyorda şimdilerde (ama asıl 1980 sonrasında) *Üçüncü Dünyacılık* bir çeşit ‘küfür’ sayılıp lânetleniyor? Ya da bu kavram karşısında kim nerede duruyordu? İkinci Dünya savaşı sonrası dönem daha önce de bir çok defalar yazdığımız gibi, dünyada ilerici-devrimci güçlerin saldırıda, emperyalizmin de savunmada olduğu bir dönemdi. Sadece sömürgecilikten yeni kurtulmuş halkların siyasetçileri ve ‘aydınları’ değil, emperyalist ülkelerdeki ilerici kesimler de *Üçüncü Dünya* denilen ülkelerin kalkınması, dünya sistemi içindeki konumlarının iyileşmesi, onların da dünya’da hak ettikleri yeri almaları, bunun mümkün ve gerekli olduğu... vb. gibi düşünceler taşıyorlar ve söz konusu halklar lehine tavır alıyorlardı. Bunlardan bazıları *Üçüncü Dünya* toplumlarını dünyanın ‘proleter ulusları’ gibi görme eğilimdeydiler. Sanki bu toplumların sınıfsız ve tamamının da emperyalist sömürüden aynı şekilde zarar gören toplumlar olarak görüyorlardı. Elbette böylesi bir yaklaşım gerçek duruma denk düşmüyordu. Emperyalist ülkelerde olduğu kadar kesin ve keskin bir sınıfsal ayrışma söz konusu olmasa da bu sosyal formasyonlar da sınıflı toplumlardı. Bu aşama Marksist sol bu tür yaklaşımları eleştirdi ve ‘*üçüncü dünyacılık*’ sayıp suçladı. Aslında bu yerinde bir eleştiriydi zira, devrim stratejisi bakımından uygun değildi.

Kapitalizmin 1970’lerin ikinci yarısından sonra krize girmesi ve neoliberalizmin 1980 den sonra egemen ideolojik söylem haline gelmesiyle ‘*Üçüncü Dünyacılık*’ bu sefer bizzat emperyalist odaklar tarafından bir suçlama aracına dönüştürülecekti. Güç dengeleri yeniden emperyalizm lehine dönmüştü. Nasıl emekçi halk çoğunluğu lehine ileri sürülen her öneri ve politika her yerde ve hemen ‘popülizm’, ‘popülistlik’ suçlamasıyla karşılaşıyorsa, *Üçüncü dünya* lehine her talep ve öneri de artık *üçüncü dünyacılık* sayılıp lânetleniyor. Sermayenin hareketini sınırlayan ne varsa birer birer tasfiye edildiği tam bir gericilik döneminde kavramların içerikleri de dönemin ihtiyaçlarıyla ‘uyumlandırılıyor’... Artık *Üçüncü Dünya* denilen ülkelerin kalkınmalarından kimse söz etmiyor. Onlara vakit kaybetmeden

‘küreselleşme trenine’ atlamaları öneriliyor. Trenin ne yöne gittiği, gidilen yolun çıkmaz bir yol olup olmadığı, trende herkese yer olup olmadığı,vb. gibi soruların sorulması da bizzat neoliberal ideoloji tarafından engellenmek kaydıyla... Söz edenlerse hemen popülistlik ve üçüncü dünyacılıkla, çağın gerisinde kalmakla, ‘yeni durumu ve süreçleri anlamamakla’, dinazorlukla, geri kafalılıkla, vb. suçlanıyor. Fakat suçlayanlar arasında sadece her zamanki üçüncü dünya ve sosyalizm düşmanları yok. Saldırı kervanına şimdilerde eski solcular, eski marksistler, eski ‘üçüncü dünyacılar’ da katılmış durumda. Bu saldırıda rol alanlar şimdilik durumlarından memnun görünebilirler ama bu uzun süre devam etmeyecek. Rüzgar yeniden karşı yönden esmeye başlayacak. Bakalım ağızlarından salyalar saçarak işçilere, emekçilere, ezilen halklara kudurmuşçasına saldıran, sermayenin ideolojik tetikçileri bu küstahlıklarında işler tersine döndüğünde de ısrar edebilecekler mi? Siz bu bu çapulcu taifesinin şimdilik ‘köpeksiz köyde değneksiz gezdiğine’ bakmayın. Zamanı geldiğinde kavramlar yeniden yerli yerine oturacak ve asıl sahiplerine iade edilecektir. Şimdilik fanatik birer sermaye uşağı olan bu taifenin işler tersine dönünce nasıl yelken kıracaklarını her halde tahmin etmekte zorlanmıyorsunuzdur. Zamanı gelecek ve bu taifenin ipliği pazara çıkarılacak... Başka türlü mümkün mü?

SÖYLEŞİ: BU BİR SİRK OYUNUDUR!¹

Geçtiğimiz günlerde rektörlerin Anıtkabir ziyareti sırasında ‘ordu göreve’ yazılı pankart ve dövizler açıldı. Yani aslında pankartı açanlar orduyu darbe yapmaya çağırıyorlardı açıkça. İsterseniz geçmişten bu güne Türkiye’de, ordunun siyasal ve ekonomik hayat-taki rolünden başlayalım...

Tabii bu eylemin yapıldığı tarihte hükümet olan parti AK Partiy-di. Mesela Bülent Ecevit’in, Mesut Yılmaz’ın veya Tansu Çiller’in partisi olsaydı böyle bir slogan atılmazdı. Çünkü Türkiye’de gerçek iktidar var, asıl iktidar var, ben buna ‘Asıl Devlet Partisi’ diyorum.

‘Asıl Devlet Partisi’ ile neyi kastediyorsunuz?

Sadece ordu değil, temeli , omurgayı, ordunun bazı üst kesim un-surlarının oluşturduğu bir ekipten söz edilebilir. Bir kısım “sivilin” de içinde olduğu bir *parti*. Bunları tanımak için darbelerden sonra kimin bakan olduğuna bakmak yeterli... Bu ‘Asıl Devlet Partisi’nin çok gerilere, ta 1908’lere kadar giden bir etkinliği var. 1913’teki Mahmut Şevket Paşa suikastıyla biçimlenen bir anlayıştır bu. Dik-kat edersen, mesela 1908’de Jön Türkler, İttihatçılar iktidarı devir-diler ama gizli örgüt olarak kalmayı sürdürdüler. Bu çok önemli bir faktördür. Kimse bunun üzerinde durmaz. Düşünebiliyor musun, sen bir iktidara karşı gizli örgüt halinde mücadele ediyorsun, onu deviriyorsun, fakat gizli örgüt olmaya devam ediyorsun. Bu gele-nek, bu yapıya işledi sonunda. 1908 geleneğini 1946-50’ye kadar götürdüler. 1923-1950 arasında geçerli olan rejim, esas itibariyle otokratik bir rejimdir. Bunun cumhuriyetle, demokrasiyle bir ilgisi yok. Fakat, Osmanlının çöküşü ve Cumhuriyetin kuruluşu arasında

1 İrfan Aktan’ın yaptığı bu söyleşi kısaltılarak **Postexpress** dergisinin 20 Kasım- 20 Aralık 2003 sayısında, “Oruç baba’nın huzurunda” başlığı altında yayınlanmıştır.

kafa karışıklığı yaratıldı, sanki ulusal kurtuluş savaşı ile kurulmuş bir devletmiş izlenimi yaratıldı ve insanlar buna inandı. Halbuki orada öyle bir şey yoktu.1. Dünya savaşı bittiği zaman, hala ortada Osmanlı devleti var ve galip devletler onunla, barış anlaşması, silah bırakma anlaşması falan yapıyor... Osmanlı aslında olduğu gibi devam ediyor. Kurtuluş Savaşı, Hindistan'da olur, Cezayir'de olur, Kongo'da olabilir, Vietnam'da olur ama burada olması mümkün değildir. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu var ve hep devletler hukuku karşısında bir zatiyet olmaya devam ediyordu... Topraklarının çoğu imparatorluktan resmen koparılmış, bir çok yeri de işgal edilmiş, savaştan yenik çıkmış da olsa... Bir ülke bir savaşta bir başkası tarafından işgal edildiğinde, düşman güçlerin ülkeden kovulması bilinen anlamda 'kurtuluş savaşı' değildir. Osmanlı İmparatorluğu emperyalist savaşa taraf olmuştu ve taraf olduğu taraf yenilmişti. Ve savaşın sonunda Osmanlı İmparatorluğu emperyalistler tarafından budandı. Eğer galip gelse, zafer kazanan tarafta olsaydı yanılısama-ya müsait bir durum da ortaya çıkmazdı? Resmi tarih asıl resmin görülmesini önlemek için bir manipölasyon yapıyor. Sanki sadece Yunanlılarla savaşılmış izlenimi yaratılıyor. Oysa, koskoca Osmanlının kolu kanadı kesilip, kuşa çevrildiği bir durum söz konusuydu. Yenilgiyi gizlemenin yolu, Yunan Savaşını abartmayı gerektiriyordu. Ve hep abarttılar...

Yani çok yoğun bir işgal altında olduğu için mi kurtuluş savaşı mümkün değil?

Hayır, imparatorluk çöküyor. Aşağı yukarı neyin ne olacağı belli olmuş. Fakat o arada istisnai bir durum olarak Yunanlıların İzmir'e çıkma olayı var. O olay, birtakım gelişmelerin seyrini değiştirmiştir. Ama neticede 29 Ekim 1923'te yapılan, bir hükümet darbesidir. Yani bir halk hareketi veya daha önceden halkın iradesiyle oluşmuş bir rejim değişikliği söz konusu değil... Hükümet darbesiyle Cumhuriyet'i kuruyorlar. Cumhuriyet'i kuran ekip de İttihatçılar, dolayısıyla 1908'deki Jön Türk ekibidir. Bu ekip padişahı tasfiye etti diye Cumhuriyet kurulmuş olmaz. Zaten darbeler de netice itibarıyla bir

ekip değişikliğidir ve amaç varolanı sürdürmektir. Direksiyondaki değişir ama araç olduğu yerde durur...ama aynı şeyi yapmak için gelir yeni ekip. Dolayısıyla, rejimin niteliğinde köklü, radikal değişiklik yapmak darbeyle mümkün olmaz. Ancak devrim olursa o mümkün olur. Kabaca 1946'ya kadar bu devam ediyor. Yani 'Asıl Devlet Partisi' Türkiye'yi yönetiyor. Devlet, parti, hükümet iç içe, yani özdeşleşmiş dudumdalar. Aralarında bir ayırım yok. Ne kadar parti, ne kadar hükümet belirsiz? 1946'ya gelince tabii, içeride ve dışarıda yeni bir durum ortaya çıkıyor. İçeride büyük bir yoksulluk var, sürdürülebilir değil, yani açılım gerekiyor. Kitleler otokratik rejimden bezgin. Dışarıda da emperyalist dünya sisteminde büyük bir kayma var. ABD piramidin tepesine tartışmasız bir hegemonik güç olarak oturmuş durumda. İşte o zaman iç ve dış konjonktürün baskısıyla 'çok partili rejime' geçiliyor... Fakat çok parti değil bu, *birden çok devlet partisine geçiliyor*. Dolayısıyla, o zamana kadar 'müteahhit' kendi işini kendi yaparken, bundan sonra 'taşeron' vermeye başlıyor. Böyle bir zorunluluk çıkıyor ortaya. Ama taşeronlar arasında da fark var. Mesela CHP iktidara gelirse farklı, DP gelirse farklı, AP gelirse farklı olur.

Bir çok defa çok partili hayata geçilmesi için denemeler yapıldığı, fakat koşulların o zaman buna elvermediği söylenir hep. Mustafa Kemal'in de aslında demokrasiyi istediği, çok partili sistemi istediği ama ülkedeki durumun buna bir türlü elvermediği söylenir. Serbest Fırka'nın kuruluşu bir örnektir mesela. Nihayetinde DP sürecinde koşulların oluştuğu görülüyor. Ne var ki bundan da on-on beş yıl sonra askeri darbe yapıldı. Ve sonra da her on yılda bir darbe yapıldı

Tabii böyle bir söylem var; 'Mustafa Kemal demokrasi için yarıp tutuşuyordu ama şartlar onun bu yola girmesine engeldi' Şimdi buradan şöyle bir sonuç çıkıyor tabii; halk henüz 'gereken olgunluğa' ulaşmamış demek. Peki halkın olgunlaşmasının kriteri nedir, kriter de bu sözü edilen şahsiyetin değerlendirmesine bağlı bir şeydir. Dolayısıyla böyle bir şey teorik olarak, yöntem olarak, mantıken

kabul edilebilir değildir. Orada yapılan, mesela 1930'daki Serbest Fırka denemesi, bizim şimdi yaptığımız kamuoyu yoklamalarına benziyor. Yani bir çeşit sondaj yapılıyor. Bir çeşit kamuoyu araştırması. Neticede demokrasiye geçilecekse de böyle geçilmez. Diyor ki, bir muhalefet partisi olsun, bunun başına şu gelsin, adı bu olsun, şunu yapsın... Böyle bir yaklaşımla demokrasi zaten mümkün değildir. Bunlar resmi tarihin uydurmaları. Gerçek olan bir şey varsa, 1923'ten 50'ye kadar otokratik bir rejimin olduğudur. Fakat 46'ya gelindiğinde, iç ve dış konjonktür, egemen kliği bir rota değişikliğine zorluyor. 1914 başlayan, İngiltere'nin hegemonik gücünün aşındığı, hegemonya krizinin 1945 de ABD lehine aşılmasıyla, bizimkiler emperyalizm safında net tavır alarak, NATO'ya girerek, Kore'ye asker göndererek, 1947'den itibaren ikili anlaşmalar imzalayarak. Yeni hegemonik güç olan ABD'nin safında yer alıyorlar. Fakat, nasıl ki 1930'da Mustafa Kemal, Paris Büyükelçisi olan Fethi Bey'i çağırıyor –sınıf arkadaşıdır Harbiye'den- 'bir parti kur, muhalefet partimiz olsun' demişse, 1946'da da İsmet İnönü, Milli Şef, eski bir İttihatçı olan Celal Bayar'ı çağırıyor ve bir parti kurmasını istiyor. Aralarında kabaca bir anlaşma yapılıyor ve nelerin yapılıp nelerin yapılmayacağı kararlaştırılıyor. Dolayısıyla orada da yine, yukarıdan aşağıya bir düzenleme var. Zaten 1923'ten beri (seksen yıldır) Türkiye'de halk tarafından kurulup da iktidara gelen bir parti yoktur. Buna izin verilmiş de değildir ve vermezler. Elbette bu imkansız da değildir. Pekala halkın kurduğu, halkın çıkarlarını gerçekleştirmeyi amaçlayan bir parti kurulabilir, iktidara da gelebilir. Burada söylemek istediğim, sadece bu güne kadar öyle bir şeyin mümkün olmadığını söylemek içindi...1923-50 arasında otokratik rejim altında yönetilen Türkiye, 50'den itibaren 'çok partili' rejime geçiyor ama bu, birden çok devlet partisi olarak düşünülmelidir. Gerçek anlamda bir 'çok partili sistem' asla söz konusu değildir. Yani İşçi Partisi kuramazsın, Komünist Parti kuramazsın, liberal parti bile kuramazdınız...

İktidarın “taşeronlara” verildiğini söylüyorsunuz ama “taşeronlar” arasında da farklar var.

Evet, şöyle farklar var; mesela CHP olursa o kendi üslubunu daha iyi özümlediği için kendisiyle ‘Asıl Devlet Partisi’yle arasında sürtüşme çıkmıyor. Zaten bir zamanlar (1908-1950 aralığında) asıl devlet partisiyle özdeş gibiydi. Ama merkezden biraz uzaklaşmış olan DP, AP, Milli Nizam Partisi, Refah Partisi, AK Parti gibi partiler olduğu zaman sürtüşme daha fazla oluyor. Dikkat ederseniz bütün darbeler bu ikinci taşeronlar zamanında olmuştur. Bir tanesi DP döneminde, biri AP döneminde, biri yine AP döneminde, biri de 28 Şubat’ta RP döneminde olmuştur. Şimdiki de öyle bir sürtüşmedir. AK Parti, bir düzen partisidir, o da IMF’ci, hiçbir farkı yok ama üslup farkı var. Bu da ‘Asıl Devlet Partisi’ni rahatsız ediyor. Ya da rahatsız olmuş gibi görünüyor. Resmi tarihin tedrisatından geçmiş bir insan, 1950’de müthiş bir kırılma olduğunu sanır. Yok, 50’de sadece ekonomik bakımdan değişim olmuştur. Bir süreliğine refah dönemi yaşanıyor. Son döneme geldiğin zaman şu anda AK Parti ile ‘Asıl Devlet Partisi’ arasındaki sürtüşme AK Parti’nin bizatihi çok farklı, aykırı, mevcut yapıyı zorlayıcı niteliği olduğundan değil. Onun bazı özellikleri öbür tarafa saldırma imkanı veriyor. Asıl devlet partisi ve ona yakın çevreler, böylece kendi konumlarını meşrulaştırma fırsatına kavuşuyorlar. Aslında, bunların bir öncekinden hiçbir farkı yok

Peki, bir “müteahhit” nasıl oluyor da kendi “taşeronuna” karşı bu kadar kasıtlı olabiliyor. Eğer bunlar birer “taşeron”sa, aslında bu kadar büyük bir sürtüşmenin olmaması gerekmez miydi?

Bu soruya şöyle yanıt verilebilir; taşeronlar arasında kerhen kabul edilenler var, bir de asıl benimsenenler var. Bülent Ecevit olsa, bir sorun yok. Çünkü onlar “taşeron-müteahhit” olarak çok iyi uyum sağlamış. Ama burada uyum sorunu var. Erbakan iktidara geldiğinde çok fazla bir şey yapacağı yok aslında. Mesela üniversite profesörü cüppe giyip Anıtkabir’e gittiği zaman bu ilerici bir hareket olarak görülür ama bir tane Cübbeli Ahmet Hoca vardı, Ahmet Hoca cübbe giyip sokağa çıkınca bu sorun oluyor. Taşeronlar, iktidarın gerçek yüzünü gizlemek için oluşturulmuş mekanizmalardır. Me-

sela bağımsız yargı diyor, mümkün değil böyle bir şey. Çünkü eski yapı devam ediyor. Modern bir sisteme geçilmemiş, klasik yapıdan kopulmamış. Tarihin hiçbir döneminde eski yapıdan kopulduğuna dair bir emare de yoktur. Modernleşme, sadece kapitalist yaşam tarzını edinmek şeklinde algılanmıştır; parfüm kullanmak, kola içmek, F 16 uçağı, vb.

Tekrar ‘müteahhit-taşeron’ metaforuna dönecek olursak, ‘müteahhit’in bir takım hassasiyetleri olmalı, ‘taşerona’ karşı. Nedir bu hassasiyetler?

Tabii, bunların fanatik bir laiklik retoriği var. Bu aslında laikçiliktir. Dolayısıyla Türkiye laik bir ülke değildir, hiçbir zaman da olmadı. Çünkü aynı Osmanlı sistemindeki gibi din, o yapının içinde duruyor. Osmanlı sisteminde Şeyhül İslam ne idiyse, bu günkü Diyanet İşleri Başkanı da odur. Üstelik merkezî otorite tarafından müthiş bir maddi kaynakla da destekleniyor. Diyanet’in bütçesi dört tane bakanlıktan daha fazla görünüyordu bir zamanlar, herhalde şimdi daha da fazladır. Laiklik gibi, Cumhuriyet’in temel ilkeleri gibi –neyse artık o- birtakım *hassasiyetleri* öne çıkarıyorlar. Fakat öbür tarafın bunlar için tehlike olması önemli değil. İşine gelmeyince, mevcut taşerona, ‘ben taşeronluğu başkasına devredene kadar kendi üzerime alıyorum’ diyerek darbe yapıyor...

Geçtiğimiz günlerde, rektörlerin Anıtkabir ziyareti sırasında bir grubun orduyu ‘göreve’ çağırması, darbe isteği anlamına geliyor. Yani birileri orduyu siyasi ve sosyal yaşama müdahale etmeye çağırıyor. Peki mevcut ekonomik ve siyasal yapı, bir darbeyi mümkün kılar mı? Ordunun bir darbe yapması mümkün mü şu anki konjonktürde?

İç ve dış konjonktür böyle bir müdahale için uygun değil. Fakat bu, darbe imkansızdır anlamına gelmez. Darbe için kendileri de şartları oluşturabilirler. Ama şu anda sizin de ifade ettiğiniz gibi, ne iç ne de dış konjonktür asla bir askeri darbeyi davet edecek durumda değil. Tabii ‘Asıl Devlet Partisi’ Avrupa Birliği’ne girilmesi

durumunda, ayrıcalıklarından ve olanaklarından bir kısmını kaybedeceğini düşünüyor, ki kaybeder. O kaygıyla da bir çeşit savunma refleksi gösteriyor. Açıkça Avrupa Birliğine karşı çıkmıyor fakat dolaylı olarak bu süreci sabote ediyor. Çünkü, bu günkü sistemde hesap sorma imkanı yok. Ama AB normları burjuva normları da olsa, hesap sorma yollarını açabilir. Örneğin, son on yılda kayıplardan bahsediliyor, bazıları bunun 17 bini aştığını söylüyor. Bir ülkede 17 bin 'kayıp' olmaz. Demek ki orada bir katliam yapılmış olması lazımdır. Başka türlü bu kadar kayıp olmaz. Sınırlı sayıda faili meçhul olur, hakikaten failini bulamayabilirsin. Dünyada bunun örneği de vardır. Ama bu kadar insan kaybolursa... işte bu tip şeylerin hesabı sorulur. O zaman 'Asıl Devlet Partisi' bu tip açılımlardan korkuyor. Tabii bunu söylemekle AB'nin Türkiye'yi demokratikleştireceğini söylemiyorum, çünkü haklar verilmez, kazanılır. Ama biraz görüntü değiştirilebilir.

O halde 'Asıl Devlet Partisi' dediğiniz mekanizmanın asıl çekincesi AKP'nin milli görüş çizgisi değil de, Avrupa Birliği yolunda attığı adımlar mıdır? AKP değil de CHP hükümette olup, AB'ye yaklaşıyorsa aynı sürtüşme yaşanır mıydı?

Tabii CHP hükümette olsaydı, üslup benzerliğinden dolayı, sorun sürtüşme aşamasına gelmeden çözüldü. Deniz Baykal olsaydı böyle bir şey olmazdı. Çünkü orada bir özdeşlik de var; Atatürk'ün kurduğu partinin başkanı başbakan olmuş olacaktı o zaman. Ama AK Parti hakikaten AB konusunda samimi. Bunu 'Asıl Devlet Partisi' hissediyor. Belirli bir eşiğin aşılmasından korkuyorlar. Çünkü eşik aşılsa, onlar için geri dönülemeyecek bir kavşak aşılmış olacak. Kaygının temeli bu. Rahatsız edici olan, AK Partinin sistem içindeki stratejisi, konumu falan değil. Rahatsız edici olan, böyle bir partinin bunlara böyle bir koz veriyor olmasıdır.

Ama ANAP'ın da hükümet ortağı iken AB için çok ciddi yönelimleri olmuştu. Hatta Mesut Yılmaz 'AB yolu Diyarbakır'dan geçer' gibi bir laf etmişti...

Evet ama onu sonradan uyardılar. Tıpkı 1991’de Süleyman Demirel’in, ‘Kürtleri kucaklama’ lafı ettikten sonrakine benzer bir durumdu... Onu söylüyor ama söylediğine pişman ediyorlar. Arkasınca duramadılar söylediklerinin. Hem AB süreci o zaman, şimdiki gibi hızlanmış değildi.

MGK’nın yetkileri 7. Uyum Paketi ile sınırlandırıldı. Ondan önce MGK’nın bünyesinde olan Toplumla İlişkiler Başkanlığı diye bir birim, bundan sonra İçişleri Bakanlığı bünyesine alınarak aynen sürdürülüyor. Bu da AB uyum sürecinde eski statü-konun, çeşitli taktiklerle sürdürülmek istendiği izlenimi veriyor. Son zamanlarda da YÖK’ün kaldırılması veya YÖK yasasının değiştirilmesi tartışması yapılıyor. Sizce YÖK kaldırılır mı, yoksa tıpkı Toplumla İlişkiler Başkanlığı meselesinde olduğu gibi YÖK’ün kalkması da sadece görüntüde mi kalacak?

YÖK, üniversitenin inkârı demek. Böyle bir kurum olduğu müddetçe üniversite de olmaz. Fakat bence tartışmayı eksik ve yanlış yapmamak için, biraz da işin evveliyâtına bakmak lâzım. Bakın, bir üniversitenin üniversite olabilmesi için bir kere özerk olması gerekir, kendine yaraşır bir üslubunun olması lâzım. Kendi kendini savunabilmesi lâzım. Toplumdaki özgürlük mücadelesi ile örtüşmesi lâzım vesaire... En önemlisi üniversitenin özerkliğidir ve özerk değilse, üniversite de değildir. YÖK’ü tartışmadan önce tartışılması gereken şeyler var. Bir kere böyle bir anayasa olursa, üniversite olmaz. Onun 130’uncu maddesine bakın, o madde varsa, üniversite olmaz. Çünkü o maddeyle her türlü değerlendirmeyi her türlü eleştiriyi her türlü entelektüel çalışmayı dava konusu yapabilir, soruşturma konusu yapabilirsiniz. Ayrıca MGK gibi bir kurumun olduğu bir ülkede, ve rejimde üniversite olmaz. Dolayısıyla, bu kanunu istediğiniz kadar değiştirin, istediğiniz kadar güzel yasalar yapın, o aşamada çözülecek bir mesele değil. Evveliyatı olan şeyler var. Anayasayı değiştireceksin, MGK’yı kaldıracaksın, resmi tarih, resmi ideoloji kalıbının parçalanması lazım.

Başta YÖK başkanı Kemal Gürüz olmak üzere üniversite rektörleri de sürekli bir irtica tehlikesinden falan bahsediyorlar. ‘Laiklik elden gidiyor’ diyorlar. Nedir rektörlerin derdi sizce?

Rektörlerin buradaki derdi çok başka. Rektörler ve onları destekleyen bazı profesörler, cunta anayasasının kendilerine bahsettiği mevcut yapıyı korumak istiyorlar. Çünkü bu onlara müthiş imkanlar sağlıyor. Onların derdi özerklik falan değil. Laiklik de değil. Zaten bunların laiklikle bir ilgisi yok... Taşradaki üniversitelere bakın, polis yönetiyor zaten. Orada Türkiye’deki genel yapıya benzer bir yapı var. Rektör var ama polis yönetir. Sanki gençler orda rehin durum-dalar... Rektörlerin kazan kaldırma eylemi, şu andaki iktidarlarının bir yasayla kaldırılması riskini ortadan kaldırmaya çalışmaya çalışmakla ilgilidir. O yüzden ortalığı velveleye veriyorlar. Ben bunu her zaman yazıyorum, üniversitede görev yapan insanlar, isimlerinin önünde birtakım unvanlar olmasına rağmen, taşıdıkları bilinç, bilim insanı bilinci değildir. Bu çok kesin. Tabii ki istisnalar vardır, ama istisnalar...Şimdi bu adamların, bilimsellik, gerçek anlamda üniversiteyle, bilim etiğinin gereği olan bir davranış içinde olmaları mümkün değildir. Zaten üniversite, üniversite olmak için özerk olacak ama bilim adamı olmanın da olmazsa olmazları vardır. Bu da, bilim namusu ve entelektüel dürüstlüktür. Fakat onlarda bunu bulamazsın. Onlardaki bilinç, emir, komuta esasına göre belirlenmiş bir bilinçtir. Bir çeşit kışla bilincidir. Türkiye’de şu anda bu bakımdan büyük bir uyumsuzluk vardır. Üniversite, üniversiteye benzemiyor ama hocalar da öğretim üyesine benzemiyor...Eğer 1981’de YÖK dayatıldığı zaman üniversiteler gerçek üniversite olsaydı, hocalar gerçek hoca olsaydı, kendi etiğine sahip çıkabilen bir üniversite olsaydı, cuntanın YÖK’ü dayatması su kadar kolay olmayabilirdi.

O koşullarda ne yapılabilirdi ki?

Eğer kendine özgü kozu ortaya koysalardı deselerdi ki; ‘böyle bir kışla düzenini biz kaldıramayız, hazmedemeyiz. Bu bizim varlık nedenimizin inkârıdır, bu yüzden de kabullenmemiz mümkün de-

ğildir deselerdi, saldırı püskürtülebilirdi. Eğer bunu dayatırsan biz burada görev yapmayız...’ diyebilseleirdi, o zaman cuntacı generaller ne yapabilirdi? Akademi üyeleri kendilerini ortaya koysalar, öğren-ci-yi ve çalışanı da arkasına alabilirler ve cuntaya bir ders verebilirlerdi. Üniversite haysiyetli bir tavır koymayı başardığında cunta için iki seçenek söz konusu olabilirdi: Üniversiteleri kapatmak veya YÖK dayatmasından vazgeçmek...

Ama üniversitedeki sorun ilk kez 12 Eylül’de başlamadı. Öncesinde de benzer durumlar yaşanıyordu. Dolayısıyla sorun sadece YÖK’ten ibaretmiş gibi veya YÖK’le başlamış gibi algılanmamalı, değil mi?

Tabii, üniversitedeki sorun çok daha önceye dayanıyor. Onun için ben sorunun evveliyatına bakmak gerektiğini söylüyorum. Marx diyor ki; ‘radikal olmak, sorunları kökeninde ele almaktır ve bu köken de bizzat insanın kendisidir.’ Birtakım dönüm noktalarını sorunların kökeni olarak görmeye başlarsak, yanılırız. Zaten 1980’de ortada doğru dürüst bir üniversite yoktu ki, YÖK gelip onu ortadan kaldırsın. Öyle bir şey yok. Cunta geldiği zaman, ben hatırlıyorum, ilk kutlayanlar rektörler ve akademi başkanları oldu. Sonra gittiler, cunta şefinin karşısında esas duruşa geçtiler. Kenan Evren’e İstanbul Üniversitesi’nde –Türkiye’nin en köklü üniversitesi diyorlar- fahri hukuk doktorası verdiler. Böyle adamlardan ne beklersin? Nitekim, YÖK yasası çıkar çıkmaz, meslektaşlarını cuntaya ihbar ettiler. Karşı çıkmak şurada dursun, YÖK’ü davul-zurnayla karşıladılar. Bir rektörlük, dekanlık kapmak için birbirlerini yediler. Oysa, gerçek bilim adamı makamlarla ilgili değildir. Çünkü bunlar rotasyon usulü kerhen yapılacak şeyler. Herkes sırası geldiğinde dekanlık yapar. Çünkü bürokratik bir iş. Yaratıcı bir iş değil ki bilim adamı için...

Türkiye’de üniversitenin altın çağı ne zamandır. Yada üniversitede var mı böyle bir dönem?

Hiçbir zaman bir altın çağ olmadı fakat, dersiniz ki; görece en

iyi dönem ne zamandır. 1960-80 arasındır derim. Çünkü o zaman bazı filizlenme odakları oluşmaya başlamıştı. Genç akademisyenler belirli yerlerde kümelenmeye başlamışlardı. Bir takım şeyleri tartışmaya, dünyaya daha açık olmaya başlamışlardı. Çünkü üniversite, sorunlara evrensel bakmak için de kurulur. Tabii 12 Eylül rejimi bunları tamamen budayarak, biçerek, olağanüstü bir tahribat yaptı.

Ama 1960'dan itibaren üniversitede başlayan görece refah döneminin kaynağında da asker vardı, askeri darbe vardı, 12 Eylül'de de yine askerler tarafından bu döneme son verildi?

Tabii her darbe birbirine benzemez. 1960 darbesinde bazı 'radikal unsurlar', anayasaya etki edebildiler. Oradaki iktidar boşluğundan yararlanarak. Ama uzun sürmedi tabii, söz konusu anayasa, 71'de budandı, 80'de de çöpe atıldı. Tabii 1960 anayasası da öyle ilerici bir anayasa falan değildir. Neticede MGK gibi kurumlar o zamana dayanmaktadır. Fakat, Türkiye'de üniversitenin, üniversite olmaya yönelik eğilimi ne zaman ortaya çıktı dersiniz, 60-80 arası diyebiliriz.

Sadece üniversitede değil, hayatın her alanında sağlanan özgürlükler, yine yukarıdakilerin inisiyatifinde ya sürüyor ya da geri alınıyor. Mesela Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadınlara sağlanan görece haklarda da bu böyle, demokratikleşmeye yönelik diğer adımlarda da. Tabana dayanan bir hak kazanımı neredeyse yok. Bu nasıl aşılabılır? Çünkü muktedirlerin kafa-larında hala, Nevzat Tandoğan'ın klasikleşen sözü 'bu ülkeye komünizm lazımsa onu da biz getiririz' mantığı egemen.

Evet, Nevzat Tandoğan'ın sözünü hatırlatman iyi oldu. Bu söz, zaten sorduğun sorunun cevabını içeriyor. Yani, diyor ki, bu ülkede ne yapılırsa bizden menkuldür, bizim dışımızda hiçbir şey olmaz, yapılmaz. Hakikaten de onun gücü, senin zaafından kaynaklanıyor. Çünkü güçlü bir kitle hareketi olsaydı, bunlar köpeksiz köyde değ-neksiz gezemezlerdi. Tabii, adamlar sadece 1923'ten beri değil, ta ezelden beri bu mantıkla iktidarı sürdürmüşlerdir. Mesela 'Kanun-ı

Esasi mi lazım' geliyor, Meşrutiyet mi dersin, Tanzimat mı dersin, ne lazımsa gelmiştir. 'Fazlalıklara' ise katiyen izin verilmemiştir. Bu süreçte kitleler hiçbir şekilde müdahaleci olmamıştır. Şu an bizim sıkıntımız bu. Şimdi de, en son Avrupa Birliği gibi dönemeç söz konusu. Bırakın halk tepkisini, bir referandum bile yapılmıyor. Gerçekten insanlar AB'ye girmek istiyor mu, istemiyor mu, hiç umurlarında değil. Tabii para ve medyaya sahip olan, siyasi iktidara da sahiptir. Böyle bir çağda bunlar, referandumu da kotarabilirler... Çünkü televizyon dizileriyle, reklamlarla tamamen alıklaştırılmış, ahmaklaştırılmış bir halk var ortada... Tamamen edilgen bir 'sayınseyirci' tipi oluştu... Olayları seyreden ama hiç bir zaman müdahale etmeyen bir 'sayınseyirci' 'Sayınseyirci' hiçbir olaya müdahale etmeyecek, futbol maçı seyredecek, maçta birbirini dövecek, iğrenç magazin programları izleyecek... Paralı yarışma programlarından zengin olacak, popstar olacak... Böyle bir tip yaratıldı. Darbelere de ses çıkarmıyor, çünkü hiçbir zaman bu ülkede, yurttaş bilinciyle yaşayan bir halk değil... Taşındığı bilinç, sığıntı bilinci, mülteci bilinci veya misafir bilincidir. Biliyorsunuz ev sahibi bilinciyle misafir bilinci farklıdır... Türkiye'deki halkın bilinci yurttaş bilinci olmadığı için, sayısız sorunlar yaşamaya devam ediyoruz...

Hiç mi bir şey yapmadı bu halk. Hep 'sayınseyirci' olarak mı kaldı sizce?

Tabii bu halk hiç mücadele etmedi diyerek haksızlık etmemek lazım. Büyük mücadeleler de var, müthiş bedeller de ödenmiştir. Fakat ödenen bedelle elde edilen arasında akıl almaz bir uyumsuzluk var. Mesela 12 Eylül sonrasında 1 milyondan fazla insan işkencelerden geçti... Fakat bu halkın siyasi kültürü, ceberrut devletin anlayışına uyum sağlamak, ona ses çıkarmamak üzerine kuruludur. Modernite meselesi de orada zaten. Eğer halk, eski rejimle hesaplaşsaydı, yada bir anti-sömürgeci mücadeleyle 'hayır' deme bilincini içselleştirebilseydi, herhalde durum şimdikinden daha iyi olurdu. Mesela şu an İran'da böyle bir bilinç vardır. Zira, Şahı devirdiler, sokağa dökülebildiler... Cezayir'de de olabilir. Çünkü onlar çok

güçlü bir anti-sömürgeci mücadeleyle bağımsızlıklarını kazandılar. Bir gelenek oluştu en azından. Ama bizim tarihimizde öyle birşey de yok. Bir dönüşüm dönemi hiçbir zaman olmamıştır.

‘Küreselleşme çağında, para ve medyanız varsa, siyasi iktidar da sizin elinizdedir’ diyorsunuz. Türkiye’deki patronlar kulübü olarak bilinen TÜSİAD’ın parası da var, medyası da. Söylediğinizden hareket edersek, siyasi iktidarı da var. TÜSİAD’ın, ‘Asıl Devlet Partisi’ dediğiniz mekanizma/güç ile çatıştığı noktalar var mıdır?

Çatıştığı noktalar var ama ortak noktalar daha çok. Bir kere ordu tamamen kapitalist konumunda şu an. Fabrikaları var, bankaları var, sigorta şirketleri var... Türkiye’deki ekonomik yapının önemli bir unsuru ordu. Elbette orada bir sorun, çatışma yok. Devletin genel siyaseti üzerinde ‘Asıl Devlet Partisi’ etkin. Ama mesela ekonomik konularda TÜSİAD etkin ve etkinlikleri hızla artıyor. Ama dediğim gibi çatışma noktaları, ortak noktalarından daha az.

Cumhuriyet ve Demokrasi kavramları hep bir arada telâffuz edilir. Bu iki kavram birbirinin öncülü mü? Çünkü halkın da Avrupa ülkelerinin de önüne sürülen temel argümanlardan biri Cumhuriyet rejimi. Yani, ‘biz Cumhuriyet’iz, o halde ülkemizde demokrasi var.’ Teorik olarak bu ilişkilendirme doğru mudur?

Teorik olarak, kelimenin etimolojisine baktığınız zaman, Cumhuriyet, Cumhur’un idaresinin tecelli ettiği bir siyasi rejim demektir. O zaman tabii, teorik olarak demokrasiyi içermesi gerekir. Fakat bu modernite koşuluyla mümkün olan bir şey. Modernite kriteridir. Cumhuriyet, burada bir devlet biçimi olarak ortaya çıkıyor. Padişahın sahneden çekilmesi, saltanatın tasfiyesi, “Eski Rejimin” (Anciën Régime’in) tasfiye edildiği anlamına gelmez. O zaman diyor ki, saltanat rejimini yıktım, onun yerine Cumhuriyeti kurdum. İyi de, önceki ile sonraki arasında kitlelerin, halkın, cumhurun oradaki konumunda bir değişiklik olmuş mudur, ona bakmak lazım. Mesela 1923’te baktığın zaman eskisiyle hiçbir fark yok. Hatta aleyhte de-

ğişiklik bile var denebilir. Tabii bu demokrasi tartışması çok uzun bir tartışma. Bir kere cumhuriyet deyince, cumhuriyet olmuyor, bu bir. İkincisi, bunun demokrasi içereceğine dair de bir kesinlik de yok. O zaman Cumhuriyet, tepedeki rejimin biçiminde bir değişiklik anlamına geliyor sadece. Ha, bir ülkede cumhuriyet rejiminin olması, orada demokrasi olduğu anlamına da gelmez. Mesela Amerika'daki rejimin demokrasiyle bir ilgisi falan yok. Zira orada söz konusu olan temsili demokrasidir. Halbuki temsili demokrasinin tarih sahnesine çıkış nedeni, asıl demokrasinin önünü kesmektir. Önce ekonomik alan siyasi alandan ayrılıyor ve siyasi sistem de bu ayrım üzerine inşa ediliyor. Burjuvazi diyor ki, ekonomik alana seni sokmam. Ama siyasi alanda şöyle şöyle şeyler yapılabilir... İki alanı ayırdığın andan itibaren zaten demokrasinin maddi temelini yok ediyorsun. O zaman geriye ne kalıyor, dört beş yılda, demokratlar gidiyor, cumhuriyetçiler geliyor... Demokrasi bu şekilde mümkün değildir. Bu bir sirk oyunu. Tabii bu kavramları cesaretle tartışmak gerekir. Cumhuriyet nedir, demokrasi nedir ne değildir? Fakat rejim bu tür kavramları tartışmayı da yasaklamış bulunuyor.

80. Yıldönümünde Türkiye Cumhuriyeti'nin geldiği nokta nedir?

Buna verilecek cevap görelidir. Mesela adam 1923'te kişi başına düşen otomobil sayısını şimdiyle karşılaştırıp bir ilerlemeden bahsediyor olabilir. Halbuki ben hiçbir zaman otomobili bir ilerleme kriteri olarak almam. Hatta bir gerileme olarak görürüm otomobil sayısının artmasını. Üretilen her otomobil, doğacak her çocuğun aleyhinedir...Herkesin otomobile sahip olacağı bir toplum, bir felakettir. Tabii ne tarafından bakarsanız bakın, , 80 yılın bilançosu tam bir fiyaskodur. Bir kere demokrasinin ulaştığı nokta bakımından, ekonomik bakımından, sosyal, kültürel, estetik anlamda 80 yıllık bir fiyasko. Onuncu yıl marşında "10 yılda 15 milyon genç yarattık her yaştan" diye bir dize vardır. Cumhuriyetin 80'inci yılı için de bir marş yazılsa, orada: "80 yılda 15 milyon aç yarattık her yaştan" gibi bir dize yer alması gerekirdi...Niçin fiyasko, çünkü sen bir toplumun

performansını düne bakarak değerlendiremezsin. Bu günkü rejimi, karşı karşıya olduğu, çözmek durumunda olduğu sorunları çözebilme yeteneğine göre değerlendirmen gerekir... Bu rejim, sorun üretiyor fakat çözüm üretmekten aciz. Bu kadar insan işsiz, açsa... Tabii nereden baktığın hakikaten önemli. 80 yıldır bu ülkenin kaymağını yiyen, sömüren, çalan, ‘yeni yetme mafya’, vb. kesimler açısından büyük bir başarıdır oysa...

Neredeyse 80 yıldır, muasır medeniyet seviyesine ulaşmak, Cumhuriyet’in temel hedefi olarak gösteriliyor. Bu ne kadar başarıldı?

Bir kere muasır medeniyet retoriği saçma bir şey. Emperyalist batı gibi olma perspektifi bu. Emperyalist batı gibi olmak, matah bir şey değildir. İkincisi, bu emperyalizm oldukça, senin onun gibi olma şansın yoktur. Yani bu şuna benzer, her askere, ‘sen bir gün Genelkurmay Başkanı olacaksın’ diyorsun. Ee, şimdi hem o hiyerarşi orada duracak, hem de her asker bir gün Genelkurmay Başkanı olacak, bu mümkün değildir. Oysa emperyalist blok ancak sınırlı sayıda ülkeden oluşabilir. Eğer, sömüren, sömürülen ilişkisi, yani hiyerarşik bir piramit ilişkisi varsa, zaten sömürülenlerin, piramidin alt-yerlerinde bulunanların “muasır medeniyet” denilen yere gelmeleri mümkün değildir. Demek ki ufakta bir çizgi, sen yaklaştıkça uzaklaşacaktır. Bir kere bu mümkün değildir, ikincisi, emperyalistler beş yüz yıldır, kabaca Kristof Kolomb’un macerasından beri dünyayı talan ediyorlar, sömürüyorlar, yağmıyorlar. Sen de diyorsun ki biz de bunlar gibi olalım. Teorik olarak da, mantıken de, pratikte de böyle bir şey mümkün değildir. Peki bu arzulanır bir şey mi, hayır. Çünkü sen de diyorsun ki, biz de dünyayı sömürelim. Bu saçmalıktır. Dolayısıyla bu, bir model olarak zaten muteber değil.

Ama ekonomik olarak bir benzeşmeye doğru gidilmiyor mu? Mesela Atatürk’ün ‘Devletçilik’ ilkesi bir yana bırakılarak, ekonomik liberalizme doğru gidilmiyor mu?

Bir kere Devletçilik diye bir ilke falan yok. O, 1930'ların yapılanların, sonradan ilke düzeyinde ifade edilmesinden ibarettir. Öyle bir ilke falan yok zaten. O altı ok da ilke falan değil. Şu anda zaten neo-liberalizm önüne kattığı herşeyi biçiyor, kendi ihtiyacına uygun olarak dizayn ediyor. Kamusal alanları tasfiye ediyor. 100-150 yıllık döneme ait olan işçi sınıfının kazanımlarını yok ediyor. Özelleştirme de aslında müthiş bir saldırı. Ve bu saldırı karşısında da yeteri kadar durulamadığı için de bu yağmalamanın önüne geçilemiyor. Bu bir yağma ama sanki ekonomik bir ilerlemeymiş, işler yolunda gidiyormuş gibi bir izlenim yaratılıyor. Bu aslında çok önemli ve ayrı bir tartışma konusu. Çünkü ciğerini söküyor ama ciğerini söktüğünü söylemiyor...

Tekrar gündemdeki Anıtkabir ziyaretinin doğurduğu tartışmaya dönersek, bianet'te yayınlanan yazınızda, Anıtkabir ziyaretini ve ölmüş bir insanın bu şekilde ziyaret edilmesini pre-modern bir davranış olarak tanımlıyorsunuz. Sizce ziyaret edilen şahsiyet, sadece ölmüş bir şahsiyet mi, yoksa aynı zamanda Anıtkabir başka şeyleri de mi temsil ediyor?

Tabii burada bir putlaştırma var, bu da pre-modern bir davranıştır. Önce putlaştırıyorsun, sonra ziyaret ediyorsun. Bunların yaptığı şudur; eğer bir toplun ve onun yurttaşları, modernite dönemini yaşamışsa, yada modernite eşiğini geçmişse, ölmüş şahsiyetten bir şey beklemez. İyilik de beklemez, kötülük de. Onu bir şikayet mercii olarak da görmez. Şunu yapar; yaşadığı dönemdeki hizmetleri için ona teşekkür mahiyetinde ziyarette bulunur. Bu da insani bir şeydir. Yaptıkları için ona saygı ziyaretinde bulunmak bence insani bir davranıştır. Fakat, bunların yaptığı başka bir şey. Mesela meclise, yada başka bir yere alınmayan gazeteciler de Anıtkabir'e gidiyor ve şikayette bulunuyor. Bu pre-modern bir davranıştır. Rektörlerin Anıtkabir'i ziyaretlerinden amaç, aslında orduya mesaj vermek. Bunların Genelkurmay'a gitmeleri lazımdı aslında. Bir halk hareketi, bir sosyal eylem, ölmüş bir şahsiyetin mezarına yapılmaz. Kimse yetkili, ona yönelik olarak yapılır. Mesela meclise yapılır, sorumlu

bakana yapılır... Eti, kemiği olan, iradesi olan şahsiyetler tarafından temsil edilen mercilere, kurumlara yapılır... Bianet'teki yazımda da bahsettiğim gibi, bu davranış, çocuk sahibi olmak için 'Oruç Baba'yı ziyaret eden kadınların davranışının aynısıdır. Ama bu zevat, 'Oruç Baba' ziyareti yapanları gerici, kendi yaptıklarını da ilerici-modern-çağdaş bir eylem olarak görüyorlar.

Rektörlerin ziyaretinden bir gün önce de Milli Eğitim Bakanı, ardına binlerce öğrenci katarak ziyaret etmişti Anıtkabir'i...

Ee tabii, onlar da gitmeye zorlanıyor. Çünkü onlar gitmezse, bu sefer gitmedikleri için cıngar çıkar. Sonuç aynı, pre-modern bir davranış.

Devlet Üniversiteleri, özel üniversiteler karşısında hep ideal olarak gösterilir. Oysa özel üniversiteler sermayeye dayanırken, devlet üniversiteleri de resmi ideolojinin kaynaklık ettiği kurumlar. Sizce bir farkı var mıdır bunların?

Verilen eğitim özel üniversitelerde biraz daha kaliteli olabilir. Doğrusu ben özel üniversitelerdeki eğitimin dana kaliteli olduğuna hiç ikna olmadım...Ama eğitimin kalitesinden neyi anladığının da önemlidir. Oradan çıkanlar çokuluslu şirketlerde daha çabuk iş buluyor diye mi oradaki eğitim daha iyi, yoksa başka kriterlere göre mi...Dolayısıyla ben böyle bir kaygı gütmediğim için, ikisi arasında bir fark görmem. Yalnız, tabii özel üniversiteler birer ticarethanedir. Orada bilgi ticareti yapılıyor. Dolayısıyla iki şey yapmak lazım, birincisi eğitimin özelleştirilmesine şiddetle karşı çıkmamız lazım, ikincisi de, bu tip ilkokuldan üniversiteye kadar ki mevcut eğitim sistemini halk lehine çevirmek için mücadele etmek lazım. Şu anki eğitim sistemi halka karşıdır çünkü. Alıyor madencinin çocuğunu, Devlet Güvenlik Savcısı yapıyor, sınıf atlatıyor. Yani bu eğitim sistemi çocuğu *yeniçerileştiriyor*, başka türlü de olamaz zaten.

Rektörlerin Anıtkabir ziyaretine sadece Bilgi, Koç gibi özel bir kaç üniversitenin rektörü katılmadılar. Yada katılmayabildiler. Özel üniversiteler, görece biraz özerk sayılmazlar mı?

Birkaç tanesinin eyleme katılmaması bir istisna tabii. Kaldı ki bunu bir kriter olarak almamak lazım. Ama ben onların taşıdığı kafayla, bunlar arasında veya onların üniversite anlayışıyla öbürlerinin arasında temel bir fark olduğunu sanmıyorum. Zaten onlar da oraya devlet üniversitelerinden geçmiştir ve köken olarak aynı odaktan besleniyorlar... Taşıdıkları bilinç bakımından bir fark yoktur...

29 Ekim resepsiyonuna Sezer, eşi türbanlı olan AKP'lilere tek kişilik davetiye gönderdi. Yani eşlerini çağırmadı resepsiyona. Tüm eleştirilere rağmen de bu tutumundan vazgeçmedi, geri adım atmadı. Sizce bu krizin temel aktörü Sezer miydi, yoksa perde arkasında başka birileri mi var?

Bu krizin arkasında başka güçlerin olduğunu söylemek mümkün. Bunun sadece Sezer'in kendi iradesiyle ortaya çıktığını söylemek o kadar kolay değil. Fakat bence işin *perde arkası kısmı* da kadar önemli değil. Önemli olan, böyle bir şeyin yapılmış olması. Bu da tabii, Türkiye'deki rejimin niteliği ve çapı hakkında çok açık ve net fikir veren bir davranıştır. İnsanların, nerelere nasıl gideceğine kendilerinin karar veremediği, neyi giyip giymeyeceğine kendilerinin karar veremediği bir rejimin, modernite, demokrasi, cumhuriyet gibi kavramları ağzına almaya hakkı yoktur. Son derece utanç verici bir davranıştır. Çünkü bu, doğrudan doğruya, kadınlara yönelik bir ayrımcılıktır. Halbuki modernitenin en önemli kazanımlarından biri de kadınların da sosyal-politik hayatın etkin birer unsuru haline gelmesini içeriyor. Ee, sen şimdi bu tip eylemlerle, bunu yasaklıyorsun, değilse sınırlıyorsun. Bunu da, kendinden menkul bir kamusal alan gibi abuk sabuk bir şeye dayandırıyorsun. Bu tamamen pre-modern bir davranış. Gerçek anlamdaki laikliğe karşı yapılmış bir davranıştır. Fakat tabii, laikliğin ne olduğunu bilmezse insanlar, böyle bir eylemin laiklik adına yapıldığını pekala düşünebilirler. Ve önemli bir kesimin de böyle düşündüğünü söyleyebiliriz.

'Kendinden menkul kamusal alan' dediniz de, akla hemen şu geliyor; Avrupa ülkelerinde kamusal alan deyince basit anlatı-

mıyla ‘halkın olduğu her yer’ anlaşılırken, Türkiye’de kamusal alan, ‘devletin olduğu her yer’ şeklinde anlaşılıyor ve kurallar buna göre konuyor. Nedir kamusal alan ve egemenlerin bu kamusal alan hassasiyetleri nereden çıktı böyle?

Kamusal alan, bireylerin ortak kullandığı, ortak oluşturduğu mekanlar, alanlar veya yerler olarak düşünülebilir. Buradaki tartışmanın, kesinlikle bilinen klasik anlamda kamusal alanla bir ilgisi yok. ‘Devlet benim’ diyenler belirli mekanlarda kendi borularının öteceğini düşünüyor ve o borular da ötüyor. Oralara nasıl girilip, nasıl girilme-yeceğine karar veriyorlar. Oysa, özel alanın dışında her yer kamusal alandır. Kurumlarda çalışan insanlara dair kurallar olabilir ama oralardan yararlanan insanların giyim-kuşamına hiçbir şekilde karışamazsın. Mesela Nüfus İdaresi’ne gelen bir kadının yada bir yere baloya giden bir kadın, istediği gibi giyinir. Burada bir bahane yaratma durumu var... Şöyle bir şey de var, mesela Meclis başkanı Bülent Arınç ilk defa başı örtülü eşiyle Cumhurbaşkanını uğurlamaya gitti. Bu arada laiklik etrafında bir cıngar çıkardılar. Fakat ondan sonra eşini götürmedi, artık yalnız başına gidiyor. Bence esasında bu da utanç verici bir davranıştır. Çünkü bir ülkede başbakan, bakanlar ve meclis başkanı dahi, eşlerinin giyim kuşamına müdahaleyi içlerine sindirebiliyorlarsa bu onlar açısından da etik bakımından kabul edilir değildir. Fakat onlar bunu pişkinliğe verip, kendilerini mazlum göstermeye çalışıyorlar. İşte, ‘devletin zirvesinde gerilim yaratmama’ safsatası... Bu davranış tamı tamına bir basiretsizliktir, ilkesizliktir... Ama daha da önemlisi birer biçim sorunuymuş gibi görünen bu tür garabetler rejimin niteliği hakkında da bir fikir veriyor... Türkiye’ye gerçekten yönetenlerle yönettiği varsayılanlar arasındaki ilişkiyi de ortaya koyuyor... Tabii bir siyasi etik zaafı oluşu sorunun ayrı bir vechesidir.

AKP’nin iktidara geldiği 3 Kasım seçimlerinden sonra, bazı çevrelerde türban hassasiyeti daha da arttı. AKP sürekli olarak ‘yumuşak karnı’ olan türban meselesinde zor durumda bırakılmaya çalışıldı. Bunu, seçimleri kazanan AKP’ye yönelik bir karşı-saldırı olarak değerlendirmek mümkün mü?

Bakın mesela, Mustafa Kemal'in eşi türbanlıydı, veya başı örtülüydü. Sanırım köşkte iki-üç yıl yaşadı. Şu anki devlet erkanının annelerinin çoğunun başı örtülüdür hala. İki sene önce AKP ortada yokken, adı geçen resepsiyonda başı örtülü kadınlar vardı. Bunun yeniden sorun haline getirmek, AK Parti ile uğraşmanın bir aracı olarak görülüyor. Aynı Cumhurbaşkanı iki yıl evvel başı örtülü kadınlara katlanabiliyordu ama. Ee şimdi bu, başka sonuçlar da doğurabilir. Mesela bir sürü Müslüman ülkenin burada diplomatik temsilcileri var. Aynı zamanda bu alanların, bunlara da yasaklanması anlamına gelir ki, bu işin içinden çıkamazlar. Nitekim son resepsiyonda da sanıyorum başörtülü bir Pakistanlı kadın vardı. Ve o kadının orada *linç edilmesi gerekiyordu* ...ama linç etmediler. Bence, irtica, türban, başörtüsü, 'laiklik elden gidiyor' gibi şeyler tamamen şu anda hükümette AK Parti olmasından kaynaklanıyor. AK Parti'ye iktidar demeye dilim varmıyor, çünkü o da bir taşerondur sadece. Ve onlar da taşeronluğa çoktan razı olmalı ki, Meclis Başkanı, resepsiyona tek başına gidiyor...

Ordu ile hükümet arasındaki krizin temelinde, aslında ne türbanın ne laikliğin falan olmadığı, daha çok OYAK ile Anadolu sermayesi arasındaki çıkar çatışmasının olduğu söyleniyor. Yani AKP'nin Anadolu sermayesini palazlandırmaya çalışmasının bu krize neden olduğu spekülasyonu...

Şu ana kadar bu net değil kanaatimce. Çünkü Türkiye'de uygulanan ekonomik program, tamamen IMF'nin çok sıkı kontrolü altında. Şu anda esas itibarıyla büyük sermayeyi gözetten bir sistem işliyor. Fakat AK Parti oy için Anadolu'ya göz kırpmak zorunda. Onları da en azından retorik düzeyde destekliyor, onlara arka çıkıyor gibi görünüyor, görünmek de zorunda. Ama böyle kesin bir yargıda bulunulabileceğini sanmıyorum. Çünkü büyük sermayenin çok kesin bir hakimiyeti var ve AK Parti'nin bunun üzerinde çok da belirleyici olacağını sanmıyorum. IMF'nin sıkı kontrolü varken böyle şeylerin ciddiye alınmasını ben abartılı buluyorum. Hem bunlar o kadar da önemli değil.

Önemli olan ne?

Önemli olan, şu anda Türkiye'nin her geçen gün daha çok emperyalist sermayenin tahakkümü altına girmesi. Ve asla AK Parti bu süreçte bir karşı odak oluşturma iddiası taşıyor. Çünkü Türkiye'deki siyasi partilerin yarışı, mevcut yapıda bir kırılma yaratmak değil. Zaten taşeron. İstikamet yönünde bir iddiası yok. Onun da bir önceki hükümet gibi, bir rotası yok. Olamaz çünkü IMF var. IMF senin hangi kuruşu nereye harcayacağına bile karar veriyor.

Cumhuriyet'in 80. yıl kutlamaları sırasında kilometrelerce uzunlukta bayraklar taşınıyor, coşkulu kitlesel kutlamalar yapılıyor. Madem ülkenin ekonomik ve sosyal durumu dediğiniz kadar kötüyse, yurttaşların bu coşkusu nereden geliyor?

Her rejimin kayırılan kesimleri vardır... Bir kere ben bunların kitlesel eylem, kitlesel bir kutlama olduğuna inanmıyorum. Kitlesel eylem 70 milyondan şu kadar insan (!) Ee, 80 yıldır kaymağını yiyen insanlar bunlar. Ne zaman kitlesel kutlama olur biliyor musun, mesela 30 milyon insan sokağa çıkıp şarkı söyler, dans ederse. Nitekim, Fransa'da okullarda pek tören yapılmaz. İnsanlar 14 Temmuzda sokağa çıkar, dans ederler. Burada resmi tören dışında tören olmaz. Devlet kutlar, halk katılmaz ona. Halk ne zaman katılır, bir kısım çocuklarının hatırı için katılır kutlamalara, o çocukların da ne gibi sıkıntılar yaşadığını biliyoruz. Mesela en son Tokat'ta sanıyorum, soğuktan fenalık geçirmiş çocukları gördük. Şu kadar insanın toplanmasını görünce, sanma ki coşkulu kutlamalar yapılıyor. Ama her rejim istediği zaman kendi adamlarından bir kısmını daima sokağa dökebilir. Bu da, kutlamaların coşkulu olduğu anlamına gelmez. Dikkat edin, Türkiye'de bayramlarda halk yoktur. Halk iki bayrama itibar eder, Ramazan ve Kurban Bayramları. Bizde iki tür bayram vardır, biri devletin -ki bu da modernitenin olmadığını gösteriyor- biri de halkın bayramları.

Tüm bu değerlendirmelerinizden sonra, son olarak 10. yılını kutlayan Özgür Üniversitenin 10 yıllık hayatı boyunca neler

yapıp neler yapamadığını, hangi amaçla yola çıktığını ve tasarlananı ne kadar gerçekleştirebildiğini soralım?

Bizim çıkış noktamız, bu eğitim sistemine bir alternatif oluşturmak değil. Mütevazı bir amacımız var, bu sistemde bir gedik açmak ve bu gediği büyütmek. Çünkü başka türlü olmaz bu iş. Biz, birkaç tespitten hareket ettik. Bir tanesi, Türkiye’de Avrupa merkezli ideolojik bir yabancılaşma var. Bu bizi, kendi insanımıza, kendi toplumumuza, içinde yer aldığımız coğrafyaya yabancılaştırıyor. Bu yabancılaşma resmi ideolojiyi de besliyor. Hem resmi ideolojiye karşı, hem de Avrupa merkezli ideolojik yabancılaşmaya karşı, bir bilimsel-entellektüel-ideolojik odak olma kaygımız vardı. İkincisi, neo-liberal ideolojik saldırı karşısında bir karşı-duruş ortaya koymak, olabildiğince karşı argümanlar üreterek bir karşı-hegemonya oluşturmaya çalışmak. Üçüncüsü de, 1970’lerin ortalarından ama asıl 80’lerden sonra, sosyalizmin insanlığın ufku olmaktan uzaklaştığı koşullarda, sosyalizmin yeniden insanlığın ufku, umudu olması için ortaya konan çabalara katılmak, çorbada tuzu olmak, vb gibi kaygılardan hareket ettik. Kuruluş Bildirgesi’nde bunları yazdık. Ve benim kişisel olarak kalkış noktalarımın biri de, Türkiye’deki ilerici-sol-sosyalist entelektüel birikimi harekete geçirmek değilse de, merkezileştirmekti. Dağınık olan unsurları bütünleştirmek gibi bir kaygı vardı kafamda. Bu anlamda başarılı olduğumuzu söyleyemem. Tabii bunun niçin olmadığı sorusunun cevabını sadece bizim beceriksizliğimizle açıklanabileceğini sanmıyorum. Bu durumu açıklayan bir dizi neden var... Sözünü ettiğim amaçlarımız için biz Özgür Üniversitede seminerler, konferanslar düzenliyoruz, düzenli dersler veriyoruz, araştırmalar yapıyoruz. Kitap, dergi yayınlıyoruz. Özgür Üniversitenin Web sitesi ozguruniversite.org. Şubat 2003’den beri faal ve sitemize ilginin tatmih edici olduğunu söyleyebilirim Çünkü bazı dönemler vardır ki, küçük mevzileri korumak bile ilerici, devrimci bir faaliyettir... Neyi ne kadar becerdiğimizi sadece zaman gösterebilir... Bize düşen doğru bildiğimizi yapmaktan ibarettir...

Kavramların yerli yerinde kullanılmaması kafa karışıklığına neden oluyor, dolayısıyla da realitenin anlaşılmasını zorlaştırıyor. Bu çoğu zaman bilinçli olarak, kimi zaman da bir alışkanlık kategorisi olarak tezahür ediyor. Her halde bu dünyada aydın kavramında olduğu kadar 'yanlış anlama' başka hiçbir kavram için söz konusu değildir. Bir şey daha var: Türkiye'nin bu tür olumsuzluğun en bariz yaşandığı ülke değilse de başta gelenlerden biri olduğunu söylemek de abartma olmaz. Örneğin Fransa'da herhangi biri üniversite eğitimi aldı diye kendini 'aydın' saymayı aklından geçirmez. Bizde bir ilkokul öğretmeniye söze "şahsen bir aydın olarak..." diye başlar. Bu tavır o kadar aşırıya vardırılmıştır ki, bir zamanlar Latin alfabesini biliyor olmak aydın sayılmaya yetiyordu.

ISBN:978-975-584-221-9

